

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN MÜZE
OLARAK İŞLEVLENDİRİLMESİNİN
İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYLİN GÖLCÜK

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN MÜZE
OLARAK İŞLEVLENDİRİLMESİNİN
İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYLİN GÖLCÜK

Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN

**Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 17. 05.
2021 tarih ve 11 sayılı**

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

İzmit'te yaşamaya başladığımız 2009 yılında, kenti tanımak adına eşim Rıdvan Gölcük ile kentte kısa turlar yapmaya başladık. Bu geziler esnasında ziyaret edip etkilendiğim İzmit Kasrı Hümayunu'nu yıllar sonra tez konum olarak çalışma fırsatını buldum. Kasrı ilk ziyaretimde bu tarihi ortamın hissettirdiği coşkuya, aynı zamanda bir eksiklik hissi eşlik etmişti. Bunun ne olduğunu tam olarak anlayamamıştım. Yapının bütün bilgisine ulaşma isteği ve gayretiyle büyük bir enerji ve zaman ayırarak hazırlamaya çalıştığım bu tez ile birlikte tarif edemediğim bu eksiklik duygusunu tamamlamaya çalıştım.

Yapıyı ilk kez ziyaret ettiğimde 'eğer bir Sanat Tarihçisi ve Arkeolog olmasaydım, bu kasır benim için ne ifade ederdi?', sorusunu yöneltmiştim kendime. Muhtemelen birçok insan gibi büyük ve zengin bir konak ziyaret ettiğimi düşünürdüm. Bu düşüncenin temel kaynağı kasrın kendi hikâyesini tam olarak ortaya koyamaması olmalıydı. Peki, bu nasıl sağlanabilir diye düşünmekten kendimi alamadım. Bu sorularla yola çıktığım tez çalışmam 3 yıl sürdü. Tezimin ikinci yılında hikayesini araştırmaya başladığım kasrı konu eden 'Bir Hafıza Mekânı olarak İzmit Kasrı Hümayunu' isimli bir bildirimiz yayımlandı. Bildirinin başlığı beğenilmiş olacak ki bu başlık, 2020 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın İzmit Kasrı Hümayunu Saray-Müze tanıtım broşüründe yer aldı.

Herkes gibi ben de tez yazım sürecinde birtakım zorluklar ve sıkıntılar yaşadım. Kimi zaman motivasyon kaybı, kimi zaman çözümünü bulamadığım problemler tez yazımında bana eşlik etti. Ancak bunların hiçbiri Çin'den Dünya'ya yayılan Covid-19 kadar çözümsüz olmadı. Bu tez, tüm Dünya'yı etkisi altına alan Covid-19 virüsünün yüzbinlerce insanın ölümüne neden olduğu 2020 yılında yazıldı. İnsanların eve kapanıp kendilerini karantinaya aldıkları bu dönem psiko-sosyal açıdan birçok zorluğu beraberinde getirmesine karşılık bu dönem bana bir tez getirdi.

Bana bu tezi yazma fırsatını veren, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, hayata ve mesleğine karşı tutum ve bağlılığına hayran bırakan Hocam Doç. Dr. Şengül Aydın'ın, ilham veren Hocam Prof. Dr. Ayşe Tuba Ökse'ye, her zaman kendilerine ulaşma imkânı sağladıkları, benimle gerekli bilgi ve belge paylaşımını sağlayan Kocaeli Müze Müdürlüğü uzmanlarından Sevgili Arkeolog Zuhâl İdin Uykâl'a, Arkeolog Semra İrtürk Bilgin'e, Kasrın sergisinde yer alan eserlerin fotoğraflarını benimle paylaşan Sanat Tarihçisi Ramazan Sayım'a, Selanik Atatürk Müzesi'nden geçici süre için getirilen Atatürk'ün kıyafetlerinin Kasırdaki sergisinin yer aldığı fotoğrafları benimle paylaşan, manevi ve teknik desteklerini

esirgemeyen arkadaşım Arkeolog Kemal Çibuk'a, Kasrın iç mekânlarının fotoğraflarını çekerek benimle paylaşan Restoratör Onur Çoban'a gösterdikleri yakın ilgi alaka ve yardımları için, teşekkürü bir borç bilirim. Tarih koridoru projesi ile ilgili bilgi ve belge paylaşımında bulunan Ceren Öker'e, tez yazımı sırasında verdiği teknik destekten dolayı Hüdai Süha Can'a ve ayrıca arkadaşlarım; Atike Yılmaz'a, Naşife Sönel'a, Evrim Gerçek'e de verdikleri manevi desteklerden dolayı teşekkür ederim.

Son olarak, yoğun çalışma temposuna rağmen bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşmaktan yorulmayan ve desteğini esirgemeyen sevgili eşim Troya Müze Müdürü Rıdvan Gölcük'e, yaşlarından beklenmeyecek sabırları için kızlarım Asya ve Ahsen İnci'ye ve sevgili anneme ve ebediyete intikal etmiş babamın ruhuna sonsuz teşekkür ederim.

Aylin GÖLCÜK

Çanakkale

İÇİNDEKİLER

| | |
|---------------------------|------|
| ÖNSÖZ..... | i |
| İÇİNDEKİLER..... | iii |
| ÖZET | vi |
| ABSTRACT | viii |
| KISALTMALAR LİSTESİ | xi |
| HARİTALAR LİSTESİ..... | xi |
| LEVHALAR LİSTESİ..... | xi |
| ŞEKİLLER LİSTESİ..... | xix |
| TABLolar LİSTESİ..... | xix |
| GİRİŞ..... | 1 |

BİRİNCİ BÖLÜM

| | |
|---|---|
| 1.İZMİT'İN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ..... | 5 |
|---|---|

İKİNCİ BÖLÜM

| | |
|---|----|
| 2.İZMİT KASR-I HÜMAYUNU..... | 11 |
| 2.1. İnşa Edildiği Dönemin Özellikleri..... | 11 |
| 2.2. İzmit Kasr-ı Hümayunu..... | 17 |
| 2.2.1. İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun Tarihçesi..... | 17 |
| 2.2.2. Banisi Sultan Abdülaziz ve Dönemi | 19 |
| 2.2.3. İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun Mimarı ve Süsleme Ustaları | 23 |
| 2.2.4. Konumu ve Plan Özellikleri..... | 27 |
| 2.2.5. Tezyinat Özellikleri | 29 |
| 2.2.5.1. Dış Tezyinat..... | 30 |
| 2.2.5.2. İç Tezyinat | 32 |
| 2.2.5.2.1. Tavan ve Duvar Tezyinatları..... | 32 |
| 2.2.5.2.1.1. Alt Kat | 33 |
| 2.2.5.2.1.2. Üst Kat | 35 |
| 2.2.5.2.1.3. Duvar Resimleri | 38 |
| 2.2.5.2.2. Mobilyalar | 38 |

| | |
|---|----|
| 2.2.5.3. Bahçe ve Çevre Düzenlemesi | 40 |
|---|----|

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

| | |
|---|----|
| 3.SARAY-MÜZE KAVRAMI VE İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN MÜZELEŞTİRİLMESİ..... | 48 |
| 3.1. SARAY-MÜZE YA DA MÜZE-SARAY KAVRAMI | 50 |
| 3.2. İZMİT'İN MÜZE İHTİYACININ KARŞILANMASI KONUSUNDA İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN SEÇİLMESİ..... | 54 |
| 3.2.1. Gördüğü Bakım ve Onarımlar | 61 |
| 3.3. İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN İZMİT MÜZESİ OLARAK ESER EDİNİMİ..... | 64 |
| 3.4. TEŞHİR VE TANZİM | 64 |
| 3.4.1. İzmit Müzesi Olarak Kasr-ı Hümayun Teşhiri (1967-1989)..... | 65 |
| 3.4.1.1. Arkeolojik Buluntuların Teşhiri | 65 |
| 3.4.1.2. Milli Mücadeleyi Yansıtan Teşhir..... | 66 |
| 3.4.1.3. XIX. Yüzyıl Osmanlı Devletini Yansıtan Teşhir..... | 66 |
| 3.4.1.4. Müze Bahçesi Teşhir Alanı | 67 |
| 3.4.1.5. Müze Tadilatında Eserlerin Durumu | 68 |
| 3.4.2. Saray-Müze Olarak Kasr-ı Hümayun Teşhiri (2005-2020)..... | 70 |
| 3.5. İZMİT TARİHİ HAFIZASINDA İZMİT KASR-I HÜMAYUNU..... | 73 |
| 3.6. İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN ÇAĞDAŞI DOLMABAĞÇE VE BEYLERBEYİ SARAYLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI | 79 |
| 3.6.1. Dolmabahçe Sarayı..... | 79 |
| 3.6.2. Beylerbeyi Sarayı..... | 85 |

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

| | |
|---|-----|
| 4.İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN TÜRK MİMARİSİ VE SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ | 94 |
| SONUÇ | 105 |
| KAYNAKÇA | 112 |
| HARİTALAR | 138 |
| LEVHALAR | 139 |
| PLANLAR..... | 228 |

| | |
|-----------------------|------------|
| TABLÖLAR | 234 |
| EKLER..... | 241 |



ÖZET

Bu çalışmada bir padişah özel ikametgâhı ve Batılılaşma dönemi eseri olan İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun inşa edildiği tarihten başlanarak Saray-Müze olarak yeniden işlevlendirilmesi irdelenmiştir.

3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 431 sayılı kanun ile Halifelik kaldırılmış, son Halife Sultan Abdülmecid maiyeti ile birlikte yurt dışına çıkarılmıştır. Aynı kanunla padişaha ait olan tüm mallar saraylar ve kasırlarla birlikte millete intikal etmiştir. Bu yapılar bir müddet devlet işlerinin görüldüğü, toplantıların yapıldığı protokol binaları olarak kullanılmış ardından Saray-Müze kategorisi ile müzeleştirilmiştir.

İzmit Kasr-ı Hümayunu da Osmanlı Devleti'nden miras kalan bu yapılardan bir tanesidir. Bu tez çalışmasının konusu olan İzmit Kasr-ı Hümayunu, Saray-Müze olarak hizmete açılmadan önceki işlevleri, geçirdiği onarımlar, süsleme özellikleri, yapının ilk inşa edildiği dönemden başlanarak ele alınmıştır. Yapı ile ilgili bilgi belge toplama çalışmaları için Kocaeli Halk Kütüphanesi, Kocaeli Dökümantasyon Merkezi, Kocaeli Üniversite Kütüphanesi Kocaeli Arkeoloji Müzesi Arşivi, Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversite Kütüphanesi'nde araştırmalar yapılmıştır. İstanbul.edu yoluyla Yıldız Sarayı Fotoğraf Arşivlerine İstanbul Şehir Üniversite arşivi yoluyla Taha Toros arşivlerine ulaşılmış eski İzmit fotoğrafları araştırılmıştır. Rıdvan Gölcük yoluyla Münster Asia Minor Enstitüsü Karl Dörner Arşivlerine ulaşım sağlanmış Karl Dörner'in İzmit SEKA fabrikasının kazı çalışmalarının fotoğraflarına erişilmiştir. Devlet Arşivleri Başkanlığı yoluyla İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun konu edildiği belgelere ulaşılmıştır. Bu belgeler tezimizin ekler bölümünde Devlet arşivlerindeki transkripsiyonları ile yer almıştır. Doğrudan ve dolaylı olarak yapıyı konu alan makaleler, tezler, katalog kitaplar, gazete yazıları incelenmiştir. Kaynakçada detaylı olarak verdiğimiz yapıyla ilgili olan bu çalışmaların temel oluşturduğu tezimize İstanbul'da yer alan diğer Saray-müzelerle ilgili yapılan çalışmalar da eklenmiştir.

Tezde birinci bölümde İzmit Tarihi ana hatlarıyla verilmiştir. Tezimizin ikinci kısmı ise yapıyı, mimari olarak betimlemek üzere tanımlanmıştır ve bu bölümde bir Batılılaşma Devri eseri olan yapının ortaya çıktığı koşulları daha iyi analiz edebilmek için XVIII. ve XIX. yüzyıllarda İmparatorluğun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum beynelmilel olarak ele alınmıştır. Üçüncü bölümde İzmit Kasr-ı Hümayunu, kendisi gibi Saray-Müze kategorisinde yer alan fakat hacim olarak kendisinden çok daha büyük, payitaht saraylarından Saray-Müze'ye dönüştürülen, Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları ile karşılaştırılmıştır.

Söz konusu olan Saray-Müzeler de İzmit Kasrı gibi önce mimari olarak, sonra iç tezyinat, bahçe düzenlemesi, bünyelerinde yer alan diğer yapılar, müzeleştirilmeleri ve tefrişatları bağlamında incelenerek, anlatılmıştır. Yapıların bellekleri de tarihi kaynaklardan yararlanılarak incelenmiştir. Yapıların temelde benzer tefrişatlar ortaya koyduğu gösterilip bu konu üzerine irdeleme yapılmıştır. Bu aşamada tefrişatlar fotoğraflardan yararlanılarak karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılması yapılan yapıların, mimari biçim özellikleri, yapıldıkları çağın mimari özelliklerini yansıtması açısından ele alınarak incelenmiştir.

Tezimizin dördüncü bölümünde İzmit Kasrı Hümayunu Türk Mimarisi ve Sanat Tarihi açısından değerlendirilmiştir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, Osmanlı Devleti'nden miras kalan yapıları nasıl değerlendireceği ve bu süre içinde yapılardan nasıl istifade edildiği hususu üzerinde durulmuştur. Ardından müzeleştirilip halkın ziyaretine açılması kararlaştırılan bu eserlerin sergileme ilkelerinin neler olduğu konusu açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak İzmit Kasrı Hümayunu'nun müstemilatları ile birlikte yeniden ele alınarak, içinde bulunulan yüzyılın modern müzecilik araçları ile donatılması, güncellenmesi gerektiği kanısına varılmıştır. Modern müzecilik anlayışı ile yeniden ele alınması önerilen Kasrın ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın uygulama alanı olması önerilen Kasrın içinde kaldığı alanın bu şekilde İzmit halkı ve İzmit'i ziyarete gelenler için yeni bir destinasyon, öğrenme ve geçmişle bağ kurma alanı olacağı öngörülmüştür.

Anahtar kelimeler: İzmit, Saray-Müze, Batılılaşma, Biniş-i Hümayun, Kasrı Hümayun, Sultan Abdülaziz.

ABSTRACT

This study examined the refunctionalization of Izmit Kasr-ı Humayun, the private residence of the Sultan and the Westernization period building, as a museum-palace from the date of its construction.

By law No. 431, enacted on March 3, 1924, the Caliphate has been abolished, and the last Caliph, Sultan Abdulmajid, has been taken abroad with his entourage. By the same legislation, along with palaces and pavilions, all goods belonging to the Sultan were nationalized. These buildings have been used as protocol buildings where state affairs were conducted and meetings were held for a while, and then they were museumified with the Palace-Museum category.

One of these structures that has been inherited from the Ottoman Empire is Izmit Kasr-ı Humayunu. Izmit Kasr-ı Humayunu, which is the subject of this thesis, discussed its functions before it has been put into service as a Palace-Museum, its repairs, its ornamental features, starting from the period when the structure has been built. Research has been conducted in the Kocaeli Public Library, the Kocaeli Documentation Centre, the Kocaeli University Library, the Kocaeli Archeological Museum Archive, the Kocaeli Conservation Board Archive and the Çanakkale On Sekiz Mart University Library for the collection of information and documents related to the building. Old Izmit photographs have been researched to reach the Yıldız Palace photo archives through the Istanbul.edu and Taha Toros archives through the Istanbul Sehir University archives. The archives of Karl Dörner of the Münster Asia Minor Institute and photographs of Karl Dörner's excavations at the Izmit SEKA Factory have been accessed through Ridvan Gölcük. Documents on the subject of Izmit Kasr-ı Humayunu have been made available through the presidency of the State Archives. These documents are included in the annex section of our dissertation with their transcriptions in the state archives. Articles, dissertations, catalog books, newspaper articles on the subject of building have been examined directly and indirectly. In our thesis, which is the basis of these building works, which we have given in detail in the bibliography, the subject has been extended by the addition of works related to the Other Palace-Museums in Istanbul.

The history of Izmit is presented in outline in the first part of the thesis. The second part of the thesis defines the building as architectural and, in this section, the social and economic situation of the Empire in the 18th and 19th centuries is discussed internationally in order to better analyze the conditions under which the structure, which is a work of westernization, emerged. In the third section, Izmit Kasr-ı Humayunu is compared to the palaces of Dolmabahçe and Beylerbeyi, one of the capital city palaces ("payîtaht"), which, like itself, is in the category of palace-Museum, but much larger in volume than itself. The palaces in question, such as Izmit Pavilion, have been first examined in architectural terms, then in the context of interior decorations, landscaping, the furnishing of other buildings in their structure, and musealisation. The memory of the buildings had also been studied using historical sources. It has been shown that the structures have basically revealed similar furnishings and researched extensively on this subject. At this stage, the details have been compared using photographs. The architectural design of the buildings in question has been examined in order to reflect the architectural features of the era in which they have been built. In the fourth part of our thesis, Izmit Kasr-ı Humayunu has been assessed in terms of Turkish architecture and art history. It focused on how the young Republic of Turkey evaluated the structures inherited from the Ottoman Empire and how they benefited from the structures during that time. After that, an attempt has been made to explain the principles of the exhibition of these buildings, which have been decided to open up to the public visit by museumification.

As a consequence, it has been concluded that the Izmit Kasr-ı Humayunu, together with its auxiliary buildings, should be re-evaluated and furnished with modern museological tools of the present century and updated. It is envisaged that the pavilion and the area in which the Pavilion is located, which has been proposed to be re - evaluated with a modern understanding of museology and also to be the area of application of the Intangible Cultural Heritage, will therefore become a new destination, a place of learning and a place of connection with the past for the people of Izmit and those who come to visit Izmit.

KISALTMALARLİSTESİ

| | |
|----------------|---|
| AGDT | Adı Geçen Doktora Tezi |
| Arş | Arşiv |
| Bkz | Bakınız |
| BEO | Bab-1 Ali Evrak Odası |
| C | Cilt |
| DH. MKT | Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemı |
| DH. ŞFR | Şifre Kalemı Belgeleri |
| DH. MKT | Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemı |
| Env | Envanter |
| GEEAYK | Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu |
| H | Hicri |
| İ. ML | İrade Maliye Nezareti |
| İ. DH | İrade Dahiliye Nezareti |
| KMMA | Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi |
| KVTVKB | Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı |
| LEV | Levha |
| M | Miladi |
| Md | Müdürlük |
| No | Numara |
| Res | Resim |
| Sf | Sayfa |
| Ss | Sayfa Sayısı |
| S | Sayı |
| TY | Tarih Yok |
| YY | Yüzyıl |

HARİTALAR LİSTESİ

- Harita 1:** Antik Bithynia Bölgesi'nin coğrafi sınırları
- Harita 2:** Osmanlı İmparatorluğu döneminde İzmit Mutasarrıflığını gösteren harita, Orlando Carlo Calumeno Arşivi.

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha I** **Resim 1:** Antik Çağ Nikomedia'sını gösteren illüstrasyon
Resim 2: İzmit'in Fetih Simgesi Orhan Camii.
- Levha II** **Resim 3:** Hasta adam olarak nitelenen Osmanlı Devleti'ni gösteren görsel
Resim 4: İstanbul'daki Rus Sefaret Sarayı
- Levha III** **Resim 5:** Sağ üstte Kasr-ı Hümayun önde ise tersane binaları ve çeşitli yapılar görülmektedir.
Resim 6: Sultan Abdülaziz Heykeli
- Levha IV** **Resim 7:** Balyan Ailesi
Resim 8: Münire Sultan Sarayları
- Levha V** **Resim 9:** Dolmabahçe Sarayı'nın denize bakan ciheti
Resim 10: 1933 tarihli fotoğrafta, denizden bakıldığında, şehir manzarası içinde görülen Kasr-ı Hümayun manzarası
- Levha VI** **Resim 11:** Kasr-ı Hümayun güvenlik odası
Resim 12: Üst kata çıkan gizli servis merdiveni
- Levha VII** **Resim 13:** Salon merdivenlerinin sağında kalan kompakt bölüm
Resim 14: Salon merdivenlerinin sağında kalan kompakt bölüm
- Levha VIII** **Resim 15:** Alt kattan üst kata çıkan Salon merdivenlerinin sağında kalan bölümdeki tuvalet
Resim 16: Alt kat Salon merdivenlerinin sağında kalan bölümde yer alan tuvalet
- Levha IX** **Resim 17:** Kasrın üst kat bulunan yatak odasını, banyoya bağlayan kapı ve mermer döşeli
- Levha X** **Resim 18:** Kasrın üst katında bulunan Mermer kaplı banyo
Resim 19: Üst katta bulunan, tuvalet

- Levha XI** **Resim 20:** Üst kat tuvalet lavobosu
- Resim 21:** Üst katta sedefli odanın karşısında kalan servis odası
- Levha XII** **Resim 22:** Üst kat sedefli odanın karşısında kalan servis odası
- Resim 23:** Üst kat servis odasında bulunan, çatıya çıkan merdiven
- Levha XIII** **Resim 24:** İzmit Kasrı Hümayun Güney Cephe
- Levha XIV** **Resim 25:** İzmit Kasrı Kuzey Cephe
- Resim 26:** İzmit Kasrı Batı Cephesi
- Levha XV** **Resim 27:** İzmit Kasrı giriş salonu tavanı
- Resim 28:** İzmit Kasrı giriş salonu tavan bezemelerinden detay
- Levha XVI** **Resim 29:** İzmit Kasrı giriş salonu tavan bezemelerinden detay
- Resim 30:** Alt kat 1 no'lu oda tavan süslemesi detay
- Levha XVII** **Resim 31:** Alt kat 1 no'lu oda detay
- Resim 32:** Alt kat 1 no'lu oda detay
- Levha XVIII** **Resim 33:** Alt kat 1 no'lu oda
- Resim 34:** Alt kat 2 no'lu oda'nın tavan süslemeleri
- Levha XIX** **Resim 35:** Alt kat 2 no'lu oda detay
- Resim 36:** Alt kat 2 no'lu oda detay
- Resim 37:** Üst kata çıkan merdiven tavanı süslemesi
- Levha XX** **Resim 38:** Üst kata çıkan merdiven tavanı süslemesinden detay
- Resim 39:** Üst kat Divanhane tavan süslemeleri
- Levha XXI** **Resim 40:** Üst kat Divanhane natürmort örneği
- Resim 41:** Üst kat Divanhane ampir süsleme detayı
- Resim 42:** Üst kat Divanhane ampir süsleme detayı
- Levha XXII** **Resim 43:** Üst Kat Divanhanenin doğusundaki odadan tavan süsleme detayı

- Resim 44:** Üst Kat Divanhanenin doğusundaki oda tavan süslemesi detayı
- Resim 45:** Üst Kat Divanhanenin doğusundaki oda süsleme detayı
- Levha XXIII** **Resim 46:** Üst Kat Divanhanenin doğusundaki odadan detay
- Resim 47:** Gemi Tasviri
- Resim 48:** Gemi Tasviri
- Resim 49:** Gemi Tasviri
- Resim 50:** Gemi Tasviri
- Levha XXIV** **Resim 51:** Sultan V. Mehmed Reşad için yapılan hazırlıklar
- Resim 52:** Beyaz boyalı bahçe korkulukları
- Levha XXV** **Resim 53:** Alçak taş duvar üzerine yerleştirilen cam sınır duvarı
- Resim 54:** Kasrı Hümayun Saltanat kapısı
- Levha XXVI** **Resim 55:** Bahçe adım taşları ve aydınlatmalar
- Resim 56:** Bahçede yer alan çeşitli ağaçlar
- Resim 57:** İzmit Kasrı'nın güney cihetinde yer alan çevre düzenlemelerinden şelale görüntüsü
- Levha XXVII** **Resim 58:** İzmit Kasrı kuzey cihetinde yapılan çevre düzenlemelerinin ve alanın kuşbakışı görünümü.
- Resim 59:** İzmit Kasrı ve Ek binalarının 1910-1986 yılları arasında çekilmiş bir fotoğrafı.
- Levha XXVIII** **Resim 60:** İzmit Kasrı'nın Hükümet Konağı olarak kullanıldığı dönemlerden bir fotoğraf
- Resim 61:** SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaatı sırasında yapılan kazılardan
- Levha XXIX** **Resim 62:** SEKA Kağıt Fabrikası İnşaatı sırasında yapılan kazılardan
- Resim 63:** SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaatı sırasında yapılan kazılardan
- Levha XXX** **Resim 64:** İzmit şehrinin müze ihtiyacının kamuoyuna

yansımalarının göstergesi bir gazete haberi

- Levha XXXI** **Resim 65:** Eski Eserler Ve Müzeler Komitesi'nin İzmit kararı
- Levha XXXII** **Resim 66:** Sümer İlkokulu
- Levha XXXIII** **Resim 67:** 1989 tarihli gazete haberi
Resim 68: Çatı güçlendirme çalışmaları
- Levha XXXIV** **Resim 69:** Yapıdan ayrılma eğilimi gösteren parapetler
Resim 70: İzmit Kasrının dökülen çatı parapetleri
- Levha XXXV** **Resim 71:** İzmit Kasrının dökülen çatı parapetleri
Resim 72: Renk ve foto analizleri yapılan kalemîşi süslemeler
- Levha XXXVI** **Resim 73:** Renk ve foto analizleri yapılan kalemîşi süslemeler
Resim 74: Renk ve foto analizleri yapılan kalemîşi süslemeler
- Levha XXXVII** **Resim 75:** Restorasyon öncesinde kasrın ıslak zeminlerinden merdivenlerin görünümü
Resim 76: Kasrın ıslak zeminini oluşturan mermer döşemeler ve mermer küvet unsuru
- Levha XXXVIII** **Resim 77:** Kasrın ıslak zeminlerinden üst kat hamam odasında yer alan mermer çeşme ve mermer yer döşemeleri
- Levha XXXIX** **Resim 78:** İzmit Müzesi bahçe teşhiri
Resim 79: İzmit Müzesi bahçe teşhiri
Resim 80: İzmit Müzesi bahçe teşhiri
- Levha XL** **Resim 81:** İzmit Müzesi bahçe teşhiri
Resim 82: İzmit Müzesi iç mekân teşhiri
- Levha XLI** **Resim 83:** İzmit Müzesi iç mekân teşhiri
Resim 84: İzmit Müzesi iç mekân teşhirinde kullanılan, vitrin Örneği
- Levha XLII** **Resim 85:** İzmit Müzesi Divanhane teşhiri
Resim 86: Saatçi Ali Efendi Konağı'nda oluşturulan arkeolojik eser deposu

- Levha XLIII** **Resim 87:** Saatçi Ali Efendi Konağı Arkeolojik Eser Deposu
- Resim 88:** İzmit Müzesi tadilatı sırasında bahçede eserler için oluşturulan çadır
- Levha XLIV** **Resim 89:** İzmit Müzesi tadilatı sırasında bahçede eserler için oluşturulan çadır
- Resim 90:** Saray Müze Giriş holü teşhiri
- Levha XLV** **Resim 91:** Bir numaralı cam vitrin içinde sergilenen porselenler
- Resim 92:** İki numaralı cam vitrin içinde sergilenen porselenler
- Levha XLVI** **Resim 93:** Üç numaralı vitrinde sergilenen porselenler
- Resim 94:** Dört numaralı cam vitrinde sergilenen porselenler
- Levha XLVII** **Resim 95:** Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel kıyafetleri İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir.
- Resim 96:** Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel kıyafetleri
- Levha XLVIII** **Resim 97:** 2013 yılında Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel eşyaları İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir
- Resim 98:** 2013 yılında Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel eşyaları İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir
- Levha XLIX** **Resim 99:** Giriş salonunda sergilenen arabacı kıyafeti
- Resim 100:** Giriş salonunda sergilenen arabacı kıyafeti
- Levha L** **Resim 101:** Atatürk Odası Teşhiri
- Resim 102:** Atatürk Odası Teşhiri
- Levha LI** **Resim 103:** Atatürk Odası Teşhiri
- Resim 104:** Alt kat protokol odası teşhiri
- Levha LII** **Resim 105:** Alt kat protokol odası teşhiri
- Resim 106:** Üst Kat merdiven sahanlığı teşhirinde yer alan abanoz kaplama dolap
- Levha LIII** **Resim 107:** Üst Kat yatak odası teşhiri
- Resim 108:** Yatak odasında bulunan otağıyı andıran tepesine

taçvari bir süs yerleştirilmiş olan cibinlik ile örtülmüş yatak

Levha LIV

Resim 109: Sedefli oda teşhiri

Resim 110: Kasrın üst katında bulunan divanhanenin teşhiri

Levha LV

Resim 111a: Milli Mücadele yıllarında 1. Ordu Karargâhı olarak kullanılan İzmit Kasr-ı Hümayunu

Resim 111b: İşgal güçleri tarafından çekilmiş İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun hava fotoğrafı.

Levha LVI

Resim 112: Claude Farere ve Mustafa Kemal Atatürk İzmit Kasrı'nda

Resim 113: Gazeteci, Yazar Ali Kemal

Levha LVII

Resim 114: İzmit Basın toplantısına Katılan Gazeteciler

Resim 115: İzmit Saat Kulesi

Levha LVIII

Resim 116: İzmit Atatürk Heykeli

Resim 117: Dolmabahçe Sarayı

Levha LIX

Resim 118: Dolmabahçe Sarayı Saltanat Kapısı

Resim 119: Dolmabahçe Sarayı, Camlı köşk Merasim Salonu tavanı detay

Levha LX

Resim 120: Dolmabahçe Sarayı Camlı köşk Merasim Salonu tavanı detay

Resim 121: Dolmabahçe Sarayı Hünkâr Dairesi salonlarından 69 no'lu oda Mustafa Kemal'in çalışma köşesi

Levha LXI

Resim 122: Atatürk'ün vefat ettiği 71 No'lu oda Dolmabahçe Sarayı

Resim 123: Sechan damgalı Altın varaklı konsol Dolmabahçe Sarayı

Levha LXII

Resim 124: 4,5 tonluk kristal avize, Dolmabahçe Sarayı Muayede (Bayramlaşma- Tören) Salonu

Levha LXIII

Resim 125: Beylerbeyi Sarayı

Resim 126: Beylerbeyi deniz köşkleri

Levha LXIV

Resim 127: Beylerbeyi Sarayı deniz köşkleri

- Resim 128:** Beylerbeyi Sarı Köşk
- Levha LXV** **Resim 129:** Beylerbeyi Sarayı mermer
- Resim 130:** Beylerbeyi Sarayı Ahır Köşkü
- Levha LXVI** **Resim 131:** Beylerbeyi Sarayı 23 no'lu oda Neo Barok-Neo Rkdotarzı mobilyalar
- Resim 132:** Beylerbeyi Sarayı 6 no'lu oda egzotik özellikler gösteren mobilyalar
- Levha LXVII** **Resim 133:** Beylerbeyi Sarayı 12 no'lu oda, egzotik özellikler gösteren mobilya örneği
- Resim 134:** Beylerbeyi Sarayı 13 no'lu oda egzotik özellikler gösteren mobilya sergileme örneği
- Levha LXVIII** **Resim 135:** Beylerbeyi Sarayı 14 no'lu Halatlı Oda
- Resim 136:** Beylerbeyi Selamlık giriş kapısındaki dinlenen aslan heykeli
- Levha LXIX** **Resim 137:** Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde yer alan yavrusunu emziren geyik heykeli
- Resim 138:** Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde yer alan yavrusunu geyik heykeli
- Levha LXX** **Resim 139:** Harem bahçesi spot aydınlatmaları ve sağda görülen uzun, beyaz, aydınlatma direği.
- Resim 140:** Harem bahçesi sahil duvarlarının üzerine yerleştirilmiş olan aydınlatmalar.
- Levha LXXI** **Resim 141:** Sultan Abdülaziz ve Fransa Kraliçesi Eugénie.
- Resim 142:** Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon.
- Levha LXXII** **Resim 143:** Beylerbeyi Kasrı Hümayunu bahçesinde taam sofrası
- Resim 144:** Sultan Mehmed Reşad'ın Beylerbeyi Sarayı'nda verdiği bir ziyafette hazır bulunan zevat ile kendi isteği üzerine çekilen fotoğraf
- Levha LXXIII** **Resim 145:** Ankara Atatürk Köşkü'nde yer alan ayı postu
- Resim 146:** Dolmabahçe Sarayı Muayede salonunda bulunan ayı postları

- Levha LXXIV** **Resim 147:** Dolmabahçe Sarayı yalı kapılarından örnek
- Resim 148:** Beylerbeyi Sarayı'nda Sultan Reşad tarafından verilen ziyafete deniz yoluyla gelen davetliler Beylerbeyi bahçesinde
- Levha LXXV** **Resim 149:** Sultan Mehmed Reşad'ın İzmit Kasr-ı Hümayunu'na araçlarla geçişi
Resim 150: Louvre Müzesi
- Levha LXXVI** **Resim 151:** Versailles Sarayı Müzesi
Resim 152: Versailles Sarayı'nda bir oda tefrişi
- Levha LXXVII** **Resim 153:** Buckingham Sarayı'ndan bir görünüş
Resim 154: Buckingham Sarayı'ndan bir görünüş
- Levha LXXVIII** **Resim 155:** Ermitaj Müzesi
- Levha LXXIX** **Resim 156:** Mustafa Kemal Beylerbeyi Sarayı Havuzlu Salonda halay çekerken
Resim 157: Süfera Salonu sergisinde kullanılan cam fanuslu ayaklı şamdanlar, büyük vazolarla oluşturulan sergileme örneği
- Levha LXXX** **Resim 158:** Dolmabahçe Sarayı Mavi Salon teşhiri
Resim 159: Dolmabahçe sarayı Kabul Salonu
- Levha LXXXI** **Resim 160:** Dolmabahçe Selamlık Binek Salon genel Görünüm
Resim 161: Beylerbeyi sarayı 25. Nolu oda yerleşim planı olarak Kasrın Kabul Salonuna benzer
- Levha LXXXII** **Resim 162:** Sultan Abdülaziz Besteleriyle Kasr-ı Hümayun Turu' isimli etkinlik
Resim 163: Sultan Abdülaziz Besteleriyle İzmit Kasr-ı Hümayunu Turu' isimli etkinlik.
- Levha LXXXIII** **Resim 164:** Sultan Abdülaziz Besteleriyle İzmit Kasr-ı Hümayunu Turu' isimli etkinlik
- Levha LXXXIV** **Resim 165:** Troya Müzesi'nde hologram yardımıyla canlandırılan, Antik dönemden günlük yaşam sahnesi.
- Levha LXXXV** **Resim 166:** Troya Müzesi 3. Kat sergi salonunda kullanılan kiosk örneği

Levha LXXXVI

Resim 167: Troya Müzesi 3. Kat sergi salonunda Kullanılan videoda Troya kahramanlarından Helen kendi hikayesini anlatmaktadır

Levha LXXXVII

Resim 168: Çanakkale Kilitbahir Kalesi sergisinde kullanılan kiosk

Levha LXXXVIII

Resim 169: Çanakkale Kilitbahir Kalesi Piri Reis'in balmumundan yapılmış heykeli camekân ardında sergilenmektedir. Aynı mekânda Piri Reis'in hayatını anlatan bir de animasyon film gösterilmektedir.

Levha LXXXIX

Resim 170: Çanakkale Kilitbahir Kalesi bahçesinde yer alan bir topçu eri, rütbeli bir asker ve kale burcunda gözlem yapan bir başka askerin heykeli, hava koşullarına karşı dirençli malzemeden yapılmış ve bahçe teşhirindeki yerlerini almışlardır.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İzmit Kasr-1 Hümayun zemin kat ÇE-MİM Mimarlık (Koruma Kurulu Arşivi)

Şekil 2: İzmit Kasrı 1.Kat Planı. ÇE-MİM Mimarlık (Kaynak: Kocaeli Bölge Koruma Kurulu)

Şekil 3: İzmit Kasr-1 ve çevresinde yer alan müstemilatları gösteren kroki. (Muhittin BakanArşivinden 2019)

Şekil 4: İzmit Kasrının da içinde bulunduğu alanın 1986 sonrası durumunu gösteren plan. (Kocaeli Bölge Koruma Kurulu Arş.)

Şekil 5: Sümer İlkokulu'nda müze için ayrılan bölümü gösteren plan. (Şenyurt, 2010: 65)

Şekil 6: İzmit Müzesi'nin, üzerinde eser ve vitrin yerleşiminin izlenebildiği planı (Fıratlı, 1971: 39)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Av Köşkü Atatürk Odası Eser Listesi

Tablo 2: İzmit Kasr-1 Hümayunu Atatürk Odası Eser Listesi

Tablo 3: İzmit Kasr-1 Hümayunu Yatak Odası Eser Listesi

Tablo 4: İzmit Kasr-1 Hümayunu Sedefli Oda Eser Listesi

GİRİŞ

Bu tezde, Osmanlı İmparatorluğu'nun son altmış yılının, Kurtuluş mücadelesinin ayak seslerinin, genç Cumhuriyetin emeklemelerinin ve altmış beş yıllık müze mazisinin izlerini üzerinde taşıyan İzmit Kasrı Hümayunu detaylı olarak ele alınmıştır.

Tez hazırlanırken bir Batılılaşma devri eseri olan yapının daha iyi anlaşılabilmesi açısından, Batılılaşma hareketlerinin başlangıcından, yapının inşa edildiği tarihsel dönemi içeren siyasal ve sosyo-kültürel ortam incelenmiştir. Bu noktada Batılılaşmanın ilk hareketi olarak kabul edilen Lale Devri'nde Avrupa'ya gönderilen elçilerin Seyahatnameleri ve anlatılarının etkili olduğu görülmüştür. Elçilerin arasında en fazla Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Seyahatnamesi dikkat çekmiştir. Bu yolla Avrupa'nın eğitim, askeri, yönetim ve sosyo-kültürel yaşamı hakkında bilgiler edinilmiştir. XIX. Yüzyılda Batılılaşma hareketi hız kazanmış, yapılan Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) Fermanlarıyla batılılaşma yolunda önemli reformlar gerçekleşmiştir. Melling, Chelebovski, Van Mour ve daha pek çok sanatçı ve diplomat Osmanlı ülkesine gelmiş, ülkede sosyal ve kültürel pek çok değişim yaşanmıştır.

Osmanlı Devleti, Avrupa ile her açıdan denk düşme gayretleri içinde modern tefrişat ile donatılmış, temsil gücü yüksek Dolmabahçe, Beylerbeyi, Çırağan gibi saraylar inşa ettirmiş, yabancı sefirleri, diplomatları yeni protokol kurallarına göre bu saraylarda ağırlamıştır. Bu sarayların yanında padişahların Biniş-i Hümayun da denilen dinlenme, av gibi faaliyetlerinde kullandıkları Batılı tarzda inşa edilmiş Ihlamur Kasrı, Küçüksu Kasrı gibi Kasırlar da vardır. İzmit Kasrı da bu grup kasırlar arasında yer almaktadır. Ancak payitaht dışında inşa edilmiş olması açısından farklılık ortaya koymaktadır.

İzmit Kasrı Hümayunu ile ilgili yapmış olduğumuz kaynak taramasında, yapının mimarisi yanında, çeşitli bölümlerinin (süsleme, mobilyalar, bahçe peyzajı vb. gibi) bütüncül olmayan biçimde ele alınıp incelenmiş olduğu görülmüştür. Ayrıca yapının müzeleştirilmesi yolunda geçirmiş olduğu aşamaları kaydeden birçok dağınık bilginin de olduğu tarafımızca tespit edilmiştir. Yüksek lisans tezi olarak yaptığımız bu çalışmada İzmit Kasrı Hümayunu'nun tarihsel süreç içerisinde inşasından günümüze kadar geçirdiği evrelerin, karşılaştırmalı olarak müzecilik

çerçevesi içinde değerlendirilmesi ve bilgi ve belgelerle bir sonuca ulaşarak, yapının kent belleğinde daha somut bir algıyla anlaşılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Yapının kent belleğinde ‘Saray’ olarak anılmasının ve bir Kasr-ı Hümayun’dan Saray- Müze’ye olan yolculuğu araştırılmıştır. Nazih Fıratlı’nın 1971 yılındaki ‘İzmit Şehri ve Eski Eserleri’ isimli yayınının ardından geçen süre içerisinde İzmit Kasr-ı Hümayunu pek çok aşama geçirmesine rağmen bu durum toplu olarak ele alınmamıştır. Tezimizde, İzmit kent hafızasının en önemli yapısı olan Kasr-ı Hümayun, tarih, mimarlık ve, süsleme özellikleri açısından ele alınmış, müzecilik geçmişi ile ilgili pek çok yeni belge ve fotoğraflarla tekrardan değerlendirilmiştir.

Tezde birinci bölümde İzmit Tarihi ana hatlarıyla verilmiştir. Tezimizin ikinci kısmı ise yapıyı, mimari olarak betimlemek üzere tanımlanmıştır ve bu bölümde bir Batılılaşma Devri eseri olan yapının ortaya çıktığı koşulları daha iyi analiz edebilmek için XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda İmparatorluğun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum beynelmilel olarak ele alınmıştır. Üçüncü bölümde İzmit Kasr-ı Hümayunu, kendisi gibi Saray-Müze kategorisinde yer alan fakat hacim olarak kendisinden çok daha büyük, payitaht saraylarından, Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları ile karşılaştırılmıştır. Söz konusu olan Saraylar da İzmit Kasrı gibi önce mimari olarak, sonra iç tezyinat, bahçe düzenlemesi, bünyelerinde yer alan diğer yapılar, müzeleştirilmeleri ve tefrişatları bağlamında incelenerek, anlatılmıştır. Yapıların bellekleri de tarihi kaynaklardan yararlanılarak incelenmiştir. Sarayların temelde benzer tefrişatlar ortaya koyduğunu gösterip bu konu üzerine irdeleme yapılmıştır. Bu aşamada da tefrişatlar fotoğraflardan yararlanılarak karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılması yapılan yapıların, mimari biçim özellikleri, yapıldıkları çağın mimari özelliklerini yansıtması açısından ele alınarak incelenmiştir. Tezimizin dördüncü bölümünde İzmit Kasr-ı Hümayunu Türk Mimarisi ve Sanat Tarihi açısından değerlendirilmiştir. Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin, Osmanlı Devleti’nden miras kalan yapıları nasıl değerlendireceği ve bu süre içinde yapılardan nasıl istifade ettiği hususu üzerinde durulmuştur. Ardından müzeleştirilip halkın ziyaretine açılması kararlaştırılan bu eserlerin sergileme ilkelerinin neler olduğu konusu açıklanmaya çalışılmıştır.

Yansıttığı mimari anlayış, Körfez’i kucaklayan konum, etrafında benzeri olmayan gösterişli yapısı, şehrin insanların buraya “Küçük Saray” ya da “Abdülaziz’in Sarayı” demesi için yeterli olmuştur. Peki, burası gerçek bir Saray

miydi? Bu yapıyı, yirmi üç odalı, altı salonlu, iki bin beş yüz metrekaarelik genişliğe sahip Beylerbeyi Sarayı ile ya da iki yüz seksen beş odalı, kırk altı salonlu, yüz on bin metrekaarelik alana kurulu Dolmabahçe Sarayı ile karşılaştırabilir miydik? Aralarındaki tek benzerlik aynı ailenin mimarları tarafından tasarlanmış olmaları mıdır? Bu yapı İzmit Halkı için bir saray gibi midir yoksa gerçekten bir saray mıdır? Peki, Saray-Müze kavramının bu yapı için kullanılması uygun mudur? 2007 yılında 488 olan ziyaretçi sayısının, 2018 yılında 17.499'a ulaşmış olmasına rağmen yapı kendini gerektiği şekilde anlatabilmekte midir? Eski bir müzecilik anlayışı olan yalnızca koleksiyonlardan oluşan, durağan sergileme yöntemlerinin uygulandığı bu müzede modern sergileme yöntemleri kullanılarak var olan durağanlığın aşılması sağlanabilir mi? Eski eserler değişen çağa ayak uydurmak kaygısı gütmeli midirler? İşte bu sorularla yola çıktığımız araştırmamızın sonucunda tezin ana gövdesinde ortaya koyduğumuz bilgiler çerçevesinde bir takım yanıtlara ulaşmaya çalıştık.

Yaptığımız karşılaştırmalar ve ulaştığımız tüm bulguları sonuç kısmında değerlendirdik ardından çeşitli önerilerde bulunduk ve tezimizi sonlandırdık.

Bu kapsamda öncelikle tez konusu olan yapı için Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne, çalışma izni alabilmek için dilekçe yazılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra yapı yerinde incelenmiş ve yapının işlevselliğinin anlaşılması amacıyla, yapıda müzik eşliğinde gerçekleşen rehberli tur etkinliğine katılarak ziyaretçiler üzerinde gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemin amacı halihazırda müzeyi gezerken müzeyle hemhal olunmasını sağlayacak, empati kurulmasına yardımcı olacak bir rehberlik sisteminin uygulanmadığını bildiğimiz için, rehberli bir turda insanlardan alınan anlık dönüşleri izleyebilmek olmuştur.

Ardından tezin teknik kısmına geçilmiş, bu aşamada yapı ile ilgili bilgi ve belge toplanması işlemlerine başlanılmış ve yapı ile ilgili yayınlar taranmıştır. Bu yayınlar seçilirken direkt İzmit Kasr-ı Hümayunu ile ilgili olanlar ya da dolaylı olarak bu konuyu besleyecek yayınlar toplanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, İstanbul.edu vasıtasıyla Yıldız Fotoğraf arşivlerine ulaşılmış, Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dökümantasyon Merkezi yoluyla Aziz Ogan Koleksiyonu, Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi, Kocaeli Dökümantasyon Merkezi Arşivi, Kocaeli Belediyesi Kültür Yayınları incelenmiştir. Kocaeli Halk Kütüphanesi, Kocaeli Üniversitesi Kütüphanesi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Kütüphanesi,

ziyaret edilmiş, konumuz ile ilgili yayınlar taranmıştır. Academia.edu, kitapayk, ttk. Dergipark, earsiv.sehir.edu. elektronik veri kaynakları taranmış, konumuzla alakalı makalelere, fotoğraflara bu yolla ulaşım sağlanmaya çalışılmıştır. Covid-19 sebebiyle arşivlerini uzaktan erişime açan Yıldız Sarayı Albümlerinden konumuz olan yapının fotoğrafları araştırılmış, yoğunluğu Kocaeli Müze Müdürlüğü'nden elde edilmiş olmak üzere aralarında ilk kez yayınlanacak olan belgelerin de yer aldığı dokümanlar toplanmıştır. Kaynakça kısmında, ulaşabildiğimiz tüm bu belgeler; Devlet Arşivi Belgeleri, Antik kaynaklar, modern kaynaklar, makaleler, bildiriler ve diğer basılı kaynaklar ve elektronik kaynaklar olarak tasnif edilmiştir. Ayrıca dönemin Kocaeli Müze Müdürü Rıdvan Gölcük ile 2019 yılının Mart ayında bir mülakat gerçekleştirilmiş, aklımızda yer eden bazı soruların cevapları bu yolla kendisinden alınmış ve yaptığımız tespitler için bir dayanak oluşturulmuştur. Tezde kullanılan fotoğraflar, Kocaeli Müze arşivi başlıca kaynağımızı oluşturmak üzere, iç mekan çekimlerinde Kocaeli Müzesi'nde görev yapmakta olan Restoratör Onur Çoban tarafından, kasrın vitrinlerinin güncel düzenlemesi, envanter bilgileri ve fotoğrafları ile birlikte Sanat Tarihçisi Ramazan Sayım tarafından, çeşitli yayınlardan ve kendi fotoğraf çekimlerimizden oluşmaktadır. Görsel kaynaklarımızın tümü görsel kaynakça bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir. Yapının plan ve krokileri ile ilgili çalışmalarda Arkeolog Semra İrtürk Bilgin, dökümanlar ve eser listeleriyle ilgili konularda ise Arkeolog Zuhul Uykul'ın bilgilerine ve yardımlarına başvurulmuştur.

Tüm gayretlerimize rağmen çalışmamızda mutlaka noksan taraflar olmuştur. Buna karşın bu tez çalışmasının İzmit Kasrı ile ilgili bugüne kadar yapılmış yayınları kapsayarak ve yeni belgelerle geliştirilmiş haliyle literatüre katkıda bulunmasını, yeni araştırmalar için ise ilham olmasını umuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.İZMİT'İN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ

Coğrafi konum olarak 29° 22' ve 30° 21' doğu boylamları, 40° 31' ve 41° 13' kuzey enlemleri arasında yer alan antik dönem ismiyle Nikomedia/İzmit şehri Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan ana güzergâhların kesiştiği kara ve demir yolu üzerinde yer almaktadır (Çalık Ross, 2007: s.14) (**Harita 1**).

Marmara Denizi'nin doğu uzantısı olan İzmit Körfezi, Marmara ve Karadeniz kıyılarında gözlenen en büyük ve en kolay geçiş sağlayan doğal liman olmasından dolayı, tarih boyunca çevresindeki bütün ticari yolları birleştirme rolü üstlenmiştir (Ökse ve diğ. 2019: s. 3).

İzmit, antik dönemlerde içinde yer aldığı Bithynia Bölgesinin merkezi konumundadır (Çalık Ross, 2007: s. 11). Bithynia M.Ö. 74 yılında Roma'nın miras yoluyla devraldığı Helenistik Krallıklardan biridir. Kuzeybatı Anadolu'nun dağlık coğrafyasında yer alır (Doğramacı, 2013: s. 169).

Bithynia bölgesinin tarih öncesi dönemlere ilişkin arkeolojik verilerine, tektonik hareketlilik, deniz seviyelerindeki değişimler ya da yerleşim alanlarını dolduran alüvyon dolgular ve hızlı yapılaşma gibi nedenlerle ulaşmak güçtür (Ökse vd. 2019: s. 16). 2005 yılında Ayşe Çalık Ross tarafından başlatılan ilk yüzey araştırmalarıyla ve devamında Erken Tunç Çağı'na ve Erken Demir Çağı'na tarihlendirilen, pişmiş toprak kap parçaları bulunmuştur (Çalık Ross 2007: s. 105). 1983 yılında Kocaeli Müzesi'ne hibe edilmiş olan Geç Tunç Çağı'na tarihlenen iki tunç kolcuklu balta, Kocaeli Müzesi koleksiyonunda yer alan, Demir Çağı'na tarihlenen iki ve üç kanatlı ok uçları, yedisi Kocaeli Müzesi koleksiyonunda, ikisi ise Kocaeli İlinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda Avluburun Köyü Kocataşlar Mevkiinde ele geçen toplam dokuz yassı balta üzerinde yapılan incelemeler ve tarihlendirmelerle Kocaeli İlinin tarih öncesi dönemlerine ışık tutulmuştur (Ökse vd, 2019: s. 10-12).

İlk çağ yazarlarından Strabon, Bithynia'yı, doğuda Paphlagonialılar ve Mariandyner ve bir kısmı Epiketonlar; kuzeyde Sangarios Irmağı'nın döküldüğü yerlerden Byzantion ve Khalkedon Denizi'nin ağzına kadar Pontos Denizi tarafından; batıda Propontis, güneye doğru Mysia ve Hellespontus Phrigia'sı da denen Phrigia Epiktetos'la sınırlandırmıştır (Strabon XII. 4. 1). Aynı yazar İzmit'in bulunduğu bölge için ise; "Khalkedon kıyısını izleyerek Propontis'in bir parçası olan Astekenos Körfezi'ne geliriz. Bu körfezde bulunan Nikomedia Bithynia krallarından birisi tarafından kurulmuş ve ismini ondan almıştır" diyerek açıklar. (Strabon XII. 4. 1) **(Lev. I; Şekil.1).**

Antik coğrafyada bölgenin sınırları zaman içinde değişiklik gösterir. Bosphorus'tan sonra Karadeniz'in (Pontus Euxeinos) kıyısı boyunca Bithynia, Paphlagonia ve Pontus toprakları uzanmaktadır. Romalılar'ın ilk dönemlerinde Paphlagonia toprakları, Bithynia ve Pontus arasında paylaşılırken daha sonra bu iki bölge tek eyalet haline getirilir. Strabon, Bithynia'nın güney sınırlarını belirtmenin zor olduğunu aktarır. Nikomedia kentinin dâhil olduğu Bithynia ve Pontus antik bölgelerinde sahil boyunca; Batıda Khalkedon'dan doğuda Phasis'e (Sebastopolis) kadar irili ufaklı birçok kent bulunmaktadır (Çalık Ross, 2007: s. 16). Bu kentlerin en bilinenleri Khalkedon (Kadıköy), Khrysopolis (Üsküdar), Nikomedia (İzmit), Kios- Prusias (Gemlik), Apameia (Mudanya), Prusa (Bursa), Kyzikos (Kapıdağ Yarımadasındaki kent), Adrasteia, Helikore-Nikaia (İznik), Bithynion- Klaudiopolis (Bolu), Dia- Diospolis (Akçakoca) Teion-Tieion- Tion (Filyos- Hisarönü), Herakleia (Ereğli), Otroia (Yenişehir), Dorylaeion (Eskişehir) olarak sıralanabilir (Çalık Ross, 2007: s. 16).

Bithynia'da yaşayan halklar için ise M.Ö.5. Yüzyıl coğrafyacısı Pseudo Skylaks; Mariandyner'den sonra Thrakialı Bithynialılar'ın bu coğrafyaya geldiğini, sonra Sangarios Nehri ve Artanes Nehri, Thynias Adası ve Rhebas Nehri'nin bulunduğunu, daha sonra Thrakia kökenlilerin Khalkedon, ondan sonra da Olbianos Körfezine geldiğini Skylaks ayrıca Mariandyner'den Olbianos Körfezi'ne kadar olan bölgenin Bithynialılar'ın Thrakiası olduğunu ve buraya yapılan deniz yolculuklarının üç gün sürdüğünü yazmaktadır (Skylaks, 92). Aynı yüzyılın yazarlarından Herodot,

Bithynler'in bu adı Asya'ya geçtiklerinde aldıklarını, kendi dediklerine göre eskiden Strymon kıyılarında oturduklarını; ayrıca "Troyalılar, Mysialılar" "bizi kovdular ata yurdumuzdan" dediklerini belirtmektedir (Herodot, 7.Kitap: s. 75).

Bithynia Kralı IV. Nikomedes (İ.Ö. 94- 76) Roma ile iyi ilişkiler sürdürerek ülkesini geliştirmeye çalışmıştır. Bu dönemde Pontus Kralı Mitridates VI'nın Bithynia'yı ele geçirme arzusu vardır ve bu durumdan ancak Roma'nın yardımları ile korunabilmiştir. Ölürken vasiyet olarak topraklarını Roma'ya bırakmıştır. Böylece Bithynia Krallığı sona ermiştir. Ancak Pompeus tarafından düzenlenen eyalet ismi olarak devam etmiştir. Bunun üzerine Bithynia artık Roma'nın eyaleti olmuştur. Bu dönem yazıtlarında Nikomedia şehri, "Romalılar'ın müttefiki" ünvanını taşımaktadır. Nikomedia konumu nedeniyle Bithynia'nın merkezi oldu. Boğazlara hâkim olan Nikomedia'da sürekli olarak bir Roma filosu bulunuyordu. En parlak dönemlerini Anadolu'daki diğer Roma şehirleri gibi İmparator Traianus (98-117), İmparator Hadrianus (117-138) ve Antoninus Pius (138-161) dönemlerinde yaşamıştır (Aksoy, 2006: s. 71-72).

III. YY'da Roma İmparatorluğu'nun genel olarak çökmeye başlaması, Gotların ve Partların saldırılarına maruz kalması sonunda Nikomedia da zarar görmüştür. İmparator Diokletianus (284-305) zamanında İmparatorlukta kısmen barış-huzur kurulunca Nikomedia İmparatorluğun merkezi olmuştur. Diokletianus zamanında Nikomedia Roma, Antakya, İskenderiye'den sonra 4. büyük şehir durumuna gelmiştir Büyük Konstantin tarafından Byzantion, Konstantinapolis ismi ile İmparatorluk merkezi oluncaya kadar, Nikomedia imparatorluk merkezi olmaya devam etmiştir. Ancak daha sonra Konstantinapolis yanında ikinci plana düşen Nikomedia 4. YY'da peş peşe yaşadığı büyük depremler yüzünden büyük ölçüde tahrip olmuştur. Justinanus Kadıköy ile İzmit arasındaki yolu askeri sebeplerle kapattırarak İstanbul Anadolu arasındaki ilişkiyi Gemlik Körfezi ve İznik üzerinden geçirmesi üzerine Nikomedia'nın stratejik konumu sona ermiştir. Artık İstanbul'dan önce düşman akınlarını durduracak bir kale olarak görevini sürdürmüştür. Bunun sonucu olarak Partların ve Arap ordularının

Bizans'a hücumları İzmit'in yağma edilmesine sebep olmuştur (Aksoy, 2006: s. 73).

XI. YY'ın sonunda Nikomedia, Anadolu'yu istila etmiş olan Selçuklular tarafından zapt olunmuştur. İznik'i zapt ederek kurduğu devletin merkezi yapan Kutalmış oğlu Süleyman'ın egemenliği altına girmiştir. Fakat 1. Haçlı seferi sırasında İmparator Aleksios Komnenos tarafından geri alınmıştır. Bizans'ta Latin İmparatorluğu kurulunca, Nikomedia da 1204-1207 yıllarında Latinlerin işgaline girmiştir, fakat İznik'teki Selçuk hükümdarları tarafından geri alınmıştır. İzmit, Orhan Gazi devrinde Akçakoca tarafından 1326-1330 yılları arasında zapt edilmiştir. Timur istilasını sırasında, Timur ordusunun bir kolu tarafından yağma edilmiştir. Bundan sonra şehir devamlı olarak Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır (**Lev.I; Res. 2**). Başlangıçta "İznikmid" şeklinde kullanılan ismi sonraları halk tarafından kısaltılarak "İzmit" şeklini almıştır. XV. YY'da Anadolu eyaletine bağlı olan Kocaeli sancağının merkezidir. Sonra Kaptanpaşa eyaletine, XIX. Y Y. başında merkezi Bursa olan Hüdavendigâr eyaletine bağlanmıştır. Daha sonraları bir müddet İstanbul vilayetine bağlamasını müteakip, mevkiinin ehemmiyetine binaen 1888 yılında müstakil sancak haline getirilmiş, Cumhuriyet'ten sonra yapılan idari taksimatta Kocaeli vilayetinin merkezi olmuştur (Fıratlı, 1971: s. 10) (**Harita II**).

Fıratlı'nın aktardığına göre İzmit, Osmanlılar devrinde, İstanbul'un fethinden sonra, İstanbul'un erzak ve iaşesinin temini, kereste ve yakacak odun tedariki ve nihayet doğu ile irtibatını sağlaması sebebiyle önem kazanmaya başlamış, Bizans çağında kaybettiği mevkiini kısmen geri almıştır. Anadolu'dan gelen kervanlar İzmit'te dağılmış, ağır yükler, hayvansız yolcular buradan gemilerle İstanbul'a gitmişlerdir. Bu sebeple İzmit'te yolcuların ihtiyacını karşılayacak kervansaraylar, hanlar ve hamamlar yapılmıştır (1971: s.10).

1337 yılında Akçakoca tarafından Osmanlı topraklarına katılan Nikomedia önce İznikmid, daha sonra İzmid (İzmit) adını almıştır¹. İzmit'in ismiyle ilgili diğer bir bilgiyi Evliye Çelebi'den öğreniyoruz. Evliya Çelebi

¹ (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/tarihce/17/02/202016:59>)

Seyahatnamesinde İzmit'in isminin tarihçesini şöyle anlatmıştır: “Orhan Bey İzmit kalesini fethetmek için önce Koca Bey'i kumandan olarak atamış ve ‘iznimdir var git’ buyurmuştur. İşte İzmit de ‘iznim git’ sözünün değişmesinden oluşmuştur derler” demiştir. Bazıları da “İzmagit” veya “İzimgit” derler. İznikmid adı zamanla “İzmit”e dönüşmüştür² şeklinde aktarmıştır.

Kocaeli 19. Yüzyılda dokuma sanayii açısından bir sanayi merkezine dönüşmüş, şehir o dönemde büyük ölçekli fabrika yatırımları için kuruluş yeri olarak seçilmeye başlanmıştır. Sultan Abdülmecid döneminde mensucat sanayii alanında İzmit ve civarında gerçekleştirilen yatırımlar o dönem için İzmit'i pamuklu, yünlü ve ipekli dokuma sanayii açısından önemli şehirlerden biri haline getirmiştir. Bu yatırımlar ayrıca, sanayi yatırımları açısından şehrin bir kuruluş yeri namzedi konumunu kazanmasını sağlamış (Ayan, 2016: s. 6), Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen önemli sınai yatırımlar için de kent kuruluş yeri seçenekleri arasında tutulmaya devam edilmiştir. Bugünkü Kocaeli coğrafyasını önemli ölçüde ihtiva eden İzmit Sancağı Osmanlı İmparatorluğu döneminde her ne kadar ülkenin en başta gelen sanayi şehirleri arasına girememiş olsa da, iktisadi açıdan refah seviyesi yüksek şehirler arasında yer almıştır (Ayan, 2016: s. 6). Savaş yıllarında yaşanan tahribat nedeniyle akamete uğramış ve şehir ancak Cumhuriyet döneminde kâğıt sanayii yatırımı için kuruluş yeri olarak seçildikten sonra yeniden eski önemini kazanmaya başlamıştır (Ayan, 2016: s. 7).

Osmanlı Devleti'nin 1914 yılında 1.Dünya Savaşı'na katılması ve müttefiki olan devletlerle birlikte yenik sayılmasının ardından başlayan işgallere karşı Mustafa Kemal önderliğinde Milli Mücadele dönemi yaşanmaya başlamıştır. Bu mücadele dönemi sırasında Cumhurbaşkanlık Devlet Arşivlerindeki belgeye göre İzmit şehri 11 Temmuz 1919 tarihinde İngilizlerce işgal edilmiştir (**Ek D**)³. İşgal, 27 Haziran 1921 tarihine kadar devam etmiştir. Tez konumuz olan, XIX yüzyıl yapısı Kasr-ı Hümayun da

² (<http://koto.org.tr/kocaeli-nin-tarihi-cd-5c534709154c5> 18/02/202012:58)

³ Belge için bkz. Cumhurbaşkanlık Devlet Arşivleri, DH. ŞFR. 00629.00059.001)

bu topraklar savunulurken görevler üstlenmiş ve bünyesinde yaşanan olaylarla tarihe tanıklık etmiştir.



İKİNCİ BÖLÜM

2. İZMİT KASR-I HÜMAYUNU

Tez konumuz olan İzmit Kasrı Hümayunu'nun inşa tarihi, kitabesine göre H 1279/M. 1862-1863'tür. Bu tarih Sultan Abdülaziz (1861-1876) dönemine denk gelmektedir. Kasrın batısında yer alan, Neoklasik üslupta düzenlenmiş olan yuvarlak kemerli kasrın giriş portalinin üzerinde yer alan yeşil zemine yazılmış olan kitabe Engin Ürkmez tarafından 2007 yılında okunmuştur (Ürkmez, 2007: s.230). Ürkmez'in okuduğu kitabenin 21. ve 22. mısralarında;

“Kavi saffet kılsın âlem kavli tarihini ilan,

Bu vala köşkü yaptı eser-i Şah Abdülaziz-i ala” yazmaktadır (Ürkmez, 2007: s.230).

Yapının inşa tarihi hakkında her ne kadar çeşitli görüşler varsa da günümüz araştırmacıları tarafından 1862-1863 tarihleri genel kabul görmektedir (Kaya, 2008: s. 225). Yapı batılılaşma mimarisini yansıtmaması, payitaht dışındaki Batılı tarzda yapılmış tek padişah özel ikametgâhı olması açısından önemli, mimari bir anıttır. Ayrıca Kurtuluş Mücadelesi esnasında İstanbul'a yakınlığı ve Ankara'ya giden tren yolunun üzerinde bulunması dolayısıyla önem arz eden İzmit için, bir temsil binası olarak kullanılmıştır. Bu yönüyle kasır, içinde yaşanan Türk Tarihi açısından önemli olayları İzmit özelinde hafızasına kaydetmiştir.

2.1. İNŞA EDİLDİĞİ DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu eseri olan İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun inşa edildiği dönemin özelliklerine bakıldığında XVIII. Yüzyılda yaşanan askeri yenilgilerle birlikte artık Osmanlı Devleti yöneticilerinin, devletin geri kaldığını kabul ederek bir takım girişimlerle devleti yeniden ayaklandırma çabalarına giriştikleri görülmektedir (Cezar, 1995: s. 26).

Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu bu durum, Osmanlı toprakları üzerinde emelleri olan Rusya'nın iştahını kabartmakta, hayal ettiği sıcak denizlere ulaşabilmek üzere Osmanlı'nın toprak bütünlüğüne özellikle de boğazlara göz dikmesine sebep olmaktadır. Bunun için Rus İmparatoru I. Nikola çeşitli girişimlerde bulunmakta, İngiltere ve Avusturya'ya "Hasta Adam" diye tabir ettiği Osmanlı İmparatorluğu topraklarından pay biçmektedir. Çar I. Nikola 1844 Haziran'ı başında İngiltere'ye sürpriz bir ziyaret gerçekleştirip İngiltere nezdinde bir nabız yoklaması yapmıştır. I. Nikola; Peel⁴ ve Aberdeen⁵'e şunları söylemiştir: *"Osmanlı Devleti'nin er geç yıkılacağı ihtimaline samimiyetle inanıp mantığımızın da gerektiği gibi bu neticeyi gözden kaçırmamak lazımdı. Dolayısıyla mantığımızı kullanıp bu konu üzerinde açık ve samimi bir anlaşmaya varılması için gayret sarf etmemiz gerekir."* Aberdeen, buna cevap olarak bir santim Osmanlı toprağı dahi istemediğini ve kimsenin de böyle yapmasına izin vermeyeceğini söylemiştir⁶. Bundan sonra Çar I. Nikola aynı teklifi İngiltere'ye 9 Ocak 1853'te Petersburg'da yinelemiştir. Bu sefer İngiltere büyükelçisi S. H. Seymour'la yapılan mülakatta Çar'ın O'na Osmanlı'nın "Hasta Adam" olduğundan bahisle, "ölmeden onun mirasını paylaşmak" istediğini bildirmiştir (**Lev.II; Res. 3**).

XVIII. yüzyılın hemen başındaki savaşlardan sonra Batı karşısında gerilediğinin farkına varan Osmanlı Devleti, birtakım yüzeysel tedbirler olarak bozulan devlet yapısı, askeri siyasi, sosyal ve ekonomik kurumların düzeltilmeyeceğini ve en önemlisi devletin çöküşünün durdurulamayacağını anlayarak, düzeni reforme etmenin yollarını batıda aramaya başlamıştır (Dündar, 2008: s. 12). Özellikle Lale Devri (1718-1730) Batı kültür müesseselerinin, Osmanlı toplumuna uygulanma teşebbüslerini kapsayan dönem olarak batılılaşmanın ilk evresi olarak kabul edilebilir. Lale Devri'nde Osmanlılar, Batı ve özellikle Fransızlar'la iyi ilişkiler kurmuşlar, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa siyaseti sonucunda başta Yirmisekiz Mehmet Çelebi olmak üzere Paris ve Viyana'ya elçiler gönderilmiş, dönüşlerinde Batı'nın yönetimi, askeri durumu, eğitimi, yaşam

⁴ Robert Peel, Dönemin İngiltere Başbakanı

⁵ Lord Aberden, Dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı

⁶ (<http://www.serenti.org/osmanli-devletine-hasta-adam-lakabini-kim-takti/24/02/2020.13:28>)

ve kültürel yapısı hakkında izlenimler aktarılmış ve bu yönde çalışmalar başlatmışlardır (Dündar, 2008: s. 12).

Patrona Halil İsyanı ile Lale Devri kapanmış, ancak Osmanlı kurumlarının Batı örneklerine göre yeniden düzenlenmesi hareketi devam etmiştir. Art arda gelen askeri yenilgiler sonucunda Batı'nın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalan yönetim, I. Mahmud, III. Mustafa, I. Abdülhamit ve dönemin ileri görüşlü Veziri Halil Hamit Paşa zamanında, bilhassa Batı'nın askeri usullerinin uygulanması çabalarına ağırlık vermiş, Batı ile olan temaslarını arttırmış ve daimi elçilikleri yaygınlaştırmıştır (Dündar, 2008: s. 14).

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru III. Selim, askeri reformlar için Fransa'dan yardım istemiştir. Böylece hem askeri öğretim kanalından, hem de bürokrasi kanalından Batı kültürüne kucak açılmıştır. Avrupa ise kendine yeni pazar yeni hâkimiyet alanları açmak için bu eski rakibine göz dikmiştir. Bu sıralarda başta Fransa olmak üzere Batılıların propaganda için Türkiye'de çok para harcadığı görülmektedir. Bunun sonucunda sızma şeklinde başlayan Batı kültürü akımı giderek sel halini almıştır. Öğretmen, danışman, yol gösterici ve arabulucu diplomatlar gibi elemanlardan oluşan bir Avrupalı nüfuz ordusu XVIII. yüzyıldan itibaren Türkiye'ye akmış; ithal edilen Avrupa mallarının çeşidi ve miktarı gittikçe artmış; Avrupalı tüccarlar ülkeye yayılmış; hatta zaman zaman Avrupa parası Türkiye'de yerli paradan daha geçerli olmuştur. Böylelikle giyim eşyasından mobilyaya, parfüm ve tütün takımlarından mutfak ve süs eşyasına, mimari süslemeden bahçe ve ev biçimlerine kadar çeşitli yollarla Avrupa etkisi, başta İstanbul olmak üzere bütün ülkeye yayılmıştır. Bunlar gitgide yerli imalat ve zevki iç piyasadan kovmaya başlamıştır (Arık, 1976: s. 15-16).

III. Selim'in ardında Saltanat bayrağını devir alan Sultan II. Mahmud III. Selim'in yarım bıraktığı işi tamamlamış Batılılaşmanın önünde büyük engel olarak görülen Yeniçerilerle uğraşmış ve yeniçeri ocağını kaldırmıştır (15 Haziran 1826). Daha sonrasında Avrupa örnekleri doğrultusunda hükümet yapısında birtakım değişiklikler yapmış, Sadrazamlık ve Şeyh'ül İslamlık makamı yerini nazırlıklara, bırakmış ve Başvekaletlik

(başbakanlık) makamını getirmiştir (Dündar, 2008: s. 23-24). Batılı örneklerine göre kurulan okullarda eğitim vermek için Avrupa'dan hocalar getirilmiş temel derslerin yanında genel kültür dersleri verilmiştir. Ayrıca ordunun bando takımını oluşturmak için Avrupa'dan besteci ve musiki enstrümanları getirilerek batılı anlamda ilk müzik okulu olan Muzika-i Hümayun bu dönemde kurulmuştur. Bu okullarda yetişen subaylar devlete yeni bir görünüm kazandırmıştır. Türk resim tarihinde asker ressamı olarak bilinen ilk ressamlarla birlikte müzik, tiyatro, sinema gibi dallarda yetişenler olmuş ve bu alanlara olan ilgi artmıştır. Bu dönemde ilk kez Avrupa'ya öğrenci gönderilmiş, bu öğrenciler dönüşlerinde önemli görevlere getirilmişler ve yenilik hareketleri içinde önemli bir rol oynamışlardır (Dündar, 2008: s. 26).

Eski müesseselere ilişilmeden kurulmak istenen yeni kurumlar kısmi, mahalli ve verimsiz kalmış, beklenen başarı sağlanamamıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen yapılan ıslahat çalışmaları sosyal ve kültürel bazı değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur: Yeni kurulan ordunun kılık kıyafetinin Batılı tarzda düzenlenmesi, memur sınıflarında giyilecek kıyafetlerin belirlenmesi, geleneksel kıyafetlerin yerini redingotların, pantolonların ve siyah deri potinlerin alması, sakalların kısılması gibi. Ayrıca batının mobilyasının kullanılmaya⁷ başlanması, eski tarz divan ve yastıkların yanında masa ve sandalyenin gözükmeye başlaması yabancı diplomatların Avrupa protokolüne göre ağırlanması ve kabul törenlerinin düzenlenmesi de görülen diğer yeniliklerdendir (Dündar, 2008: s. 28).

Mustafa Cezar'ın Miss Pardoe'den aktardığına göre Sultan II. Mahmud loş Topkapı Sarayı'ndan hoşlanmamakta ve elinde Avrupa hükümdarları tarafından gönderilmiş Avrupa saraylarına ait plan ve resimlerin bulunduğunu, yeni sarayını aydınlık ve güleryüzlü bir bina halinde yaptırmak istemiştir (Cezar, 1995: s. 166).

⁷ Sultan Mahmut İdari ve Adli bölümleri Topkapı Sarayında bırakarak Boğaziçi'ndeki saraya taşınmaya karar verir. Sultan Abdülaziz Topkapı Sarayını terkederek babası II. Mahmut'un yeni Osmanlı sarayının mobilyalarının değiştirilmesini emredişini hatırlar. Babası Topkapı Sarayındaki divanların minderlerin yerine iskemle, masa ve kanepeler ithal etmiştir. Yabancı elçiliklerdeki resepsiyonlara, konserlere ve opera temsillerine katılmasına ulemanın karşı çıktığını sık sık anlatmıştır (Asuero, 2004: 21-26)

Ülkede giderek Osmanlı ve müslüman mimarların sayıları ve ağırlığı gayrimüslim mimarların eline geçmiştir⁸. Sultan II. Mahmud devrinden itibaren Saray nezdinde gayrimüslim mimarlarının itibarı artmıştır. Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz dönemlerinde de gayrimüslim mimarlardan Balyan ailesi bu grup mimarların tepe noktasını teşkil etmiştir (Cezar, 1995: s.167).

II. Mahmut'un ardından sırasıyla tahta geçen oğulları Sultan Abdülmecid (1839-1861) ve Sultan Abdülaziz (1861-1876) zamanında da Batılılaşma çabaları tüm hızıyla devam etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu artık Batı medeniyetini geri görmek şöyle dursun, Batı karşısında düşüşünün çaresini bile yine Batı'ya soracak, ondan medet umacak duruma gelmiştir. Başta askerlik olmak üzere çeşitli alanlarda Avrupa'yı örnek tutan yenilik, reform hareketlerine girilmiş ve Tanzimat Fermanı (1839) ile resmen ve tamamen Batılı olmaya, bu yolda da Batı'nın devamlı öğretmenliğini istemeye kesin karar verilmiştir. Sanat alanında da aynı gidiş söz konusudur. Gerek sarayın daveti gerekse kendiliğinden ya da diplomatlarla (Van Mour gibi) pek çok yabancı sanatçı Osmanlı başkenti ve ülkesine gelmiştir (Arık, 1976: s. 16).

Bu yolda atılan en önemli adımlar da hiç kuşkusuz ki Sultan Abdülmecid zamanında ilan edilen Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) Fermanları'dır. Avrupa'da tabandan, otoriteye karşı yapılan 1830 Hürriyet İhtilallerine karşılık Tanzimat Fermanı halka bir lütuf gibi bahşedilmiş ve bu fermanla bireylerin can ve mal güvenlikleri sağlanmış, Islahat Fermanı ile de Tanzimat Fermanı'nın kapsamadığı bir siyasal düzen kurgulanmak istenmiştir (Armaoğlu, 2018: s. 53).

XVIII. - XIX. yüzyıllarda Batılılaşmanın kurumlaşması, teknoloji ve eğitim alanlarındaki değişim ve dönüşüm tüm İmparatorluğa yansımıştır.

⁸ 1859 yılında Boğaz'da yeni bir saray inşa etmekte olan Müslüman işçiler para yokluğundan dolayı gayrimüslim işçilerin işine son verilmesini istemişlerdir. Sultan Abdülmecid ise zanaatkarların çoğunun (taşçılar, marangozlar, boyacılar) Ermeni, Levanten ya da Rum olduklarını bilmektedir. Bu tür işleri bu insanlar yapmakta ve el becerilerini nesilden nesile aktarmaktadır. Dolmabahçe Sarayı ile yarım düzine köşkü inşa etmiş olan Balyan ailesi Ermeni'dir ve sırf Müslüman oldukları için nitelsiz işçileri istihdam etmeye yanaşmaz. Bu durumda Sultan Abdülmecid bir karar almakta zorlanır ve işi savaş bakanına bırakır. Hristiyanların işine son verilir ve onlar da tepki olarak Avrupa ülkelerini dolaşacak bir gemi kiralayarak şikayetlerini duyururlar (Asuero, 2004:36).

Tanzimat sonrası padişahların tüm tebaaya sağladığı hak ve özgürlükler, hem başkentte hem de eyaletlerde daha kozmopolit bir toplum yapısının oluşmasını sağlamıştır. Özellikle İstanbul’da Türk, Levanten gayrimüslim ve Avrupalı sanatçıların bir arada çalıştığı bir sanat ortamı oluşmuştur (Renda, 2004: s. 17).

XIX. yüzyılda Batılı devletlerin Osmanlı topraklarında varlık göstermelerinin bir şekli de özellikle ticaret için geldikleri İstanbul’da yabancı mimarlar tarafından yapılan iş hanları oteller ve büyükelçilikler olmuştur⁹. Bu konuyla ilgili İlber Ortaylı Dolmabahçe sarayı yapılmadan evvel İstanbul’un en muhteşem en büyük sarayının Boğaz’a bakan Rusya Sefaret Sarayı, arka tarafta da Britanya Sefareti, aşağıda Fransız Sarayı olduğunu belirtmiştir (2016: s. 231) (**Lev. II; Res. 4**).

Osmanlı İmparatorluğu her açıdan Avrupa’ya denk düşme çabaları içinde, yabancı mimarlar aracılığı ile modern tefrişat ile donatılmış, temsil gücü yüksek saraylar inşa ettirmiştir. Bu sarayların yapımı için harcanan paralar ve ortaya çıkan eserlerin şatafatı her ne kadar eleştirilse de İlber Ortaylı, “Osmanlı İmparatorluğu ‘büyük devletler’ denilen kategoridendir. Büyük devletlerin kendilerine özgü protokolleri vardır” demektedir. Ancak Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu Topkapı Sarayı’nın, mevcut devlet protokolüne uyum sağlaması mümkün değildi. O yüzden Sultan II. Mahmud haklı olarak Topkapı Sarayı’nı terk etmiştir ve nihayet oğlu II. Abdülmecid Dolmabahçe Sarayı’na geçebilmiş ardından Sultan Abdülaziz’in yaptırdığı Beylerbeyi ve Çırağan Sarayları ile birlikte bu protokol genişlemiştir. Ancak bu saraylardan Dolmabahçe Sarayı Avrupa sarayları ile karşılaştırıldığında ne Viyana’daki Hofburg ne Paris’teki Louvre ve Versailles ne de St. Petersburg’daki şimdi Ermitaj Müzesi olarak kullanılan kışlık Saray’la boy ölçüşebilir. Zaten Dolmabahçe Sarayı’nın göz alan iki bölümü Büyük Muayede Salonu ile Süfera Odası denilen, sefirlerin itimatnamelerini takdim edip kısa süre padişah ile görüştükleri yerlerdir. Bu salonlar dışında sarayın lüks hiçbir yanı yoktur. Tek lüksü boğaz manzarasıdır (Ortaylı, 2016: s. 231).

⁹ Detaylı bilgi için bkz. Mesut Dünder, A. G. D. T. sf. 44-118

İmparatorluğun XVIII-XIX. yüzyılına ait temel değişiklikleri anlattığımız bu dönemin, mimari olarak, başkent dışındaki en seçkin ve tek kasır örneği İzmit'te yer alan İzmit Kasr-ı Hümayunu'dur.

2.2. İZMİT KASR-I HÜMAYUNU

Yukarıda da değindiğimiz üzere İzmit Kasrı Hümayunu Osmanlı İmparatorluğunun içinde bulunduğu şartlar dâhilinde oluşturmaya çalıştığı imajın İzmit'teki yansıması olmuştur. Bu bölümde yapının, tarihi ve fiziksel varlığı, konuyla ilgili yapılmış olan çalışmalardan faydalanılarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.2.1. İzmit Kasr-ı Hümayunu Tarihçesi

Kasr-ı Hümayun'un yapım tarihi çeşitli kaynaklarda farklılık arz etmektedir. Tam olarak kanıtlanmış olmamakla birlikte, Kasr-ı Hümayun'un yerinde, Yeniçeri ağası Muslihiddin'in, Sultan IV. Murat için İzmit'te bir saray yaptırdığı söylenir. Çıktığı bir seferde (Mart 1635) ilk otağını burada kurmuş olan IV. Murat, bu sarayda iki gün kalmış ve yoluna devam etmiştir. Eylül 1635'te hastalanarak döndüğü İzmit'te bir süre dinlenmiş, daha sonra İstanbul'a gitmiştir. Padişah, çok sevdiği sarayda kalmak için sık sık şehre gelmiştir. XIX. yüzyılın ortalarına kadar sarayın bulunduğu büyük cadde, İzmit'in en büyük caddesi olmuştur (Tuğlacı, 1985, s. 174-175). Evliya Çelebi'nin "Sarayların en muntazamı Bağdat fatihi IV. Murat Han Sarayı'dır ki; bağ ve bahçeli bir büyük saraydır. Bahçe üstadı iki yüz kadar bostancı neferleri vardır (Demirbulak, 2014: s. 37)" sözleriyle tasvir ettiği bu saray, 1766 yılında depremden dolayı yıkılmıştır ve bugünkü Kasrı Hümayun da işte bu sarayın yerinde yeniden inşa edilmiştir (Aksoy, 2006: s. 73). Elimizde bu saray ile ilgili somut bir veri olmadığı için Kasr ı Hümayun'un yerinin tayin edilmesinde ne kadar belirleyici olduğu hakkında bir fikrimiz yoktur.

Günümüz araştırmacılarından Şennur Kaya İzmit Kasrı'nın II. Mahmud tarafından yaptırıldığını, Sultan Abdülmecid zamanında yandığını ve nihayetinde Sultan Abdülaziz tarafından yeniden yaptırıldığını ve nihayetinde günümüzdeki yapının Sultan Abdülaziz eseri olduğunun genel

kabul gördüğünü açıklar (Kaya, 2008: s. 199). Avni Öztüre, yapının, Sultan II. Mahmut tarafından yaptırılıp, Sultan Abdülaziz tarafından restore ettirildiğini belirtmektedir (Öztüre, 1981: s. 10). Yapının tarihçesi hakkında bir başka bilgi olarak, Nail İnal Bey'in açıklamasını Galitekin'den öğrenmekteyiz, Nail İnal Bey, kasrın yapımına Sultan Abdülmecid döneminde başlanıp, Sultan Abdülaziz döneminde bitirildiğini açıklamaktadır (Galitekin, 2011: s. 286.). İsmail Arar 'Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı' adlı eserinde kasrın yapım tarihi ile ilgili 1874 tarihini verir. Aynı yıl yapılmış olan Haydarpaşa – İzmit demiryolunu da Kasr'ın yapımının gerekçesi olarak gösterir (Arar, 1997: 33) İzmit Tarihi ile ilgili bir başka kaynakta ise yapı 1861-1876 tarihleri arasında Sultan Abdülaziz'in tahtta kaldığı süreye tarihlenmiştir (Erdoğan vd, 2011: 136).

Yapının Sultan II. Mahmud'a dayandırılması meselesi Galitekin'e göre doğru değildir Galitekin bu konuda, XIX. yüzyıl' da Sultan II. Mahmud, yaptığı yeniliklerin halk üzerindeki tesirini bizzat görmek ve halkla olan ilişkilerini güçlendirmek için memleket gezilerini başlattığını ifade ederek aşağıdaki açıklamayı yapar: *II. Mahmud, böylece uzun süre payitaht dışına çıkmamış, hatta seferlere de katılmamış padişahların, bu durumunu değiştirmek yolunda yeni bir adım atmıştır. Bu vesile ile 7 Eylül 1833 yılında Gemlik-İzmit gezisine çıkmıştır. Bu gezisinde Sultan II. Mahmud Altıncıoğlu Konağında kalmıştır. Sultan II. Mahmud'a Şehzade Abdülmecit Efendi de eşlik etmiştir. Yenilikçi bir Padişah olan II. Mahmud'un 28 Kasım 1836 tarihli 2. İzmit gezisine oğulları Şehzade Abdülmecid ve Şehzade Abdülaziz de katılmıştır. Üç gün İzmit'te kalmışlar ve bu arada çeşitli fabrikaları çarşı ve camileri ziyaret etmişlerdir. Bu üç günlük zaman zarfında Kasr-ı Hümayun'da kalmışlardır (2011: s. 286).* Ancak Galitekin'e göre bu Kasr-ı Hümayun İzmit Tersanesinde bulunan Kasr-ı Hümayun'dur. Nitekim bizim de ulaştığımız Cumhurbaşkanlık Osmanlı Arşivleri'ndeki İ. DH. 00623 No.lu belgede (**Ek II**) söz konusu İzmit Tersanesi ve Kasr-ı Hümayunu'na ait bilgide bu Kasr'ın tamiratına dair bilgi yer almaktadır.

Galitekin savını, İzmit Tersanesinin (**Lev. III; Res. 5**) tamir keşif defterleri ile desteklemekte ve Tersane Kasrı Hümayunu'nun Bahriye

Nezareti'ne söz konusu olan Kasr'ın ise Hazine -i Hassa'ya bağlı olduğunu belirterek bu durumun karışıklığa sebep olduğunu söylemektedir. İsmail Arar ise Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı adlı eserinde İzmit Kasrı'nın Abdülaziz zamanında, 1874 yılında, Haydarpaşa-İzmit demiryolu işletmesinin açılması üzerine Padişahın demiryolu ile İzmit'e gitmesi ihtimali göz önünde tutularak istasyona yakın ve körfeze bakan küçük bir tepe üzerinde inşa edilmiş olduğunu yazmaktadır¹⁰ (Gölcük, 2020: s. 1244). Yapının kitabesini okuyan Engin Ürkmez ise kitabenin son mısrasında yer alan *"bu vala köşkü yaptı esr-i Şah Abdülaziz-i ala"* diye okumuş ve kitabenin tarihini H. 1279-M. 1862 olarak çevirmiştir. Ürkmeze göre şüphe götürmeyecek şekilde yapının banisi Sultan Abdülaziz'dir (Ürkmez, 2007: s. 230).

2.2.2. Banisi Sultan Abdülaziz ve Dönemi

İzmit Kasrı Hümayunu'nun banisi olarak her ne kadar farklı kişilerin isimleri geçse de bugün var olan kasrın banisinin Sultan Abdülaziz olduğu genel kabul görmektedir (Kaya, 2008: s. 199).

1861-1876 yılları arasında tahtta kalan Sultan Abdülaziz kendini;

"Ben ki Allah'ın istenci ve inayetiyle saltanatları pay eder, bütün nizamı çekip çeviririm, ne bir onursuzlukla lekeliyim ne tenakuz(çelişki) la. Öteki peygamberler arasında Allah'a en yakın olan ve kıyamet gününde şefaatte bulunacak olan Peygamber Muhammed Mustafa'nın yardımına güveniyorum... Ben ki dünyanın en kutsal yerleri olan ve bütün evrenin yardımına koştukları Medine, Mekke ve Kudüs'ün padişahı ve hizmetkârıyım; Ben ki, bütün hükümdarların candan istedikleri üç büyük kentin, İstanbul, Edirne ve Bursa'nın, Şam'ın, Kahire'nin, bütün Arabistan'ın, Berka'nın, Halep'in, Irak'ın, Musul'un, Mezopotamya'nın, Kilikya'nın, Büyük Ermenistan'ın, Habeşistan'ın, Tunus'un, Trablusgarp'ın, Suriye'nin, Kıbrıs'ın, Rodos'un, Akdeniz'in, Karadeniz'in, Anadolu topraklarının, Romanya ve Eflak Krallıklarının, Yunanistan'ın bir kısmının, Bosna ve O'na bağlı toprakların, Belgrad'ın, Sırbistan'ın, komşu kalelerinin, Arnavutluk'un ve tek tek sayılamayacak daha pek çok ülke ve kalenin saygıdeğer ve adil imparatoru, imparator oğlu imparator, sultanlar sultanı, padişahlar padişahı..." olarak tanıtır (Asuero, 2004: s. 20-21).

¹⁰ Aylin Gölcük "Bir Hafıza Mekanı Olarak Kasrı Hümayun" isimli bildiri alınmıştır. Bildiri Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü isimli sempozyumda, Gazi Süleyman Paşa Salonunda 10/03/2019 tarihinde sunulmuştur. Bildiri aynı isimli sempozyumun 2020 yılında yayınlanan bildirilerinin III. cildinde yer almaktadır. s: 1243-1252)

İri yapılı, kuvvetli ve aynı zamanda yakışıklı olduğu söylenen Sultan Abdülaziz, alaturka kıyafetleri ve babacan tavırlarıyla sevilen bir padişah olmuştur. Doğu giyim tarzına uyarlanmış ‘alaturka setre’ adı verilen kıyafeti ile ‘Aziziye’ olarak kendisine ithaf edilip moda olan tabla fesi kullanmıştır. Kendisi de bir güreşçi olan Sultan’ın sarayında güreşler düzenlediği, horoz dövüştürüp, kır âlemleri tertip ettirdiği söylenmektedir (Dündar, 2008: s. 165). Ney üfleyip lavta çalan Sultan, şevkefza ve muhayyerden iki de beste yapmıştır (Dündar, 2008: s. 166).

Sultan Abdülaziz (1861-1876), zamanında da Osmanlı İmparatorluğu’nun batılılaşma çabaları devam etmiştir.

Osmanlı Sultanları Batılılaşma çabaları içinde kendi eğitimlerini de modernize etmiş özellikle resim, müzik gibi güzel sanatlar alanlarında da kendilerini geliştirmişlerdir. İslam kültüründe yaygın olarak görülen kitap süslemeleri ve minyatürler dışında bir resim algısı gelişmiş XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Müslümanlar duvarlarına resim asmaya başlamışlardır (Lewis, 2001: s. 364-365).

Sultan Abdülaziz’in resim, müzik, tiyatro gibi güzel sanat dallarına karşı ilgisi olduğu bilinmektedir. Ayvazowski, Chlebowski, Guillemet ve Berton gibi sanatçıları sarayda görevlendirmiş ve Guillemet tarafından Osmanlı’nın ilk özel akademisinin açılmasına izin vermiştir. Birçok ressamı İstanbul’a davet etmiş ve de Süleyman Seyid Bey, Ahmed Ali Bey (Şeker Ahmed Paşa) gibi bazı yetenekli gençleri de resim öğrenimi için Avrupa’ya göndermiştir. Sonradan yaveri olacak olan Şeker Ahmed Paşa aracılığı ile Avrupa’nın tanınmış ressamlarının tablolarından getirterek saraylarına astırmıştır. Kendisi de eskizler çizen Abdülaziz’in resme olan bu yaklaşımı Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açılışına kadar uzanan sürecin başlangıcını teşkil etmiştir. İlk resimli gazeteler de bu dönemde yayınlanmaya başlanmıştır. (Dündar, 2008: s. 166).

Sultan Abdülaziz, babası II. Mahmud gibi, sürekli başkentte kalmak gibi bir geleneği yıkmıştır. Sultan’ın birinci gezisi, ilk Osmanlı Beyleri Osman ve Orhan Bey’in türbelerini ziyaret etmek için gittiği Bursa’dır. İlk kez 1862 yılının ilkyazında Sultaniye saray mensuplarıyla birlikte Marmara

Denizi'nin komşu kıyılarına doğru giderek Boğaziçi'nden uzaklaşır. İlk geziden sonra Sultan, İmparatorluğun en önemli ikinci kentini tanımakkararı vermiştir; Kahire'yi. Bu gezinin amacı açıkça siyasidir. Sultan Abdülaziz ve vezirleri, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torununun çocuğuna bu eyaletin hidivliğini vererek isteklerine boyun eğmiş olur. Osmanlı Sultanı, İsmail'in taç giyme törenine katılarak Mısır'ın özerkliğini kabul etmiş olacaktır. Buna karşılık Mısırlılar, Bab-ı ali'ye eskisi gibi vergi vermeyi kabul eder ve Padişah da en büyük dini ve resmi yetkili olmayı sürdürür. Kahire Sarayı'nın ihtişamı hakkında pek çok kez konuşulduğunu duymuş olmasına rağmen, karşısında İstanbul ile yarışabilecek bir kent bulacağını düşünmeyen Sultan bu durumdan hiç hoşlanmaz (Asuero, 2004: s. 11). Sultan Abdülaziz İsmail Paşa'nın Kahire ve İskenderiye'de yaptırdığı büyük saray, köşk ve diğer yapıları da bir gezi programı çerçevesinde gezer. Bu eserlerden etkilendiği anlaşılan Sultan, dönüşünde yaptırdığı Beylerbeyi Sarayı ve diğer birçok yapı, burada gördüğü eserlerden izler taşır (Dündar, 2008: s. 168).

Öğrenimini Paris ve Viyana'da yapmış olan Mısır Hidivi İsmail Paşa, Avrupa Saraylarını bizzat görmüştür. Tatillerini Boğaziçi kıyılarında geçirerek ve görevliler arasında İstanbul tarzında giyinerek Sultan'a yakın görünüyorsa da, Mısır Sarayı'nda Fransızca'nın Osmanlı Saray diline yeğ tutulduğu bilinmektedir. Avrupa menşeli bankaların yatırım yapmak için heyecan duyduğu Nil kıyılarına görkemli saraylar inşa edilmiş, Kahire ve İskenderiye muhteşem kentlere dönüşmüştür. Sultan bu gezisinden sonra Mısırlılar'ın gittikçe ilerlediğini, kendisinin ise saraylarda inzivaya çekilip, dünyadan uzaklaştığını fark eder. Hiç kimsenin kendisini görmezken Osmanlı Sultan'ının herkesi görebildiği şeklindeki kuram miadını doldurmuştur. Herkesin onu görmesi ve yıllarca haremde ve divanda saklanmış olan bu hükümdarın kendisini göstermesi gerekmektedir. Sultan Abdülaziz, öteki imparatorların ve kralların kendisini farketmeleri için bunun tek yolu olduğunu anlamıştır. Kendisini saray eğlencelerine bırakmış, Sadrazamın oyuncağı olmuş bir hükümdar gibi değil de, III. Napoléon, Franz Joseph ya da Rus Çarı II. Nicolas gibi bir hükümdar olmalıdır. Bundan böyle Osmanlı Sultanı'nın amacı görmek ve özellikle görünmektir (Asuero, 2004: s. 12).

Sultan Abdülaziz yukarıda saydığımız gerekçeler ve bunların dışında Kırım Savaşı'nda Ruslar'a karşı Osmanlı İmparatorluğunu destekleyen hükümdarları da tanımak amacıyla 1867'de Paris Uluslararası Sergi vesilesiyle Paris'e oradan da Londra ve Prusya'ya gitmek arzusundaydı (Asuero, 2004: s. 9).

Abdülaziz'in 1867 yılında çıktığı bu gezi üç ay sürmüş, dönüşte uğradığı Viyana'da Belveder Sarayı Ambras Galerisi'ndeki resim ve heykellerden oluşan sanat eserlerini dikkatle incelemiştir. Gördüğü heykellerden etkilenen Sultan dönüşte kendi heykelini yaptırarak bu alanda ilk ve tek Osmanlı Hükümdarı olarak da tarihe geçmiştir. Onun bu tutumu Osmanlı sanatında heykelin benimsenip yerleşmesine öncülük etmiştir (Dündar, 2008: s. 168) **(Lev.III; Res. 6)**

Avrupa gezisi sırasında Batı'nın kentlerini, binalarını, yaşayış tarzı ve sanat eserlerini gören Sultan Abdülaziz, geziden sonra döndüğü İstanbul'da benzer çalışmalar başlatmıştır. Büyük borçlanmalara gidilerek yapımından vazgeçilen Çırağan Sarayı'nın inşasını başlatır. Batının protokol ve törenlerine ithafen saraylar için büyük kadrolar oluşturulur ve saraylar lüks ithal eşyalarla donatılır. Opera, bale ve tiyatrolar kurularak sanatsal faaliyetler ve eğlenceler teşvik edilir (Dündar, 2008: s. 169).

Sultan Abdülaziz'in yukarıda değindiğimiz tavır ve anlayışının İzmit'teki yansıması ise Kasrı Hümayun olmuştur. Tam da hayal edildiği üzere bu kasır şehrin abide-i temsili olmuş ve birçok devlet adamını bünyesinde ağırlamıştır. Denizyolu ya da demiryolu vasıtasıyla şehre gelen Padişahlar kasra ulaşınca dek tebaaları ile selamlaşmış ve bu sayede arzu ettikleri üzere varlıklarını halka göstererek halkla yakınlaşma çabaları için bir yol bulmuşlardır.

Tüm gelişmelerle birlikte, özellikle Payitahtta gelişen çehre ve canlı sosyal yaşamın aksine ekonomik anlamda saray ve kamu masraflarının artması sonucu iç ve dış borçlanma oranları en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sultan Abdülaziz'in başta halk nezdinde geliştirmiş olduğu sempati ve güven yok olmuş, ülkenin içinde hayat pahalılığı, dışında ise isyanlar baş

göstermiştir. Tüm bu olaylar Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ile sonlanmıştır (Dündar, 2008: s. 170).

2.2.3. İzmit Kasrı Hümayun'un Mimarı ve Süsleme Ustaları

İzmit Kasrı Hümayun yapısı mimarı Garabet Amira Balyan'dır (Fıratlı, 1971: s. 33, Batur, 1993: s. 39, Kaya, 2008: s. 234, Ürkmez, 2007: s. 225). Avni Öztüre ise yapının mimarının Sarkis Balyan olduğunu ileri sürmektedir (1981: s. 119). Şennur Kaya yapının mimarının Sarkis Balyan olduğunu ileri süren Öztüre'nin iddiasını bu mimarın ancak daha sonraki onarım işlerini gerçekleştirmiş olabilmesine bağlamıştır. Bu iddia başka bir kaynakta yer almamaktadır (Kaya, 2008: s. 234). Yapının masraflarının ödenmesi, gerekli malzeme ve işçi tedarikini gerçekleştiren kişi yani bina emini¹¹ ise Altunizade Zühtü Paşa'dır (Baltacıoğlu, 1994: s. 216). Balyan ailesi hakkında detay vermenin, yapının dönem mimarlığının anlaşılmasını kolaylaştıracağından, uygun olacağını düşünüyoruz.

XIX. yüzyıl. Osmanlı mimarlığının en önemli adları olarak tanınan Balyan ailesi, baba-oğul ve kardeşler olmak üzere dört kuşak olarak art arda hassa mimarı yetiştirmiş Ermeni kökenli bir ailedir. Balyan ailesi K. Pamukciyan'ın yaptığı araştırmalara göre hassa mimarı Meremetçi (Onarımcı) Bali Kalfa'ya dayanan bir şecereye sahiptir. Aile Kayseri'nin Derevenk veya Derevank Köyü'ndendir (Batur, 1993: s. 35) (**Lev. IV; Res. 7**).

Balyan soyadını taşıyan bu mimarlar, verimli ve etkin bir meslek yaşamını yaklaşık bir yüzyıl boyunca ve birbirlerini izleyerek sürdürmüşlerdir. Çok sayıda ve büyük boyutlu yapıların tasarım ve uygulamasını içeren mesleki etkinlikleri, hassa mimarı olarak yetkili kişilikleri, profesyonel yetenekleri ve yaşadıkları dönemin isteklerini karşılamadaki sezgi ve uyumları Balyan adını öne çıkaran etkenler olmuştur. Ortaçağ'ın zanaatkâr ailelerini anımsatan bu süreklilik, kendini unutturmayan, tersine, yineleyen ve yenileyen bir ad olmak, Balyanlar'ın gündemde kalmasını sağlamıştır (Batur: 1993: s. 35).

¹¹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/bina-emini>

Zanaatkâr aile geleneğinin çözülüşü örneği de Balyanlar'da izlenebilmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında değişen koşulları fark etmiş olan Garabet Balyan, kendisi geleneksel bir eğitimden geliyor olmasına rağmen oğullarını örgün eğitime yönlendirmiş. Balyan ailesinin XIX. yüzyıldaki yükselişi Garabet Balyan'ın bu öngörüsüne yorulabilir. Bu açıdan Garabet Balyan ailenin kilit bireyi konumunda görünmektedir (Batur, 1993: s. 35).

Afife Batur Balyanlar'ın yaptığı yapıların genellikle hem kentsel gelişmeyi hem de yeni program ve tasarım ilkelerini belirleyen büyük organizasyonlar olduğunu yazmaktadır. Batılılaşmanın içeriğini ve programlarını kavramak, nasıl algılandığını öğrenmek, eğilim ve özlemleri tanımak konusunda Balyan mimarlığının önemli ipuçları verdiğini, bu açıdan Balyanlar'ın toplu yapı listesinin¹² Batılılaşma olgusunu anlamlandırmada göz ardı edilmemesi gereken bir olgu olduğunu belirtmektedir (Batur, 1993: s. 36).

Kendini yetiştiren aile yapısına kısaca değindikten sonra konumuz olan eserin mimarı Garabet Balyan'a gelecek olursak, adı Dolmabahçe Sarayı'nın mimarı olarak geçer. Garabet Balyan ailenin profesyonel etkinliğinde ve sürekliliğinde kilit noktada olmuştur. Sultan II. Mahmud, Abdülmecid ve Abdülaziz'in hükümdarlık yıllarında hassa mimarlığı yapmıştır. En verimli çalışma dönemi, Sultan Abdülmecid'in saltanat yıllarına rastlamaktadır (1839-1861). Yaklaşık otuz yıl süren meslek hayatında 7 saray, 4 fabrika, 1 kışla, 1 cami, 2 hastane, 3 okul, 2 su bendi, 1 türbe-sebil, 7 kilise ve birçok konut tasarlayıp inşa etmiştir. Bunların içinde İzmit'te yapılmış olanları arasında konumuz olan yapının haricindeki İzmit Çuha Fabrikası ve Hereke Fabrikası da vardır (Batur: 1993: s. 39).

Garabet Balyan'ın üslup özelliklerinde iki farklı yaklaşım ve eğilim görülmektedir. Genellikle erken çalışmalarını içeren birinci çizgi, açık bir klasizm ile bir tür ampir konsept ile karakterize olmaktadır. Asal geometrik biçimlerin kullanıldığı şemalar, oranlı büyüklükler, birbiriyle bağlantılı boyutlanmalar, bir ölçüde bezmeden arındırılmış yüzeyler, yarım daire kemerler, alınlıklı pencereler, dik açılı veya daire kesitli profiller vb.

¹² Bu konuda detaylı bilgi için Batur, 1993:36

özelliklerle betimlenebilecek olan bu yaklaşımın kullanıldığı yapılar arasında II. Mahmud türbe ve sebili, Münire Sultan sarayları, Dolmabahçe Cami bulunmaktadır (**Lev. IV; Res. 8**).

İkinci yaklaşım ise temelde yine klasik çizgilerin ağır bastığı ama buna tasarlamanın çeşitli evrelerinde neobarok bir esprinin ve öğelerin katıldığı ve yer yer karşıtlıkların gerilimiyle zenginleşen kompozit bir üslubun egemen olduğu anlayıştır. Bu yaklaşımın en tipik ve tanınmış örneği Dolmabahçe Sarayı'dır (**Lev. V; Res. 9**). Muhtemelen Paris'ten gelen genç Nikoğosu'un (Garabet Balyan'ın oğlu) da katkısıyla beliren bu yaklaşım Garabet'in daha geç uygulamalarında gözlenmektedir ve XIX. yüzyılın ikinci yarısında egemen olacak Historisizme bir açıdır (Batur, 1993: s. 40)

Garabet Balyan'ın imzasını taşıyan İzmit Kasrı'nın, mimarın hangi üslubuna benzeteceğimiz konusuna kısaca değinmek istersek şunu söylemek mümkün olacaktır ki İzmit Kasrı kütleli düzenlemesi ile her ne kadar boyut olarak mimarın İstanbul'da ortaya koyduğu gösterişli eserlerin ihtişamına yetişemeyecek de olsa, bir kasır olarak sakın ve ağırbaşlıdır. Bu yapısıyla mimarının klasik çizgilerini yansıttığı ikinci yaklaşımına yakın görünmektedir.

Mimar Balyanlar'ın yanı sıra yapının oluşmasında emeği ve adı geçen diğer ustaların bezeme ustaları olduğu dikkat çekmektedir. Yapının banisi ve mimarları hakkında ihtilaflar olduğu gibi yapının bezeme ustaları hakkında da çeşitli ihtilaflar bulunmaktadır.

Pamukçıyan İzmit Kasrı'nın bezemelerinin Sepon Bezirciyan'ın eseri olduğunu belirtmiş bu başarısından dolayı da saray nakkaşı olduğunu yazmıştır (Pamukçıyan, 2003: s. 130).

Yapının bezemelerinin onarım geçirdiği ve müze tanıtma¹³ yazısında tavan süslemelerinin Fransız ressam Sasson tarafından sıva üzerine yağlıboya olarak yapıldığı belirtilmektedir (Yıldırım, 2016: s. 1783). Üslup farklılıklarından dolayı yapının süsleme sanatkarlarının farklı olabileceği

¹³ <https://muze.gov.tr/muze-detay?DistId=MRK&SectionId=KSM01>

ihtimali düşünölmektedir (Tanyol, 2001: s. 22). Bununla birlikte yapıdaki resimlere bakıldığında gerek konu ve gerekse üslup bakımından en yakın benzerlerinin, Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayı'nda bulunduğu görölmektedir. Her iki eserin resimlerini yapan sanatçı konusunda bir takım belgeler mevcuttur. İzmit Kasrı'nın iç süslemesinin 1858 yılında Sepon Bezirciyan tarafından yapıldığı ve gösterdiği başarıdan dolayı Saray nakkaşı olduğu belirtilmektedir. Sepon Bezirciyan'ın adı Dolmabahçe Sarayı'nın iç dekorasyonunu yapan sanatçılar arasında geçmektedir. Yapının bezemelerinin onarım geçirdiği ve müze tanıtma yazısında tavan süslemelerinin Fransız ressam Sasson tarafından sıva üzerine yağlıboya olarak yapıldığı belirtilmektedir (Kaya, 2008: s. 203). Ayrıca yine Sultan Abdölaziz döneminde yapılmış olan Beylerbeyi Sarayı'nın süslemeleri ile İzmit'teki yapının süslemelerinin benzerliği dikkate alınarak, Beylerbeyi Sarayı'nı resmeden Mabeyn-i Hümayun ressamı Mason Bey'in bu yapının bezemesini de yapmış olabileceği, Sason olarak geçen sanatçının da Mason olabileceği ifade edilmiştir (Tanyol, 2001: s. 22). Öte yandan yapının resimlerinin Mason tarafından yapıldığı Cuinet tarafından da belirtilmektedir. Kasrın tavan resimlerinin 1890 yılında Azerian tarafından yapıldığı da kaynaklarda geçmektedir. Dolmabahçe Sarayı Hazine-i Hassa Arşivi kayıtları arasında ise, H. 1321 / M. 1903-1904 tarihli evrakta Kasrın duvar resimlerinin adeta yenilendiği belirtilmektedir (Kaya, 2008: s. 203). Milli Saraylar Arşivi'nde yer alan 2978 numaralı, 1864 tarihli arşiv belgesi Beylerbeyi Sarayı'nın tavan süslemelerini yapmak üzere Mabeyn-i Hümayun ressamlarından Mason Bey'in görevlendirildiğini belirtmektedir. Öte yandan Journal de Constantiople Gazetesi'nin 11 Nisan 1882 tarihli sayısında Mason Bey için "Fransız sanatkârı Mösyö Mason'a üçüncü dereceden bir mecidiye nişanı verilmiştir." denmekte ve bu gazetede Dolmabahçe Sarayı'nın bazı dekorasyonlarının da kendisi tarafından yapıldığı ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayı'nın süslemelerini yapan Mason Bey'in bu eserlerle çağdaş İzmit Kasrı Hümayun'da da görev alması, üslup benzerliği de dikkate alındığında söylenebilir. Sultan Abdölaziz tarafından inşa ettirilmiş İzmit Kasrı Hümayunu süslemelerine, gerek işlenen konular ve gerekse resimlerin mekânlara dağılımı itibariyle, özel bir önem verildiği açık bir

şekilde görülmektedir (Yıldırım, 2016:s.1787). Beylerbeyi ve Dolmabahçe Saraylarının süslemelerinde isimleri geçen Sepon Bezirciyan, Mason Bey, Azerian'ın, İzmit Kasrı'nın süslemelerinde de isimlerinin geçmesi Osmanlı Devleti'nin yeni mimarlık anlayışını yansıttak tecrübelerle sahip olmalarıyla açıklanabilir. Bu durum Batılılaşma hareketi içinde yer alan yeni mimari programın tek elden ve sistemli olarak Devlet tarafından yürütüldüğünün de göstergesidir.

2.2.4 Konumu ve Plan Özellikleri

Kocaeli ili, İzmit ilçesi, Kemalpaşa mahallesi, 219 ada 1 No.lu parselde¹⁴ yer alan yapı İzmit Körfezi panoramasına sahip bir konumda inşa edilmiştir (**Lev. V; Res. 10**). Toplamda 3700 metrekare alanı kaplayan İzmit Kasrı Hümayunu'nun oturma alanı 311 metrekare olup 3389 metrekarelik alanını ise bahçesi oluşturmaktadır (Erdoğan vd, 2020: s. 20).

Batılılaşma devri mimari yapılarının İzmit'teki bir örneğini oluşturan İzmit Kasrı, İstanbul'da Dolmabahçe ve Çırağan Sarayları, Salı Pazarı Sahil Sarayı, Ortaköy Cami, Harbiye Binası, Sultan II. Mahmut Türbesi gibi eserlerin de imzasını atmış olan Karabet Balyan tarafından Neoklasik üslupta inşa edilmiştir (Fıratlı, 1971: s. 3). Yapı tıpkı yukarıda resmini de paylaştığımız I. Nikolay tarafından, Rusya'nın gücünü ve saygınlığını simgelemesi için İstanbul'da yaptırılan Rus Sefareti¹⁵ gibi, bir Anadolu kenti olan İzmit'te, Osmanlı İmparatorluğunun değişen çehresini ve gücünü gösterme çabası olarak algılanmaktadır

Geniş bir bahçe içinde yer alan yapı, yığma tuğla duvarın, temel üzerine oturtulması ile, iki katlı olarak inşa edilmiştir (Kâhya, 2012: s. 138). Yapı, geleneksel Türk evi plan tipinde dikdörtgen planlı orta sofalı olarak inşa edilmiştir. Ana girişi, denize bakan güney cephede bulunan yapının, biri doğu diğeri ise batı cephesinde bulunan iki tane daha girişi vardır. Güneyde yer alan giriş kapısına doğu ve batı yönlerinde yerleştirilmiş beşer basamakla ulaşılır.

¹⁴(<https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/idari/144444/219/1/1583355262693>)

¹⁵ (https://books.openedition.org/ifeagd/1658_10/05/2020/13:46)

Doğu ve batı cephelerde bulunan, üzeri balkonla örtülü olan diğer kapıların aksine, güney giriş kapısının üzeri herhangi bir çıkma ile kapatılmamış, kapının kendisi ve üst katta Kabul Salonunun güney duvarı da dışa taşkın biçimde tasarlanarak vurgulanmıştır. (**Lev. VI; Res. 10a, Res.10b**)

Binanın zemin kat planı, giriş holünün iki yanında bulunan odalardan oluşmaktadır (Şekil 1). Ayrıca üst kata çıkan merdivenlerin solunda yer alan ve müze ilk açıldığında büro olarak kullanılan (Fıratlı,1971: s. 36) bugün ise güvenlik odası olarak işlevlendirilmiş küçük bir mekân vardır (**Lev. VII; Res. 11**). Güvenlik odasının yanında ise yukarı çıkan gizli bir servis merdiveni bulunmaktadır (**Lev. VII; Res. 12**). Yukarı çıkan salon merdivenlerin sağında yer alan, bir kapı ile salondan ayrılmış ve gizlenmiş olan, soldakinin simetriği olan bir alan (**Lev. VII; Res. 13, Res. 14**) içerisinde, eskiden depo olarak kullanılan fakat günümüzde temizlik eşyalarının konulduğu küçük bir oda ve onun hemen yanında bulunan tuvalet (**Lev. VIII; Res.15, Res.16**), zemin katı oluşturan mekân unsurlarıdır. Yapının 1.kat planı ise güney tarafta yan yana sıralanmış üç oda ve odaların karşılıklarına yerleştirilen banyo, tuvalet ve çatı katına çıkan merdivenin yer aldığı mekânlardan oluşmaktadır (Şekil 2). Odaların merkezinde yer alan divanhanenin batısında yer alan, bu gün de Atatürk'ün yatak odası olarak düzenlenmiş oda mermer kaplı banyoya bir kapı vasıtasıyla bağlanmıştır (**Lev. IX; Res.17, Lev.X; Res.18**). Bu bölümde ayrıca bir de tuvalet bulunmaktadır (**Lev. X; Res.19, Lev. XI; Res. 20**). Üst kat, divanhanenin sol yanında yer alan, bugün Sedefli Oda olarak anılan odanın karşısında, içinde mermer tezgâh ve evyesi bulunan küçük bir mutfağı anımsatan, servis odası bulunur (**Lev. XI; Res. 21, Lev. XII; Res. 22**). Servis odasının içinde bulunan merdiven ile de çatıya çıkış sağlanmaktadır (**Lev. XII; Res. 23**).

İç mekân plan tasarımında zemin kat, önde büyük mermer döşemeli salonun iki yanına yerleştirilmiş simetrik odalardan oluşmaktadır. Arkada ise servis birimleri olarak tuvalet, bugün güvenlik odası olarak kullanılan ofis ve yukarıya çıkan servis merdiveni bulunmaktadır. Orta salonun gerisinde korint başlıklı sütunların ortasında bulunan merdivenlerden önce

bir sahanlığa ulaşılmakta, bu sahanlıklardan sonra merdivenler iki yönlü devam etmektedir. Üst katta ortadaki Divanhanenin, yanındaki odalardan doğudaki dinlenme, batıdaki ise yatak odası olarak planlanmıştır. Yatak odası bir kapı ile mermer kaplı banyoya bağlanmaktadır.

Daha önce de açıklandığı üzere İzmit Kasrı Hümayunu, müştemilatlarıyla birlikte 3700 metrekarelik geniş bir alana yayılmıştır (Şekil 3). Kasrın bahçesinin arka kısmına (kuzeyine) simetrik olarak inşa edilen yapılardan; bahçenin kuzeybatı kenarındaki “Ağalar dairesi” 1986 yılında yıkılmış, yerine bugünkü modern vali konağı inşa edilmiştir. Söz konusu yapı bir dönem İttihat ve Terakki parti binası olarak da kullanılmış en son Jandarma Alay Komutanlığı binası olarak hizmet vermiştir. Bahçenin kuzeydoğu kısmına inşa edilen “Paşalar dairesi” uzun yıllar Ziraat Müdürlüğü olarak kullanılmış, en son Savcılık olarak hizmet etmiştir. Yeni Adliye binasının yapılması sonucu boşaltılan yapı, çeşitli devlet kurumları tarafından kullanıldığı dönemlerde gördüğü onarımlar sonucu orijinal özelliklerinden büyük ölçüde uzaklaşmıştır. Kasrın bir diğer müştemilatı olarak bahçenin kuzey kenarına inşa edilen “Ahırlar ve Arabacılar Dairesi” yani atların ve seyislerin kaldığı bina 1965 yılında yıkılmış yerine Kolordu binası ve sineması yapılmıştır. Ancak kasrın avlu kapısı hala ayakta ve orijinaldir. Taç kapı olarak da adlandırılan avlu kapısının üzerinde on satır Osmanlıca yazılmış olan kitabesi bulunmaktadır. İzmit Kasrı Cumhuriyet’in ilanından sonra uzun yıllar Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır. 1951 yılında bahçesi içerisine, Hükümet Konağı’na yakın olabilmesi için Adliye Binası inşa edilmiştir. 1965 yılında bahçesinin kuzey bölümüne kolordu binası ve kolordu sineması inşa edilmiş, yapı topluluğunun görünümü bozulmuştur. Son olarak 1986 yılında kasrın bahçesine modern Vali Konağı inşa edilmiştir. Bunun için müştemilatlardan Ağalar Dairesi yıkılmıştır (Aksoy, 2006: s. 81).

2.2.5. Tezyinat Özellikleri

Bu bölümde Kasrı Hümayun’un dış ve iç tezyinatı ele alınmaktadır. XIX. yüzyıl yapısı olan İzmit Kasrı Hümayunu, dış cephede ince bir estetik kaygı güderek Neoklasik üslupta yapılmıştır. Dönem yapılarına göre daha

sade bir görünüm ortaya koymaktadır. İçte ise kalemişi süslemeler ağırlıkta olarak manzara, natürmort, müzik aletleri, hayvan figürlerinin yer aldığı sahnelerle dikkat çeker.

2.2.5.1. Dış Tezyinat

Yapının dış tezyinatını incelemeye güneyde, ana girişin yer aldığı cephe düzenlemesi ile başlanıldığında, yapının girişinin, ikinci katta kullanılan gösterişli pencere plastrları dışında simetrik olarak tasarlanmış ve ortaya koyduğu ahenkli görünüm ile yapım amacına uygun olarak etkileyici görünmektedir (**Lev.XIII; Res.24**). Güney cephede zemin kat, iki başta ortasına yerleştirilen yuvarlak madalyonlarla hareketlendirilmiş dikdörtgen panolarla sınırlandırılarak üst kattan ayrılmıştır. Üstte ve altta dikey silmeyeyle sınırlanan kapı kemerinin iki yanında oluşan boşluklar, çarkıfelek tarzında süslemelerle doldurulmuştur. Üçlü giriş düzenlemesinin yanlarında yuvarlak kemerli iki pencere bulunmaktadır. Giriş aksı birinci katta, ortada geniş ve yüksek yuvarlak kemerli pencerenin iki yanında yer alan dikdörtgen açıklıklı bir pencereden oluşmaktadır. Ortadaki yuvarlak kemerin üzerinde Barok formlu madalyonun içerisindeki tuğra kazanmıştır. Altta ve üstte yine silmelerle sınırlandırılan kemer kavisinin iki yanında oluşan boşluklar, rozetlerle bezeli madalyonla dolgulanmıştır. Yanlarda korint başlıklı iki plastrın sınırladığı ikiye bölünmüş basık kemerli pencereler, alttakilerle aynı hizadadır. Bu pencerelerde de Barok tepelikler kullanılmıştır. Bu katın tüm köşelerine iki adet korint başlıklı plastr yerleştirilmiştir (Kaya, 2008: s. 201).

Yapının kuzey cephesi incelendiğinde, cephe tasarımı ve tezyinat açısından güney cepheyle benzerlik gösterdiği gözlemlenmektedir. Yapının bu cephesinde diğer yönlerin aksine bir giriş kapısı mevcut değildir. Bu yönüyle ana girişin bulunduğu güney cepheden ve diğer cephelerden farklılık göstermektedir.

Kuzey cephe tıpkı güney cephede olduğu gibi simetrik yerleştirilmiş üçlü ve ikili pencere düzenlemeleriyle şekillendirilmiş, üst kat pencere kemerleri Barok tarzı motifler ve rozetlerle hareketlendirilmiştir (**Lev. XIV; Res. 25**). Cephenin birinci kat yüzeyinin sağ ve soluna yerleştirilen ikili

pencereler dikey silmelerle birbirlerinden ayrılmış, ayrı ayrı yuvarlak kemerlerle sonlandırılmıştır. Alt katta yer alan bu pencerelerin üzerlerine yerleştirilen yatay yivli silmeler, üst katın sınırlarını belirlemiştir. Cephenin üst katında kuzeybatı köşesinde yer alan pencereler hamam kısmına ait olduğu için sıva ile kapatılmıştır.

Batı cephesi tasarım olarak daha sade bir görünüm arz etmektedir. Cephenin zemin katında bulunan yuvarlak kemerli dört açıklıktan üçü pencere, biri kapı olarak düzenlenmiştir (**Lev. XIV; Res. 26**). Bunlardan cephenin kuzeyindeki ikinci açıklık kapı olup, önünde iki basamakla çıkılan sahanlık bulunur. Cepheye simetrik görünüm kazandırmak için kapının güneyindeki pencerenin önü de aynı biçimde düzenlenmiştir. Her iki sahanlığın baş taraflarına ve arasına kare gövdeli sütun yerleştirilmiştir. Birinci kattaki yuvarlak kemerli toplam dört pencere alttakilerle aynı hizadadır. Bunlardan ortadaki ikisi önünde uzanan balkon, alttaki sütunlara oturmaktadır. Üstte köşeler yine altta dikdörtgen kaidelere oturan korint başlıklı iki plastırla sınırlandırılmıştır. Aynı biçimli plastırlar ortadaki pencerelerin yanlarında da kullanılmıştır (Kaya, 2008: s. 202). Ayrıca tıpkı kuzey cephenin üst batı yüzeyinde yer alan kör hamam pencereleri gibi batı cephede de büyük bir kısmı kapatılmış ancak havalandırma amacıyla bırakılmış olması muhtemel olan küçük pencereler yer almaktadır.

Batı cephesinin tasarım ve tezyinatı oldukça sade ve ağırbaşlı görünmektedir. Yer yer kullanılan korint sütun başlıkları ve üst kat pencere altlıklarındaki yumurta oymalı silmeler haricinde cephenin tüm hareketini kare gövdeli sütunlar ve birbirini kesintisiz sürdüren üst kat pencere kemerleri ile yine üst kat köşelerde ve alt kat köşelerde düz satırlar üzerine oyma yöntemiyle oluşturulan geometrik satırlar sağlamaktadır. Girişin üzeri sütunlar üzerine oturtulan balkon çıkması ile örtülmüştür.

Yapının doğu cephesi batı cephesinin simetrisi olacak şekilde tasarlanmıştır. Batı cephesinden farkı sıvalı herhangi bir penceresinin olmayışıdır. Pencere dizilişleri satırlardaki oymalı tezyinatlar, korint başlıklardan oluşturulan cephe süsleme programı batı cephesinde uygulananın aynıdır. Kasrın bu yönünde de bir giriş yer almaktadır ve

girişin üzeri tıpkı batı cephesindeki gibi balkon çıkması ile örtülmüştür. Bu cephe bahçe duvarı ile sınırlanmış, hemen yanındaki kafeteryadan bu vesile ile ayrılmıştır (**Lev. V; Res. 26a**)

Çatı korkuluğu (parapet) ile çevrelenmiş olan yapının örtü sistemi kırma çatı olarak tasarlanmıştır. Yapıyı çevreleyen parapetler, çatı korkuluğu görevinin yanı sıra yapının kübik formunu güçlendiren bir görünüm sağlamaktadır.

2.2.5.2. İç Tezyinat

İçinde bulunduğu tarihi koşulların etkisinde, bir maddi kültür yapısı olarak ortaya çıkan Kasrı Hümayun yapısının iç tezyinatını alt kat ve üst kat örnekleri ile ortaya koymaya çalışacağız.

XVIII-XIX. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda gerçekleştirilen batılılaşma çalışmalarının kültür ve sanata yansımaları olarak bir takım yenilikler ortaya çıkmış, geleneksel bazı sanatlar yerini duvar resimlerine bırakmıştır (Arık, 1976: s. 3). En erken örneğinin Kavafyan Konağı'nda (Renda, 1977: s. 110) görüldüğü bu resimler, İmparatorluktaki birçok dini ve sivil yapıda da baş süsleme unsuru olarak görülmüştür (Yıldırım, 2016: s. 1781).

Kasrın, Barok, Rokoko ve Ampir üsluplarının kullanıldığı süsleme programında; tavan resimleri, kalemişi süslemeler, stuko ve kartonpiyer ve altın varaklar görülmektedir. Kasrın dikkat çekici unsuru olan kuru sıva üzerine yapılmış olan yağlıboya resimler konu olarak meyve ve vazo içinde çiçek natürmortları, tabiat manzaraları, hayvan figürlü tabiat manzaraları, âlem, tuğra, bayrak sembollerinin ve müzik aletlerinin yer aldığı konulardan oluşmaktadır.

2.2.5.2.1. Tavan ve Duvar Tezyinatları

Yapıda yer alan tezyinatın yapının tamamında tavanlarda yoğunluk kazandığı açıkça ortadadır. Kuru sıva üzerine yağlıboya ile yapılan bu resimlerde Avrupa resim sanatının derinlik, perspektif, ışık-gölge gibi temel ilkelerinin başarıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Doğrudan doğruya Batılı bir karakter taşıyan bu resimlerde Empresyonizm, Romantizm gibi Avrupa'da gelişen sanat akımlarının etkisi görülmektedir (Yıldırım, 2016: s. 1787).

Yapının tavan tezyinatlarının katlara göre betimlemeleri alt kattan başlanarak, merdiven sahanlığı ve üst kat olmak üzere sıralanacaktır. Betimleme ayrıntılarında bazı odalarda yoğunlaşmak ve çok detaylandırmadan, örneklemelerle tezyinat anlayışı hakkında karşılaştırma yapılabilecek olanağı sağlayacak derecede bilgi vermek amaçlanmıştır.

2.2.5.2.1.1. Alt kat

Yapının alt kat tezyinatı kapsamında, giriş salonu, giriş salonun batısındaki bugün Protokol Odası olarak adlandırılan 1 No.lu oda ve Atatürk Odası olarak adlandırılan 2 No.lu odalar incelenecektir.

Alt kat giriş salonunun tavan kısmında oluşturulan tezyinat, tavanı dolaşan dikdörtgen çerçeve ve çerçevenin köşelerinin bitkisel motiflerle doldurulması ile oluşturulmuştur (**Lev. XV; Res. 27**). Aynı şekilde stilize kıvrım dallarla tezyin edilmiş tavanın göbek kısmı da köşelerdeki motiflerle renk uyumu gösterecek biçimde vurgulanmıştır.

Bu tavan tezyinine biri kuzey diğeri güneyde yer alacak şekilde, kahverengi-sarı tonlarından oluşturulmuş Barok üsluplu madalyonlar içinde iki resim yerleştirilmiştir. Güney taraftaki madalyonda ön düzlem, ağaçlarla çevrili yemyeşil bir orman görüntüsüdür (**Lev. XV; Res. 28**). Bu doğa manzarası içerisinde tam ortada ağzı, burnu, yeleleri ve diğer vücut detaylarıyla gerçekçi bir biçimde yansıtılmış, hareket halindeki bir aslan dikkati çekmektedir. Figüre ışık gölge ile hacim kazandırılmaya çalışılmıştır. Daha geride ise bu huzur verici doğa görüntüsünü adeta tamamlar nitelikte bir ırmak görülmektedir. Ön plandaki detaylı ve gerçekçi anlatımlara karşılık, kıyının karşı tarafında ise ormanlık alanın devamı niteliğinde ağaçlar, yumuşak fırça darbeleriyle ayrıntıya girilmeden yansıtılmıştır. Tavanın kuzey ucunda yer alan diğeri betimlemede ise akıp giden bir ırmağın kenarında izleyiciye yönelmiş ve anatomisi başarıyla aktarılmış koyu kahverengi tonlarında bir geyik figürü dikkati çekmektedir (**Lev. XVI; Res. 29**). İrmağın ikiye ayırdığı kara parçaları, çam ağaçlarıyla zenginleştirilmiş kusursuz, yemyeşil düşsel doğa görüntüleridir (Yıldırım, 2016: s. 1784).

Giriş salonunun batısında yer alan, bugün protokol odası olarak kullanılan 1 No.lu odanın tavan tezyinatına geldiğimizde, oda, yukarıdaki tabloda da belirttiğimiz

gibi bir çiçekli natürmort, iki doğa manzaralı resim iki tane de doğa ve hayvan manzarası içeren tavan resmi ile kaplanmıştır.

Tavan göbeğinin doğu ve batı yönlerinde simetrik olarak yer alan resim, hasır bir sepetin içine merkezde pembe renkli çiçekler yerleştirilen ve bu çiçeklerin sağından ve solundan simetrik olarak çıkararak ve zemine yayılan mavi ve sarı renkli C-S kıvrım dallarının ahengiyle tamamlanan bir kompozisyonla yaratılmıştır (**Lev. XVI; Res. 30**). Kompozisyon altın yıldızla renklendirilmiş ikizkenar ile çerçevelenmiştir. Alt kat 1 No.lu odada yalnızca doğa manzarasını konu edinen iki resim yer alır ve salt doğayı konu edinen bu resimler Kasr'ın yalnızca bu odasında yer almaktadır (Yıldırım, 2016: s. 1783). Dıştan iç bükey altıgen geometrik çerçeveye içinde ise iki yandan C ve S biçimli kartuşla çevrelenmiş resimler belli bir kente veya çevreye mal edilemeyen, sanatçının kendi hayal gücünü yansıtan ifadelerdir. İzlenimci üslupta ortaya konulan bu resimler, sakin doğa ve su kenarı görüntülerini yansıtmaktadır. Bu resimlerden bir tanesi akarsu kenarı görüntüsüdür. Bu görüntüde tam ortada yer yer beyaz köpükler meydana getirerek akan bir şelale, bunun ikiyanında ise yeşil ve sarı tonlarının egemen olduğu eğimli yamaçlar yer almaktadır. İzleyiciye göre sol tarafta tam tepede iki cepheli olarak verilmiş, beyaz boyalı, kırmızı çatılı ve tek katlı bir ev; sağ yanda ise tepenin gerisindeki yüksek ağaçlar, budingin doğa görüntüsünü güçlendiren unsurlardır. Gökyüzü puslu olarak yansıtılmış olup beyaz bulutlar arasından yüzünü gösteren parlak güneş Romantizm akımının etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Geri planda ise ufuk çizgisi adeta kaybolmuş, yüksek dağlar gökyüzüyle bütünleşmiştir. Resimde uzak yakın ilişkisi doğru bir biçimde kurgulanarak, perspektif ilkeleri başarıyla uygulanmıştır. Tavan yüzeyindeki resimlerden ikincisi de benzer bir tabiat görüntüsü olup yine bir ırmak kenarı canlandırılmıştır (**Lev. XVII; Res. 31**). Ön planda sert fırça vuruşlarıyla meydana getirilmiş kahverengi sarı tonlarında bir ağaç ve bunun gerisinde ise durgun sudaseyreden beyaz küçük bir yelkenli izlenmektedir. Burada da yine sanatçının kendine göre biçimlendirdiği bir doğa anlatımı söz konusudur (Yıldırım, 2016: s. 1783-1784). Aynı odada yer alan doğa ve hayvan figürlerinin ikisini birden içinde barındıran örnekler Divanhanedeki yırtıcı hayvan betimlemelerine göre daha naif üslupla yansıtılmış bu resimlerden bir tanesi, dingin bir kır manzarasıdır (**Lev. XVII; Res. 32**).

Geniş bir perspektifle yansıtılmış bu görüntüde sarı tonlarının egemen olduğu çayırılık alanın ortasından küçük bir dere akmakta ve kıvrılarak akıp giden bu dereden bir ördek su içmektedir. Bu su birikintisinin üzerinde, korkulukları çizgilerle verilmiş tek gözlü bir köprü iki kara parçasını birbirine bağlamaktadır. Derenin sol kenarında dallarının bir kısmı resim çerçevesinin dışına taşmış olmakla birlikte bir ağaç, onun etrafındaki çalılıklar ve gökyüzüne doğru havalanan iki kuş bu dingin tabiat görüntüsüne eşlik etmektedir. Arka planda siyah ve grinin değişik tonlamalarıyla verilmiş dağ sıraları, puslu gökyüzü ile birleşmiş ve ufuk çizgisi belli belirsiz hale gelmiş. Pastel renklerin egemen olduğu ikinci betimleme de benzer özelliklere sahiptir (**Lev. XVIII; Res. 33**). Ön düzlemde ırmak kenarında su içen ördekler görülmektedir. Bunun gerisinde sarı tonlarında geniş bir düzlük alan vardır. Fonda birbirine yaslanan ve açık koyu tonlamalarıyla verilmiş dağ sıraları perspektif bakımından son derece başarılı ve ustacadır. Gökyüzünde, beyaz bulut kümeleri ve dağ sıraları arasından ufuk çizgisinin sonsuzluğu hissedilmektedir. Her iki resimde iki yandan C-S biçimli bir kartuşla sınırlanarak dıştan içbükey altıgen bir çerçeve içerisine alınmıştır (Yıldırım, 2016: s. 1783-1784). Alt kat 2 No.lu oda, Atatürk odası olarak da adlandırılan bu odanın tavan tezyinatı incelendiğinde karşımıza diğer odalardan farklı olarak tavanın ince şeritlerle geometrik bölmelere ayrılarak içlerinin bitkisel motifler ve çiçekler ile dekore edildiği görülmüştür (**Lev. XVIII; Res. 34**). Odanın doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen tavanın ince şeritlerle köşe ve kenarlardan ayrılan göbek kısmı bitkisel girift motiflerin arasına yerleştirilen çiçek motifi ile tamamlanmıştır (**Lev. XIX; Res.35**). Bu motif doğu ve batı kenarına yerleştirilen ve kendisinden çıkan bir uzantının sonucuymuş gibi tasarlanan çiçek motifleriyle tamamlanmıştır. Tavanın bu orta kısmı desenlerin yerleştirilme biçimiyle kendi içinde de dört bölüme ayrılmış gibi görülmektedir. Öte yandan tavanın köşeleri de küçük karelere bölünmüş ve C şeklindeki kıvrım dallar arasına yerleştirilen, mermer görünümü verilmiş olan tezyinin köşelerine yerleştirilen yeşil değerli taşlara benzeyen bezeme ile üç boyutlu bir efekt kazandırılarak etkileyici bir unsur yaratılmıştır (**Lev. XIX; Res.36**).

2.2.5.2.1.2. Üst Kat

Yapının üst katında yer alan tavan tezyinatlarına alt kattan yukarıya çıkan merdiven yuvasının tavan tezyinatıyla başlanmıştır. Bunu takiben Divanhane, Sedefli Oda ve Yatak Odası ile betimlemeye devam edilmiştir.

Yapıdaki tavan tezyinatlarındaki önemle işlenmiş konulardan birisi de hiç kuşkusuz ölü doğa tasviri olarak adlandırdığımız natürmort kompozisyonlardır. Bunların en güzel örnekleri üst kata çıkışı sağlayan merdiven sahanlığı tavanında görülmektedir (**Lev. XIX; Res. 37**). Burada her biri oval madalyon içerisine alınmış ve iç içe iki kare çerçeve ile çepeçevre kuşatılmış sekiz tane tasvir vardır. Bunlardan dört tanesi koyu bir fonda verilmiş meyve natürmortlarıdır (**Lev. XX; Res. 38**). Armut, nar, kiraz ve elma gibi meyveler resimlenmiştir. Diğerleri ise açık renk zeminde değişik renklerdeki çiçek demetleridir. Profilli çıtalarla meydana getirilmiş karelerin tam köşe noktalarından birbirine bağlanmasıyla merkezde yıldız benzeri bir çerçeve meydana gelmiş ve bu çerçeve içerisine de beyaz çiçek buketleri yerleştirilmiştir.

Üst katta divanhanenin tavanında, akantus yapraklarıyla taçlanmış oval madalyonlar içerisinde simetrik iki tane natürmort daha yer almaktadır. Burada da hem çiçek hem meyvelerin bir arada verildiği görülmektedir (Yıldırım, 2016: s. 1785). Geometrik olarak bölümlere ayrılmış olan dikdörtgen tavan, köşeler ve doğu batı, kuzey, güney kenarlarda kalan eşkenar yamukların içi tezyin edilmiştir (**Lev. XX; Res. 39**). Tavanın göbek kısmında akantus yapraklarıyla taçlanmış oval madalyonlar içine yerleştirilmiş simetrik iki natürmort bulunmaktadır (Yıldırım, 2016: s. 1785). Bu natürmortlar hem çiçek hem hayvan figürü hem de meyve kompozisyonu içeren natürmortlardır (**Lev. XXI; Res. 40**).

Divanhane Odası, tezyinatında alt kattan farklı olarak karşımıza semboller çıkmaktadır. Sultan Abdülaziz'in İzmit'e geldiğinde ikamet etmesi için bizzat onun isteğiyle inşa edilmiş köşkün tavan resimlerinde birtakım semboller yer almaktadır. Özellikle üst kattaki divanhanede ikizkenar bir yamukla geometrik çerçeve içerisine alınmış kompozisyonda pek çok simge bir arada verilmiştir. Tam ortada üzerinde iki tane nefesli çalgının bulunduğu püsküllü bir Türk bayrağı bulunmaktadır (**Lev. XXI; Res. 41**). Bunun arkasında adeta bayrağa zemin teşkil eden zeytin dalları, yalnızca sapı görünen bir kılıç ve iki tane de mızrak birbirinden bağımsız simgesel objeler olarak yer almaktadır.

Bu kompozisyonun hemen yanında ise açılmış rulo halinde birkâğıt ve adaleti simgeleyen terazi, bu sembolik anlatımı zenginleştiren motiflerdir. Divanhanedeki tavan resimleri arasında bir diğer simetrik tasvirde kenarları işlemeli yeşil ve kırmızı kumaş üzerinde Nişani Osmani adlı yedi kollu yıldızdan ibaret madalya göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra daha önce gördüğümüz kılıç, mızrak gibi savaş aletleri burada da tekrar etmektedir. Kumaş, açık koyu tonlamaları ve kıvrımlı hatlarla yansıtılmıştır. Kompozisyonu ikizkenar bir yamuk dört yönden kuşatmaktadır (**Lev. XXI; Res. 42**).

Divanhanenin doğusunda kalan Sedefli Oda tavan tezyininde de tıpkı Divanhanede kullanılmış olan sembollere benzeyen semboller kullanılmıştır. Bu semboller arasında Türk Bayrağı Divanhanede olduğu gibi ana temayı oluşturmuş fakat tezyinde kullanılan telli çalgı kitap, kâğıt, ya da bir nota kitabı ile zenginleştirilmiş kompozisyonlar uygulanmıştır (**Lev. XXII; Res. 43**). Bu sembolik nesnelere arkasında yer alan zemin ise zeytin dallarıyla doldurulmuştur (Yıldırım, 2016: s. 1786). Oda da ayrıca bitkisel natürcülere de yer verilmiş yine düzgün olmayan sekizgen kartuş içine alınmış kompozisyon, saksıdan çıkan mavi, kırmızı ve sarı renkli güllerle meydana getirilmiştir. Saksıdan iki yana doğru yayılan dalların uçları üzüm salkımlarıyla sonlanmaktadır (Yıldırım, 2016: s. 1785) (**Lev. XXII; Res. 44**). Ayrıca odanın tavanında, göbeğin iki yanına yerleştirilmiş yine Barok etkili kartuşlarla çevrelenmiş, tasvirde beyaz ve kahve renkleri kullanılarak gerçek fizyolojik bir betimleme yoluna gidilerek çizilmiş olan kaplan figürü ağaçlık bir ortamda ön profilden verilmiştir (**Lev. XXII; Res. 45**).

Odada yer alan bir başka hayvan figürlü tezyin ise bir geyik tasviridir. C ve S kıvrımlı kartuşla sınırlandırılan tasvirde arkada mavi-beyaz renklerle ifade edilmiş bir dağ sırası ve buna eşlik eden gökyüzü içinde hareket halinde olan bir geyik tasvir edilmiştir. Geyik soldan ve sağdan adeta kartuş kenarlarının tasvirin içinde devam ettiği izlenimini uyandıran ağaçlarla tekrar sınırlanmıştır (**Lev. XXIII; Res. 46**).

2.2.5.2.1.3. Duvar Resimleri

Kasrı Hümayun'un iç tezyinatının temelini her ne kadar tavanda yer alan tezyinler oluştursa da yapının Divanhane bölümünün kuzey ve güney duvarlarında deniz ve gemi temalı duvar resimleri yer almaktadır (**Lev.XXIII; Res.47-48-49-50**). Bu resimler altın yaldızlı çerçevelerle çevrelenmiştir. Deniz ve gemi temalı bu duvar resimleri Sultan Abdülaziz'in Donanma sevdasına, Kasır'da yer almasının da Sultan Abdülaziz'in zevkini yansıttığına dair kişisel yorumlar vardır. Ancak bu algının, eserlerin spesifik olarak çalışılmadan ve ortaya daha bilimsel veri konmadan sadece bir zannı yansıttığının söylenmesi lazımdır. Buna karşın Osmanlı Devleti'nin Batılılaşma yolunda önem verdiği alanlardan biri de donanmanın geliştirilmesi olmuştur. Babası Sultan II. Mahmud gibi Sultan Abdülaziz de donanma konusuna çok önem vermiştir. O'nun saltanatı sırasında Osmanlı Donanması; yirmi zırhlı, dört kalyon, beş firkateyn, yedi korvet ve kırk üç nakliye gemisinden oluşmaktaydı¹⁶. Sultan Abdülaziz'in Saray ressamlarına verdiği resim siparişlerinde gemi temasının çalışılmasını istediği bilinmektedir. Bunun sebebi babası Sultan II. Mahmud gibi donanmaya verdiği önem olmalıdır. O'nun girişimleri ile Devletin sahip olduğu bu yeni gemilerin görüntülerini adeta bu yolla kayıt altına almıştır.

2.2.5.2.2. Mobilyalar

Kasrın, bugün içinde gördüğümüz mobilyaları aslında Kasrın orijinal mobilyaları değildir.

Bunu en güzel ortaya koyan belge Sultan Mehmet Reşad'ın 27-28 Ekim 1909 tarihinde İzmit'e geleceğinin bildirilmesi üzerine İstanbul ile yapılan görüşmedir. Sultan Mehmed Reşad, İzmit'i ziyaret etmeden önce Hereke'yi ve buradaki fabrikayı ziyaret etmiştir. Bu seyahat ile ilgili 5 Haziran 1909'da, İzmit Mutasarrıfı Osman Bey Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği telgrafta, Padişahın Hereke Fabrikası'nı ziyaret edecekleri haber alındığından buraca da karşılama töreni düzenlenmesi için ne şekilde hareket etmesi gerektiğini soruyordu. Mutasarrıfa aynı gün yazılan cevapta, "Padişahın Hereke Fabrikası'nı ne zaman ziyaret edecekleri ile ilgili Babiâli'de malumat yoktur." deniliyordu. Temmuz ayında Padişah'ın Hereke seyahati gerçekleşti. Padişah, Hereke ziyaretlerinden yaklaşık dört ay sonra tekrar Hereke

¹⁶ (<https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz> 13/ 11/ 2020 18:46)

üzerinden İzmit'e gelmiştir. Tabii olarak bu seyahat ile ilgili hem İstanbul'daki resmi makamlar hem de İzmit Mutasarrıflığı çeşitli hazırlıklar yapmışlardır (**Lev. XXIV; Res. 51**). Dâhiliye Nezareti 22 Ekim 1909'da İzmit Mutasarrıfı Cemal Bey'e hazırlıkların nasıl gittiğini ve Padişahın istirahat edeceği kasrın durumunu sormuştur. Bu ikaz üzerine Cemal Bey, 23 Ekim Cumartesi günü Padişahın kalacağı kasra gitmiş, incelemelerde bulunmuştur. Cemal Bey bu ilk incelemelerinden sonra Dâhiliye Nezareti'ne iç açıcı olmayan şu bilgileri vermiştir: *“Kasrın bazı mahalleri, Bahriye Nazırı'nın verdiği emir üzerine boyatılıp badanalanmaktadır. Bina esasen yüksek bir noktada ve kâgirdir. İzmid'in rutubet-i tabiyesine bir de bu haller eklenince sobasız kalmak mümkün olamayacaktır. Bu ise matluba muvafık bulunmaz. Mefruşat namına perde ve bir miktar koltuk ve her odada birer masadan başka bir şey yoktur. Müteaddit soba, avize, lamba, sandalye ve mefruşat ile zat-ı şahanenin velev bir gece olsun ikametleri için birçok şeylere ihtiyaç-ı kat'i vardır. Bir de kasr-ı hümayun dört oda ve bir salondan ibarettir. İdaresi kifayet etmezse kasır müştemilatından olan civarındaki dairenin dahi tahliye ve muvakkaten tefrişi muktezidir. İleride badi-i mecburiyet olmamak üzere arz-ı keyfiyet ediyorum.”* Bu bilgilere aynı gün cevap yazan nezaret, kasrın tefrişi için hazine-i hassa nezaretinden özel bir memur gönderileceğini, Padişahın burada kalmayıp bir gün ikamet edeceğini, istasyondan Kasr'a ve oradan iskeleye kadar olan yolların ıslahı için Nafia Nezareti'nden iki memur gönderileceğinden kendileriyle müzakere edilip icap eden tamirlerin yapılmasını, bu yolların her halde Salı gününe kadar tamamlanması gerektiğini, sekiz arabanın da Çarşamba günü hazır bulundurulmasını istemiştir. İzmit'teki kasır 40 seneye yakın bir zamandan beri açılmamış olduğundan ve bina uzun uzadıya tamire muhtaç bulunduğundan Padişah geceyi orada geçirmemiştir (Selvi, 2016: s. 926-927).

1909'a kadar yaklaşık 40 yıl açılmamış olan Kasrın içindeki eşyalar yukarıda bahsedildiği gibi bir miktar koltuk, perde her odada masadan oluşuyorsa bu gün kasrın içindeki teşrifat nasıl oluşturuldu sorusunu araştırıldığında, yapının içindeki eşyaların farklı şehirlerden, saray veya müzelerden getirtildiği görülmüştür. Kasrın müze olarak tekrar işlevlendirilmesi kararı verildiğinde Topkapı Sarayı, Konya Müzesi, Tokat Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü (Ankara) tarafından kasra bir çok eser gönderilmiş ve böylece kasrın tefrişi ve vitrin içlerine yerleştirilen eserlerin sergisi hazır hale getirilmiştir. Ayrıca

müze kayıtlarına göre 27/Kasım/1992 yılında Kocaeli Defterdarlığı Milli Emlak depolarında muhafaza edilen 37 kalem eşya İzmit Müzesi tarafından devr alınmıştır (Ek III). Bu eşyalardan bazıları kasrın Atatürk odası olarak adlandırılan ana giriş salonunun sağında kalan odada teşhirde kullanılmıştır. kasırdaki mobilyalar ve diğer teşhir objeleri üçüncü bölümde tekrar ele alınacaktır.

2.2.5.3. Bahçe ve Çevre Düzenlemesi

Türkler'in Orta Asya'dan Anadolu'ya göçleri ile başlayan yerleşik düzenleri ve yaşam biçimleri, kalıcı ve sürekli bir yerleşme alanına sahip olmanın simgesi diyebileceğimiz ev, konak, köşk, saray, cami, çeşme,sokak gibi yapısal eylemlerle birlikte, ağaç dikmek gibi bitkisel eylemlere de neden olmuştur (Öztañ-Yazgan, 1984: s. 3).

Bu durum önceleri yalnızca sebze meyve ürünü elde etmek, gölgeli serin yerler sağlamak gibi işlevsel amaçlara yönelik olmuştur. Sonraları bol yeşillikli,serin, çiçekli,güzel bir çevre yaratma tutkusu ve çabalarına dönüşmüştür .O dönemin güzel bahçe yaratma imgesi "Cennet Bahçesi" özleminin somut bir anlat ımı olan, bahçe ölçeğinde oldukça küçük ve kuşatılmış olan düzenlemeleri olmuştur (Öztañ-Yazgan, 1984: s. 3).

Osmanlı Hanedanının güçlü bir biçimde kökleşerek İstanbul'a yerleşmesi ile Köşk, Konak, özellikle de Saray bahçelerinin sanat anlayışı içinde ele alınarak Anadolu'da "Türk Bahçesi"imajının ve giderek bir dereceye kadar stiline doğmakta olduğu görülür (Öztañ-Yazgan, 1984: s. 4)

XVIII. yüzyılda özellikle İtalyan stiline etkisiyle yozlaşmaya başlayan geleneksel Türk Bahçelerine özgü mimari, XIX. yüzyıl başlarında öz olarak bozulmaya başlamıştır. Yüzyıl ortalarında Sultan Abdülmecid döneminde halâ geleneksel sayılan Türk Bahçelerine özgü mimari çizgilerin yok olmasına karşın, böyle bir yabancılaşmış ortam içinde havuz ve köşk gibi dayanıklı öğeler bir süre daha özgün niteliklerini koruyabilmiştir. Ancak yüzyılın sonlarına doğru bu akım giderek güçlenmiş olduğundan mimari öğeler ve ayrıntılar da etkilenmeye başlamıştır. Yüzyılın sonlarında bir çok setli bahçeler ve istinad duvarları sökülerek

İngiliz Bahçe stiline kötü taklitlerine kurban edildiği söylenmektedir (Özta-Yazgan, 1984: s. 4).

Süsten çok, fayda ve mantığın esas alındığı Osmanlı bahçelerinde çiçek kadar meyveli ve meyvesiz ağaçlara da değer verilmiştir. Mimarî ve hendesî ölçülere sıkı sıkıya bağlı kalmaksızın tanzim edilmiş olan bahçeler, Osmanlılara has bir zevk ve duygunun mahsülü olarak tezahür etmiştir. Üzerinde bulunduğu arazinin fiziki yapısına fazla müdahalede bulunmamak Osmanlı bahçeciliğinin tabii tarafını yansıtırken, bahçede yapılan bakım ve düzenlemelerse insan elinin değmişliğini yansıtmaktaydı. Osmanlı bahçeciliği bu karakteristik özelliğini, Batı etkisine girdiği XVIII. ve XIX. yüzyıllara kadar sürdürmüştür. Mermer havuzlar, meyveli ve meyvesiz cesim ağaçlar, sarmaşıklı ve salkımlı çardaklar, set ve merdivenler, fiskiye, selsebil, çeşme, ağzından su akan arslanlar, gülistanlar, lâlezarlar ve çemenzerlerden meydana geldiği kuvvetle muhtemel olan Osmanlı bahçelerini, tabiatla mücadele etmek ve onu kontrol altına almak düşüncesinden ziyade onunla uyumlu olma düşüncesinin şekillendirdiği söylenebilir (Yıldız, TY. s. 548-549).

Başta İstanbul ve Edirne olmak üzere, İzmit, Bursa, Manisa, Amasya İzmir gibi şehirlerin her birinde saray, kasır, köşk, yalı, çiftlik ve evlerin birer parçası olmak üzere oluşturulan bahçeler, ait olduğu Osmanlı toplumunun tabiat algısı, estetik zevki, dünya görüşü hakkında fikir vermeye imkân sağlamaktadır. Parçası oldukları yapıların en önemli bölümünü teşkil ettiğinden bahçelerin tanziminde içlerindeki bu yapıların eksen alınmamış olması Osmanlı bahçeciliğinde aşırı şekilciliği önlemiştir. Eksene bağlı kalmadan yapılan bu kurgu her ne kadar iç mekân (bina) ile dış mekân (bahçe) arasındaki bağlantıyı-uyumu zora sokmuşsa da, bu kopukluk binaların yarı örtülü uzantıları veya köşk, çardak gibi yapılarla giderilmiştir. Osmanlı bahçeciliğinde oturma yerleri ve havuz kenarlarında birer süs bitkisi olarak yer verilen çiçekler, bazen gülistan ve lâlezar gibi tarhlar şeklinde tanzim edilmiştir. Meyveli ağaçlarla gölgesinde faydanılan devasa ağaçlar bahçelerde kimi zaman sıralı, kimi zaman satrançvarî ve çoğunlukla da dağınık bir şekilde yer almıştır. Bahçenin içindeki seviye farklılıkları setlerle en aza indirgenmeye çalışılırken, bitişiğindeki eğimli arazi ise bahçeye bağlı fundalık, bağlık veya meyvelik olarak değerlendirilmiştir. Bahçelerin önemli unsurlarından olan su, Osmanlı bahçeciliğinin vazgeçilmez bir öğesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Durgun sudan ziyade sesi ve

serinliği daha çok hissedilen akarsu tercih edilmiş; bahçelerin içinde havuz, fıskiye, çeşme ve selsebil gibi su yapılarına yer verilmiştir (Yıldız, TY: s. 549).

İstanbul'un fethinden, Cumhuriyetin ilanına kadar olan sürede Eski Saray ve Yeni Saray (Topkapı) ile başlayan Saray bahçeleri zincirinde XVIII. yüzyıl öncelerine ait örneklerden (birçok değişmelere uğramış olarak) yalnızca Topkapı Sarayı Bahçesi eski özelliklerini yaşatmıştır (Öztañ-Yazgan, 1984: s. 4).

Padişahlar Biniş-i Hümayun denilen ,genellikle bahar aylarında ve yaz mevsimlerinde Haliç ile Boğaziçi'ndeki Saray, Kasr, Köşk, Yalı ve bahçelere günöbirlilik geziler yapmaktaydılar. Bu gezilerin tamamı Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül gibi yılın en sıcak aylarında yapılmaktaydı. Az bir maiyet ile birkaç gün kalma şeklinde gerçekteşen gezilere yarım göç, daha fazla veya bir mevsim kadar, kalabalık bir maiyetle gerçekteşenlere ise Nakl-i Hümayun ya da Göç-i Hümayun denilmekteydi (Yıldız, TY: s. 556-557).

Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama ve Gerileme dönemlerinde Kasırlar, sert ve askeri niteliklerinden kurtulmuş, daha çok, dinlenmek ve avlanmak için hoş ve neşeli saatler geçirilen yerler olmuşlardır. Bunlar, gidiş, Saray tabiriyle biniş'tir. Saraylardan küçük ölçülerde, her gereksinimin karşılanmadığı, řehirден uzak bahçelerde, koru içlerinde, deniz kıyılarında veya mesirelerde bulunmakta, "biniş" anında açılır, diğer günler bostancılardan koruyuculuğu altında kapalı tutulmaktadır (İşbecer, 2004: s. 6).

Osmanlı kültüründe Kasr bahçeleri, hükümdarların gösterişinden uzak, doğa ile daha çok içiçe olabilecekleri, atıcılık, avcılık, binicilik gibi sporları yapabilecekleri sakin ve yalın mekanlardır (İşbecer, 2004: s. 6).

İzmit Kasrı tam da yukarıda bahsedildiği gibi sade ve gösterişsiz bir bahçe alanına sahiptir. İzmit Körfezi'ne hakim bir tepede yer alması, Kasrın seyirlik etkisini güçlendirmektedir. Bahçe içinde yapılan simetrik olmayan ağaçlandırma çalışmaları ile bugün hayli yeşil bir alan oluşursa da eski dönem fotoğraflarına bakıldığında denize bakan yamaca yerleştirilmiş sade bir biblo görünümü vermektedir.

İzmit Kasrı'nın bahçe alanı 3389 m²'dir. Bu alanda yürüyüş yolları ve yeşil alan bulunmaktadır. Yapıda, tasarıma uygun olarak Fransız Barok tarzı peyzaj

sanatının izleri görülmektedir. Kasr-ı Hümayun'un bahçesinde mimarı Balyan'ın diğer eserlerinde de görüldüğü gibi geniş yeşil alanlara yer verilmiştir. Geçmişten günümüze kadar gelmiş olan batı yönündeki ihtişamlı Saltanat Kapısı haricinde bugün müze girişi olan güney kapısı ve aktif olmayan doğu kapısı olmak üzere üç girişi bulunmaktadır (Kesikbaş, Erdoğan, 2020: s. 20).

Kasır yapısının kuzey cephesinde ve batı cephesinde, kapıya kadar, geçmişten günümüze kadar gelmiş taş duvar üzeri, yapıya uygun, beyaza boyanmış ferforje ile çevrilmiştir. Ferforje korkuluklar iki metrede bir beton baba ile bölünmüş olarak devam etmektedir (**Lev. XXIV; Res. 52**). Güney cephesi ve doğu cephesinde ise sonradan yapılmış granit plaktaş ile kaplanmış alçak duvar üzerine alüminyum profilli cam sınır elemanı kullanılmıştır (**Lev. XXV; Res. 53**).

Kasrın batı yönünde yer alan Saltanat kapısı kesmetaş ayaklar üzerine oturtulmuş (Kesikbaş, Erdoğan, 2020: s. 41) ve iki yana doğru devam eden od taşından yapılmış duvarların arasına yerleştirilmiştir. Kemerli yapıya sahip olan anıtsal boyutta planlanmış portalin ayaklarının önüne yapışık olan mermer kaide üzerine yerleştirilmiş sütunlar portale bina ile uyum sağlayan neoklasik özellik katmıştır. Portalin içine yerleştirilmiş, gri boyalı çift kanatlı demir kapının üzerinde armalar bulunur. Kapı aksında, kasa doğru uzanan, gri renkli taşlardan oluşan bahçe yolu yer almaktadır. Bu yol bugün, kuzey boyunca devam eden alçak taş dizisi üzerine yerleştirilmiş olan alüminyum profilli camdan oluşan bahçe duvarı ile kasrın bahçesinden ayrılmıştır (**Lev. XXV; Res: 54**). Bu şekilde kasrın ve kasrın komşusu olan Vali Konağının arasında bir sınır oluşturulmuş, Saltanat Kapısı, Kasrın bahçesinden fiziksel olarak koparılmış, girişler kuzeyde bulunan, gişenin yer aldığı kapıya kaydırılmıştır. Kenar taşları ile, ağaçlar ve çeşitli bitkilerden oluşan bahçe kısmı ile yol arasında sınır çizilmiştir.

Kasrın diğer bahçe bölümleri de kare biçimli aralıklı yerleştirilmiş adım taşları ve kesintisiz devam eden, yay biçimli beton yollarla bölünmüş ve çimlerin ezilmesine izin verilmeden yürüyüş yapılması planlanmıştır.

Saltanat kapısının yer aldığı bahçe yoluna yerleştirilen iki metrelik, gazla çalışan (Kesikbaş, Erdoğan, 2020: s. 41) nostaljik lambalar, yol ile kasrın bahçesinin bölünmesi ile oldukları yerden kaldırılmışlardır. Gece aydınlatması olarak ise çimler üzerine yerleştirilmiş, yandığında ağaçlara yansıyan aydınlatmalar kullanılmıştır.

Alanın genelinde yüksekten taçlanan yapraklı bitkiler *Tilia tomentosa* (Ihlamur), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Acer negundo* (Dişbudak yapraklı akçaağaç), *Platanus orientalis* (Doğu çınarı), *Washingtonia filifera*(Palmiye) ve herdem yeşil *Pinus pinea* (Fıstık Çamı) yoğunlukla kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalı olarak ise *Juniperus sabina* (Sabina ardıcı), *Thuja orientalis pyramidalis* (Bodur pramit mazı), *Agave americana* (Agav), *Viburnum tunis* (Parlak yapraklı kartopu) ve *Rosa meilland* (Meyland Gülü) yer yer kullanılmıştır (**Levha XXVI; Res.55-56**). Hem iğne yapraklı türler, hem geniş yapraklı türler, palmiyeler ve çalılar ile birlikte doku olarak çeşitlilik yaratılmıştır (Kesikbaş, Erdoğan, 2020: s. 42).

Kasrın daha sonraki dönemlerde de çevresinde yapılan düzenlemelerle Kasrın mekan ve çevre bağlamında etrafıyla bir bütünlük ortaya koyduğu gözlenmektedir. Kasrın etrafındaki yolların düzenlenmesi için belediye tarafından şose yollar, kaldırımlar, yeşil alanlar oluşturulduğunu gösteren belgeler bulunmaktadır (**Ek IV, Ek V**)¹⁷ Kasrın etrafındaki mezbelelik alan, dönemin idarecileri tarafından şikayet sebebi olmuş, bu mezbeleden kurtulmak için alanın ıslahı ve yeşillendirme çalışmaları ile Kasra denizden bakıldığında ve civarında dolaşıldığında düzenli ve intizamlı bir görünüş elde edilmek istenmiş bunun için İstanbul'a yazı yazılmıştır

Burada değinmemiz gereken önemli noktalardan biri şudur ki dönemin değişen tebaa anlayışı, İzmit Kasrı bahçesi civarına da yansımıştır. Bir Osmanlı milleti oluşturma fikrinin kent mekânındaki karşılığı olarak görülebilecek “Millet Bahçeleri” tanımlaması ve bu bahçelerin ortaya çıkış tarihlerine bakıldığında, geç kalmış bir Tanzimat projesi olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple bazı araştırmacılar tarafından “Millet Bahçeleri”, Tanzimat anıtlarının içinde değerlendirilmiştir. Bir Osmanlı milleti oluşturma siyasetinin ciddi olarak II. Mahmud döneminde ortaya çıktığı ve Osmanlı milleti fikrinin en fazla Tanzimat Dönemi paşalarından Âlî ve Fuâd Paşalar zamanında gündemde olduğu bilinmektedir. Fransız kaidesinin, ümmetin reyleri ile milletler teşkil etmenin temsilcisi III. Napolyon da bu batılılaşmış paşalara dayanak olmuştur. Sultan Abdülaziz devrindeki Fransızvârî ıslâhât ve bu ıslâhâtın çıktığını ifade eden Akçura'nın verdiği bilgiler dikkate alındığında; Osmanlı milletinin görünürlüğüne kentsel alanlarda da gerçekleştirilmesine ilişkin bir projenin parçası olan “Millet Bahçeleri'nin

¹⁷ Bkz: Cumhurbaşkanlık Devlet Arşivleri DH. MKT 01629.0072.001 H-19-10-1306/ M. 1890-1891, Bkz: CDA. DH. MKT./1577-16/H-18-04-1306 M. 1890-1891

Avrupa'daki örneklerinin varlığı da itici güç oluşturmuştur. 19. yüzyıl başlarında İtalya, Almanya ve İngiltere'de halka açık bahçeler faaliyet içindedir. Ancak, Avrupa'da yönetici kadrolarıyla, özel donanımlarıyla ve yönetmelikleriyle halka açık bahçelerin doğuşu 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Osmanlı arşiv belgelerine bakıldığında ise 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra “Millet Bahçeleri”nin imparatorluğun pek çok kentinde büyük bir heyecanla inşa edildiği tespit edilir. Ancak, “Millet Bahçesi” oluşturmak için her kentte farklı şartlar ve hikâyeler olduğunu da düşünmek gerekmektedir. 18 R 1306/22 Aralık 1888 yılında, İzmit Mutasarrıflığı'na yazılan bir evraktan, İzmit'te bulunan Kasr-ı Hümayûn'un saltanat kapısının önündeki meydanın bazı yerlerinin çukurlaşması nedeniyle yağışlı havalarda içlerine su biriktiği ve bataklık haline geldiği anlaşılmaktadır. Söz konusu meydanın toprakla doldurularak düzeltilmesine başlanmış ve bu sırada saltanat kapısına giden yolun da tamir edilerek kapının civarında belediye adına havuzlu bir Millet Bahçesi yapımına girişilmiştir (COA., DH.MKT., Dosya no: 1577, Gömlek no: 16 ve Dosya no: 1582, Gömlek no: 57). İzmit Saat Kulesi ve Kasr-ı Hümayûn'un saltanat kapısı bugün bu alanın kullanımı kafelerin verdiği hizmetle sürmektedir. Sadece Belediye, Adliye, Kasır veya Hükümet Konaklarının veya kamu yapılarının bir uzantısı olarak ortaya çıkmayan bu kent mekânları batılı eğlence anlayışının simgesi olan bazı yapılar veya kulüplerle bir bütün olarak düşünülmüştür. Bahçedeki eğlenceler, bahçeyi paylaşan bu yapılardaki organizasyonlar sayesinde gerçekleştiğinden, yapıların mekânın kullanımına olumlu katkıları olmuştur (Şenyurt, 2018: s. 153-154).

İstanbul'da ya da uzak eyaletlerde kent halklarının bir “Millet Bahçesi” sahibi olması çok kolay olmamaktadır. Seçilen alanların belediyeye tahsis edilmesinde oldukça büyük sorunlarla karşılaşıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bahçe yapmak için seçilen alanların kent merkezine yakın olması bakımlı ve temiz kalmaları için kaçınılmazdır. Aynı zamanda halkın bahçeye olan ilgisinin sürekliliğinin sağlanması nedeniyle kolay ulaşılabilecekleri yerde bulunmaları gerekmektedir. Bu sebeple eski mesire alanlarında olduğu gibi, bahçenin doğal güzelliğinin, manzarasının veya içilebilir bir suyunun olması gerekli görülmemiştir (Şenyurt, 2018: s. 155).

İzmit Belediyesi'nin gerçekleştirdiği Tarih Koridoru Projesinin birinci etabı kapsamında içinde Kasrı Hümayun, Redif Müzesi, Paşalar Dairesi, İmaret Camii'nin

de bulunduğu otuz bin metrekareden fazla alanda çevre düzenlemeleri yapılmıştır. Bu kapsamda şelale, dinlenme alanları, seyir terasları, süs havuzları yapılmış, Saat Kulesi'nin tamirâtı ve özel aydınlatması ile Atatürk Heykeli ve çevresi yeniden düzenlenmiştir¹⁸.(Lev. XXVI; Res. 57). Projede Kasr'ın kuzey cihetinde kalan kısımlar taşla kaplanmış ve zaman ayarlı fiskiyelerin yaptığı su oyunları ve ışıklandırmalarla ilgi çekici bir ortam yaratılmak istenmiştir. Yerdeki bu taş kaplamalar Atatürk ve Redif Müzesi'ne kadar devam ettirilmiş ve bu sayede Redif Müzesi'nin de içinde yer aldığı bu alan neredeyse bir kompleks haline getirilmiştir. Kasrın saltanat kapısından Kasr'a ulaşan yol da bu düzenlemeler sırasında bahçe duvarıyla Kasr'ın bahçesinden ayrılmış, birbirlerine komşu olan Vali Konağı ile Kasr arasında bu sayede bir boşluk yaratılmış, Kasr'ın dışında yer alan güvenlik kabini de tam bu noktaya yerleştirilmiştir. Kasr'ın doğu cihetinde el emeği işlerin sergilenip satıldığı bir hediyelik eşya satış merkezi ve yeme-içme dinlenme alanı oluşturulmuştur. Ayrıca küçük çocukların eğlenmesi için elektrikli oyuncaklar da bu kısımda yer almaktadır (Lev. XXVII; Res. 58).

Tarih Koridoru Projesinin ikinci etabında ise on bin metrekalik bir alan elden geçirilmiş, mevcut tarihi konakların restorasyonu tamamlanmış, ve bu konaklar çeşitli işlevlerle kullanıma açılmıştır¹⁹. Bu bölümde restore edilen yapılardan bazıları İzmit Butik Otel, Basın Müzesi, Sırrı Paşa Konağı, Çinili Mutfak, olarak ziyarete açılmıştır. Ayrıca Tarih Koridoru Derneği de restore edilmiş olan yapılardan birini dernek binası olarak kullanmaktadır. Bu bölgede ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucuları olan Kayı Boyu'nun önemli şahsiyetleri ve bu boyun kadın, erkek ve çocuklarının gündelik yaşamlarına gönderme yapılan bir de kalıcı sergi yer almaktadır. Turist danışma merkezi de yerleştirilmiş olan alanın hemen önüne panolar üzerinde yine Türk süvarileri, kalkan, hilal sembollerinin ve geleneksel Türk kıyafetlerinden örneklerin bulunduğu panoda Türk Kültürü'nün tanıtımı yapılmaktadır. Bu düzenlemelerde Anadolu'ya akınlar yapan ilk Türk boylarının tanıtımının ağırlıklı olduğu görülmüştür. Proje kapsamında restorasyonu yapılan yapılan konaklar, çeşmeler, sokaklar, hamamlar genellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllara ait görünmektedir. Bununla birlikte Roma su yolu kalıntısı olan M. S. 111-113

¹⁸ <http://www.kocaeligazete.com/haber/gundem/kultur-tepesi-izmitin-cazibe-merkezi/11489.html>
19.05.2020 23:22

¹⁹ <http://www.kocaeligazete.com/haber/gundem/kultur-tepesi-izmitin-cazibe-merkezi/11489.html>
20.05.2020 00:49

yıllarına tarihlenen Paşasuyu su kemeri ve İçkale surlarından günümüze ulaşmış tek örnek olan Karaburç ve M. S. Üçüncü yüzyıla tarihlenen bir Roma sarnıcı olan İnbayırı sarnıcı için restorasyon projeleri hazırlanmaktadır²⁰.

Kasrın da içinde yer aldığı bu kültürel düzenlemeler kent belleğinin canlanmasına ve bireylerin kentin tarihini algılayıp kentle olan bağlarını kuvvetlendirmesi açısından büyük önem taşımaktadır.



²⁰ http://www.izmit.bel.tr/projeler/tarih-koridoru_259.html 02.01.2020 16:20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SARAY-MÜZE KAVRAMI VE İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN MÜZELEŞTİRİLMESİ

Ülkemizde birçok müze Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bu nedenle de öncelikle Bakanlığın müze tanımını ele almak gerekmektedir. Buna göre Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 1.06.2011 tarihinde vermiş olduğu müze tanımı şöyledir: "Tarihi eserleri tespit eden, bilimsel yöntemlerle açığa çıkararak, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen, eğitim programları aracılığıyla tarihi eserler konusunda halkı bilinçlendirerek toplumun kültür düzeyini yükseltmeyi amaçlayan eğitim, bilim ve sanat kurumu". Bu yönüyle müzeler, bulunduğu kentin prestij yapılarıdır (Z. Aksoy, 2013: s.7-8).

Müzelerin kuruluş amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- a) Bir koleksiyon çerçevesinde,
- b) Belirli tanımlar içinde biraraya toplanmış, bir dönem, tarz, malzeme, olay üzerine türdeş özellikler gösteren nesnelere varlığı ve devamlılığının sağlanabilmesi için,
- c) Belirli bir temanın toplumsal paylaşımına açılma ihtiyacından yani kitlesel ilgiye hitap edebilecek ve de alınmasında, araştırılmasında, sunulmasında kamu yararı görülen konu ya da konular üzerine şekillenen müzeler bulunmaktadır,
- d) Son olarak da genellikle işlevini yitirmiş, buna karşın tarihsel değeri olan bir yapının yeniden işlevlendirilmesidir. Tarihin bir dönemine tanıklık etmiş, konut, ya da sanayi yapıları kullanım sürelerini doldurduklarında, devamlılıklarını sağlamak için müze amaçlı projelendirilmişlerdir. Bu hem ülkemizde hem de dünyada yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (B.Madran, 2001: s. 105).

Yukarıdaki dördüncü madde bağlamında İzmit lokalinde önemli tarihi yapılardan Selüloz ve Kağıt Fabrikası; Seka Kağıt Müzesi ve Bilim Merkezi, Eski Redif binası; Atatürk ve Redif Müzesi, Herke i Hümayun fabrikasının bir kısmı ve son olarak da İzmit Kasr-ı müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Atatürk'ün 1931 tarihinde Konya'ya yaptığı gezi sonucu eski eserlerin ve abidelerin korunması konusu önem teşkil etmeye başlamış ve bu yolda birçok düzenlemeyi getiren çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmalar kapsamında 01-04-1931 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Başkanlık Yönetkeri (Müsteşar) başkanlığında, İçişleri Bakanlığı yönetkeri, Vakıflar Umum Müdürü, Antikite ve Müzeler Müdürü ile Etnografya Müzesi Müdürü'nden oluşan bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon öncelikle şu saptamaları yapmıştır:

- 1) Anıtların bakım ve onarımı çeşitli yasal düzenlemelerle değişik kurumlara bırakılmıştır. Bu kuruluşların yeteri kadar ödeneği bulunmamakta ve olsa bile bilimsel onarım yapamamaktadır.
- 2) Belediyeler ve Özel idareler, anıtların değeri ve korumanın önemine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları için yol açmak, eski eserin arsasını satmak gibi nedenlerle bunları yıkmak istemektedir (Madran, 1996: s. 69).

Komisyon, sorunun kaynağına yönelik saptamalarda bulunmuş ve bu saptamalar neticesinde alınan kararlar ile tarihi işlevini tamamlamış olan yapıların akıbeti ile ilgili olarak Maarif Vekili tarafından bir iş programı hazırlanmıştır. Bu programa göre Kültür Bakanlığı'nın 1933 yılı bütçesine 50.000TL ödenek konması ve bu ödeneğin şu şekilde kullanılması kararlaştırılmıştır:

- Abidelerin onarımı ve tanzimi
- Abidelerin tescil edilmeleri
- Abidelerin, rölöve, stampaj, mulaj ve fotoğraflarının hazırlanması
- Bilimsel yayınlar yapılması
- Abidelerin ziyareti için turistik kuruluşlarla ortak çalışma yapılması
- Yabancı uzmanların onarım amacıyla yapılacak gezilerinin giderlerinin karşılanması (Madran, 1996: s. 70).

Yapıların ayakta kalma problemi ilk önce fiziksel varlıklarının teknik olarak elden geçirilmesi ile çözülmüştür. İkinci olarak da bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi yoluyla toplum içinde yaşamlarına birer hafıza mekanı olarak devam etmeleri sağlanmıştır.

Bu bağlamda, dünyada da yaygın bir yöntem olan tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi konusunda, müzeleştirme uygulamalarından bir tanesi de Saray-Müze kavramıyla ortaya konulmuştur.

3.1. SARAY-MÜZE YA DA MÜZE-SARAY KAVRAMI

TDK'ya göre Saray: Farsça Seray kelimesinden gelmekte olup Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapıdır²¹.

Saray; hükümdar, padişah, kral ve devlet başkanlarının yaşadıkları ve çalıştıkları büyük yapılar olarak ifade edilmektedir. Önceleri monarşilerde ortaya çıkan saray uygulaması çağımızın gelişmiş devletlerinde ve ileri demokrasilerinde devlet başkanlarının ikametgâhları için de kullanılmaktadır (Erbay, 1997: s. 9).

Saray-Müze kavramı ise hükümdarların kullandığı yapıların müze olarak işlevlendirilmesinden ortaya çıkan bir kavramdır.

Farklı amaçlarla işlevlendirilen Saraylar olmakla birlikte (Ülkemizde otel olarak kullanılan Çırağan Sarayı gibi) Saraylar çoğunlukla müze olarak işlevlendirilmektedir. Saraylar inşa edildiği fonksiyonun dışında, tanıtma amacıyla da kullanıldığında müze fonksiyonuna bürünmüş olurlar. Sarayları kendi fonksiyonlarını sürdürerek yaşatmak en tabii yoldur. Zamanın ve olayların tahribatına ve eskiltmesine rağmen, bugün ayakta kalan sarayların sayısının, konut-saray ihtiyacının üzerinde kaldığı da gerçektir. Bu açıdan saraylarımızın bir kısmına, yaşamlarını topluma yük olmadan sürdürebilmeleri için yabancı ülkelerde olduğu gibi başka fonksiyonlar verilmektedir. Bu fonksiyonların başında da müze görevi gelmektedir. Tarihi hatıra ve sanat değeri yüksek olan bu yapıların, müze olarak kullanılması ile de korunması sağlanmaktadır (Erbay, 1993: s. 9).

Yurt dışında Fransa'da Louvre Müzesi, Rusya'da Hermitaj, İngiltere'de her yıl ağustos ve eylül aylarında halka açılan Buckingham Sarayı'nda²² Saray- Müze uygulaması görülmektedir.

1789 Fransız İhtilali'nden sonra halkın malı kabul edilen zengin kraliyet koleksiyonları ve özel koleksiyonlar yer yer dağılarak ülke dışına, özellikle İngiltere'ye kaçırılmaya başlanmıştır (Gerçek, 1999: s. 6). Bu kaçakçılığın önlenmesi

²¹ <https://sozluk.gov.tr/> 28.05.2020 22:58

²² <https://www.arkitektuel.com/buckingham-sarayi/>29.05.2020 00:26

için eski Louvre Sarayı'nın büyük galerisinde 10 Ağustos 1793 tarihinde bir müze kurulmuştur. Napolyon tarafından Avrupa'nın birçok ülkesinden elde edilen paha biçilemez hazineler ve savaş ganimetleri Louvre'da teşhir edilmeye başlanmıştır. Adı da Napolyon Müzesi olmuştur (Gerçek, 1999: s. 6). Fransız İhtilali sonrasında halka açılan müze, 30.000 eserin sergilendiği dünyanın en büyük müzelerinden biridir (Aydınğün, 2005: s. 164). Louvre ve koleksiyonlarını ziyaret etmek, ziyaretçilerin Orta Çağ'dan 1848'e kadar Batı Sanatı'nı ve çok sayıda eski uygarlığı keşfetmesini sağlamıştır²³.

II.Katherina tarafından 1764'te St. Petersburg'da kurulan Ermitaj Müzesi'nin ilk binası, I. Nikolay tarafından genişletilmiş ve Kışlık Sarayı'nın bir bölümü haline gelmiştir. Saray, 1852 yılından itibaren özel davetiye ile gezilmeye başlanmıştır (Gerçek, 1999: s. 9). 1917 yılından sonra Kışlık Saray, artık genişlemiş olan müzenin kapsamı altına girmiştir. Müze 75.000 metrekarelik bir alana ve 322 salona sahiptir (Gerçek, 1999: s. 9).

Ülkemizde Saray-Müze örneği olarak ilk verilecek örnek belki de Beylerbeyi Sarayı'dır. Çünkü Beylerbeyi Sarayı II. Abdülhamit zamanında yurt dışından gelen elçilerin ve ziyaretçilerin uğrak yeri olmuştur.

Beylerbeyi Sarayı, Sultan II. Abdülhamid'in saltanat yıllarında, özellikle yabancı konuklar tarafından gezilen bir müze işlevi görmüştür. II. Abdülhamid kendi yaptırdığı Sarayların dekorasyonu için pek çok saray ve köşkteki eşyaları kullanırken Beylerbeyi Sarayı'na dokunmamış, Saray ve çevresi çok sıkı bir korumaya alınmıştır. Bu dönemde bazı Hanım Sultanlar da özel izinlerle, diğer Kasır ve Köşklere olduğu gibi Beylerbeyi Sarayı'na günü birlik ziyaretlerde bulunup gezmişlerdir (Dündar, 2008: s. 200).

3 Mart 1924 yılında çıkarılan kanunla milletin malı olan saray ve kasırlardan Dolmabahçe Sarayı²⁴ 1984 yılında, Beylerbeyi Sarayı 1985 yılında (Dündar, 2008: s. 196) müzeleştirilmişlerdir.

Dolmabahçe Sarayı bünyesinde Veliht Dairesinde yer alan ve tematik bütünlük içinde 11 bölümden oluşan Resim Müzesi, 18. ve 19. yüzyıl İngiliz

²³ <https://www.louvre.fr/en/histoirelouvre/history-louvre>29.05.2020 23:22.

²⁴ <https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-saray> 29.05.2020 23:51

otomatlarının, Fransız ustaların yaptığı görkemli mekaniklerin yanında, 19. yüzyılda muhteşem eserleriyle Osmanlı Mevlevî saat ustalarının da eserlerinin görülebileceği 71 adet saatin sergilendiği Saat Müzesi ve Saray deposunda yer alan 43.000 adet eser arasından seçilen 5000 eser seçkisiyle oluşturulan Saray Koleksiyonları Müzesi yer almaktadır. Saray Koleksiyonları Müzesinin giriş bölümü sanat galerisi olarak dönemlik sergilere ev sahipliği yapmakta, koleksiyonlar bölümü ise, daimî müze konseptindedir. Saray Koleksiyonları Müzesi'nin son bölümü olan depo kısmında tüm objeler modern tekniklerle korunmakta, periyodik bakımları yapılmaktadır. Bu kısım uzmanların ve araştırmacıların kullanımına açıktır²⁵. Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) tarafından yeni yönetim yeri olarak benimsenen, Yıldız Sarayı, Sultan Abdülhamit'in 33 yıl süren saltanatı boyunca gelişerek büyümüştür. Dolayısı ile çok sayıdaki bu yapılar farklı tarihlerde farklı işlevlerle işlevlendirilmişlerdir. Bu konuda Mutlu Erbay tarafından yapılmış olan doktora çalışmasında Saraya ait tüm yapılar ve işlevleri anlatılmış yeni öneri ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Doktora tezinde²⁶ anlatılan Yıldız Sarayı bünyesinde yer alan müzeler şunlardır:

- Yıldız Sarayı Müzesi (8 Nisan 1994 yılında Kültür Bakanlığı kullanımına açılmıştır).
- Türk Sahne Sanatları Müzesi (1987 yılında Gedikli Cariyeler binasında açılmıştır).
- Şehir Müzesi (1988 yılında Yıldız Güzel Sanatlar binasına taşınmıştır).
- Yıldız Şale Köşkü (5 Temmuz 1985 tarihinde)
- Yıldız Porselen Müzesi (1996 yılında özelleştirme çalışmalarıyla Milli Saraylara bağlanmıştır).

Günümüzde (2020) restorasyon çalışmaları devam eden Yıldız Sarayı'nın kullanım şeklinin ne olacağı konusunda net bir karar verilmemiş olup çeşitli iddialar bulunmaktadır. Bu konuda 08.11.2015 tarihli bir yazısında Murat Bardakçı Yıldız Sarayı'nın Cumhurbaşkanlık İstanbul Külliyesi olacağı hususunda bir yazı²⁷ kaleme almıştır. 26.10.2018 tarihli bir başka yazıda²⁸ ise Yıldız Sarayı Dış Karakol binasını

²⁵ <https://www.millisaraylar.gov.tr/muzeler/saray-koleksiyonlari-muzesi> 30.05.2020 14:57

²⁶ Erbay, Mutlu, Yıldız Sarayı'nın 21. Yüzyıla Hazırlanması ve Çağdaş Müzecilik Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İstanbul, 1997

²⁷ <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1150318-yildiz-sarayi-cumhurbaskanligi-istanbul-kulliyesi-oluyor> 30.05.2020 12:29

²⁸ <https://emlakkulisi.com/yildiz-sarayi-cumhurbaskanligi-kulliyesi-mi-oluyor/586725> 30.05.2020 12:33

49 yıllığına kiralayan Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesinin kira protokolünün tek taraflı iptali ile Mimarlar Odasının burdan tahliye edilmesi ve Yıldız Sarayı personel ve müdürünün sözlü talimat ile Saraydan çıkarılmaları ve Gülhane Parkı Fuat Sezgin Kütüphanesinde tayin beklemeleri şeklinde haberler çıkmış ve aynı haberde Yıldız Sarayı'nın bitecek olan restorasyon çalışmalarının ardından Cumhurbaşkanlık İstanbul Külliyesi olarak işlevlendirileceği iddiası yinelenmiştir. 28.02.2017 tarihli bir başka haberde²⁹ de Yıldız Sarayı Vakfı tarafından Çit Kasrı'nda düzenlenen Yıldız Sarayı Kataloğu tanıtma programında konuşan Yıldız Sarayı Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Zeynep Karahan Uslu yerli ve milli kültür vurgusunu şiar edinen siyasal ve toplumsal aklın, nesillere sahip çıktığını, ülkenin uluslararası kültür ve sanat platformlarında da en nadide örnekleriyle gösterildiğini ifade etmiştir. Uslu ardından Yıldız Sarayı Müzesi Kataloğu ile Cumhuriyet Tarihi'nde ilk kez müzede yer alan eserlerin, sergi salonlarını ziyaret edenlerle sınırlanmasının ötesine geçildiğini vurgulamıştır.

Milli Saraylara bağlı olan bir diğer Saray-Müze Küçüksu Kasrı'dır. Küçüksu Kasrı 1983 yılında müzeleştirilmiş ve 1993 yılında gördüğü kapsamlı bakım ve onarım işlerinden sonra Müze-Saray³⁰ ve mesire olarak işlevlendirilmiştir.

Padişahların mesire alanı ve bir biniş kasrı olan İhlamur Kasrı 1966 yılında Milli Saraylara devrolmuş³¹ ve 1985 yılında Müze-Saray olarak işlevlendirilmiştir.

Beykoz Mecidiye Kasrı mermer kaplı dış cephesiyle Sultan Abdülmecid için 1845 yılında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından yaptırılmaya başlanmış, oğlu Mısır Valisi Said Paşa tarafından tamamlanmış olan yapı Sultan Abdülmecid tarafından rağbet görmese de Sultan Abdülaziz tarafından sık kullanılan³² bir biniş kasrı olmuştur. Yapı, I. Dünya Savaşı döneminde Darü'l Eytam (kız yetim evi), 1920'lerde göz hastalığı tedavisi için hizmet vermiş, ardından Boğaz Komutanlığı'na devredilmiş, 1953 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilmiş, bakanlığın yaptırdığı restorasyon çalışmalarının ardından Yüksek Tahsil Prevariantoryumu* olarak

²⁹ <https://emlakkulisi.com/abdulhamit-hanin-mirasinin-kiymeti-yeterince-anlasilmadi/519160> 30.05.2020 13:01

³⁰ <https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/kucuksu-kasri> 30.05.2020 13:12

³¹ <https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/ihlamur-kasirlari> 30.05.2020 13:18

³² <https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/beykoz-mecidiye-kasri> 30.05.2020 13:32

*Prevariantoryum; Verem mikrobunu kapmış ama henüz hastalığa yakalanmamış zayıf vücutlu kimselerin vereme yakalanmasını önlemek için bakıldıkları sağlık kurumu(<https://www.google.com/search?q=prevariantoryum+nedir&oq=prevariantoryum&aqs=chrome.l.69i57j0l6.6591j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8> 30.05.2020 13:50)

kullanılmış, 1963 yılına gelindiğinde ise Beykoz Çocuk Göğüs Hastalıkları Hastanesi olarak hizmet vermiş ve nihayet 23 Aralık 1997 tarihinde Milli Saraylar'a devrolmuştur. 2010-2016 yılları arasında gördüğü restorasyon çalışmalarının ardından 2017 yılının Nisan ayında³³ Müze-Saray olarak işlevlendirilmiştir.

Maslak Kasırları 1924 yılına kadar II: Abdülhamit'in şahsi malı olarak kalmıştır. Bu yapılar topluluğu 1937-1982 yılları arasında askeri prevantoryum olarak kullanılmış, 1984 yılında restore edilerek Milli Saraylara devredilmiştir. Kasr, Müze-Saray ve dinlenme kompleksi olarak ziyarete açılmıştır. Ayrıca kasırların bahçeleri ulusal ya da uluslararası resepsiyonların düzenlenmesi için de kullanılmaktadır³⁴.

3.2. İZMİT'İN MÜZE İHTİYACININ KARŞILANMASI KONUSUNDA İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN SEÇİLMESİ

İzmit Kasrı'nın müzeleştirilmesi yolunda atılan adımların daha iyi kavranması için öncelikle İmparatorluğun son, Cumhuriyetin ise ilk yıllarında konumuz olan Kasr gibi, abide ya da anıt eserlere karşı nasıl bir yaklaşım sergilendiğine değinmemizin gerekliliğine inanmaktayız.

M. Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın getirdiği ağır sonuçlara rağmen Milli Kültürün korunması konusuna önem vermiştir. Savaş sonrasında henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce 9 Mayıs 1920 günü Mecliste okunan devlet programında Milli eserlerin korunması ve Asarı Atika Müdürlüğü'nün kurulması ile ilgili maddeler yer almıştır (Aydingün, 2007: 3).

Remzi Oğuz Arık'a göre Avrupa ve Amerika müzelerinde pek seyrek rastlanan, esere kolayca sahip olma, Türk müzelerini orijinal eserlerle doldurma olanağı, eserin kaynağı hakkında bir sorunsal yaşanmaması, Türk Müzeciliği'nin ve Türk arkeoloğunun bir imtiyazıdır (Arık, 1953: 30). Bu sebeple Arık Türk müzecilerinin; memleketin tarih mirası, zenginliği olan belgelerin hepsini yok olmaktan, başka illere göç etmekten kurtarmak ve bu belgeleri toplamak gibi ödevlerinin olduğunu söylemiştir. Ayrıca şunu da belirtmiştir ki, "*bu belgelerin*

³³ <https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/beykoz-mecidiye-kasri> 30.05.2020 13:57

³⁴ <https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/maslak-kasirlari> 30.05.2020 14:10

sonsuz bolluğu bir müzeciye, bir arkeoloğu ürpertebilir. Bu bolluğun bir nevi eserler ve müzeler dampingine sebep olacağı düşünülebilir. Ama bu artış, Türk aydınında, Türk Devleti'nde; milletimizin sanat, tarih eserlerine bir sorumluluğun, bir şuurlu sevginin uyanmış olması demektir. Bundan başka bu yer yer birikmeler, her yanı sarmış görünen eserler kalabalığı, yarının bölge ve devlet müzelerine bir hazırlık olup, onlar kuruldukça bu eserler büyük merkezlere akıtılacaktır. O zaman her depoda, her vilayet müzesinde etüdlük eserlerle her yerin mahalli çehresini, tarihini aydınlatan ve türlü karşılaştırmalara yarayan koleksiyonlar kalacaktır. Bu suretle ilmin, mantığın idare ettiği yeni teşhirler, yeni düzenlemeler ortaya çıkıp müzelerimiz normal gelişmelerine kavuşacaktır. Bize öyle geliyor ki yarının milletlerarası arkeoloji mübadelelerinde, Türk müzelerinin bu beklenen gelişmesi yaratıcı roller oynayacaktır. Bütün bu artmalar, bu yeni müzeler bir tesadüfün değil bir programın, hatta kanunlaşan bazı prensiplerin, ihtiyaçların neticesidir. Hemen her müzenin kuruluşunda, ilkin bir depo meydana gelmiştir. Bu depo bizzat bölgenin ihtiyacından doğmuştur ve yine bölgenin ihtiyaçları, oralarda arkeoloji işlerinin çoğalmasıyla nispetli olarak müzeye doğru gelmiştir. Devlet, bütün bu safhaları dikkatle takip etmiş, zamanında tedbirler alarak bu ihtiyaçları, bu artışları akıtmak, müessese haline getirmek imkanını bulmuştur”(Arık, 1953: s. 30-31).

Müzecilik hakkındaki görüşlerine yukarıda yer verdiğimiz Remzi oğuz Arık'ın bir İmparatorluk evladı olması aynı zamanda Cumhuriyet devrinde de arkeoloji ve müzecilik alanlarında verdiği hizmetlerden dolayı Türk Anıtları'nın korunması hakkındaki fikirlerini de aktarmak isteriz.

“1908 meşrutiyeti sonunda Türkcülük cereyanı mimarlığımızda bir nevi “neo-Turc - Yeni Türk tarzı” meydana getiren kanaat ve görüşlerin hüküm sürmesine aynı zamanda eski anıtlarımızın hürmet görmesine hizmet etti. Tarihi anıtların korunmasına ait nizamnamenin arkasından bu maksatla ilgili birtakım tamimlerin, talimatnamelerin neşrolunması, 1912 ile 1914 arasında yer alır. İstanbul müzelerine bağlı olarak kurulan “Tarihi Abideler Encümeni” ise talimatnamesini ancak 1924'te neşretmiştir. “İstanbul Muhipleri Cemiyeti” gibi teşekkülleri de bu devrenin güzel tezahürleri arasına koymak lazımdır. Bütün bunların getirdiği neticeler bizi ve ihtiyacı tatmin etmekten uzak kaldı. İstiklal harblerinin sonunda memleket kurtulup haraplıkla, kullanışsızlıkla, savaş her yanda başlayınca, memleketi büyük bir imar faaliyeti kapladı. Bu yeniden yapmanın ve yenileştirmenin

bazen bir imar azgınlığına kadar gittiği, bütün bu anıtların yalnız dışındaki haraplığa bakılarak, fotoğrafı ve planı bile alınmadan yıkılıp bir yeni cadde geçirilmesi veya bir sinema yaptırılmasına feda edildiği bile oldu ” diye ifade etmiştir (Arık, 1953: s. 35).

Tarihi ve milli abidelerimizin korunmasına ilişkin karar alınmasında M. Kemal’in 1931 tarihinde yaptığı Konya gezisi etkili olmuştur (Arık, 1953: s. 35, Hisar, 2010: s. 43). Remzi Oğuz Arık, M. Kemal’in bu gezi esnasında Başvekil İsmet İnönü’ye gönderdiği telgraf ile bu yıkımın önüne geçilebildiğini söylemektedir (Arık, 1953: s. 35).

M.Kemal gönderdiği bu telgrafta “*Konya’da asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir harabi içinde bulunmalarına rağmen sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin hakiki mimari şaheserleri sayılacak kıymette bazı mebani vardır. Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alaaddin Camii, Sahip Ata Medrese Camii derhal ve müstacalen (ivedi) tamire muhtaç bir haldedir. Bu tamirin gecikmesi bu abidelerin kamilen indirasını (mahvolma) mucib olacağından, kaffesinin (hepsinin) mütehassıs (uzman) zevat (zatlar) nezaretiyle tamirin temin buyrulmasını rica ederim*” demiştir (Hisar, 2010: s. 43).

Abdülhak Şinasi Hisar bu gelişmeleri 1933 yılında yazdığı bir yazıda şu şekilde yorumlamıştır: “*İşte Gazi Hazretleri’nin bu arzusu, bu sahada bize ümit verecek en büyük beşaret haberidir. Zira onu hep muvaffakiyet yollarında görmüşüzdür. Bu sahada en güç, fakat en mühim işimiz, bu milli abide ve eserleri tamir etmek, kurtarmak ve korumaktır. Vaktin gecikmesi, milletimiz için telafisi kabil olmayan bir ziyan teşkil edecektir. Bu tamir ve muhafaza işi tabii oldukça mühim tahsisata ve paraya bakar. Hükümetçe bu abidelerin muayyen (kabul edilmiş) bir programa göre tescil ve tamir edilebilmeleri için ayrıca uğraşılmış, varidat bulmak çaresi düşünülmüş ve bu tarihi eserlerin Maarif vekaletinin tesis edeceği bir mütehassıs heyetin idaresi altında tamiri, bakımı korunması prensip olarak kararlaştırılmıştır. Asırlarca süren bir inhidamdan (eskime/çökme) sonra bakiye kalan bu binaları kurtarmış olmak, bizim nesillerimize müyesser olursa ne mutlu! Bunun ehemmiyetini izah için ne yazılsa azdır, bu büyük işteki muvaffakiyetleri tesit için de ne yapılırsa layık olacaktır.*”(Hisar, 2010: s.43).

Böylece 1933'te oluşturulan komisyon; Evkaf Umum Müdürlüğü ve Nafia Bakanlığı ile anlaşarak şehirlerdeki imar işlerine nizam verdirmek, körü körüne eski eserleri yıkmak alışkanlığını durdurmak gibi hizmetlerinden başka harap olmaktan kurtardığı anıtların sayısı oldukça çoktur. Anıtları koruma hususundaki metoda gelince bu; mesela Fransa gibi anıtları koruma encümenleri daha 1834'te teşekkül etmiş memleketlerde ortaya konulana uygundu. Yani tahkim etmek, muhafaza etmek, anıtların hüviyetlerini bozmadan onlara yaşama imkanı vermek, bu hususta bugünkü tekniğin kudret ve terakkisiyle eski ve aslına uygun malzemeyi birleştirmektir (Arık, 1953: s. 36).

Osmanlı İmparatorluğu dahil kadim milletlerin topraklarımızda bıraktıkları eserler ve abidelerin korunmasına ilişkin yukarıda bahsettiğimiz dönemin bakış açısına ve alınan önlemlere değindikten sonra konumuz olan İzmit Kasrı'na geldiğimizde bu koruma kurallarının bu kasr için de ne kadar gerekli ve yerinde olduğu görülecektir.

Özellikle yukarıda bahsi geçen mevzulardan ilk olarak sinema yapımı ya da herhangi bir amaç için tarihi bina yıkımı, ikinci olarak ise fazlaca ortaya çıkarılan arkeolojik eserlerin nerelerde himaye edileceği sorunsalı için alınan hızlı önlemler ya da başka bir bakış açısıyla başvurulmuş çarelerin İzmit Kasrı için de geçerli olduğunu söylemek durumundayız.

İzmit Kasrı 311 metrekare oturma alanı müstemilatlarıyla birlikte 3389 metrekare olmak üzere toplamda 3700 metrekarelik bir alana yayılmıştır. Saray bahçesinin kuzeyine simetrik olarak inşa edilen yapılardan bahçenin kuzeybatı kenarındaki "Ağalar dairesi" 1986 yılında yıkılmış, yerine bugünkü modern Vali Konağı inşa edilmiştir (**Lev. XXVII; Res. 59**). Söz konusu yapı bir dönem İttihat ve Terakki parti binası olarak da kullanılmış en son Jandarma Alay Komutanlığı binası olarak hizmet vermiştir. Bahçenin kuzeydoğu kısmına inşa edilen "Paşalar dairesi" ise uzun yıllar Ziraat Müdürlüğü olarak kullanılmış, en son Savcılık olarak hizmet vermiştir.

Yeni adliye binasının yapılması sonucu boşaltılan yapının çeşitli devlet kurumları tarafından kullanıldığı dönemlerde gördüğü onarımlar sonucu orijinal özelliklerinden büyük ölçüde uzaklaşmıştır. Sarayın bir diğer müstemilatı olarak bahçenin kuzey kenarına inşa edilen "Ahırlar ve Arabacılar Dairesi" yani atların ve

seyislerin kaldığı bina 1965 yılında yıkılmış yerine Kolordu binası ve sineması yapılmıştır (Şekil 4). İzmit Kasrı, Cumhuriyet'in ilanından sonra uzun yıllar Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır (**Lev. XXVIII; Res. 60**). 1951 yılında bahçesine, Hükümet Konağı'na yakın olabilmesi için Adliye binası inşa edilmiştir (Aksoy,2006: s. 80).

Kentte müze ihtiyacı, çeşitli hafriyatlardan ortaya çıkarılan Antik Nicomedia'ya ait eserleri depolama sergileme sorunuyla ortaya çıkmıştır. Kâğıt fabrikasıyla, Klor-Alkali fabrikasının temelleri atılırken antik dönemlere ait birçok tarihî eser ve kalıntı bulunmuştur (**Lev. XXVIII; Res.61, Lev. XXIX; Res.62-63**). Kağıt fabrikası müdürü Mehmet Ali Kağıtçı, söz konusu arkeolojik malzemenin işin uzmanları tarafından değerlendirilmesini istemiştir. Görev yaptığı süre içinde bu malzemeleri korumuş, yerli-yabancı arkeoloji uzmanlarının incelemelerini ve kayıt altına almalarını sağlamıştır. Aziz Ogan ve Dr. Bosch, İzmit'in tarihine ve arkeolojisine önem veren İzmit Valisi Hamit Oskay'ın İstanbul Müzelerine müracaatı sonrasında 04.11.1938 yılında İzmit'e gelmişler ve SEKA alanında ortaya çıkan bina bakiyeleri, taş ve metal eserler üzerinde incelemeler yapmışlardır. Aziz Ogan'ın belirttiğine göre Mehmet Ali Kâğıtçı'dan fevkalade bir yardım görmüşler, tetkiklerini bir gün içinde tamamlamışlardır. Bu çalışmanın ardından Aziz Ogan Dr. Bosch ile yaptıkları tetkikler hakkında yazdığı raporda fabrika alanından ve şehrin diğer bölgelerinden çıkan tarihi eserler için bir müze yapılmasının gerekliliğinden bahsetmiştir³⁵. Kâğıt fabrikasının kurulma sürecini yöneten müdür Mehmet Ali (Kâğıtçı) Bey bu eserler hakkında son derece duyarlı davranmıştır. Oluşturduğu ve "Müze Dairesi" adını verdiği bir salonda onları koruma altına almıştır. Kâğıtçı aynı zamanda, 1938 yılında İzmit'te inşasına karar verilen İzmit Halkevi'nin de Reisi olmuştur (Şenyurt, 2010: 40). 13 Eylül 1940 yılında Türkyolu Gazetesi'nde çıkan "İzmit'te Müze İhtiyacı" başlıklı bir yazıdan da anlaşılacağı üzere İzmit'te bu konuda bir kamuoyu oluştuğu da ortadadır (**Lev. XXX; Res. 64**). Mehmet Ali Kağıtçı, 18 Temmuz 1941'de Sümerbank Selüloz Sanayi Müessesesi Müdürlüğü'ne bir yazı göndererek "Müze Dairesi" salonunun anahtarının Müzeler Genel Müdürlüğü'nün emri gereğince Kocaeli Maarif Müdürlüğü'ne verildiğini bildirmiştir (Gölcük, 2016:

³⁵ Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dökümantasyon Merkezi, Aziz Ogan Koleksiyonu OGNIST0103202

s. 121-123). Nezh Fıratlı bu eserlerin 1947 yılında İstanbul'a götürüldüğünü belirtmiştir.

İlden çıkan eserlerin büyük bölümü İstanbul Arkeoloji Müzelerine naklolmuş, bir bölümü yukarıda anlatıldığı gibi SEKA'da müzeler dairesinde bir bölümü ise bir zamanlar Necati Bey İlköğretim okulunda korunmuştur. Sümer İlköğretim Okulu da aynı şekilde yapımı esnasında açığa çıkan eserleri korumuştur. (Gölcük, 2016: s. 121-123). Oya Şenyurt'un 2010 yılında yayınladığı 1923-1960 yılları arasında İzmit kentinin önemli yapılarını ortaya koyan çalışmasında Sümer İlkokulu planında, müze için ayrılmış bir oda olduğu görülmektedir (Şekil 5) Sümer İlkokulu, SEKA Kağıt çalışanlarının çocukları için yaklaşık 11 dönümlük arazi içinde 1946 yılında inşa edilmiştir. Uzun, dikdörtgen bir bloktan oluşan okul (**Lev.XXXI; Res. 65**) iki katlıdır. Biri yuva diğeri resimhane olmak üzere yedi sınıftan oluşmaktadır. Alt kat giriş mekânının üstüne denk gelen katta bir müze mekânı düşünülmüş, müzeden girişin üstünü kapatacak şekilde bir balkon tasarlanmış olduğu okulun planında görülmektedir. Okul 2006 yılında ihtiyaca cevap vermemesi sebebiyle yıkılmış ve yeni yapılan Nuh Çimento İlköğretim okuluna taşınmıştır (Şenyurt, 2010: s. 64-66).

Eski Eserler ve Müzeler Komitesinin 4 Şubat 1961 tarihinde müzelerin durumunu görüşmek için yaptıkları toplantıda müzeler arasında derecelendirme yapılmış ve bu derecelere göre kararlar alınmıştır. Buna göre müzeler: Müze Müdürlükleri, Müze Memurlukları ve Müze Depoları olarak gruplandırılmışlardır. Bu toplantıda İzmit ile ilgili müze depoları başlığı altında şu karar alınmıştır: "*Bu bölgede çıkan ve İstanbul'a nakledilemeyen eserleri toplayıp muhafaza etmek üzere on yıllık süre içinde mahallince temin edilecek arsada (100.000) lira ile bir müze deposu yaptırılması*"³⁶ (**Lev. XXXII; Res. 66**).

1964 yılına gelindiğinde yetkililer tarafından İzmit Kasrı'nın müze ve kütüphane olarak kullanılması kararlaştırılmıştır. Sümer okulundaki eserler Kasrın bahçesine nakledilmiştir. Fakat valilik, yer ihtiyacı yüzünden yapının kullanımının valilik makamı tarafından sürdürülmesinin daha uygun olacağı gerekçesiyle, yapının müzeleştirilmesini ertelemiştir. Böylece müzenin açılması iki yıl gecikmiştir (Fıratlı, 1971: s. 35). Mehmet Ali Kâğıtçı, 25 Ağustos 1965' te SEKA Genel Müdürü

³⁶ Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Çalışmaları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yer Bilgisi: 2023-1-3, Kurum Bilgisi: 490-1-0-0

Cemal Köstem'e de bir mektup yazarak temel kazılarında ortaya çıkan eserlerin fabrika alanında muhafaza ve teşhiri için Müzeler Genel Müdürlüğü'nün gerekli izinleri verdiğini belirtmiş, konunun takipçisi olduğunu göstermiştir. Fabrika alanında bulunan eserler arasında bronz paralar, el terazisi, spatül, som mermer masa üzerine oyulmuş şarap ölçekleri, sütun başlıkları, heykeller göze çarpmaktaydı. Denilebilir ki, fabrika alanlarında ortaya çıkan ve bugün değişik müzelerde sergilenen arkeolojik eserlerin korunması, uzmanlarınca değerlendirilmesi ve sergilenmesi yolunda ilk çalışmaları kâğıt fabrikasının müdürü Mehmet Ali Kâğıtçı yapmıştır (Sarioğlu, 2014: s. 1460). Bu şekliyle SEKA İzmit'in ilk depo-müzesidir (Gölcük, 2016: s. 121-123).

Bu durum tam da Remzi Oğuz Arık'ın yukarıda bahsettiği zengin arkeolojik buluntuların yuvasızlığını özetlemektedir. Gerek imar faaliyetleri gerek kaçak yapılan defnecilik hareketleri, gerek arkeolojik araştırmalar gerekse halk tarafından bağışlanan etnografik eserler artık İzmit' te bir müze kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

1964 yılında Kasrın müzeleştirilmesi girişiminin Kasrı kullanan Valiliğin yaşadığı kendilerine başka bir yönetim merkezi bulma sıkıntısından dolayı, valilik tarafından ertelenmesinden bir süre sonra Milli Eğitim Bakanlığı İzmit'e müze memuru atamış, daha sonra İstanbul ve Ankara Üniversitesi mezunları İzmit Müzesi'nde görev almış ve Kasrın tamamının müzeye verilmesi gerçekleşmiştir. Müzeler Genel Müdürlüğü'nden Mahmut Akok Müzeyi düzenlemiştir (Fıratlı, 1971: s. 34-35). Tarihi mirasın kalıntılarına fazlasıyla haiz olan İzmit'in müze ihtiyacı, resmi kayıtlara göre 28 Haziran 1967 yılında İzmit Kasrı'nın İzmit Arkeoloji Müzesi olarak işlevlendirilmesi ile karşılanmıştır. Her ne kadar müzenin resmi açılış yılı 1967 olarak görünse de müzenin 1 numaralı envanterini oluşturan lahit 16-07-1965 tarihinde kaydedilmiştir (Gölcük, 2016: s. 122). Rıdvan Gölcük'e göre her ne kadar planlandığı gibi 1964 yılında kasrın müzeleştirilmesi gerçekleştirilemediyse de envanter kayıtlarının bu tarihte başlamış olması, yeni açılacak müzenin hazırlıklarının devam ettiğinin bir başka deyişle müzecilik faaliyetinin başladığının göstergesi olarak kabul edilmelidir. Ayrıca müze uzmanlarının da 1964 yılında atandıklarının bilinmesi bu görüşü desteklemektedir. Müzelerin kuruluş tarihleri ile açılış tarihleri arasında bazen uzun zaman geçebilir (Çal, 1990: s. 263). Bu yüzden müzelerin açılış tarihleri kuruluş tarihlerine göre belirlenebilmektedir. Dolayısıyla

İzmit Müzesi'ne kayıtlı ilk eserin tarihi ile müzenin açılış tarihi arasındaki fark ancak bu şekilde açıklanabilir.1967 yılında faaliyet göstermeye başlayan müze Taha Toros Arşivinde bulunan 1989 tarihli bir gazetede yer alan habere göre ziyarete kapatılmıştır (**Lev.XXXIII. Res.67**). Kocaeli Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nce, İzmit Müzesi'nin de içinde olduğu, Saatçi Ali Efendi Konağı ve Osman Hamdi Bey Müzelerinin ziyarete kapatılma gerekçesi olarak personel yetersizliğini göstermiştir. Personel ihtiyacı için bakanlığa yazı yazıldığı belirtilmiş ancak bu süre içinde müzeyi gezmek isteyen gruplar, Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından oluşturulacak bir ekip gözetiminde gezilerini gerçekleştirebileceklerdir şeklinde bir çözüm bulunmuştur.

1999 yılına kadar müze olarak faaliyet gösteren yapı, geçirdiği depremlerden sonra birçok kez restore edilmiş ve bu süreler içerisinde müze işlevini tam olarak yerine getirememiştir. Kasr kullanım dışı kalmış ve geçirdiği restorasyonlardan sonra, Mustafa Kemal'in İstanbullu gazetecilerle İzmit'te gerçekleştirdiği Basın Onur Günü'ne İthafen 16 Ocak 2007 tarihinde Milli Savunma Bakanı M. Vecdi Gönül ve Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe'nin katılımıyla halkın hizmetine ve ziyaretine bu kez Arkeoloji Müzesi olarak değil Saray- Müze olarak açılmıştır.

3.2.1. Gördüğü Bakım ve Onarımlar

Tarihi yapılarda yapılacak olan her türlü işlemin 1964 yılında tarihi yapılarla ilgili olarak yapılan toplantıda alınan kararların özetlendiği Venedik Tüzüğü'ne uygun olması gerekmektedir. Bu tüzüğe göre, restorasyon ile ilgili tüm işlemler ayrıntılı bir arkeolojik ve tarih araştırmasını izlemeli, yapıda değişik periyotlara ait katkılar korunmalı, yapıya eksik parçalar ve bölümler, yanlış anlamaya neden olmayacak ve özgün yapıdan farklı anlaşılacak şekilde birleştirilmeli, mevcut yapıya eklentiler yapılmamalıdır. Restorasyon işlemi geriye dönebilecek ya da gerektiğinde sökülebilecek/düzeltililebilecek şekilde olmalı, her zaman özgün yapım yöntemleri ve malzeme özellikleri kullanılmalıdır. Tarihi yığma yapıların onarım ve güçlendirilmesinde öncelikle yapının gözlenmesi gerekmektedir. Bu süreçte; yığma yapı elemanlarında onarım ve güçlendirme aşamasında, çatlak oluşumu ve çatlağın eski/yeni olma durumu, yığma yapı elemanlarında ezilme durumu, kemer ve tonozlardaki deformasyonlar, yığma duvarlarda oluşan dönmeler, farklı oturmalar, gergilerdeki mesnet sıyrılmaları ve kopmaları, yapı taşıyıcı sistemini oluşturan duvarların yapım sistemi ve mevcut durumu gözlemlenmektedir.

Zaman içinde yapı taşıyıcı sisteminin ne şekilde zorlandığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Yapının rölövesine ek olarak hazırlanacak çizimlerde yapı taşıyıcı sistemi üzerinde belirlenen tüm bozulmalar ayrıntılı biçimde gösterilmelidir. Rölövede belirtilen tüm bilgilere ek olarak çatlak genişlikleri ve derinlikleri, düşeyden ve yataydan sapsmalar, görünür/gömülü metal/ahşap elemanlar, yapı taşıyıcı sisteminin tüm özellikleri, yük taşıma şeması bilgilerinin de elde edilmesi gerekmektedir. Yapının mevcut güvenlik düzeyinin yeterli olup olmadığına karar verebilmek amacıyla yapılacak hesaplamalar ile birlikte yapıda belirlenen bozulmaların izlenmesi, yapıda kullanılmış olan her tür malzemenin mekanik özellikleri ile temel zemini ve temel sisteminin tüm özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapıdaki önemli hareketlerin sürekli kaydı alınmalı, yapı taşıyıcı sisteminin birim ağırlık, dayanım ve elastisite modülü gibi mekanik özellikleri yapıdan örnek alınarak yada yerinde yıkıntısız deneyler yapılarak elde edilmelidir. Bunlara ilave olarak gerekli görüldüğü taktirde yapı taşıyıcı sistemindeki mevcut gerilme düzeyi ölçülmeli ve temel zemini ile ilgili çalışmalar da yapılmalıdır. Elde edilen veriler değerlendirilerek yapı modellenmeli ve güçlendirme şekline karar verilmelidir (Sesigür, vd, 2005: s. 768). Mimari bir tür olarak Kasırlar, yapıları itibari ile çok sık kullanılmayan, yılın belli zamanlarında padişahların payitahtta yaptıkları günlük geziler için kullandıkları yapılardır. İzmit Kasrı payitaht dışındaki Padişah özel ikametgâhı olarak diğerlerden ayrılırken kullanım biçimiyle ise payitahttaki diğer kasırlarla benzer özellikler göstermiştir.

Kullanılmadıkları dönemlerde kapıları kilitli olan bu yapıların içinde çok fazla eşya bulundurulmamış ve bu yapılar bekçiler tarafından beklenilmiştir.

Kasırlar, sıklık derecesi olarak çok kullanılmaları da dönem dönem tadilata ihtiyaç duymuşlardır. İşte bizim konumuz olan İzmit Kasrı'nın da bu tadilatları daha Cumhuriyet dönemi öncesinden başlamıştır. Yapı, Cumhuriyet Dönemi'nde de çeşitli bakım ve onarım işlerine tabii tutulmuştur.

Cumhurbaşkanlık arşivlerinde yer alan belgelerden İ.ML.00076.00049.001 No.lu 1325/R-16 M. 1901-1910 tarihli belgede, İ. ML.00076.00049.002. No.lu 1325/R-16 tarihli belgede, H-10-04-1325/ M. 1909-1910 tarihli BEO

003061.229573.001 No.lu belgede İzmid Kasr-ı Hümayunun tesviye-i masarif-i tamiriyesi hakkında tezkire-i maruza ve irade-i seniyye suretleri zirine muharrer buyruldu-yı âli belge gibi belgelerden Osmanlı Devleti zamanında kasrın bakımının ve çeşitli tadilatlarının yapıldığı görülmektedir (**Ek VI, Ek VII, Ek VIII**).

1905 yılında kısmen yenilenen yapının plastrları, çatı parapetleri ve kalemişi dekorasyonları elden geçirilmiştir. 1957 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 77 kalemden oluşan keşif cetvellerine göre restore edilmiştir. Bu tarihten sonra 1992'de başlayıp 1998'de biten ve bu yenileme işleminde pencere çerçeveleri ile bazı cephe kaplamaları değiştirilmiş ve kalemişi dekorasyonlar ile tüm iç duvar yüzeyleri alçıları, onaylanmış restorasyon projesine dayanarak, yenilenmiştir. 16 Kasım 1998'de Kocaeli Valisi Memduh Oğuz tarafından halka açılan yapı hemen arkasından meydana gelen 1999 depreminde ağır hasar aldığı için 2002 yılında Valilik tarafından restorasyon kararı alınarak tekrar onarıma girmiştir. Bu yeni restorasyon işlemi ise İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve Kocaeli Valiliği vasıtasıyla İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı tarafından planlanmıştır (Kahya, 2012: s. 138).

Yapı temelde, içerden yığma tuğla duvar tekniğiyle yapılmış olup, dışardan kesme taş ve mermer ile kaplanmıştır. Tavan döşemelerinde kereste, ana giriş cephesinde Proconnesos adası mermeri, diğer yüzeylerde ise od taşı kullanılmıştır. Bu doğal taşlar çeşitli müdahaleler sırasında yapay taşlarla değiştirilmiştir (Kâhya, 2012: s. 138).

1998'de biten onarımın ardından gerçekleşen, depremden sonra yapının iklim koşullarına açık ve bakımsız kalması, yanlış onarımlar ve ilk tasarımdan kaynaklanan sorunların yanı sıra bu etkenlerin birbirini olumsuz etkilemesi sonucu aradan geçen iki yıllık süre içinde hasarlar daha da artmıştır. Yapıda gözlenen en önemli bozulma strüktürel deformasyonlardır. Deprem etkisiyle çatı seviyesinde dışa doğru açılan yapının beden duvarlarında çeşitli boyut ve doğrultuda düşeyden ayrılma ve çatlaklar, çatı parapetinin köşelere yakın kesimlerinde ise yarıklar (Kâhya, 2012: s. 151) oluşmuştur. Yapının bezemeli tavanlarında da bakımsızlık ve yanlış onarım yaklaşımının neden olduğu önemli kayıplar gözlenmiştir. Gerçekleştirilmesi planlanan onarımı doğru tanımlayabilmek için yapının mimari, yapım tekniği ve malzeme özellikleri ile deprem sonrası yapısal sorunları yerinde ve laboratuvar çalışmalarıyla ayrıntılı olarak saptanmıştır. İncelemelerden elde edilen veriler, ilgili

uzmanlık alanlarının katkılarıyla değerlendirilerek koruma, onarım ve sağlamlaştırma önerileri geliştirilmiştir. Deprem sırasında düşmüş olan özgün yapı parçalarının onarımda yeniden değerlendirilmesini de hedefleyen yenileme çalışmasında temel yaklaşım, hasarların doğru analizi, iyileştirmeye yönelik çözümlerin özgün malzeme ve yapım tekniği kullanılarak ve olabildiğince az müdahale gerektirecek nitelikte gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanmıştır. İlk tasarımdan kaynaklanan zafiyetlerin giderilerek yapının depremlere daha dayanıklı hale getirilmesi de çalışmalar kapsamında öngörülmüş; fiziksel ömrü uzatmak için yapılması kaçınılmaz olan bu tür müdahalelerin yapının özgün niteliklerini ve görsel bütünlüğünü zedelememesi ana ilke olarak benimsenmiştir (Kâhya, 2012: s. 151).

Yapının ahşap olan çatı kısmı güçlendirilmiş (**Lev. XXXIII; Res. 68**), dış kaplamasında yer alan ve yapıdan ayrılma eğilimi gösteren parapetler (**Lev. XXXIV; Res.69, Lev.XXXIV; Res. 70**), içerde ise renk ve foto analizleri yapılan kalemşi süslemeler (**Lev. XXXV; Res.71-72, Lev. XXXVI; Res. 73-74**) benzer örnekler referans alınarak tamir edilmişlerdir (Kâhya, 2012: s. 138-139).

Ayrıca yapının ıslak zeminini oluşturan mermer merdivenler ve sağlıklı donanımı yani tuvalet ve banyo ve de diğer zemin ve unsurlar materyal analiz raporlarında önerilen metotlara göre temizlenmiştir (**Lev. XXXVII; Res.75, Lev. XXXVII; Res. 76, Lev. XXXIII; Res. 77**).

3.3.İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN İZMİT MÜZESİ OLARAK ESER ELDE EDİNİMİ

Kasrın, İzmit Müzesi olarak işlevlendirildiği dönemde sergilenen eserlerin envanter bilgilerine bakıldığında, arkeolojik eserlerin çoğunlukla hafriyat çalışmalarından elde edildiği görülmüştür.

Arkeolojik eserlerin dışındaki şamdanlar, aynalar, mobilyalar, porselenler ise devir yoluyla alınan eserlerdir. Bu eserler İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden ve Ankara Arkeoloji Müzesi'nden İzmit Müzesi'ne devredilmiştir (Aksoy, 2006: s. 84)

3.4. TEŞHİR VE TANZİM

1967'de ilk kez İzmit Müzesi olarak ziyarete açılan İzmit Kasr-ı Hümayunu 2007 yılında Saray-Müze kategorisine alınarak arkeolojik eserlerden ayrılmıştır. Dolayısıyla aynı yapı, iki farklı müze kategorisi ile kullanılmıştır. Bu nedenle alt başlıklar açarak, önce İzmit Müzesi olarak Kasr-ı Hümayun teşhiri müzenin açıldığı

1967 yılı ve ziyarete kapandığı 1989 yıllarını kapsayacak şekilde daha sonra ise Saray Müze olarak düzenlenen İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun 2007-2020 tarihlerini kapsayan, teşhir vetanzimleri incelenmiştir.

3.4.1. İzmit Müzesi Olarak Kasr-ı Hümayun Teşhiri (1967-1989)

Nezih Fıratlı'nın 1971 yılına ait İzmit Rehberi'nde Müze'nin odalarının kullanılışı ve eserlerin sergi düzeni hakkında ulaştığımız bilgilere göre müzenin, aynı anda hem arkeolojik buluntuların sergilendiği hem bir XIX. yüzyıl yapısı olması açısından dönemini yansıtan mobilyalara yer verildiği hem de Kurtuluş Mücadelesi dönemini yansıtan düzenlemeler içerdiği görülmüştür. 1967 tarihinde kurulmuş olan müzenin tanzimi Müzeler Genel Müdürlüğü'nden Mimar/Arkeolog Mahmut Akok tarafından yapılmıştır (Fıratlı, 1971: s. 35) (Şekil 6).

3.4.1.1. Arkeolojik buluntuların Teşhiri

1967 tarihinde İzmit Müzesi olarak işlevlendirilen kasırda, arkeolojik buluntuları oluşturan eserlerden çeşitli yapılara ait mimari unsurlar, heykeller, mezar taşları bahçede sergilenmiştir (**Lev. XXXIX; Res. 78-79, Res. 80, Lev. XL; Res. 81**), Mimari buluntulara kıyasla daha küçük sayılabilecek steller ve heykeller ise yapının içinde sergilenmiştir (**Lev. XL; Res. 82, Lev. XLI; Res.83**). Müzenin giriş katında ortaya yerleştirilen vitrin içindeki buluntular İzmit'in Doğu Nekropolü'nde Kanlıbağ Tümülüsü'ndeki mezar buluntuları olan keramik, altın yüzük ve diğer eşyalar, kandiller ile Karamürsel yakınındaki Konca mezar anıtında bulunan kandil ve keramikten meydana gelen mezar eşyalarıdır (**Lev. XLI; Res, 84**).

Bir grup arkeolojik eser, merdiven altına yerleştirilmiştir. Bunlar; İslami ve antik kitabeler, büstler, Bizans çağına ait korkuluk levhalarıdır.

Merdivenin solundaki duvarda, merdivenden giriş kapısına doğru; başı noksan bir kartal heykeli (Seka inşaatından çıkarılmış), Kybele heykelciği, MS 1. yüzyıl. tarihli bir stel ve vitrin içinde Kastamonu Taşköprü ilçesinde bir tümülüsün tahribinden ele geçtiği anlaşılan bronz kline tezyinatı yerleştirilmiştir. Küçük vitrinler içine de pişmiş toprak figürinler ve cam eşyalar sergilenmiştir.

Girişin Solundaki odada iki kişilik bir mezar sunağı ve büyük bir zahire küpü bulunmaktadır.

Girişin sağındaki odada ise üzerinde ostetek'i ile birlikte yapılmış mezar sunağı vardır. Kitabesine göre Yüncü Markos ve karısı Sostrate daha hayattayken kendileri için yaptırmışlardır (Fıratlı, 1971: s.38, 39, 40).

3.4.1.2. Milli Mücadeleyi Yansıtan Teşhir

Kasrın giriş salonunun solundaki odanın, Atatürk'ün yaverleri tarafından kullanılan mobilyalar ile döşenmiş, bir çalışma salonu olarak düzenlenmiş olduğunu belirten Fıratlı, buranın daha sonra farklı biçimde kullanılacağını belirtmiştir (1971: s. 39). Fıratlı aynı eserinde giriş salonunda yer alan üst kata çıkan merdivenlerin solunda bulunan küçük odanın büro olarak kullanıldığını yazmıştır. 1981 yılında İzmit Müzesi'nde görev yapmış olan Alpay Pasinli' nin anılarında ise Kasırda iki odanın büro olarak kullanıldığını öğreniyoruz. Pasinli bir odanın asistan ve memurların hep birlikte oturdukları oda olduğunu, diğer küçük odanın da müdür odası olarak kullanıldığını belirtmiştir (Pasinli, 2017: s. 155). Bu dönemde hangi iki odanın büro olduğu konusu net değildir ancak Engin Ürkmez 1991-2006 yılları arasında yaptığı çalışmada kasrın giriş salonunun doğusunda kalan odanın memur odası olduğunu yazmıştır (Ürkmez, 2007: s. 228). Bu tarihten sonra müzenin içinde birtakım değişiklikler yapılmak istenmiş ve personel odalarının yerleri değiştirilmek istenmiştir (Şekil 7, Şekil 8). Bu isteğe İstanbul II numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu karşı çıkmış ve 21-12-1990 tarihli 2604 No.lu kararı gereğince yapının bir taşra Padişah Köşkü müzesi olmasına, ancak idari fonksiyonların Köşkün dışına çıkarılmasına yapılmak istenen teşhir ve tanzimin ise Kültür Bakanlığı tarafından yapılacak olan yeni binada ilgili birimlerce yapılmasına karar verilmiştir (**Ek IX**). Bugün halen yapının içinde yer alan bir idare odası bulunmamaktadır.

Fıratlı, yukarıda divanhanenin sağında kalan, banyosu ve tuvaleti bulunan odanın Atatürk'ün, köşte geçirdiği bir geceye istinaden Atatürk'ün yatak odası olarak düzenlenmiş olduğunu yazmıştır (1971: 40).

3.4.1.3. XIX. Yüzyıl Osmanlı Devleti'ni Yansıtan Teşhir

Müzenin 1. kat divanhanesi XIX. yüzyıl mobilyalarından oluşan saray eşyası, konsol, ayna, saat, şamdan takımı ile vitrinde muhtelif küçük eşya, macun hokkaları, aşure güğümleri, leğen, ibrik; duvardaki küçük vitrinlerde işlemler, süs eşyası, şifa

tasları, soldaki servis masası üzerindeki vitrinde tezhipli büyük bir Kur'an bulunmaktadır (Fıratlı, 1971: 39) (**Lev. XLII; Res. 85**)

Divanhanenin solundaki oda ise istirahat odası olarak düzenlenmiştir. Bu dönemde kasrın teşhirinde kullanılan mobilyalar Sultan Abdülaziz'in armasını taşımaktadır. Bu salonda madeni bir vitrin içinde bir seri islami sikke teşhir edilmiştir (Fıratlı, 1971: 38).

3.4.1.4. Müze Bahçesi Teşhir Alanı

Kasrın müzeye dönüştürülmesi kararının alındığı 1964 yılında, müzenin açılması ertelenmesine rağmen Sümer İlkokulunda bulunan depodaki arkeolojik buluntular, Kasrın bahçesine taşınmıştır.

Bahçede sergilenen eserler arasında 1863 tarihli İzmit Tersanesi Kitabesi, arşitrav blokları, alınlık, Kandıra Kumköy'de bulunmuş olan MS II. yüzyıla ait mevsim heykelleri, mezar sunakları, lahit ve lahit parçaları da sergilenmiştir (Fıratlı, 1971: s. 42).

Yukarıda 1967 yılında açılan İzmit Müzesi'nin teşhir ve tanzimi incelendiğinde yapının Saray-Müze ya da Arkeoloji Müzesi olarak sınıflandırılmasının mümkün olmadığı, ancak her ikisini de içerdiği görülmüştür.

Müzedede bir süre görev yapmış olan Alpay Pasinli'nin müzeyle ilgili izlenimleri bizim için de o dönemi aydınlatması açısından yol gösterici olmuştur. Pasinli İzmit Müzesi için arazi işlerinin dışında, eser sayısı az olan küçük bir müze olduğunu ve bu nedenden çok fazla işleri olmadığını söylemiştir. Ayrıca İstanbul Müzesi'nden geldiği için orada edindiği bilgi ve tecrübeleri kendinden daha yeni olan müze memurları ve asistanlarına aktarmaya, onlara arkeolojik eser kaydının ve sikke kaydının nasıl yapılacağını, ne gibi fişler hazırlamaları gerektiği gibi bilgiler verdiğini yazmıştır (Pasinli, 2017: s. 155). Pasinli ayrıca müzenin işlerinin azlığından dolayı canlarının sıkıldığını zaman zaman öğleden sonraları müzenin hemen arkasındaki sinemaya kaçtıklarını da anılarında yazmıştır (Pasinli, 2017: s. 156).

3.4.1.5. Müze Tadilatında Eserlerin Durumu (1992-1998)

İzmit Kasrı, Hükümet Konağı işlevinin müze olarak değiştirilmesinden önce en son 1958 yılında restore edilmiştir. Kasır 1967 yılında müzeye dönüştürülmüştür. Kasır-ı Hümayun İzmit Müzesi olarak kullanıldığı dönemde hem personel hem de eserler açısından sıkıntılı dönemler yaşanmıştır. Müze, 1989 yılında personel yetersizliği öne sürülerek ziyarete kapatılmıştır. 1992 yılında Kasır-ı Hümayun tadilata alınmış bu süreç 1998 yılına devam etmiştir. Bu tadilat sırasında pencere çerçeveleri, bazı cephe kaplamaları değiştirilmiş ve kalemşi süslemeler ile tüm iç duvar yüzeyleri tekrar alçılanmıştır. Bu esnada Müzede yer alan arkeolojik eserlerin bir kısmı Saatçi Ali Efendi Konağı'nda oluşturulan depoya nakledilmiştir. Kısa bir süre için geçici olarak, küçük boyuttaki arkeolojik eserlerin (kandiller, koku şişeleri, testiler, takılar, sikkeler. vb.) muhafaza edilebilmesi amacı ile Saatçi Ali Efendi Konağı'nın bodrum katı, arkeolojik eser deposu olarak düzenlenmiştir. Bodrum katta demir korkuluklarla çevrili 5x5 metre boyutlardaki bir alan demir bir kapı ile girilen geçici bir depoya dönüştürülmüştür (**Lev. XLII; Res. 86**) (Aksoy, 2006: s. 88). Ancak Av Köşkü onarımı bitmediği gibi, Av Köşkü'nün tekrar Arkeoloji Müzesi olarak planlanmaması, Saray-Müze olarak ziyarete açılması kararı nedeni ile küçük boyuttaki eserlerin bu depoda zorunlu muhafaza edilmelerine devam edilmiştir. Bu nedenle eserlerin geçici olarak taşındığı yerde, olumsuz koşullarda muhafazasına devam edilerek bozulmalarına yol açılmıştır. Eserler bu şekilde tutuldukları depoda neme, yangına ya da hırsızlığa açık bir biçimde yeni arkeoloji müzesi açılana dek burada bekletilmiştir (Aksoy, 2006: s. 88) (**Lev. XLIII; Res. 87**). 1993 yılında, yapılan tadilatta müze eserleri kasrın bahçesine oluşturulan 3x5 metre ölçülerinde iki odalı ahşap mekân içinde geçici olarak muhafaza edilmiştir (**Lev. XLIII; Res. 88, Lev, XLIV; Res. 89**). Ancak bu mekân da yeterli hacme sahip olmaması ve eserlerin olumsuz ısı, ışık ve nem ortamında yine eserlere zarar verir nitelikte olmuştur (Aksoy, 2006: s. 88). İzmit Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde bulunan taş ve mermer eserler 1998 yılında yeni bir Arkeoloji Müzesi yapılacağı gerekçesi ile Fuar Müdürlüğü bitişindeki alana sağlıksız bir şekilde taşınmıştır. Söz konusu alanda, bu eserlerin bahçe teşhiri yapılabilmesi amacı ile basit beton podyumlar inşa edilmiştir. Başlangıçta bahçe teşhiri planlanırken; Fuar Müdürlüğü'nün doğusunda yer alan polis karakolu ve onun da doğusunda yer alan disko ve büfe kaldırılarak geniş bir alan (yaklaşık 5 dönüm) üzerinde yapılması düşünülmüş, projesi

hazırlanmıştır. Polis Karakolu, disko ve büfe kaldırılmadan dar bir alanda gerçekleştirilen yeni projedeki yetersiz kalan mekânlar sonucu bahçe teşhiri, açık hava deposu hüviyetine dönüşmüştür (Aksoy, 2006: s. 88).

İzmit Kasrı arkeolojik eserlerinin bir kısmının, 1998 yılında Fuar alanına taşınması, bir kısmının ise Saatçi Ali Efendi Konağı'na depolanması suretiyle dağıtılması ve ayrıca İzmit şehrinin yoğun arkeolojik mirasının sergilenmesi için uygun statüğe sahip bir yapı olarak tasavvur edilemediğinden olacak ki Kasr 1998 yılında biten restorasyon sonrası Devlet Protokol binası³⁸ yapılmak istenmiştir. Ancak 1999 depreminden aldığı ağır hasar sonucunda 2002 yılında tekrar restorasyon programına alınmış ve restorasyon sonunda Saray-Müze olarak işlevlendirilmiş ve teşhiri yenilenmiştir. Bu süre içinde yapının depolarda kalmış ve kötü duruma gelmiş eserleri (mobilyalar) elden geçirilmiştir³⁹ Yeni müze 16 Ocak 2007 tarihinde Milli Savunma Bakanı M. Vecdi Gönül ve Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe'nin katılımlarıyla halkın ziyaretine açılmıştır.

Bu bağlamda Kasrın Saray-Müze olarak teşhirin tekrar düzenlenmesi problemi ortaya çıkmış ve bu problem, eser sahipliği açısından zengin müzelerden talepte bulunma yoluyla giderilmeye çalışılmıştır.

Kocaeli Müze Müdürlüğünün 28-10-2004 tarihli sayılı yazısında durum şu şekilde anlatılmaktadır: “Müdürlüğümüzde bulunan saray eşyaları 5 (beş) odalı olan söz konusu sarayın ancak 2 (iki) odasının tefrişini yapabilmektedir. 1 (bir) odası da Atatürk seksiyonu olarak düşünüldüğünden 2 (iki) odanın tefrişinin yapılabilmesi için saraya ait mobilya türü ve metal nitelikli büyük boyutlardaki eşyalar ile kaftan, Saraylı erkek ve bayan giysilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Konunun Topkapı Sarayı'na bildirilmesi üzerine”⁴⁰

İzmit Kasrı'nın yeniden oluşturulacak teşhiri için Konya Müzesi'nden, Topkapı Sarayı Müzesi'nden Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden 1967 yılında, müzeye geldikleri belirtilen eşyalardan mahkemelik odada bulunanlar çıkarılıp tadil edildikten sonra sergiye konmuşlardır. Ayrıca yine aynı tarihlerde gelip

³⁸ Kocaeli Kültür Envanteri, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2011, Kocaeli

³⁹ Kayıt altına alınmış tadilat gören mobilyaların fotoğrafları akışı bozmamak adına ekler bölümünde X.ekten başlayarak XLII. Eke kadar verilmiştir.

⁴⁰ Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi

müzedeki sergilenmiş olanlar da gerekli bakım ve onarımı gördükten sonra sergideki yerlerini almışlardır⁴¹.

3.4.2. Saray-Müze Olarak Kasr-ı Hümayun Teşhiri (2007-2020)

Yapının teşhiri Topkapı Sarayı Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi, Konya Müzesi, Tokat Müzesi, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden hibe edilen edilen eserlerden oluşmuştur (Tablo 1). Yapının kendisine ait olan eşyalar günümüze gelmemiştir. Yapının inşa edildiği zamandan müze oluncaya kadar birçok farklı amaç için kullanılmış olduğu düşünüldüğünde bu durum normal görünmektedir.

Saray-Müze'ye güney kapısından girildiğinde dikdörtgen planlı Salon kısmı ziyaretçiyi karşılamaktadır (**Lev. XLIV; Res. 90**). Kapıdan başlayarak merdivenlere kadar uzanan geniş kırmızı halının sağında ve solunda, duvarlara yapışık ikişer adet olmak üzere toplam dört adet cam vitrin içinde porselenler sergilenmektedir (**Lev. XLV; Res. 91, Res. 92, Lev. XLVI; Res. 93, Res. 94**).

Bu porselenler 19. ve 20. yüzyıla tarihlenen porselenler olup, kapaklı fincanlar, saksılar ve sürahilerden, vazo ve aşureliklerden oluşmaktadır. Eserlerin tamamı Topkapı Sarayı Müzesi'den getirilmiştir⁴². Vitrinlerden 1 No.lu vitrinin içinde dört adet eser yer almaktadır. Bunlar 160 ve 161 env. No.lu aşure testileri, 162 ve 167 env. No.lu iki adet porselen vazodur. İki No.lu vitrinde sergilenen eserler 109 ve 110 env. numaralı iki Çin porseleni kapaklı vazo, 103 ve 104 env. numaralı Avrupa porselen çiçeklik, ve 181 ve 182 env. numaralı iki adet Japon-İmari vazo bulunmaktadır. Üç No.lu vitrinde 150 env. numaralı Osmanlı Porselen kapaklı kupa, 151, 153 env. numaralı kristal Osmanlı kapaklı kupa, 187, 188, 190 env. numaralı üç adet Çin vazosu, 152 env. numaralı Osmanlı kapaklı cam vazo ve 183 ve 184 env. numaralı Çin porseleni iki adet gülabdan bulunmaktadır. Dört No.lu vitrinde ise 154-159 env. numaralı altı adet Osmanlı porselen fincan, 185-186 env. No.lu iki adet Çin porseleni fincan, 189 env. numaralı Çin porseleni lokumluk, 111, 112 env. numaralı Çin porseleni şerbet kupası ve 105 env. numaralı Avrupa porselen şerbetlik sergilenmektedir. Ayrıca bu vitrinlerde 2013 yılında Selanik'ten tadilata giren Atatürk Müzesi'nden İzmit Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne gönderilen Atatürk'ün kıyafetleri ve özel eşyaları da sergilenmiştir. Bu eserler Selanik'teki

⁴¹ Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi

⁴² Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi

müzenin tadilatının sona ermesiyle yeniden Selanik'e gönderilmiştir (**Lev. XLVII; Res. 95, Res. 96, Lev. XLVIII; Res:97, Res. 98**).

Alt kattan yukarı çıkan salon merdivenlerinin sağında ve solunda simetrik olarak camekânlar içine yerleştirilmiş, 35 ve 36 env. No.lu iki adet angidi çuha arabacı elbiselerinin ve 34 env. No.lu deve derisinden iki adet arabacı çizmesinin de yine Topkapı Sarayı Müzesi'nden getirildiği yazmaktadır (**Lev. XLIX Res. 99, Res. 100**). Ancak Cumhurbaşkanlık Devlet Arşivlerinde yer alan 8214 sayılı, 03/ 07/ 1929 tarihli kararnameye göre, Dolmabahçe Sarayı'nın Beşiktaş cihetindeki müştemilatında toplanılan saltanat arabalarıyla arabacı ve seyis elbiseleri ve eğer takımlarının Topkapı Sarayı'nda teşhiri için Maarif Vekâletine devredilmesinin kabul edildiği görülmektedir. Dolayısıyla Milli Saraylar talimatnamesinin 7. maddesine göre yer değiştirmiş olan bu eserlerin geliş yeri her ne kadar Topkapı Sarayı olarak belirtilse de asıl menşeleri Dolmabahçe Sarayı olduğu düşünülmektedir (**Ek XLIII**). Padişaha ait olan Sarayların 1924 tarihinde milletin malı olması sonucunda Saray eşyaları toplatılmış ve ihtiyaç duyulduğunda genç Cumhuriyet yapılarının tefrişinde yeniden kullanılmışlardır. Salon tavanındaki 12 envanter numaralı avize ise kristal ve pirinçten teşekkül olup Konya Müzesi'nden getirilmiştir.

Atatürk odası olarak düzenlenen odada (**Lev. L; Res. 101-102, Lev. LI; Res.103**) kullanılan eserler Topkapı Saray Müzesi'nden getirilmiş olan 195-196 envanter numaralı iki saksılık, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden gelen üzeri deri kaplı 256 envanter No.lu ceviz yazı masası, İl Özel idare' den hibe edilen 2006/26-27 env. No.lu iki adet ahşap sehpa, 2006/25 26 29 env. No.lu üç koltuk sergilenmektedir (Tablo 2). Ayrıca Savarona Gemisi'ne ait eşyalardan İzmit Müzesi'ne devredilen 2006/23 envanter No.lu böbrek şekilli sehpa, 2006/22 No.lu telefonu, deriden yapılmış dinlenme koltuğu 2006/28 envanter No.lu satranç sehпасı (**Ek XLIV**)⁴³ ve 1938 tarihli Atatürk'ün ölümünü konu alan gerçek gazete kupürleri sergilenmektedir. Bir de Atatürk'ün İzmit Basın toplantısına katılan İstanbul gazetecilerin adlarının yazılı olduğu levhalar sergilenmektedir⁴⁴.

⁴³ Savarona Yatı'ndan müzeye devrolunan eserlerin listesi ekte verilmiştir

⁴⁴<https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Kocaeli%20Av%20K%C3%B6y%20M%C3%BCzesi-57e41e3f-36c6-40a9-b8fd-73cdd74a8231.pdf> 04.05.2020 10:17

Alt kat Protokol Odası teşhiri kırmızı kadifelerle kaplanmış bir tanesi üçlü diğerleri tekli olan protokol koltukları ve odanın ortasına ve koltuk aralarına yerleştirilmiş olan üstü ahşap ayakları ve kenarları altın yaldızlı boyanmış sehpalardan oluşturulmuştur (**Lev. LI; Res.104**). Ayrıca odanın güney duvarında yer alan şöminenin üzerine yerleştirilen yine altın yaldızlı üzerinde yüksek kabartma meyve ve bitki motiflerin yer aldığı bir ayna yerleştirilmiştir (**Lev. LII; Res. 105**). Ayna Kasrın kendisine aittir. Bu odada yer alan diğer teşhir eşyaları eser kapsamında değildir.

Üst kata çıkan merdivenlerde teşhir eseri olarak kullanılan abanoz kaplamalı 22 envanter No.lu dolap Topkapı Sarayı Müzesinden getirilmiş olup Kabul Salonu girişinin hemen sağına yerleştirilmiştir (**Lev. LII; Res.106**). Dört kapak ve tek raftan oluşan dolabın üst kısmı grift bitkisel motiflerden oluşan ve ortasında bir madalyon bulunan oyma tepelikle sonlandırılmıştır. Holde yer alan 78 ve 145 envanter No.lu Pirinç şamdanlar ise Türk İslam Eserleri Müzesi'nden getirilmiştir⁴⁵.

Kasrın üst katında yer alan yer alan yatak odası (**Levha LIII; Res. 107**) teşhirinde kullanılan eserlerden 24 env. numaralı abanoz kaplama, altın yaldızlı konturlarla bezeli yazıhane, 117 env. No.lu maden karyola, 202 env. No.lu arkalıklı, üçlü kanepeler Topkapı Sarayı Müzesi'nden getirilmiştir (Tablo 3) (**Lev: LIII: Res. 108**). 199 ve 200 env. No.lu iki porselen saksılık da odanın teşhirinde kullanılmıştır. Yatak odası müzenin ilk açıldığı tarih olan 1967 yılında da müzenin sergilerinden biriydi. Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadele döneminde kasırda kalmasına ithafen düzenlendiği (Fıratlı, 1971: s. 40) belirtilmektedir.

Üst kat teşhirinin diğer odası ise Sedefli oda olarak adlandırılan odadır. Sedefli odanın teşhirinde şamdanlar, sütun sehpa, rahle, saksılık, sandalyeler, koltuk divan ve sehpalardan yararlanılmıştır (**Lev: LIV; Res. 109**). Odada yer alan 81 env. No.lu bakır taçlı şamdan, 84 env. No.lu gümüş sütun sehpa ve 88 env. No.lu sedef rahle Türk İslam Eserleri Müzesi'nden getirilmiştir. 271 env. No.lu Kanepeler, 272, 273 env. No.lu sandalyeler, 275 env. No.lu divan aynası ve 276, 277 env. No.lu sehpa ahşap, fildişi ve sedeften imal edilmiş olup Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden gelmiştir (Tablo 4)⁴⁶.

⁴⁵ Kocaeli Müzesi Müdürlüğü Arşivi

⁷² Kocaeli Müze Müdürlüğü Arş

Üst kat sergi mekânının eser bakımından en yoğun odasını Divanhane (Kabul Salonu) oluşturmaktadır (**Lev. LIV; Res. 110**). 20 kalem eser barındıran Divanhane'de yer alan eserler diğer odalarda olduğu gibi farklı müzelerden getirilmiştir. Odada yer alan 9 env. No.lu divan aynası ve 10 env. No.lu divan aynası masası Konya Müzesi'nden getirilmiş diğer eserleri oluşturan koltuk, sandalye, 165, 166 env. No.lu bronz şamdanlar, 163, 164 env. No.lu şamdan fanusları, 107 env. No.lu bronz saat, 23 env. No.lu ahşap ve camdan teşkil aynalı dolap, mukavvadan teşkil 270 env. No.lu Sultan Abdülaziz portresi ise Topkapı Saray Müzesi'nden getirilmiştir⁴⁷

Divanhane'nin en dikkat çeken iki unsuru olan Konya Müzesi'nden gelmiş olan abidevi boyuttaki altın yaldızlı ayna ile Topkapı Sarayı'ndan gelmiş olan abanoz kaplı gösterişli dolap, karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Bu büyük eserlerin hemen yanına yerleştirilen geniş koltuklar, yanlarına simetrik olarak sıralanan sandalyelerle pencere önünde tekli bir koltukla birbirlerine birleştirilmek suretiyle simetrik ve ahenkli bir görüntü yakalanmaya çalışılmıştır.

Odanın teşhir alanı kırmızı kordonlarla sınırlandırılmış, kordonların bittiği köşe noktalara cam fanuslu ayaklı şamdanlar yerleştirilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde; Arkeoloji müzesi olarak kullanıma uygun olmayan İzmit Kasr-ı Hümayunu için oluşturulan yeni tefriş ve teşhir Batılılaşma etkisi altındaki Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda ortaya koyduğu yeni mimari anlayış ve iç mekânlarda bu yeni anlayışı destekleyecek olan mobilya, şömine, porselen ve şamdanlardan oluşturulmuştur. Yapı ilk inşa edildiği tarihten sonra birçok farklı işlevde kullanılmış olduğundan, kendine ait eşyalarla değil ancak inşa edildiği dönemi yansıtan ve farklı müzelerden getirilmiş saray mobilyaları ile döşenmiştir. Bu eşyalar Dolmabahçe ve Beylerbeyi Saraylarını anlattığımız bölümde de daha net anlaşılacağı üzere bu saraylardaki teşhirler örnek alınarak düzenlenmiştir.

3.5. İZMİT TARİHİ HAFIZASINDA İZMİT KASR-I HÜMAYUNU

İzmit Kasr-ı Hümayunu İzmit'in ve ülkemizin yakın çağ tarihinde önemli bir rol üstlenmiştir. II. Mahmud ile başlayan Sultanlar'ın İzmit ziyaretleri sırasında İzmit

⁴⁷ Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi

Kasrı Hümayunu'nun adı geçmektedir. Haluk Selvi'nin, Mehmet Mercan'ın, Şerif Korkmaz'ın, Osmanlı Sultanları'nın İzmit ile olan ilişkilerini, İzmit ziyaretlerini, ziyaret sebeplerini, Sultanlar'ın devlet kurumlarına, memurlara ihsan ettikleri bağışları ve hediyeleri ortaya koyan çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Mercan, memleket gezilerini başlatan II. Mahmud'un 10 Eylül 1833'te ve ikinci olarak oğulları Velihaht Abdülmecid ve Abdülaziz'i de yanına alarak 28 Kasım 1836 yılında İzmit'i ziyaret ettiğini yazmıştır (2016, s: 689). Sultan II. Mahmud'un bizim konumuz olan İzmit Kasr-ı Hümayunu'nda kalıp kalmadığı tartışma konusudur (Bkz; İzmit Kasr-ı Hümayunu Tarihi). II. Mahmud'un ardından Sultan Abdülmecid 26 Mayıs 1844 ve 20 Nisan 1845 tarihlerinde iki kez İzmit ziyaretinde bulunmuştur. Sultan bu ziyaretlerinde Şerif Korkmaz'ın yazdığına göre Kasrı Hümayun'da kalmıştır (2009, s. 86). Ancak Kasrın yapım tarihinin kitabesine göre 1862 olduğu düşünülürse Sultan Abdülmecid de babası gibi Tersane Kasr-ı Hümayunu'nda kalmış olmalıdır. Sultan Abdülmecid'in ardından tahta geçen ve bugünkü Kasr-ı Hümayun'un banisi kabul edilen Sultan Abdülaziz ise İzmit'e ilk seyahatini 1861 yılında gerçekleştirmiştir. İkinci gezisini 1862 yılında Bursa'ya yapacağı gezinin bir ayağı olarak, üçüncü gezisini ise yine 1862 yılında İzmit Tersanesi'nde yapımı tamamlanan firkateyni denize indirmek ve gezmek için gelmiştir. Sultan Abdülaziz 1861 yılında yaptığı gezide geceleri vapurda kalmıştır. 1862 yılında yaptığı ikinci gezide ise İzmit'te iki gün kalmış ve tersanede incelemelerde bulunmuştur. Üçüncü İzmit seyahatinde ise bir çiftlikte kalmıştır (Mercan, 2016: s.694). Sultan Abdülaziz'in sonrasında, Sultan V Mehmed Reşad 27 Ekim 1909 yılında İzmit gezisi için İstanbul'dan yola çıkmış tren yolu ile bir gün sonra İzmit'e varmıştır. Sultan V. Mehmed Reşad İzmit'e geldiğinde uzun zamandan beri açılmamış, perdeleri yırtık, bakımsız bir durumda olan İzmit Kasr-ı Hümayununda ağırlanmış, halkın sorunlarını dinleyerek halka hediyeler ve bahşişler dağıtmış, bu yolla halkla bütünleşmiştir (Selvi, 2016: s. 925). Sultan Abdülaziz ve Sultan V. Mehmed Reşad, İzmit'te kurulmuş olan sanayi kollarını denetleyerek tebaalarına, varlıklarını Kasrı merkez tutarak göstermişlerdir. Öte yandan dünyadaki değişen dengeler, gelişen milliyetçilik akımı ve sanayide ortaya çıkan atılımların İmparatorluk tarafından yakalanamayacak boyutlara ulaşması sonunda ülke işgale açık hale gelmiştir. Kasrı, Kurtuluş mücadelesi yıllarında Sakallı Nurettin Paşa komutasındaki 1. Ordu komutanlığı'na ev sahipliği yapmıştır (**Lev. LV; Res. 111a**). Milli Mücadele döneminde etkin bir rol oynayan Mustafa Kemal İstanbul'a yakın olan İzmit'e defalarca gelmiştir. Atatürk İlk

ziyaretini 17 Haziran 1922, ikincisini 16-18 Ocak 1923, üçüncüsünü 1 Temmuz 1927 yılında gerçekleştirmiştir. Kurtuluş mücadelesi yıllarında Sakallı Nurettin Paşa komutasındaki 1. Ordu Komutanlığı'na ev sahipliği yapmış olan İzmit Kasrı Atatürk tarafından ziyaret edilmiş ve daha sonraki yıllarda da adeta temsil binası olarak kullanılmıştır. 1917 tarihinde İngiliz Kıttaat-ı Askeriyesi Umum Kumandanı General Majör Kruger'in İzmit Kasrı Hümayunu'nu ziyareti esnasından lüzumundan bahisle buranın tahliyesi için İstanbul'da teşebbüsatta bulunacağını ifade eylediği bir belge bulunmaktadır⁴⁸. Yine bu dönemde İzmit Kasrı Hümayun'u, Hükümet Konağı'nın 9 Şubat 1918'de yanması üzerine Hükümet Konağı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 11 Temmuz 1919 tarihli bir belgede ise İngiliz Mümessili Askerisinin Kasrı Hümayunu işgal etmiş olduğu belirtilmektedir⁴⁹ (**Lev. LV; Res. 111b**). İzmit 28 Haziran 1921 yılında işgalden kurtarılmıştır. Kasrı Hümayunu tekrar geri alınmış Hükümet Konağı olarak kullanılmaya devam etmiştir⁵⁰.

Milli Mücadele Reisi olarak kabul edilen Mustafa Kemal kendisiyle görüşmek isteyen bir Fransız yazar ve Diplomat Claude Farrere'yi 19 Haziran 1922'de Kasrı Hümayun'da ağırlamıştır. Claude Farrere ile M. Kemal arasında gündüz yapılan iki saatlik mülakatın ardından dağılmış, akşam 18.30'da İzmit halkı tarafından Claude Farere şerefine İzmit Kasrı bahçesinde yüz yirmi kişilik çay ziyafeti verilmiştir (**Lev.LVI; Res.112**). Çay ziyafetinin sonunda Mustafa Kemal Kasrın bahçesinde toplanmış olan üç bin kişiye yarım saat süren bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma daha sonra Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından "İzmit'ten Gelen Ses" başlığı altında kaleme alınmıştır (Güven, 2016: s. 1396).

Claude Farere İzmit Kasrının ağırladığı tek gazeteci olmamıştır. Ardından Milli Mücadeleye inanmayan ve Milli Mücadelenin aleyhinde birçok yazı yazan ve Türk Milleti'nin öfke ve nefretini toplayan Ali Kemal de İzmit Kasrı'na misafir olmuştur (**Lev LVI; Res. 113**). Ancak Türk dostu olduğu konusunda hiç şüphe duyulmayan, Fransız torpidosuyla İzmit'e gelen Farere'i marşlarla ve sevgi gösterileriyle karşılayan, adına çay partileri düzenleyen Türk halkı, Ali Kemal'i İstanbul'dan derdest edip, yargılanmak üzere Ankara'ya göndermek için İzmit'e

⁴⁸ Cumhurbaşkanlık Devlet Arşivleri. DH. ŞFR. /627-136. R-30-04-1335/M. 1915-1916

⁴⁹ Bkz. CDA. DH. ŞFR. 629-59. R-11-05-1335/M. 1915-1916

⁵⁰ Gölcük, Aylin (Mart-2019), "Bir Hafıza Mekanı Olarak Kasrı Hümayun", [Bildiri] Uluslararası Milli Mücadelede Servetiyeh Cephesi ve Kocaeli Tarihi Kültürü, Ness Hotel, Kocaeli.

getirmiştir. Bir bakıma İzmit Kasrı Ali Kemal için bir duraktı fakat son durak olmuştur⁵¹.

10 Nisan 1989 tarihli bir gazetede Mehmed Kemal, ‘Darağacında Bir Yazar’ isimli yazısında, Ali Kemal’in kasırda yaşadıklarını Emekli Kurmay Albay Rahmi Apak’ın yazdığı anılarını şu şekilde aktarmıştır; “ Birinci Ordu komutanı Nurettin Paşa, Haber Alma Dairesi başkanı da Rahmi Apak’tır. Karargâha girerken kapıda Nurettin Paşa’ya rastlıyor. ‘Paşa: İştittin mi Ali Kemal’i tutmuşlar, buraya getirmişler’. ‘Hemen haber ver karargâha getirsinler’. Getirtiyor. Sorgu yargıcı İstiklal Mahkemelerin üç Alisi’nden biri olan Necip Ali’dir. (Ötekiler Kel Ali ve Kılıç Ali). Yargıç Ali Kemal’e soruyor: ‘ Niçin Ulusal Kurtuluş Savaşının karşısında oldunuz?’. ‘Bu davanın başarılı olacağını ummuyordum. Başarı sağladığında da büyük devletlerin saldıracağını, ülkeyi yıkacağını sandım.’. ‘ Düşündüklerinizin yanlışlığı belli oldu. Yaptıklarınızdan pişmanlık duyuyor musunuz?’. ‘Çok doğru söylüyorsunuz. Ben Türk Ulusunda bu denli yaşama çabası olduğunu bilmiyordum!’ Sorgu sırasında Nurettin Paşa Ali Kemal’i yukarıya çağırıyor, küçümsüyor, aşağılıyor.

‘Sen Artin Kemal misin?’

‘Hayır, Ali Kemal’im efendim.’

.....

Yarım saat sonra Kel Sait yarı açık kapıda göründü, ‘herşey tamamdır’ işaretini verdi. Ben de Necip Ali’ye ‘hadi Ali Kemal Beyi Askeri cezaevine götür ‘ dedim. İki odadan çıktılar. Odada bulunanların da haberi yok. Ben acı olayı görmemek için masanın altına gireceğim. Birden bire dışarda dışarıda gürültüler koptu, bağırılmalar oldu. Necip Ali Bey başından kalpağı düşmüş, saçları dikilmiş, yüzü gözü şişmiş, morarmış, büyük bir telaş içinde odaya girdi.

‘Beyefendi ne duruyorsunuz Ali Kemal’i öldürüyorlar!’ diye bağırmaya başladı. Ben yumuşakça: ‘ Onu öldürüyorlarsa sana ne oluyor?’ deyince afalladı. Kızgın bakmaya başladı.

⁵¹ Ali Kemal, günümüzde İngiltere Başbakanı Boris Johnson’ın büyük büyük babasıdır.

'Bunu bana niye söylemediniz? Beni de mi öldürtmek istiyordunuz? Benim suçum ne? Ali Kemal Köşkün büyük kapısından çıkar çıkmaz elleri bıçaklı, taşlı, demirli insanlar, küçük büyük çocuklar saldırmışlar. Necip Ali Bey, Ali Kemal'i kurtarmak için ona sarılmış, Ali Kemal de korkudan ona. Yumruk, sille ikisine de değiyormuş. Birisi Ali Kemal'i uzunca bir kama ile bıçaklayınca bağırarak yere uzanmış. Taşla tekmeyle başını ezmişler. Patırtı arasında Necip Ali güçlkle içeri kaçmış. Ali Kemal'i linç eden kalabalık, giysilerini almış, parmağındaki yüzüğü, kolundaki saati, ceplerinde ne varsa toparlamış. Ayaklarına bir ip bağlayarak can çekişen adamı yokuş aşığı don gömlek sürüklemişler. Lozan Konferansına gitmek üzere İzmit'ten geçecek olan İsmet Paşa görşün diye ölüyü darağacına çekmişler. İşte Ali Kemal böyle öldürüldü.⁵²

Ali Kemal çaresizlikten midir bilinmez ama şu sözleri söylemek durumunda kalır:

"Bu davanın muvaffak olacağını hiç tahmin etmiyordum. Muvaffakiyetsizlik halinde ise, büyük devletleri daha ziyade şiddete sevk ederek vatanın tamamıyla harap olmasına sebep olunacaktı. Ben, Türk milletinde bu kadar büyük yaşama gayreti ve mücadele ruhu mevcut olduğunu bilmiyordum. Bu bilgisizliğimden dolayı mazur görülmeliyim. Çünkü hayatımın büyük kısmı Avrupa'da geçmiştir. Türk Milletini tanıımıyormuşum, tanıyamamışım ".Belki tutuklanmanın korkusuyla belki de iyi niyetiyle ifade ettiği bu sözleri destekler nitelikte Falih Rıfkı "Ali Kemal, o kadar Türk halli iken, Türkçülüğe karşıydı. Satılmış bir adam değilse de kaybolmuş bir adamdı." ifadelerinde bulunur (Çakmak, 2010: s. 335).

Kasrın gazeteci konukları arasında Ali Kemal ve Farere'den başka Mustafa Kemal ile uzun zamandır görüşmek isteyen İstanbul' lu bir grup ılımlı gazeteci de vardır.

TBMM Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1923 yılı Ocak ayının on altıncı gününü on yedisine bağlayan gece, bazı İstanbul gazetelerinin başyazarlarını kabul ederek kendileriyle beş buçuk saat süren bir görüşme yapmıştır. Bu toplantı Mustafa Kemal'in isteğiyle İstanbul basınının başından beri Milli Mücadele'den yana olmuş temsilcilerini günün tartışma konusu olan çeşitli sorunları üzerinde aydınlatmak, duraksamalarını dağıtmak amacı ile düzenlenmiştir (**Lev. LVII; Res. 114**). Gazetecilerin soruları, Paşa'nın cevapları ve geniş açıklamaları

⁵² Taha Toros Arşivi

TBMM'nin yeminli dört kâtibi tarafından harfiyen yazılmıştır. Fakat bu konuşmaların yayınlanmaması kararlaştırılmıştır. Sonraki günlerde, gazetelerinde İzmit'e gidip Mustafa Kemal Paşa ile görüştiklerinden bahseden yazarlar onun hakkında övücü yazılar yayınlamışlardır, Türkiye'nin bir yenileşme ve ilerleme döneminin başında olduğuna inandıklarını söylemiş fakat alınan karara uyarak, konuşmaların ayrıntılarını vermemişlerdir. 20 Ocak tarihli gazetelerde ise Mustafa Kemal Paşa'nın Pek Mühim Beyanatı başlığı altında Paşa'nın kontrol ve tasvibinden geçtiği anlaşılan, basın toplantısında değinilen çok önemli bazı konuların çıkarılmış olduğu bir haber- bildiri yer almıştır (Arar, 1997: s. 8).

İstanbul Mebusu Adnan Bey (Adıvar), Halide Edip (Adıvar), Vakit Başyazarı Velid Bey (Ebuzziya), İleri Başyazarı Suphi Nuri Bey (İleri), İkdam Yazarı Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Tanin Yazarı İsmail Müştak Bey (Mayakon), Akşam yazarı Falih Rıfkı Bey (Atay), İleri Yazarı Kılınczade Hakkı Bey (Kılıç)'dan oluşan gazeteci grubu⁵³ toplantıda Mustafa Kemal'e İstanbul 'un geleceği, Halifenin görev ve yetkileri, Ankara'nın başkent olması, yeni anayasa, yeni Türk Devleti 'nin kesin ve sürekli şeklini sağlayacak ve belirleyecek bir yasa olup olmayacağı şeklindeki çok önemli konular hakkında sorular sormuşlardır (Akandere, 2017: s. 1233). 10 Kasım 1946 tarihli Ulus Gazetesi'nde yayınlanan bir yazısında Falih Rıfkı Atay, 'meşhur İzmit gecesi' diye adlandırdığı toplantı dönüşünde trende yaşadığı hissiyatı şöyle yazmıştır: *“Trende. Kompartımanlara ayrılmıştık. Hızlı konuşanlarımız, fısıldaşanlarımız büsbütün susanlarımız ve derin kaygılar içine gömülenlerimiz vardı. Mustafa Kemal yeni seçimleri ve yeni partiyi hazırlıyordu. Pek az kimseler yeni bir devlet kurulduğunun farkında idiler”*. Her yıl 16 Ocak'ta bu toplantının anısına İzmit Kasrı'nda “Basın Onur Günü” kutlanmaktadır.

İzmit Kasrı Hümayunu'nun batısında yer alan Saat kulesi her ne kadar bugün için kasrın sınır duvarının dışında da kalsa temsil yapısı olan kasır ile bağlantılıdır. Bugün kültür tepesi adıyla anılan bölgeyi temsil eden kasır, batısında yer alan Saat Kulesi ve Atatürk Anıtı'ndan bağımsız düşünülemez. İzmit Saat Kulesi Sultan II. Abdülhamit'in Saltanatının 25.yılı dolayısıyla İzmit Mutasarrıfı Musa Kazım Bey tarafından yaptırılmıştır (**Lev. LVII; Res. 115**). Yapımı 1901 yılında tamamlanmış, projesi Vedat Tek tarafından oluşturulmuş fakat uygulaması başkaları tarafından yapılmıştır. Dört katlıdır ve dördüncü katın dört cephesinde de saat bulunur. Zemin katta ise bir yanda kapı, diğer üç cephede çeşme mevcuttur (Fıratlı,1971: 31).

⁵³ Mustafa Kemal Eskişehir – İzmit Konuşmaları (1923). Kaynak Yayınları, 3. Basım (1999), İstanbul,s.83

İzmit Saat Kulesi konumu ve Kasra yakınlığı itibari ile kasrın çehresine değer katan eserlerden biri olmuştur. Saat Kulesinin bulunduğu parka Cumhuriyetin onuncu yılı anısına yaptırılan Atatürk Heykeli ile Kasrın civarı artık Osmanlı Devleti'nden başka bir boyut ve zaman diliminin de bir parçası olmuştur. Nejat Sirel tarafından yapılan Atatürk heykeli bronzdan teşekkül olup mermer kaide üzerine yerleştirilmiştir. Askeri kıyafetle tasvir edilen Mustafa Kemal'in heykeli sağ kolunu öne uzatmış, yüzü batıya, körfeze dönük olarak gösterilmiştir (Fıratlı, 1971: s. 31). Heykel bu haliyle adeta Derince Limanı' na demirleyen işgal gemilerini işaret ederek kazanılan zaferi hatırlatmaktadır (**Lev. LVIII; Res. 116**). İzmit Kasrı'nın batısına eklenen Saat Kulesi ve Atatürk Anıtı İzmit Kasrı' nın tarihi hafızasını yansıtan kronolojiyi somutlaştıran yapılarıdır.

3.6. İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN ÇAĞDAŞI DOLMABAĞÇE VE BEYLERBEYİ SARAYLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

İzmit Kasr-ı Hümayunu, başlangıçta Av Köşkü ya da Biniş-i Hümayun olarak inşa edilmesine rağmen 1. Ordu Komutanlığı, Hükümet Konağı, İtilaf Kuvvetleri için karagah, Vali Konağı, Arkeoloji Müzesi ve nihayet Saray-Müze olmak üzere birçok farklı amaç için kullanılmış bir yapıdır. Kasrın kullanımındaki bu çeşitliliğe rağmen kasır halk tarafından Abdülaziz'in Sarayı, Küçük Saray, gibi isimlerle de anılmaktadır. Ayrıca yapının Küçük Saray (Ürkmez, 2007: s. 225) ya da İstanbul dışında ayakta kalabilen Osmanlı saraylarından olan tarihi köşk (Aksoy, 2006: s. 74) gibi çeşitli tanımlamaları yapılmıştır. Bu bölümde, bu tanımlamalara, istinaden, İzmit Kasrı, Saray-Müze kavramı altında müzeleştirilmiş olan ve aynı mimar ailenin eserleri olan Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları ile karşılaştırılarak, bu yapıların İzmit Kasr-ı ile olan ortak yönleri ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun müzeleştirilmesi hususunda dikkate alınan kriterlerde İstanbul'da yer alan ve onun çağdaşı olan Dolmabahçe Sarayı ve Beylerbeyi Saray-Müzeleri'nin etkileri gösterilmiştir.

3.6.1. Dolmabahçe Sarayı (1843-1856)

Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı ve İzmit Kasrı'nın en önemli ortak özelliği üçünün de aynı mimar aile tarafından yapılmış olup Batılılaşma devri eserleri olmaları ve 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 431 sayılı yasanın 9. Ve 10. Maddeleri uyarınca milletin malı olmalarıdır.

Dolmabahçe Sarayı, Beşiktaş Saray-ı Hümayunu adıyla anılan ahşap sarayın yerine Sultan Abdülmecid tarafından 1843-1856 yılları arasında yaptırılmıştır (Lev.LXII; Res. 117). Batı ile ilişkilerin yoğunlaştığı XIX. yüzyılda ,Boğaz girişinde bir prestij yapısı olarak inşa edilmişve hızla büyümekte olan kentin silüetini de değiştirmiştir. Burada Topkapı Sarayı'nda olduğu gibi zaman ve gereksinimlere bağlı olarak gelişen bir yapılar topluluğu yerine, yeni bir anlayışla, önceden saptanan ve uygulanan bir tasarım programı gerçekleştirilmiştir. Dönemin kültürel yapısını, sosyal ve sanatsal etkilenmeleri, eğilimleri, saray örgütündeki değişimleri önemli ölçüde yansıtan; bir ana kütleyle onu çevreleyen ve hem yönetim hem de yaşam işlevlerini karşılamaya yönelik yapılardan oluşmuş, büyük bir mimari bütünlük gösterir.⁵⁴

Sarayın ana yapısı Mabeyni Hümayun, Muayede Salonu ve Haremi Hümayun olarak üç bölüm halinde ve ana yapı farklı fonksiyonlar verilen binalarla çevrelenmiştir. Dış cepheleri Batılı üsluplar sergileyen binanın, mekan düzenlemesinde geleneksel orta sofalı Türk evi planı uygulanmıştır. Mimarları arasında Türk ustalarla birlikte Balyanlar vardır⁵⁵. Sarayın proje ve inşaatını Garabed Balyan üstlenirken,yardımcısı olarak çalışan Nikogos Balyan ise Muayede Salonu, Hazine-i Hassa ile Saltanat Kapısının yapımını üstlenmiştir (Tarhan, 1998: s. 118).

7 Haziran 1856 tarihinde kullanıma açılan saray, 110 bin metrekarelik, 15 dönüme oturan alanıyla, monoblok bina olarak İstanbul'daki üçüncü büyük saray konumundadır. Yapımında Batılı mimari formlardan yararlanılmış; Barok, Rokoko, Neo-klasik gibi Batı kökenli mimari üsluplar, Osmanlı'nın geleneksel sanat ve kültür öğeleriyle bütünleşerek yeni bir yoruma kavuşmuştur. Fonksiyon açısından Osmanlı saray geleneğine ve Türk evi özelliklerine bağlı kalınmıştır. Bodrum üzerine iki kat ile musandra katlarından oluşan Saray'da 285 oda, 44 salon, 68 tuvalet ve 6 hamam bulunmaktadır (Yıldız, 2016: s. 8).

Dolmabahçe Sarayı, büyük bir ana kütleyle onu çevreleyen hem yönetim hem de hayati ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir dizi yapıdan oluşmuş büyük bir yapılar grubu görünümündedir. Bu yapılar, ana kütleyle çevreleyen bahçelerin yüksek duvarlarının içinde ve dışında olmak üzere, özelliklerine göre bir dağılım

⁵⁴ Boğaziçi'deki Mücevher, Dolmabahçe Sarayı 150 Yaşında ,TBMM Milli Saraylar Katalog Kitap

⁵⁵ Boğaziçi'deki Mücevher, Dolmabahçe Sarayı 150 Yaşında ,TBMM Milli Saraylar Katalog Kitap

göstermektedirler. Ana yapı ve çevresi şu yapılardan oluşur: Saat Kulesi, I. Hareket Köşkü. Hazine Kapı, II. Hareket Köşkü, Hazine-i Hassa Dairesi, Sünnet Köşkü, Mefruşat Dairesi, Sera Saltanat Kapı, Mabeyn-i Hümayûn (Selamlık). Veliahd Dairesi (Resim Müz.), Muayede Salonu, Dokumahane, Harem Dairesi, Musâhibân Dairesi, Kadınefendiler-İkballer Daireleri, Matbah-ı Âmire, Koltuk Kapı, Baltacılar Dairesi, Uzun Yol, Agavat (Haremağaları) Dairesi, Camlı Köşk, Bezm-i Âlem Valide Sultan C., Kuşluk Binası, Bendegân Dairesi, Kuşluk Köşkü, Servis Yapıları Kuş Hastanesi, Ebniye-i Seniyye Binaları, İç Hazine Dairesi, Istabl-ı Âmire, Valide Kapı, Tiyatro Binası, Gedikli Cariyeler Dairesi, Serasker Dairesi, Kızlarağası Dairesi, Hamlahâne (Kayıkhanesi).

Kabataş İskelesi ile Hayreddin İskelesi arasındaki sahil şeridi boyunca uzanan bu yapılar iç kısımda bugün İnönü Stadi'nin arkasında kalan bölgedeki Gazhane'ye kadar uzanmaktadır. Dolmabahçe Sarayı bütünü oluşturulan yapıların bir kısmı gelişen şehir dokusunun getirdiği yapılaşma içinde kaybolarak günümüze ulaşamamış, bir kısmı da Cumhuriyetin ilk yıllarında farklı devlet kurumlarının kullanımına tahsis edilmişlerdir (Yıldız, 2016: s. 10).

Kıyısında kurulduğu Boğaziçi'ne zarif parmaklıkları, uzun rıhtımlarla açılan Dolmabahçe Sarayı, kara tarafında yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Geleneksel Osmanlı Saray Mimarisi'nde başlangıçta "sur" kavramıyla özdeşleşen çevre duvarları, bu 19. yüzyıl sarayında oldukça değişik bir yorumla uygulanmıştır. Bu duvarlar, yapı cephelerine veya işlevlerine göre isim alan çeşitli kapılarla dışarıya açılır. Kara tarafında, Hazine-i Hassa Dairesi ile Mefruşat Dairesi arasında bulunan Hazine Kapısı, dışta Bayıldım Bahçesi tarafına, içte Hasbahçe'ye açılan Saltanat Kapısı Sarayın önemli kapılarından (Lev. LIX; Res. 118). Diğerleri ise Bendegân Kapısı, Kuşluk Kapısı, Valide Kapısı ve Harem Kapısı'dır. Bunların dışında, deniz cephesinde, rıhtıma merdivenlerle inilmesine imkân veren, ajurlu demirden, oval konumlu beş tane yalı kapısı vardır. Muayede Salonu'yla aynı eksende yer alan ortadaki büyük kapı, Saltanat Deniz Kapısı adıyla, Mabeyn-i Hümayûn girişine yakın olanı ise, Vezir İskelesi Kapısı adıyla bilinir (Yıldız, 2016: s. 10).

Dolmabahçe Sarayı'nın beden duvarları taştan, iç duvarları tuğladan yapılmıştır, İzmit Kasrı ile benzer olarak Karamürsel od taşı, yapı malzemelerinden biri olarak kullanılmıştır⁵⁶.

İzmit Kasrı'nın orta salonun batısındaki odada yer alan salt doğa tasvirlerinin benzerleri Dolmabahçe Sarayı'nın 30 numaralı Sefirler Odasında da görülmektedir. İzmit Kasrı'nın tavanlarında yemyeşil doğa içerisinde ya da bir ırmak kenarında verilmiş hayvan figürlü resimler, anatomik detayları ile son derece gerçekçi bir şekilde aktarılmıştır. Özellikle alt katta orta salonun; üst katta ise divanhanenin doğusuna bitişik odanın tavanında karşımıza çıkan aslan, geyik, gibi av hayvanı betimlemeleri, üslup bakımından Dolmabahçe Sarayı Camlı Köşk tavan eteğinde de görülmektedir (**Lev. LIX. 119, Lev. LX; 120**). İzmit Kasrı Hümayun'da bayrak, arma, terazi, mızrak gibi sembolik anlamlar içeren motifler ve çeşitli müzik aletlerinin ifade edildiği kompozisyonlar, özellikle 19. yüzyıl ikinci yarısında yaygındır. Dolmabahçe Sarayı'nın Harem Dairesi Sultan Abdülmecid yatak odası, Valide Sultan kabul odası, Veliht dairesi, Şehzedelerin çalışma odası, harem merdiven sahanlığı mekânlarında da karşımıza çıkar. İzmit Kasrı'nın, tavan resimleriyle 19. yüzyıl ikinci yarısının büyük programlı Saray yapıları Dolmabahçe Sarayı ve Beylerbeyi ile bütünlük içindedir. Ayrıca bu benzerlik üç yapının da tavan süslemelerinin aynı kişi tarafından yapıldığı izlenimini uyandırmaktadır (Yıldırım, 2016: s. 1787).

3 Mart 1924'te çıkarılan 431 sayılı kanunla Osmanlı yönetimi ve yöneticileri tasfiye edilmiş, Osmanlı sülalesinin devlet yönetiminde ve dinsel yönetimdeki yerleri kaldırılmış (hilafet ilga edilmiş) ve Osmanlı sülalesinin hakları ve malı mülkü millete intikal etmiştir⁵⁷.

Halife Abdülmecid, avrupalı tarzda döşenmiş oldukça pahalı, özel yapım eşyalarla donatılmış olan Dolmabahçe sarayını 4 Mart 1924 yılında, çıkarılan kanun gereği 4 saat içinde aile erkanı ve yanına aldığı bazı kimselerle birlikte terk etmiştir. Bu tarihten sonra Saraylar üç ay boyunca kapalı kalmış daha sonra Milli Emlak Müdürlüğü tarafından kurulan tahrir komisyonu, üç ayrı alt komisyonla Saraylardaki

⁵⁶ <https://www.millisaraylar.gov.tr/blog/dolmabahce-sarayinin-mekanlari-ve-odalarinda-tarihe-yolculuk> 06.05.2020 18:46

⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dolmabahçe Sarayları için fonksiyon Çözümü Önerisi, Ankara, 1977 s:7

eşyaların, buldukları yerlerde tespit ve sayımını gerçekleştirmiştir (Yıldız, 2016: s. 10).

431 sayılı Kanunun 9. Maddesi: “Mülga Padişahlık Sarayları, Kasırları emvali sairesi dahilindeki bilim emvali menkule millete intikal etmiştir.”, denilmekte; Kanunun 10. Maddesinde de: “Emlakı hakaniye namı altında olup evvelce millete devredilen emlak ile beraber mülga padişahlığa ait bilcümle emlak ve sabık Hazineyi Hümayun muhteviyatları ile birlikte Saray ve Kasırlar ve mebani arazi millete intikal etmiştir”⁵⁸.

Bu kararnameye göre Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları Milli Saraylar namı altında muhafaza edilmek üzere kurulacak Milli Saraylar Müdürlüğüne verilmiştir. Topkapı Sarayı müze olarak kullanılmak üzere Müzeler İdaresine verilmiştir. Aynalıkavak Tophane Kasırları kongre ve konferanslara tahsis edilmek üzere Milli Saraylar Müdürlüğü’ne verilmiştir⁵⁹.

Cumhuriyetin ilanından sonra Dolmabahçe Sarayı, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü tarafından Cumhurbaşkanlığı makamı olarak kullanılmıştır. Atatürk, 1927-1938 yılları arasında sarayda aralıklarla 4 yıl Dolmabahçe Sarayı’nda kalmış. çalışmalarını buradan yürütmüş ve burada vefat etmiştir. Sarayın padişah tarafından çalışma odası olarak kullanılan 69 No.lu odası M. Kemal’in de çalışma odası olmuştur (**Lev. LX; Res. 121**). Mustafa Kemal 71 No.lu odada hayata gözlerini yummuştur (**Lev. LXI; Res. 122**).

Mustafa Kemal Atatürk çalışmalarının yanı sıra yabancı Devlet Başkanları’nı ya da hükümdarlarını da zaman zaman Dolmabahçe Sarayı’nda ağırlamıştır. Başta Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni ziyaret eden ilk yabancı devlet başkanı Afgan Kralı Emanullah Han ve beraberindeki heyet olmak üzere (1932), Japonya Veliahd Prensi Takamutsu (1928), Irak Kralı Faysal (1932), Fransa eski Başbakanlarından Herriot (1932), Amerika Genelkurmay Başkanı MacArthur (1932), Yugoslavya Kralı Aleksandr (1932), Eski Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa (1933), Rusya GenelkurmayBaşkanı Vorosilof (1933), Yunanistan eski Başbakanı Venizelos (1933), İran Şahı Rıza Pehlevî (1934), İngiltere Kralı VIII. Edward (1936), Ürdün

⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dolmabahçe Sarayları için fonksiyon Çözümü Önerisi, Ankara, 1977 s:7

⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dolmabahçe Sarayları için fonksiyon Çözümü Önerisi, Ankara, 1977 s:7

KralıAbdullah (1937) ve Romanya Kralı Karol (1938) Atatürk tarafından Dolmabahçe Sarayında ağırlanan konuklardır (Yıldız, 2016: s. 9).

431 sayılı kanun ile millete devredilen Dolmabahçe Sarayı'ı için tıpkı İzmit Kasrı'nda olduğu gibi bir işlevlendirme problemi ortaya çıkmış bunun için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. 1950'ye kadar Devlet Başkanı tarafından konaklanabilen Saray 1950' den itibaren Devlet Başkanları tarafından konaklama mekanı olmaktan çıkarılmış, altıncı Devlet Başkanı Fahri Korutürk'ün 10.04.1976 gün 4827 sayılı yazısıyla Saray'ın milletin hizmetinde, tanıtma, turizm, sanat yönleriyle kullanılması gerektiği Millet Meclis'i Başkanlığına bildirilmiştir ⁶⁰.

Bu tarihten sonra Dolmabahçe Sarayı içinde yer alan lüks mobilyalar şamdanlar, gösterişli yemek takımları, ağırlığı tonlarla⁶¹ ifade edilen avizelerle birlikte, tefriş edilerek kademeli olarak halkın ziyaretine hazırlanmıştır.

Dolmabahçe Sarayı döşemelerinin, Sêchan ve Garde isimli dekoratörler tarafından sipariş usulüyle getirildiği bilinmektedir. Dolmabahçe Sarayı arşivlerinde Beylerbeyi Sarayı için Mösyö Brison ve Mösyö Perşon aracılığıyla (Kaya, Çağıl, 2018: s. 202) Avrupa'dan eşya sipariş edildiği yazmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı'nın 1851 Ağustos'unda İstanbul'a gelen Charles Polycap Séchan, Harem Hünkar Dairesinde bazı odalarla, Dolmabahçe Tiyatrosu, Veliad Dairesi ve Küçüksu Kasrı'nın bazı dekorasyonlarını gerçekleştirmiştir (**Lev. LXI; Res. 123**).

9 Nisan 1852'de Dolmabahçe Sarayı için İngiltere' ye verilen, yaklaşık 850 bin kuruşa mal olan avizenin ağırlığı 4,5 ton olup, ancak 1853 yılının ikinci yarısında teslim edilebilmiştir. Saraydaki ihtişamı göstermesi açısından şunu belirtmeliyiz ki bu avizenin fiyatı dönemin Sadrazamının dokuz maaşına⁶² denk gelmekteydi (**Lev. LXII: Res. 124**).

1925-1984 yılları arasında protokol ve ziyarete kısmen açılmış olan Saray, 1984 yılından itibaren "müze-saray" olarak hizmet vermeye başlamıştır. Günümüzde

⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Dolmabahçe Sarayları için fonksiyon Çözümü Önerisi, Ankara, 1977 s:8

⁶¹ Dolmabahçe Sarayı'nın 2000 m²'lik Muayede salonunu aydınlatan 664 mumluklu 4,5 ton ağırlığındaki İngiliz yapımı avize(Buldu,2018:82).

⁶² Boğaziçi'deki Mücevher Dolmabahçe Sarayı(2006). TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı, Yayın No: 37,s: 43,İstanbul.

Saray gezisi; Selamlık, Harem, Camlı Köşk ve Saat Müzesi olmak üzere 4 bölümde gerçekleştirilmektedir (Yıldız, 2016: s. 10).

3.6.2. Beylerbeyi Sarayı (1863-1865)

Beylerbeyi Sarayı, Sultan II. Mahmud 'un yaptırdığı ilk sarayın yanması üzerine Sultan Abdülaziz tarafından yazlık saray olarak 1863-1865 yılları arasında Mimar Sarkis Balyan'a yaptırılmış, 11 Nisan 1865 tarihinde resmi olarak açılmıştır (**Lev. LXIII; Res.125**) (Dündar, 2008: s. 186). Batıdan deniz, güneyden askeri tesisler, doğu ve kuzeyden ise Beylerbeyi-Bağlarbaşı yolu ile sınırlandırılarak bir çevre duvarı ile kuşatılmıştır (Dündar, 2008: s. 186-187).

Eski Sarayın yerleşim şemasına göre biçimlendirilen Beylerbeyi Sarayı, kıyıda ana yapı olmak üzere, diğer yapıların ise arka tarafa doğru setler halinde yerleştirilmesiyle yeniden organize edilmiştir (Dündar, 2008: s. 190). Denize yakınlıkları arasında fark olsa da İzmit Kasrı da Beylerbeyi Sarayı gibi denize hakim bir şekilde konumlandırılmış müstemilatları da yapının arka kısmında kalacak şekilde birbirlerine simetrik olarak yerleştirilmişlerdir.

Yapı tıpkı İzmit Kasrı gibi yüksek bir bodrum üzerine kagir olarak iki katlı inşa edilmiştir. 75x45m boyutlarındaki saray kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen prizmal bir kütle teşkil etmektedir (Dündar, 2008: s. 197) ve bu boyutuyla İzmit Kasrı yapısının neredeyse on katıdır.

Beylerbeyi Sarayı'nın planı, Balyan ailesi mimarlarının katkılarıyla gelişen eyvanlı merkezi sofa motifine dayanan bir kompozisyondur. Beylerbeyi Sarayı tamamen mermerden ve Bakırköy'den getirilen kûfeki taşlarından yapılmıştır. Saray, Rönesans ve Barok akımlarının etkili olduğu eklektik bir yapıdır. Oryentalist bir etkiye sahip olan saray kompleksi, asıl saray, Deniz Köşkleri (**Lev. LXIII; Res. 126, Lev. LXIV; Res. 127**) Sarı Köşk (**Lev. LXIV; Res. 128**), Mermer Köşk (**Lev. LXV; Res. 129**) ve Ahır Köşk'ten (**Lev. LXV; Res. 130**) ibarettir. Sarayın deniz cephesinde yer alan Deniz Köşkleri, çadır şeklindeki çatısıyla dikkat çekmektedir (Buldu, 2018: s. 131). Bu yapıların su ihtiyacını karşılayan gömme sarnıçlar, açık havuzlar, ahır, hamam, mutfak gibi ek yapılar, yolun bahçeyi bölmemesi için düzenlenmiş yol tüneli ile birlikte bir kompleks meydana getirmiştir (Taş, 1998: s. 101).

Dış görünüşü ve iç tezyinatı açısından oldukça gösterişli olan saray,altı büyük salona ve yirmi dört odaya sahiptir. Harem ve selamlık bölümleri denize bakan yapının, üç cepheden girişi bulunmaktadır. Girişler kavisli Barok merdivenlerle oluşturulmuştur (Taş, 1998: s. 104). Neo-klasik üslupta yapılmış üçlü cephe düzenlemesi bakımından İzmit Kasrı ile arasında benzerlik bulunmaktadır.

Saray kompleksindeki önemli bölümler: Selamlık giriş salonu, misafir bekleme odası, Kaptanpaşa veya Amiral Odası, Havuzlu Salon, Kabul Odası, Harem Yemek Odası, Sultan Abdülhamid'in Yatak Odası, Sedefli Salon, Valide Sultan Odası, Sultan Abdülhamid'in Çalışma Odası, Kraliçe Eugenie'nin kaldığı Yatak Odası, Mavi Salon, Abdülaziz'in Kabul Odası, Süfera Kabul Salonu, Vükelanın Toplantı Salonu, Selamlık Salonu, Sarı Köşktür (Taş, 1998: s. 109).

Mimari olarak bir dönemin yansıması olan bu yapılardan Dolmabahçe Sarayı'nın yansıttığı Batılı mimari anlayış, Beylerbeyi Sarayı'nın dış görünüşünde izlenebilirken, yapının içinde yer alan süslemelerde gördüğümüz sarı, kırmızı ve mavi renkli Magrip-Endülüs kaynaklı motiflerle Oryantalist üslubu yansıtmakla birlikte yer yer batılı motiflerin de kullanıldığı seçmeci bir yaklaşımı ortaya koyar. Sarı, kırmızı ve mavi gibi canlı renklerin kullanıldığı etek süslemeleri Oryantalist bir yaklaşımı ortaya koymaktadır (Dündar, 2008: s. 214). Saray'da görülen Oryantalist elemanlar zaten bir Doğu ülkesi olan Osmanlı'dan gelmeyip, Avrupa kaynaklı bir Oryantalizmi ortaya koymaktadır. XIX. yüzyıl mimarisinde kullanılmış "Üslupsuzluklar Üslubu" ya da "tüm üslupların üslubu" mantığı ile ortaya çıkmış bu Eklektik üslup, Saray'ın her mekanında, bütün tavan ve duvar süslemeleri ile mobilyalarda görülmektedir. Amaçlı olarak yaratılmış olan bu eklektisizm çoğu mekanda olumlu sonuçlar vermekle birlikte, sonradan aslına sadık kalınmadan yeniden düzenlenen mekanlarda büyük uyumsuzluklara sebebiyet vermiştir (Tözün, 2002: s. 170).

Avrupa kaynaklı oryantalizmin etkisi en çok tavan bezemelerinde gözlenmektedir. Tavan bezemelerinde birçok mekanda kullanılmış olan Moresk (Magribi) tarz, Türk tipi tavan bezemesinin önüne geçmiştir. Bazı mekanlarda ise Neo- Barok süsleme motifleri ile Moresk motifler ve renkler bir arada kullanılmış ve Eklektik tavanlar yaratılmıştır. Mobilyada ise genellikle Neo-Barok ve Neo Rokoko üsluplar bir arada kullanılmıştır. Özellikle XIV. Louis ve XV. Louis mobilyalarına

benzeyen koltuk takımlarında, bu iki akımın etkilerini yansıtan Eklektik bir mobilya anlayışı ortaya koyulmuştur. Egzotik üslup mobilyada iki farklı türde ;biri alem motiflerinin kullanıldığı Neo-Barok ve Neo-Rokoko tarzı mobilyalar (**Lev. LXVI, Res:131**), diğeri ise tamamen egzotik özellikler gösteren mobilyalardır (**Lev, LXVI; Res. 132, Lev.LXVII; Res. 133-134**). Sarayda ayrıca Neo-Gotik, Neo-Rönesans ve Neo-Klasik özellikler gösteren mobilyalara da rastlanmıştır.Saray mobilyalarında birçok değişiklikler yapılmış olmasına rağmen, sarayın özgün kalmış bazı odaları da vardır. Bu mekanların özgünlüğünü ele veren şey ise tavan süslemeleri ve perde kornişleri ile mobilya uyumudur. Örneğin Halatlı oda olarak adlandırılan 14 No.lu perde kornişleri ile koltuk takımı bir örnek yapılmıştır (**Lev. LXVIII; Res.135**). Bu saptamalar 13, 18, ve 26 No.lu odalarda da görülmektedir. Sarayın özgün kalmış iki ana mekanı ise 7 ve 22 No.lu salonlar olmuştur. Gerek bu mekanların işlevinin değişmemiş olması nedeniyle gerekse eski fotoğraflardan görüldüğü üzere bu salonların özgün mobilyasının günümüze ulaşabildiği sonucu ortaya çıkar (Tözün, 2002: s. 170-171).

Sarayın iç mekanları birçok farklı dönem geçirmiştir. Saray tefrişi Sultan Abdülhamit'in iktidarında ve sürgünden döndükten sonra yerleştirildiği sarayın harem bölümünde değişiklikler yapılmıştır. 8, 9, 12 ve 28 No.lu odalarda yer alan eşyalar Sultan II. Abdülhamit'e ait olup Yıldız Sarayı'ndan bir daha geri gönderilmemek üzere getirtilmiştir. Buna benzer şekilde Çırağan Sarayı'ndan da eşya getirilmiş olup 6 nolu oda da erken XX. yüzyıla tarihlendirilen Amerikan tipi mobilyalar yer almaktadır. Daha sonra ise TBMM'ye devredildiğinde özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında Beylerbeyi Sarayı da İzmit Kasrı gibi farklı amaçlar için kullanılmış ve tüm saraylar arasında bir eşya alışverişi olmuştur. Eşyaların bir kısmı ise Ankara'ya gönderilmiştir. Bugünkü Milli Saraylar yönetimi tarafından yapılmış düzenlemede ise özgünlüğe dönüş değil turistik amaçlı bir yaklaşım güdülmüştür. Dolayısıyla Sarayın birçok mobilyası farklı mekanlarda sergilenmektedir (Neo-Gotik koltuk takımı gibi). Milli Sarayların bir çok mekanı elde kalmış mobilyaların ve dekoratif eşyaların gelişigüzel sergilenme mekanı olmuştur. Sarayın mekan düzenlemesinde bir karışıklık gözlenmektedir. Sarayın değişen yönetimleri ile birlikte düzenlemeleri de değişmiştir (Tözün, 2002: s. 172).

Kurulması oldukça zor ve masraflı olan setli bahçelerin en büyük ve en güzel örneklerinden biri Beylerbeyi Sarayı" bahçesi dir. Bu bahçede yedi kat ve bazıları

125 m kadar uzanan setler bulunmaktadır. Ayrıca bahçenin bütünlüğü için bu setlerle de yetinilmemiş, arada bulunan yolun üzeri de tonoz ile örtülerek bahçeye katılmış ve bu setlerle bahçenin boğaz sahiline kadar kesintisiz devamı sağlanmıştır (İşbecer, 2004: s. 34).

Sultan Abdülaziz zamanında, setler önemli değişikliklere maruz kalmış, merdiven ve parmaklıkların yeniden yapılaşmasıyla yetinilmeyerek bütün tarhlar naturalist üslupta ve günün zevkine göre değiştirilmiştir. Bu nedenle istinat duvarları ile büyük havuzdan başka hiçbir yerde, eski düzen hissedilmemektedir. Bu düzene göre bahçe, arkasını istinat duvarına dayar, deniz tarafı ise kafeslik, parmaklık veya duvarla kapanmıştır. Denize bakan duvarın iki kenarında manzaraya açılan iki Deniz Köşkü vardır. Bu köşklere geçen eksen üzerinde, oval havuzlar bulunmaktadır. Bahçelerin son durumu üzerinde Sultan Abdülmecit devrinden beri çalışan yabancı bahçıvanlardan Alman Sester'le, yardımcılar Fritz Vansel ve Koch Münika'nın büyük etkileri olmuştur. Bugün her birinden ayrı güzellikte boğaz manzarasının görüldüğü setli bahçeler, çiçek tarhları ve hayvan heykelleriyle süslenmiştir. (**Lev. LXVIII; Res. 136, Lev. LXIX; Res: 137-138**). En üst sette 40*70 m genişliğinde, 3 m derinliğinde büyük bir havuz vardır. Bahçede Sultan Abdülaziz'in merakına bağlı olarak geyiklik, aslanlık, güvercinlik ve kuşluklar da bulunmaktaydı (İşbecer, 2004: s. 35).

Çok önemli bitki türlerinin bulunduğu Beylerbeyi Sarayı bahçesi, bugün de oldukça bakımlı durumdadır. Anıt ağaç niteliğindeki dev manolyalara (Magnoli agrandi flora), Kırmızı yapraklı kayın (Fagus Sylvatica), İstanbul' da çok sık rastlanmayan At kestanesi türü (Aesculus glabra), saraya tünelden girişte karşımıza çıkan dalları aşağı sarkık Karaağaç (Ulmus Glabra Pendul'a), yine girişe yakın geniş bir alana yayılmış Bambular (Philastachys bambusoides) vb. gibi pek çok önemli ağaç ve çalı türlerine rastlanmaktadır (İşbecer,2004: s. 79). Bahçe aydınlatmaları olarak spotlar ile farklı tiplerde ayaklı lambalar ve bahçe duvarları üzerlerine yerleştirilen aydınlatmalar kullanılmıştır (**Lev. LXX; Res.139-140**).

İtalyan Rönesans bahçe tasarımına göre düzenlenmiş olan Beylerbeyi bahçeleri yalnızca çimler ve ağaç yerleştirilmesinden ibaret olan İzmit Kasrı'nın gösteriş anlamında çok ilerisindedir.

Beylerbeyi Sarayı'nın iç tezyinatında sanatçı bir padişah olan Sultan Abdülaziz'in fikirler verdiği ve eskizlerle sanatçıları yönlendirdiği bilinmektedir. Sultan'ın kendisine ait odaların tavan süslemeleri, Dolmabahçe Sarayı'nın Camlı Köşk'ü tavanlarından daha ağır som yıldızlı olacak, hayvanlar ve kuşlar doğadaki aslına uygun olarak resmedilecektir. Sarayın ikinci derecede önemli olan odalarının tavanları Malta Kasrı'nın üst kat tavan süslemelerinden daha ağır ve yıldızlı olacaktır. Sarayın alt kat odalarının süslemesi ise, Sadâbâd Saray-ı Alisi'nin alt kat odalarının tavanı gibi yapılacaktır. Ancak, bir donanma aşığı olan Sultan Abdülaziz bir değişikliğe giderek kendine ait odaların tavan süslemelerindeki hayvan figürlerinin yerine gemiler tasvir edilmesini istemiş ve bütün bu işler için saray ressamı Masson Bey görevlendirilmiştir. Sultan Abdülaziz, Batılı ressamı Beylerbeyi Sarayı'na davet etmiştir. Rus asıllı Ayvazovski, 21 Ekim 1874'te İstanbul'a gelerek Abdülaziz'le görüşmüştür. Chelebovski de Abdülaziz'in isteğiyle Saray'da çalışmıştır. Milli Saraylar Daire Başkanlığı arşivinde bulunan bir belgede Chelebovski'nin Saray-ı Humayun için yaptığı resimlerle ilgili talep ettiği ücret görülmektedir. Bu belgeye göre, Chelebovski'nin Beylerbeyi Sarayı'nın tavanlarında yer alan bazı yelkenli gemi resimleri yaptığı düşünülmektedir (Buldu, 2018: s. 132). Benzer temalı resimlerden İzmit Kasrı Hümayun'da da bulunurken bu resimlerin de Chelebovski tarafından yapılmış olduğu düşünülmektedir (Tanyol, 2001: s. 23).

Sultan Abdülaziz Beylerbeyi Sarayı'nın süslemelerini aktif olarak yönlendirmiştir. Resimlerin eskizlerini kendi çizdiği gibi tavan süslemeleri örnekleri de göstererek, aynı anlayışta süslemeler ile tavanların resmedilmesini istemiştir. Abdülaziz Beylerbeyi Sarayı'nın oda ve diğer mekanların tavan süslemeleri görevini Mabeyn-i Humayun ressamlarından Mason Bey'e vermiştir (Buldu, 2018: s. 133). Yukarıda İzmit Kasrı iç tezyinatını anlatırken Kasrın tavan süslemelerinin de Mason Bey'in elinden çıktığı görüşüne değinmiştik.

Beylerbeyi Sarayı'nın 24 No.lu odasının tavan süslemelerinde yer alan çiçek motifleriyle kompoze edilmiş, kartuşlarla sınırlandırılmış müzik aletlerinin yer aldığı süsleme biçimine müzik ögesi içermesi bakımından benzer kompozisyonlar İzmit Kasrı'nın üst kat kabul salonunun doğusunda bulunan odanın tavan süslemelerinde de bulunmaktadır.

Beylerbeyi Sarayı dış tasarımında Batılılaşma devri eseri olma özelliği gösterse de iç kısımların tezyinatında batılı motifler yanında Magrib üslubunun etkisini gösteren canlı sarı, kırmızı, mavi renkler kullanmıştır (Dündar, 2008: s. 388). Madalyon içindeki çiçek demetleri, istiridyeler, kozalaklar ve Doğu kaynaklı bitki ve hayvan motiflerinin Batılı şekilde işlenmesi, Beylerbeyi Sarayı'nın süslemelerinde kullanılan unsurlardan olmuştur.

Sultan Abdülaziz'in yapımına büyük bir ilgi gösterdiği sarayı pek kullanmadığı, hatta Fransa İmparatoriçesi Eugénie'nin ziyaretine kadar hiç uğramadığı söylenmektedir (Dündar, 2008: s. 191). Bunun dışında kısa süreli ikametler için kullanılan Beylerbeyi Sarayı daha çok yabancı devlet başkanları veya önemli konukların ziyaretleri sırasında resmi törenler ve ikametleri için kullanılmıştır. Abdülaziz'in 1867'deki Fransa gezisini iade için 13 Ekim 1869'da İstanbul'a gelen İmparatoriçe Eugénie Beylerbeyi Sarayı'nın ilk büyük konuğu olmuştur. Eugénie'nin ziyareti (**Lev. LXXI; Res.141**) için sarayda bazı hazırlıklar yapılmış; Fransa'dan özel aşçı ve şekerlemeciler getirilmiş, yeni sofrta takımları alınmış, özel giyimli hizmetçiler tutulmuş ve kalacağı odanın yatak ve koltuk takımları yenilenmiştir. Aigle adında bir vapurla İstanbul'a gelen İmparatoriçe Eugénie Sultan Abdülaziz tarafından iki adet saltanat kayığı tarafından karşılanarak Beylerbeyi Sarayı'na götürülmüştür. İmparatoriçe Beylerbeyi Sarayı'ndaki kendisine tahsis edilen 24 No.lu odada kalmış ve bu odaya bitişik Türk usulündeki hamamı kullanmıştır. Mahiyetindekiler için de ayrıca yatak odaları hazırlanmıştır (Dündar, 2008: s. 191).

Beylerbeyi Sarayı daha birçok yabancı konuğa ev sahipliği yapmış, 1869'da Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph de Sultan Abdülaziz'e resmi ziyarette bulunmuş ve Beylerbeyi Sarayı'nda ağırlandı. 1873'de İran Şahı Nasıreddin, 1874'te de Karadağ Prensi Nikola bu Saray'da misafir edilmiştir. Osmanlı-Rus Savaşı'nın (93 Harbi) galibi olarak anlaşma şartlarını görüşmek üzere İstanbul'a gelen Rus ordularının başkumandanı Grandük Nikola da, II.Abdülhamid tarafından Beylerbeyi Sarayı'nda ağırlandı, görüşmeler üst kattaki Mavi Salon'da (**Lev. LXXI; Res. 142**) yapılmıştır. 1891 yılında İstanbul'a gelen İsveç Veliht Prensi Oscar da sarayı gezip gören ünlü konuklardandır. Beylerbeyi Sarayı'nı ziyaret eden yabancı konuklar arasında, padişahın en üst düzeyde ağırlandırılması istediği Alman İmparatoriçesi de bulunmaktadır. Beylerbeyi Sarayı, Sultan II.

Abdülhamid'in saltanat yıllarında, özellikle yabancı konuklar tarafından gezilen bir müze işlevi görmüştür. II. Abdülhamid kendi yaptırdığı sarayların dekorasyonu için pek çok saray ve köşkteki eşyaları kullanırken, Beylerbeyi Sarayı'na dokunmayarak saray ve çevresi çok sıkı bir korumaya alınmıştır. Bu dönemde bazı Hanım Sultanlar da özel izinlerle, diğer Kasır ve Köşklere olduğu gibi Saraya günü birlik ziyaretlerde bulunup Sarayı gezmişlerdir. Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi bir ara Beylerbeyi Sarayı'nda oturmayı düşünmüşse de bundan vazgeçmiştir. Ancak Saraya ilgi gösterilerek, 1909 yılında Dolmabahçe Sarayı rıhtımları ile birlikte Beylerbeyi Sarayı'nın rıhtımında da, Fransız mühendis Oji ve Liman Reisi Miralay Mustafa Bey tarafından hazırlanan proje doğrultusunda tamirler yapılmıştır. Sultan V. Mehmed Reşad'ın 1910 Mayıs'ında Âyan ve Mebusan Meclisi üyeleri için Beylerbeyi Sarayı bahçesinde yemekler verdiği bilinmektedir (**Lev. LXXII; Res. 143-144**). Saraya büyük bir ilgi gösteren Sultan Reşad, yabancı konukların ağırlanması için Sarayın devletin şanına uygun olarak son derece görkemli bir şekilde tefriş edilmesini istemiştir. Bunun üzerine saray baş mimarı Vedat (Tek) Bey yönetiminde Sarayın aydınlatma, tefrişi ve diğer bazı eksiklikler üzerine bir takım çalışmalar yapılmış, Mabeyn Dairesi'ndeki bazı mekânların döşemeleri de yenilenmiştir (Dündar, 2008: s. 192-193).

Beylerbeyi kompleksindeki diğer yapıların da bazen çeşitli amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. 93 Harbi sırasında Kafkasya'dan göç eden muhacirler Paşa, Mızıka ve Harem Ağaları dairelerinde iskân edilmişler, ancak bir süre sonra cepheden yaralı askerlerin gelmeye başlaması ile birlikte tahliye edilerek hastane olarak kullanılmak üzere Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne tahsis edilmiştir. Hastane hüviyetini sonraki yıllarda da sürdüren bu daireler, 1887 yangınından sonra evsiz kalanlara geçici barınak olarak verilmiştir. Ağalar ve Paşa daireleri II. Abdülhamid saltanatının son yıllarında On beşinci Daire-i Belediye'ye tahsis edilmiştir. Paşa Dairesi, II. Meşrutiyetin ilanından sonra sırasıyla önce Selimiye Kışlası Kumandanlığı, daha sonra da karakol olarak kullanılmıştır (Dündar, 2008: s. 194).

Milli Saraylar, kuruluşunun 125 yılı münasebetiyle kendisine bağlı bulunan saraylarda gerekli onarımların yapılması için bir Master-Plan çalışması başlatmış, 1978 yılında başlatılan bu çalışmalar kapsamında Beylerbeyi Sarayı'nda bazı onarım ve düzenlemelerin yapılması ön görülmüştür. Söz konusu Master planına göre saray binası ve deniz köşkleri ile rıhtım düzeyindeki bahçe müze olarak kullanılacak; üst

bahçeler ve buralarda yer alan Sarı, Mermer ve Ahır köşkleri turizme, devlet tören ve şölenlerine açılacak; görevli personelin ikamet edeceği yerler saray bahçesinin dışına kurulacak; binaların yangın, deprem gibi felaketlere karşı gerekli önlemler yasal mevzuata uygun olarak düzenlenecektir. Yoğun çalışmalar sonucunda onarımı tamamlanan saray binası 1985'te "müze saray" olarak ziyarete açılmıştır. Yine onarımları tamamlanan diğer yapılar ve set bahçeleri de ön görülen program çerçevesinde kullanıma sunulur. Bunlardan Sarı Köşk'ün önü çocukların sanat çalışmalarına, alt kat gösteriler, üst katı da önemli toplantılar için düzenlenmiştir. Ayrıca, tarihimiz ve kültürümüzde özel bir yeri olan tünel de sanat galerisi olarak hizmete sunulmuştur. Saray binasındaki Havuzlu Salon ile Serdab ve Deniz köşklerinde 2008 yılında bazı onarım çalışmalarının yapıldığı görülen Beylerbeyi Saray Kompleksi bir saray müzesi olarak hizmet vermeye devam etmektedir (Dündar, 2008: s. 196).

19. yüzyıl sonları, Osmanlı seçkin sınıfının konut yaşamında değişimlerin ve dönüşümlerin yaşandığı dönemdir. Artık saray mensupları Fransa'dan mobilya ithal etmeye başlamışlardır. İlerleyen yıllarda ise İstanbul'da bu mobilyalara benzer mobilyalar üretilmiştir. 1867 yılında İstanbul Sanayi Mektebi içerisinde kurulan mobilya fabrikası üretim yapmaya başlamış, aynı dönemlerde İstanbul'da özellikle Pera ve Beyoğlu semtlerinde gayrimüslimler tarafından işletilen mobilya atölyeleri de üretimin içinde olmuştur (Kaya, Çağır, 2018: s. 202).

Milli Saraylar Müdüriyeti'ne bağlanan Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları, genç Cumhuriyetin kısıtlı olan imkanları yüzünden öncelikle başkent Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Dairesi olmak üzere, değişik devlet kurumları için gerekli malzeme için kaynak oluşturmuştur. Milli Saraylar'dan temin edilen bu eşyalarla önemli kamu kurum ve kuruluşlarının tefrişi sağlanmıştır. Bu bağlamda bugün Cumhurbaşkanlığına bağlı olan, 1921 yılında M. Kemal'in ikameti için Ankara'da inşa edilen Atatürk Köşkü 2002-2007 yılları arasında onarılarak Konut-Müze'ye çevrilmiştir. Bu müze teşhirinde yer alan ayı postu çok ilgi çekicidir. Ayı postları Dolmabahçe Sarayında da kullanılan bir dekorasyon olarak görülmektedir (**Lev. LXXIII; Res. 145-146**). Bu durum, Genç Cumhuriyetin kurumlarının görsel

zenginliğinin alt yapısını Milli Saraylar oluřturmuřtur⁶³ ibaresini doğrular niteliktedir.

Söz konusu olan yapılar Milli Saraylar'a bağlı olarak Saray–Müze kavramı altında hem mimarileri hem de teşrifatları ile sergilenmeye başlanmışlardır.



⁶³ Boğaziçindeki Mücevher Dolmabahçe Sarayı, TBMM Milli Saraylar, 2006, s. 55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İZMİT KASR-I HÜMAYUNU'NUN TÜRK MİMARİSİ VE SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezimiz kapsamında ikinci ve üçüncü bölümlerinde detayları ile tanıtılan İzmit Kasr-ı Hümayunu, bulunduğu il itibariyle payitahttaki diğer Kasırlardan ve Saraylardan ayrılan, payitaht dışında, bir hassa mimarı tarafından planlanan, Batılılaşma Devri mimarisini yansıtmaya açısından önemli bir yapıdır. Yapı çeşitli yayınlarda Sultan Abdülaziz'in Av Köşkü⁶⁴ ya da İzmit Kasr-ı Hümayunu⁶⁵, Küçük Saray (Ürkmez,2007: s.225) isimleri ile anılmakta, bazı gazete haberlerinde ise Sultan Abdülaziz Sarayı⁶⁶ olarak anılmaktadır.

Yapı, içinde yer aldığı arazinin güney cihetine körfeze hakim olarak konumlandırılmıştır. Yapının kuzeyine, ikiz binalar adı verilen Ağalar Dairesi ve Paşalar Dairesi inşa edilmiştir. Yapı bu haliyle bir kompleks oluşturmuş ve XIX. yüzyılda inşa edilen Beylerbeyi ve Dolmabahçe Sarayları gibi tek seferde planlanan kompleks yapılar topluluğuna benzer bir oluşum göstermiştir. Kasır bahçesinde yer alan hizmet binaları, Kasırla beraber mimari bir bütünlük içinde inşa edilmiştir. Birbirinden bağımsız olan bu yapılar topluluğu güney, güneydoğu ve batı yönlerde istinat duvarları ile çevrilmiştir.

Yapı denize karşı konumlanışı, ile sahil sarayları olan Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları ile benzerlik göstermesine karşılık, denizle olan organik bağı açısından bu sahil saraylarından farklılık göstermektedir. Beylerbeyi ve Dolmabahçe Sarayları deniz seviyesinde inşa edilmiş olmaları sebebiyle denize açılan bahçe kapıları sayesinde denizyolu ile direkt temas halindedirler (**Lev LXXIV; Res.147, Res. 148**). Ancak İzmit Kasrı için aynı durum söz konusu değildir. İzmit'e deniz yolu ile gelen padişah, kasra geçebilmek için ikinci bir araç kullanmak durumunda

⁶⁴ Kâhya, Yegan (2012). İzmit Sultan Abdülaziz Imperial Hunting Lodge: Restoration Following the 1999 Earthquake, ITU VOL.9, No:12.İstanbul

⁶⁵ Yıldırım, Savaş (2016). İzmit Kasr-ı Hümayun Tavan Resimleri, Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu – II, Kocaeli, CIII, s.1781, Kaya, Lütfiye Göktaş ve Çağrı, Yasin (2018). "İzmit Kasr-ı Hümayun(Abdülaziz Av Köşkü)Mobilyaları" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt: 11, sayı:57.

⁶⁶ <https://www.kocaelibarisgazetesi.com/guncel/izmitteki-sarayin-kapisi-90-yil-sonra-halka-aciliyor-h77104.html>, Demirbulak, Ayşegül (2014). "Konut ve İdare Merkezi Olarak Osmanlı Sarayları", Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi, sayı:6.

kalmıştır (**Lev. LXXV; Res. 149**) Bugün Kasır ve sahil şeridi arasından transit karayolu ve demir yolu geçmektedir.

Beylerbeyi Sarayı ve Dolmabahçe Sarayları'nın bahçe düzenlemelerinde sıklıkla rastlanan mermer heykeller İzmit Kasrı'nda rastlanılmayan unsurlardır. Heykele merakı ile bilinen⁶⁷ Sultan Abdülaziz Beylerbeyi ve Çırağan Sarayları'nın bahçelerini süsleyen heykeller sipariş etmiş, özellikle aslan ve kaplan figürleri sıklıkla kullanılmıştır. Beylerbeyi Sarayı'nın selamlık bahçesinde; **Oklu Kirpi Tarafından Yaralanmış Dişi Kaplan**, deniz köşkü önünde; **Yürüyen Kaplan Kral**, harem bahçesindeki; **Umutsuz Durumdaki Geyik**, **Yavrusunu emziren Geyik**, Mermer köşk önündeki; **Yavrularını Toplayan Dişi Aslan**, Selamlık girişindeki **Dinlenen Aslan Kafası Sağda**, **Dinlenen Aslan Kafası solda**, **Pınarda Pusu Kurmuş Aslanlar**, **Kayalıkta Pusu Kurmuş Aslanlar** Dolmabahçe Saray Hasbahçe Saltanat Deniz Kapısı yanında; **Timsah Üstündeki Aslan gibi** birçok heykel yer almıştır.

Dolmabahçe Sarayı'nın Barok Rokoko Ampir üslubunun plastik özelliklerini yansıtan anıtsal Hazine ve Saltanat kapıları da tek başlarına pitoresk bir etki yaratmaktadırlar. İzmit Kasrı'nın Saltanat kapısı her ne kadar bu iki yapı ile karşılaştırılmayacak boyut ve özellikte olsa da yapının önemine vurgu yapabilecek nitelikte gösterişlidir.

Yapıların tefrişatları konusuna gelindiğinde ise her üçünde de kullanılan Avrupai tarzda mobilyaların tefrişat düzeni birbirine benzemektedir. İzmit Kasrı divanhanesinde görülen 'U' şeklinde dizilen koltukların bitimlerine eklenen vitrinlere eşlik eden ortadaki masa ve kapı girişlerine yerleştirilen büyük vazolarla oluşturulan kompozisyon örneğine Dolmabahçe ve Beylerbeyi Saraylarında da rastlanmaktadır. Mobilyalara eşlik eden şamdanlar, fanuslar, porselenler ve saatler ortak sergi unsuru olarak bu üç "Sarayı-Müze"de karşımıza çıkmaktadır.

Hafızasında birçok tarihi olayı barındıran yapı bir zamanlar padişahların İzmit'te kurdukları sanayii tesislerini ziyaret için geldiklerinde konakladıkları, tebaalarına kendilerini gösterdikleri bir sembol yapı olmuştur.

⁶⁷ <https://www.dunyabulteni.net/zaman-mekn/heykelsever-padisah-sultan-abdulaziz> 23.11.2020 46:43, <https://kocaelifikir.com/haberler/kultur-sanat/saray-muze-yi-hic-boyle-gezmemistiniz/19639> 23.11.2020 16:48

İzmit Kasrı Sultan Abdülaziz'den sonra 40 yıl boyunca açılmamış, ancak 1909 tarihinde Sultan Mehmet Reşad'ın ziyareti için kasrın civarında bir takım yol çalışmaları ve çevre düzenlemeleri yapılmıştır.

Yapı, Osmanlı Devleti'nin 1914 yılında I. Dünya savaşına katılması sonucunda işgal tehdidine karşı girişilen milli direnişin İzmit temsili olmuştur. 9 Şubat 1918 yılında Hükümet Konağı'nın yanması dolayısıyla Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır (Kaya, 2008: s. 85-88). 11 Temmuz 1919 tarihinde ise İngiliz İşgal Kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. İşgalden kurtarılan yapı I. Ordu Komutanlığı'nın karargahı olmuş ve Milli Mücadeleyi küçümseyen ve Türk Milleti'nin kendisine karşı öfke duymasına sebep olan Ali Kemal'in ölüm emri yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu Kasır'da verilmiştir. İzmit Kasrı, önemli bir diplomat ve yazar olan Claude Farrère'yi ağırlamış ve 19 Haziran 1922'de Atatürk Claude Farrère aracılığı ile Türk Milleti'nin haklılığını dünya basınına duyurmuştur. Claude Farrère ile yapılan bu görüşmeden kısa bir süre sonra yani 30 Ağustos 1922'de Büyük Taaruz gerçekleştirilmiş ve işgalciler ülkeden sökülüp atılmıştır. Ne Claude Farrère ne de Ali Kemal Kasrın son misafir gazetecileri olmuştur. M. Kemal bu kez ülkenin yeni yönünü tayin etmek üzere oluşturduğu fikirlerini paylaşmak için, kendisiyle görüşmek isteyen İstanbullu gazetecilerle 16 Ocak 1923 tarihinde görüşmüş kendilerine sır katipleri eşliğinde yeni yönetim şeklinin Cumhuriyet olacağının sinyallerini ilk kez bu kasırda vermiştir.

1919-1923 yılları arasında bir devrin batıp yeni bir devrin doğuşuna şahit olan Kasır 1964 yılına kadar Vilayet olarak kullanılmış, 27-06-1967 yılından itibaren İzmit Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Eski yapıların işlevlendirilmesi sorunu Genç Cumhuriyetin sorunları arasında yer almıştır. Bu sorunun çözümü yolunda atılan ilk adım Mustafa Kemal'in 19.02.1931 tarihli Konya gezisi sırasında harap olmuş şehir ve asarın ivedilikle koruma altına alınması etkinliklerinin ivme kazanması yolundaki telgrafla olmuştur.

Atatürk dönemiyle birlikte; anıtsal nitelikte tarihsel mimari eserlerin korunması gereğinin ağırlık kazandığını ve ilk kez bu eserlerin imar planları yapımı sırasında korunmalarının tartışıldığını görmekteyiz. 1930'lu yıllardan sonra eski eser anlayışı içine taşınmazların da girmesiyle koruma anlayışı genişlemiştir. Kentsel korumaya karşı ilk gerçek yaklaşım 23 Temmuz 1932'de onaylanan H. Jansen'in

hazırladığı Ankara İmar Planı'nda görülmüş; imar planı raporunda Kalenin ulusal yaşamın simgesi sayılarak korunması ve etraftan kolaylıkla algılanabilmesinin gereği savunulurken; 1937 yılında kale ve çevresi ilk kez protokol alanı olarak koruma kapsamına alınmıştır (Kejanlı vd., 2007: s. 183). Bu dönemde ülke genelinde 3500 eser uzmanlar tarafından saptanmıştır. Cumhuriyet dönemini takiben 1930'lu yıllarda başlayan kurumsal yapıda oluşturulmaya çalışılan sistem, bu dönemin kent yönetimi ve kent planlaması konusundaki yaklaşımını 1980'li yıllara ve hatta daha sonrasına kadar taşıyıcı niteliktedir (Kejanlı.vd., 2007: s. 183).

2 Temmuz 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun'la Geyrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Kurulun kuruluş ve görevlerini içeren talimatlar 10.05.1952 tarihinde yayınlanmış ve 1959, 1962, 1974 tarihlerinde yenilenmiştir. 25.04.1973 ve 1710 sayılı 'Eski Eserler' yasası ile tarihi eserlerin korunmasına karşı ilk ciddi adım atılmıştır (Kejanlı vd., 2007: s. 187). Bu Kanunla taşınır taşınmaz eski eserlerin, ayrıca Anıt, Külliye Tarihi Sit, Arkeolojik Sit, Tabii Sit, kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamaları belirtilmiştir. İzmit Kasrı Hümayunu GEEAYK'nın 29-04-1962 gün ve 1831 sayılı Kararı'yla korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilip müze olarak kullanılması tavsiye edilmiş, İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun 18-02-1999 gün ve 5070 sayılı kanunıyla koruma grubu I olarak belirlenmiştir.

GEEAYK 13.02.1976 tarih ve 8891 sayılı Kararı ile 'Kentsel Sit' deyimi 1710 sayılı yasada belirtilen 'Sit' tanımı içinde yorumlanmasını kabul etmiş ve 'Kentsel Siti' "*Yaşanılan kentlerin belli bir devirde belli bir kesiminde homojen olarak sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtan, özellikler veya tarihi veya bilimsel veya artistik veya arkeolojik veya etnografik veya edebi veya efsanevi önemi bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken yerler*" (Kejanlı vd.,2007: s. 188) olarak tanımlamıştır.

Türkiye, kısa adı ICOMOS olan Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyine (International Council on Monuments and Sites) katılmış 1974 yılında ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra Atina, Venedik, Amsterdam Sözleşmeleri TBMM kararları ile yasallaşmıştır (Kejanlı vd.,2007: s. 187). 21 Temmuz 1983 tarihinde 2863 sayılı 'Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu kaldırılmıştır (Kejanlı vd.,2007: s. 189).

İnsanlar, insanlık tarihi boyunca, unutmaya ve unutulmaya karşı sürekli bir direniş ve savaş içerisinde olmuşlardır. Unutulmaya karşı verilen bu savaş, her türlü tarih yazıcılığını, kütüphaneleri,arşivleri ve müzeleri ortaya çıkarmıştır. Bu savaşın başarıya ulaşmasında en büyük paylardan biri şüphesiz ki müzelerdir. Çünkü müzeler tarihin laboratuvarlarıdır (Gerçek, 1999: s. 2).

Halkın gezebileceği müzeler kurulması fikrini ilk olarak 1746 yılında Fransız yazar La Font de Saint Yenne ortaya atmıştır (Gerçek. 1999: s. 5). Esasen koleksiyoncuların ellerindeki objelerin çoğalması, bunların barındırılması için yer sorununu ortaya çıkarmakta, bakımını ve korunmasını da güçleştirmekteydi. Bundan dolayı koleksiyoncular, hem bu eşyalardan, daha doğrusu bu yükten kurtulmayı ve hem de daha fazla bir kitlenin, gezip görerek koleksiyonlardan yararlandırılmasını amaçlamaya başlamışlardır. Böylece koleksiyonların bağışlanması veya satılması yoluyla el değiştirmesi sonucunda, sanat galerileri ve müze adı verilen kurumların ortaya çıkması sağlanmış ve bunlar artık devlet himayesi altına alınmaya başlanmıştır (Gerçek, 1999: s. 5).

1789 Fransız İhtilalinden sonra, halkın malı kabul edilen zengin kraliyet koleksiyonları ve özel koleksiyonlar yer yer dağılarak ülke dışına, özellikle İngiltere'ye kaçırılmıştır. Bu kaçakçılığın önlenmesi için eski Louvre Sarayı'nın büyük galerisinde 10 Ağustos 1793 tarihinde bir müze kurulmuştur. Napolyon tarafından Avrupa'nın bir çok ülkesinden elde edilen paha biçilemez hazineler ve savaş ganimetleri Louvre'da teşhir edilmeye başlanmış adı da Napolyon Müzesi olmuştur (Gerçek, 1999: s. 6) (**Lev. LXXV; Res. 150**). Versailles (**Lev. LXXVI;.Res. 151-152**), Buckingham, (**Lev.LXXVII; Res. 153, Lev. LXXVII Res. 154**, Ermitaj (**Lev LXXVIII; Res.155**) benzer şekillerde müzeleştirilen dünya çapındaki bazı müzeler olmuşlardır.

ilk örnekleri yukarıda anlatıldığı gibi ortaya çıkmış olan Saraylarda yer alan koleksiyonların, nadirelerin sergilenmesi fikri, halkın değişen algısı ve toplumda meydana gelen büyük dönüşümler sonucunda adeta el değiştirmiş ve içinde eser barındıran sarayların bizzat kendisi olduğu gibi müze haline gelmiştir. Konumuz olan İzmit Kasrı Hümayunu da yukarıda örneklerini sıraladığımız yapılarda olduğu gibi

çok daha geç bir tarihte de olsa Saray-Müze göreviyle yeniden işlevlendirilmiş bir saltanat ikametgahıdır.

3 Mart 1924 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip olduğu Kasırlar ve Saraylar el değiştirmiş, artık halkın malı olmuştur. Bu noktadan sonra takip edilen yol tıpkı İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi, bu yapılara uzaktan bakıp belki de iç geçiren halkın istedikleri zaman ziyaret edebilecekleri, kültür ve sanat faaliyetlerinin gerçekleştirilebildiği ve eğitim ve rekreasyon alanlarına dönüştürmek olmuştur.

Ancak bunu gerçekleştirmek ilk etapta mümkün olamamıştır. Bunun temel sebebi, imkansızlıklar içinde kazanılmış bir Kurtuluş Savaşının yorgunluğu ve Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kısıtlı maddi kaynaklarıdır. Bu sebeplerle Millete intikal eden saray yapıları bir müddet daha Devlet yönetiminde kalmaya devam etmiştir. Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Yıldız Sarayı'nda Atatürk'ün çalışma odaları bulunması bunun önemli göstergelerinden biridir. Ayrıca Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda II. Türk Tarih Kongresini düzenlemiştir. Muayede Salonu'nda Türk tezine maddi kalıntılar teşkil ettiği düşünülen eserleri içeren bir sergi oluşturulmuştur. Sergi, tarih öncesinin erken dönemlerinden başlayarak Tunç Çağı, Demir Çağı, Yunan Roma ve Bizans dönemleri, Orta Asya ve Bozkır kültürleri, Selçuklu Kültür Alanı Osmanlı Devleti'nden 1937 tarihine kadar Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar uzanmıştır. Serginin merkezini, Türkiye Cumhuriyeti'nin devrimleri ile Modernleşme sürecinde katettiği mesafe oluşturmuştur⁶⁸. 27 Ağustos 1928'de Dolmabahçe'de Süfera Salonunda basın mensupları ve geniş bir edebiyatçı topluluğunun katılımıyla Alfabe Konferansı düzenlenmiştir. 26 Eylül 1932'de yine Dolmabahçe Sarayı'nda Dil Kurultaylarından ilki gerçekleştirilmiştir⁶⁹. Mustafa Kemal Beylerbeyi Sarayı'nda, 2- 3 Eylül 1936 yılında Avrupa'da savaş hazırlıklarının yapıldığı bir dönemde komşu ülkelerle iyi geçinmenin ve birlik oluşturmanın yollarından biri olarak Balkan halk oyunları festivalini düzenlemiştir. Hatta birinci seçilen Artvin halk oyunları ekibine bar oynarken eşlik etmiş ve bu yüzden oyunun adı Atabarı olarak anılmaya başlanmıştır⁷⁰ (**Lev.LXXIX;.Res.156**).

Devlet işlerinde ve resmi kabullerde, devlet başkanlarının ağırlanmasında kullanılan yapıların Saray-Müzelere dönüştürülmesi kararının alınmasından sonra 'ki

⁶⁸ <https://polen.itu.edu.tr/xmlui/handle/11527/15967> 30.05.2020 17:00

⁶⁹ <https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=tarih> 12.06.2020,16:19

⁷⁰ <http://ankaenstitusu.com/ataturk-ve-beylerbeyi-balkan-festivali/> 12.06.2020, 17: 14.

bu tarih İzmit Kasrı için 2007’de uygulanırken Dolmabahçe için 1984 ve Beylerbeyi için 1985 tarihlerinde uygulanmış bu saraylar Müze- Saray ya da Saray- Müze olarak işlevlendirilmişlerdir.

Bu bağlamda içlerinde var olan eserleriyle birlikte kendileri de bir dönemin mimari anlayışını yansıttıkları için mimarlık, bünyelerinde yaşanan tarihi olayları aktardıkları için ise birer hafıza mekanına ve tarih müzesine dönüşmüşlerdir. Mimarlık müzesi olarak ifade etmemizin birinci sebebi şudur ki yapılar ile ilgili araştırma yapılmaya başlanıldığında, yapıların, mimari yönlerinin ağırlıklı olarak ele alındığı çalışmaların ön plana çıkmış olduğu görülmüştür. Yapıların üslubu, mimarları, inşasında çalışan ustaları, bina eminleri, bezemelerinde kullanılan motifler birçok teze konu olmuştur. Beylerbeyi Sarayı deniz köşklerinin yarattığı masalsı, egzotik görüntü, Dolmabahçe Sarayı’nın Saltanat kapısındaki hayranlık uyandıran plastik öğeler tam olarak ne ifade etmek istediğimizi ortaya koyan somut fenomenlerdir. Mimarideki bu çekicilik iç mekanlarda tavan ve duvar bezemeleri ile mobilyalarda da kendini göstermiştir. Topkapı Sarayı’ndaki sedirler yeni bir anlayışla yapılan bu saraylarda yerini Avrupa usulü gösterişli, armalı, koltuk, sandalye ve masalara bırakmıştır. Bunların dışında Dolmabahçe Sarayı Süfera Salonunda (**Lev.LXXIX; Res.157**), Mavi Salonda (**LevLXXX; Res.158**) yer alan bezemeler ve altın varaklı mobilyaların yanında kullanılan büyük vazolar ile Pembe Salon duvar, tavan bezemeleri ve koltuk perde gibi döşemeliklerin oluşturduğu ahenkli, görüntüler bu yapıların temel sergi öğelerini oluşturmaktadır (**Lev.LXXX;Res.159**). Her ne kadar üslup farklılıkları da olsa temel dekor nesnelere biri olan altın yıldızlı aynalar (**Lev.LXXXI; Res. 160**) ve seramik kaplı şöminelerle birlikte oluşturulan kompozisyonlar da iç dekorasyonun temel unsurları arasındadır.

Oluşturulan sergileme dilinde genel olarak odanın ortasına yerleştirilen bir masa, üzerinden sarkan gösterişli bir avize, duvarları “U”şeklinde dönen üçlü tekli koltuk dizileri, odanın girişinde karşılıklı yerleştirilen büyük vazolar, ayna konsollarının üstüne yerleştirilen vazolar ve saatler, sarayların dolayısıyla Saray-Müzelerin ana dekorasyon şeklini oluşturmaktadır.

İzmit Kasrının inşa edildiği döneme ait dekorasyonu ile ilgili ne yazık ki bir bilgiye ulaşamadık. Ancak Sultan Abdülhamid zamanında, kırk yıl boyunca kapalı

kaldığını ve Sultan V. Mehmed Reşad'ın ziyareti sebebiyle yazılan belgeden Kasrın iç dekorasyonunun kötü durumda olduğu bilgisini ediniyoruz. Daha sonra da Kasrın, ülkenin içine düştüğü savaş ortamında 1. Ordu Komutanlığı, kısa bir süre işgal güçlerinin karargahı, ardından Hükümet Konağı, İzmit Müzesi gibi çok farklı amaçlar için kullanıldığını biliyoruz. Bu bilgiler bugün Saray Müze olarak kullanılan Kasrın, içinde sergilenen eşyaların neden kasra ait olmadığını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Kasrın bu günkü sergisini oluşturan eşyaların büyük bir bölümü Topkapı Sarayı, Türk İslam Eserleri Müzesi, Konya Müzesi ve Tokat Müzesi'nden getirilmiş ve İzmit Kasrının teşhiri hazırlanmıştır. İzmit Kasrı'nda yapılan bu düzenlemelerde Dolmabahçe ve Beylerbeyi gibi büyük Sarayların teşhirlerinin baz alındığı söylenebilmektedir.

İzmit Kasrı üst kat divanhenedeki mobilyaların türleri ve sergileme şekli incelendiğinde, Dolmabahçe ve Beylerbeyi Saray-Müzeleri ile benzerlik gösterdiği izlenmektedir. Örneğin Beylerbeyi 25 No.lu oda her ne kadar mobilyaların stili açısından farklı olsa da odanın giriş kısmına yakın ve karşılıklı olarak yerleştirilmiş anıtsal aynalar, duvar kenarlarını "U" biçiminde dönen tekli ve üçlü koltuklar, ortaya yerleştirilmiş bir masa ile sağlanan odanın teşhiri İzmit Kasrı Divanhanesi ile şekilsel olarak benzerlik göstermektedir (**Lev. LXXXI; Res. 161**).

İzmit Kasrı farklı işlevler görmüş bir yapı olarak çeşitli isimlerle şehrin hafızasında yer etmiştir. Bugün ziyaretçiler bu yapıyı Saray-Müze, Sultan Abdülaziz'in Av köşkü ya da Küçük Saray olarak ziyaret etmektedir. Aslında bahsi geçen bu söylemlerin hepsinin bir dayanak noktası bulunmaktadır. Ancak yapı yüklendiği misyon nedeniyle kendisine ait olmayan fakat dönemini yansıtan eşyalarla donatılmış ve durağan bir sergi oluşturulmuştur. Bulduğumuz çağın bilgi akış hızı düşünüldüğünde bu durağan sergilemeler izleyici için yeterli derecede bilgi aktarımı sağlayamamaktadır. İzmit Kasrındaki yetersiz anlatım, ziyaretçiler ancak, ne güzel bina, ne güzel bahçe, ne güzel manzara diyerek söz konusu olan yapıları gezip, bahçelerinde fotoğraflar çekilip, yapıların asıl hikayesine erişmeden, dolayısıyla kendi geçmişleriyle tam olarak bağ kuramadan buralardan ayrılmalarına sebep olmaktadır.

Tarih, Sanat Tarihi ya da Müzecilik eğitimi almamış kimselerin ve ya çocukların bu yapıyı ya da bir dönemi algılamaları için sınırlı olan bu enstelasyon yeterli değildir.

Bu noktada, Saray-Müze olarak kurgulanmış ve Saray-Müzeler'in temel prensibi olan dönem mobilyaları; masa, sandelye, koltuk, şamdanlar, dev aynalar, porselenlerden ve giysilerden oluşan tefrişatları sergileyen bu yapıların, tarihin laborauvarı olma işlevini tam olarak yerine getirebildiği söylenemez.

Kocaeli Müze Müdürlüğü döneminde bir mülakat⁷¹ gerçekleştirdiğimiz Rıdvan Gölcük⁷² kendilerinin de zorluk çektikleri bu konuda, yaşadığı tecrübeleri şöyle aktarmıştır: “İzmit Kasrı Hümayun-u Kocaeli Müze Müdürlüğüne bağlı müzelerden biridir⁷³. Gerek yapıyı görmek için gelen ziyaretçi sayısı, gerekse yeni evlenen çiftlerin düğün fotoğraflarının çekimi için sıklıkla kullandığı Kasrın bahçesi her yıl binlerce ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Kasrı organik olarak Müze Müdürlüğü'ne bağlı olmasına karşın, idare merkezi⁷⁴ olarak, Arkeoloji Müzesi kullanıldığından bu durum fiziksel olarak bir takım sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin Kasrı ziyaret eden bir kişi şayet önceden Kasra ait bilgi edinerek ziyarete gelmediyse Padişaha ait bir XIX. yüzyıl yapısını ziyaret edip çıkmaktadır. Kasrın içinde Atatürk Odası'nda yer alan gerçek zamanlı gazeteler dışında ve Kasrın ana giriş kapısının sol duvarında yer alan küçük bir levhada yer alan Kasrın kısa tanıtımı gibi küçük bilgi notları dışında bilgi alabilecekleri herhangi bir bilgi levhası, yönlendirme, tanıtım yazısı mevcut değildir. Dolayısıyla bu ziyaretçiler müzenin gerçek bilgisine ulaşamamaktadırlar. Bu açığı kapatmanın bir yolu olarak rehberli tur düzenledik (**Lev.LXXXII; Res. 162, Res. 163, Lev. LXXXIII; Res: 164**) ‘Sultan Abdülaziz’in Besteleriyle Saray-Müze Turu’ adıyla düzenlediğimiz bu rehberli turla, müzenin kendi hikayesini anlatabilme eksikliğininin boyutunu, aldığımız olumlu tepkiler ile ölçme fırsatını bulmuş olduk. Kocaeli Arkeoloji Müzesi temelde Roma İmparatorluğu'ndan kalan mirası bünyesinde barındıran Nikomedia'nın zengin buluntularının çıkarılıp tasnif edilmesi, koleksiyon oluşturulması, korunması ve

⁷¹ Mülakat 19-03.19 yılında gerçekleştirilmiştir.

⁷² 2019 yılından itibaren Troya Müze Müdürlüğü'nü görevini yürütmektedir.

⁷³ Kocaeli Müze Müdürlüğü'ne bağlı diğer müzeler; Atatürk ve Redif Müzesi, Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Osman Hamdi Bey Müzesi'dir.

⁷⁴ İstanbul II Numaralı KVTVKB tarafından 21-12-1990 tarihli 2604 No.lu karar ile Yapının müze olarak kullanılabilirliği fakat idare merkezinin yapının dışında olması gerektiği şeklinde bir karar alınmıştır.

saklanması görevlerini yerini getirmek için kurulmuştur. Ancak Eskihisar Osman Hamdi Bey Evi, Atatürk ve Redif Müzesi ve İzmit Kasrı'nın da Arkeoloji Müzesi'ne bağlı olması, arkeolojik çalışmaların yoğunluğundan dolayı bu müzelerle yeteri kadar ilgilenilmesinin önünü kesmektedir. Arkeoloji Müzesi'nde yeterli personelin bulunmayışı kasırda yapılabilecek çalışmaları olumsuz etkilemektedir. Buna rağmen İzmit Kasrı'nın anıtsal mimarisi ziyaretçileri kendine çekmeyi başarmaktadır” demiştir.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin resmi internet sayfasından aldığımız istatistik bilgisine göre 2018 yılında Kasrı Hümayun Saray-Müzesi'ni ziyaret eden kişi sayısının 17.499 olduğu görülmüştür⁷⁵. Bu durumda Kocaeli şehrinin önemli hafıza mekanlarından biri olan bu kasrın tarihi hafızasını aktaramaması zamanla bu yapının tarihine sahip olan kentin, alzheimer olması tehlikesini doğurmaktadır.

Türkiye'nin 1967 yılında kabul ettiği Venedik Tüzüğü'nün (Kejanlı, Akın, Yılmaz, 2007: s. 189) 3. Maddesine göre Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır. Tüzüğün 4. maddesine göre ise Anıtların korunmasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, sürekliliğinin sağlanmasıdır. Kişinin sağlıklı olarak toplumsallaşabilmesi, kültürün sürekliliği bilincinin edinilebilmesi için, yaşadığı çevre ona tarihsel geçmişin işaretlerini, simgelerini aktarabilmelidir. Ancak, geçmiştekinin ve gelecektekinin korunması ile yetinilemez; sadece geçmiştekinin korumak, tarihi varlığı, kanıtlamak anlamına gelir. Günümüz insanının en önemli görevi; bugünü ve yarını inşa ederken, geçmişi ve geleneği insanoğlu için vazgeçilmez değerler açısından hatırlamak, bunların özünü çağdaş bir yorum ile günümüz mimarisine aktarabilmek olmalıdır (Eroğlu, TY: s. 317).

Bulunduğu devri yansıtmakla beraber bugün için yeterli sayılmayacak bir sergi diline sahip olan yapının tek başına modern bir müzeye dönüştürülmesi mümkün olmadığına göre Kasrın bilgisi, modern müze ekipmanları kullanılarak, ziyaretçiye verilmelidir. Kasrın ziyaretçiye yansıttığı bilginin aktarımı açısından, yeni nesil müze teknolojilerinden fiziksel yapısına uygun olanları ile zenginleştirilmesinin gerektiği kanısındayız. Modern müzecilik anlayışı kapsamında yeni nesil müze teknolojilerinin adaptasyon örneklerini gördüğümüz Çanakkale

⁷⁵<https://www.kocaeli.bel.tr/webfiles/userfiles/files/28.11.2020, 17:33>

Troya Müzesi ve Çanakkale Kilitbahir Kalesi örnekleri bu teknolojiler sayesinde eserlerin ve mekanların günlük yaşamdaki yansımalarını hologramlar, audio sistemler kiosklar ile canlandırmışlar ve izleyici ile bu sayede interaktif bağ kurmuş, izleyicilerin/ziyaretçilerin zihinlerine ve duygularına erişilebilmiştir (**Lev. LXXXIV; Res, 165, Lev. LXXXV; Res, 166, Lev. LXXXVI; Res, 167; Lev. LXXXVII; Res, 168, Lev. LXXXVIII; Res. 169, Lev. LXXXIX; Res. 170**).Örneğin zaten Kasrın kendisine ait olmayan ve eser kategorisinde yer almayan eşyalarla donatılmış Protokol odasının yerleşim planı değiştirilerek sandalyelerin ardarda yerleştirilmesi ile oluşturulacak bir oturma düzeni ile ziyaretçiye projeksiyon yöntemiyle İzmit şehrinin antik dönemlerinden başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerini içeren kısa belgesel filmler, Kasrı konu edinen kısa filmler, Kurtuluş Mücadelesini anlatan filmler izlettirilip, sunumlar yapılabilir. Ayrıca yapının ikinci katınının ziyareti gerçekleştirilirken yapının banisi olan Sultan Abdülaziz'in bestelerinin çalması ile dönemin müzik anlayışı hakkında fikir sahibi olunup hoş vakit geçirilebilir.

Turizm açısından büyük öneme sahip anıtların ve çevresinin cazibe mekanı olarak değerlendirilmesi kapsamında bu bölgede İzmit Belediyesi tarafından oluşturulan Tarih Koridoru Projesi kapsamında Kasrın da yer aldığı alan yeniden düzenlenmiştir. Kasrın, müştemilatlarından Ağalar Dairesinin yıkılarak yerine yapılan Vali Konağı, Paşalar Dairesinin ise Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü olarak kullanılması sonucunda yapıların fiziksel bütünlüğü bozulmuş ve Kasırla organik bağları kalmamıştır.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun son altmış yılının, Kurtuluş mücadelesinin ayak seslerinin, genç Türk Cumhuriyeti'nin emeklemelerinin ve altmış beş yıllık müze mazisinin izlerini üzerinde taşıyan İzmit Kasrı Hümayunu'nun Saray-Müze olarak işlevlendirilmesi irdelenmiştir. Yapı, Mimarlık ve Sanat Tarihine katkılarının yanında özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemine ve genç Türk Devleti'nin ilk dönemlerine tarihsel anlamda hafıza kazandıran bir yapıdır. Biz bu çalışmada yapıyı, mimarisi, Sanat Tarihi'ne olan katkısı ve tarihsel verilerini şu ana kadar en geniş ölçekte biraraya getirdik. Yapıyla ilgili her türlü belge bu çalışmanın içerisinde yer almaktadır.

İzmit Kasrı Hümayunu yapısını incelerken karşımıza çıkan sorunlardan bir tanesi yapısının hangi mimari tür sınıfında yer aldığı sorunuuydu. Yapı çeşitli yayınlarda Av Köşkü, Küçük Saray, Sultan Abdülaziz'in Sarayı, ve İzmit Kasrı, gibi çeşitli isimlerle anılmaktadır. Bu durum öyle bir hal almıştır ki araştırmacılar, yapıyı konu alan çalışmalarda konuya ya 'yapı çeşitli isimlerle anılmaktadır' diyerek bahsi geçen tanımlamaları sıralayarak başlamakta ya da bu tanımlardan kendince uygun olanını seçerek yapıyı tanımlamaktadır. Bu çalışmalara göre yapı, bazılarında göre kasır bazılarında göre ise saray kategorisindedir. Çevresinde yer alan yapılara oranla ortaya koyduğu mimari çekicilik dikkate alındığında yapı, her ne kadar bir saray görüntüsü ortaya koysa da yukarıda örnekleyerek anlattığımız Beylerbeyi Sarayı ya da Dolmabahçe Sarayı gibi gerçek saraylarla ne mimari boyut olarak ne yapıların içinde ve çevresinde oluşturulan teşkilatın büyüklüğü olarak ulaşabilmiştir. Dolayısıyla bu yapının türü için kullanılan çeşitli tanımlamaların yanında kullanılan 'Saray' deyimini "Padişahların ve Devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı" kavramını tam karşılamamaktadır. Yaptığımız çalışmanın sonucunda yapının büyüklük olarak bir kasır boyutunda inşa edilmiş olup padişahların kısa süreli ziyaretleri için yaptırdıkları Biniş-i Hümayun mantığıyla kullanıldığı düşünülmektedir. Sultan Abdülaziz ve Sultan Mehmed Reşad'ın kısa ziyaretleri dışında kasrı kullanmamış olmaları bunu gösterir niteliktedir. Biniş-i Hümayunlar Sultan'ın ve maiyetinin kısa süreli ziyaretlerinde ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri donanımına sahip olmalıdır. İzmit Kasrı'nda yer alan Ağalar ve Paşalar Daireleri, ahırlar ve mutfak, gibi müştemilatlar yapının etrafında yer alan ve bahsedilen ihtiyaçların karşılandığı ek binaları oluşturur. Bu açıklamalar ışığında İzmit

Kasrı'nın inşa edildiği dönem içindeki bu kullanım şekli insanlara anlatılmalı ve kafalarında oluşan karışıklığın giderilmesi sağlanmalıdır.

İzmit Kasrı Hümayunu, banisi olarak genel kabul gören Sultan Abdülaziz tarafından H. 1279/ M. 1861-1862 yıllarında Hassa Mimarı Garabet Amira Balyan tarafından Neoklasik üslupta inşa edilmiştir. Batı Avrupa Fransız mimarisinin o döneme ait özelliklerini taşıyan yapı, 311 metrekarelik oturma alanına sahiptir ancak bahçesi ile birlikte 3700 metrekarelik bir alan kaplamaktadır. Yığma tuğla duvarın temel üzerine oturtulması ile iki katlı olarak inşa edilmiştir. XIX. yüzyıl yapısı olan Kasrın dış tezyinatı Barok formlu madalyonlar, yatay ve düşey silmeler, korint başlıklı plasterler ve bölünmüş, basık kemerli pencerelerle oluşturulmuştur. Yapının içinde ise tavanlarda ağırlık kazanan tezyinat, kalemişleri, XIX. yüzyıl sanat akımlarından olan ampir bezemeler, hayvan figürleri içeren manzara resimleri ile natürlere dayanarak oluşmaktadır.

Yapının ek binaları olarak tasarlanmış olan Ağalar Dairesi, Paşalar Dairesi, ahırlar, ve dönemseller ve fiziki yakınlıktan dolayı Redif Dairesi (1863) ile birlikte bu alan bir kompleks oluşturmaktadır. Yapı kısa ziyaretler dışında padişahlar tarafından uzun süreli olarak kullanılmamıştır. Bu yapılar genç Cumhuriyetin devraldığı bir miras olmuşlardır. Yeni kurulan Türkiye Devleti bu yapılardan daha önce de bahsettiğimiz üzere çeşitli kurum müdürlükleri olarak fayda sağlamıştır. Müstemilatlardan Paşalar Dairesi hala, Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü olarak kullanılmakta, 1986 yılında yıkılan Agavat (Ağalar) Dairesi ise tamamen ortadan kaldırılmış, yerine yapılan modern yapı ise Vali Konağı olarak kullanılmaktadır.

Kasır, ilk olarak Sultan Abdülaziz zamanında inşa edilmiş (1862-1863), sonra kırk yıl boş kalmıştır. Sultan V. Mehmed Reşad İzmit gezisinde (1909) Kasrı Hümayun'da uğurlanmıştır. Kurtuluş mücadelesi sırasında 1. Ordu Komutanlığı karargahı olarak kullanılmış ardından İngilizler tarafından işgal edilmiş ve bu sefer İngiliz karargahı olarak (1919) kullanılmıştır. 28 Haziran 1921 yılında işgalden kurtarılan İzmit'te Kasrı Hümayun temsil yapısı olmaya devam etmiş ve sonrasında, başta M. Kemal Atatürk (1922, 1923) olmak üzere, Ali Kemal (1922), Claude Farere (1922), Halide Edip Adıvar, Adnan Adıvar, Falih Rıfkı Atay'ın dahil olduğu İstanbullu gazeteciler (1923) gibi birçok tarihi karaktere ve olaya ev sahipliği yapmıştır. Ardından, Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır. 1964 yılında İzmit Müzesi'ne

dönüştürülmüştür. 1992-1998 yılları arasında kapatılıp restorasyona alınan yapı, restorasyon sonrası tekrar açılmış fakat bu kez de 1999 depremi ile ağır hasar almıştır. Yapı, 2002 yılında tekrar restorasyon programına alınmış, Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı anısına 16-Ocak-2007 yılında Saray-Müze olarak açılmıştır. Bu tarihten sonra İzmit Kasrı'nın arkeolojik eserleri, Eski Gar alanında yapılan restorasyonlar sonucunda 20 Haziran 2007 tarihinde açılan eski tekeli binasından dönüştürülen, yeni Arkeoloji Müzesine devredilmiş, Kasrı Hümayun, böylelikle artık arkeoloji seksiyonundan resmen ayrılmıştır. Saray-Müze olarak yeniden düzenlenen kasrın teşhirinde, İstanbul'daki sarayların teşhirleri baz alınmış, saraylarda kullanılan eşyalardan örnekler Kasrı'ya nakledilmiş ve gerekli tamiratlarının yapılmasından sonra teşhir oluşturulmuştur. Ayrıca yapıda sergilenen eserler arasında 2018 yılında Milli Saraylar İdaresine bağlanmış olan Topkapı Sarayı'ndan ve yukarıda bahsettiğimiz Arabacı kıyafetlerinin geliş yeri olarak düşündüğümüz Dolmabahçe Sarayı'ndan eserler yer almaktadır. Buna rağmen yapı, merkezi İstanbul'da yer alan Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'na değil Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlıdır. Kasrın mimarı tarafından yapılmış bir başka yapı olan Hereke Fabrika-i Hümayunun ise bugün Milli Saraylara bağlı durumda olduğu görülmüştür. Ayrıca İstanbul'da yer alan XIX. yüzyıl yapıları olan Nikogos Balyan tarafından yapılan Küçük Kasrı, Karabet Balyan tarafından yapılan İhlamur Kasrı, Maslak Kasırları da Milli Saraylar'a bağlıdır.

Yapı her ne kadar bir mimari anıt ve Sultan Kasrı olarak sergilense de yapının içinde geçmiş olan hikayeler İzmit Tarihi ve Türk Tarihi açısından önemlidir. Tespitimize göre yapının içinde yer alan teşhirdeki hikaye küçük bir Saray anlatısı üzerine kurulmuştur. Üst kat Kabul salonunda yer alan Sultan Abdülaziz Portresi ve gemi tasvirlerinden oluşan tablolar, alt katta yer alan Atatürk odasındaki, Atatürk ile ilgili görseller, Kasrı'daki toplantıya katılan gazetecilerin isimlerinin yazılı olduğu levhaların yer aldığı masa ve duvardaki Claude Farere ile Atatürk'ün bir arada gösterildiği fotoğraflar ile Kasrın geçmişine atıf yapılmıştır. Salt bu görsellerle Kasrın bilgisinin ne kadar izleyiciye/ziyaretçiye geçtiği tartışmalıdır. Kasrın hikayesini bilmeden ziyarete giden bir ziyaretçinin bu görselleri değerlendirmesi ve dağarcığına yerleştirmesi güçtür. Değerlendirme bölümünde de aktardığımız Rıdvan Gölcük ile yaptığımız mülakat da bu görüşümüzü güçlendirmektedir.

Bu bağlamda durağan bir yaklaşımla düzenlenmiş olan Saray-Müze'nin açıldığı 2007 tarihinden bu yana sergisinde esaslı olarak herhangi bir değişiklik ve yenilik yapılmamıştır. Ancak Selanik'teki Atatürk Müzesi'nde yapılan tadilat sebebiyle 2013 yılında Atatürk'e ait kıyafetler İzmit Arkeoloji Müzesi'ne gönderilmiş ve eserler geçici olarak İzmit Kasr-ı Hümayunu'un girişindeki vitrinlerde sergilenerek halkın ziyaretine açılmıştır. Bu sergi geçici olup bu eserler tadilatın bitimini takiben Selanik Atatürk Müzesi'ne geri gönderilmiştir. Ardından vitrinlerde XIX. yüzyıla ait porselenlerden oluşan vitrin sergisi devam etmiştir.

Günümüzde yapı, bir müzeden daha çok hafızası nedeniyle önem kazanmaktadır. Bu tez çalışması kapsamında sunduğumuz 'Bir Hafıza Mekanı Olarak Kasr-ı Hümayun' bildirisinde (2019) de özellikle vurgu yaptığımız 'hafıza mekanı' kavramı çok beğenilmiş olmalı ki Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın internet sayfasında yer alan Kasr-ı Hümayun Saray-Müzesi'nin broşürüne "Bir Hafıza Mekanı Kasr-ı Hümayun'u ziyaret edin" şeklinde bir ibare eklenmiştir. Dolayısıyla yapı, sahip olduğu koleksiyon ve ruhuna uygun mobilyalardan çok daha fazlasına sahiptir. Yüksek lisans tez çalışması olarak ele aldığımız bu yapının müzecilik anlamında yeni yetişen nesillere, çağdaş müzecilik kriterlerine uygun bir şekilde anlatılması konusundaki önerilerimizi Venedik Tüzüğü'nü dikkate alarak sıraladık. Böylece bireylerin sağlıklı olarak toplumsallaşması ve tarihsel geçmişleri ile sıkı bağlar kurmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

İzmit Kasr-ı Hümayunu'nda (Saray-Müze) değişen dünyanın ve buna uyumlu olarak yetişen yeni neslin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurularak yeni bir sergi dilinin oluşturulmasının uygun olacağını düşünmekteyiz. Özellikle "Alfa Kuşağı" olarak adlandırılan, teknoloji kullanma becerisi en yüksek seviyede nesil olacağı öngörülen bir kuşak için, bu Kasır ve çevresindeki dilin nasıl değiştirileceği ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Günümüzde değişen ve gelişen müzecilik anlayışı kapsamında, durağan bir sergileme yöntemi, yeni yetişen neslin ilgisini çekmekten ve bu şekilde bilgisini, bilgiye çok çabuk ulaşabilen bu nesle, aktarmaktan uzak görünmektedir. Yurt dışında ve içinde teknolojik tabanlı veriler oluşturan, artırılmış gerçeklik kullanılarak sanal seramik yapımına kadar, bir çok teknolojik alt yapıyı içeren müzeler mevcuttur. Ülkemizde, son yıllarda açılmış pek çok müzede hologramik gösterimler, interaktif

oyunlar, karakterlerin canlandırılması, gibi bu yeni neslin öğrenme şekline hitap eden uygulamalar görülmektedir. Yenileşme çalışmaları ile yapılar yaşayan, nefes alan ve bilgisini aktarabilen bir organizmaya dönüştürülmektedir. Revize çalışmalarında yeni nesil müze teknolojilerinden, audio visual sistemler kullanılmakta, film ve videolarla, simülasyonlarla, önemli şahsiyetlerden ve yapının ruhuna uygun modellemeler yapılmaktadır. Bu tür interaktif çalışmaları Kasır-ı Hümayun'da da uygulayarak ziyaretçiye yapının bilgisi ve ruhu aktarılmaya çalışılabilir.

Her ne kadar Kasır fiziksel yapısı, kagir ve yığma bir bina oluşunun getirdiği sınırlılıklar yüzünden bir fiziki değişime uygun değilse de müze içinde uzmanlar tarafından belirlenecek uygun alanlarda yeni nesil müze sistemlerinden faydalanılarak, kasırın bilgisi gelecek nesillere, onlara uygun bir şekilde anlatılacak, müzenin eğitimdeki rolünü artırmak açısından bir yenilik getireceği tarafımızca düşünülmektedir. Örneğin eğer rehberlik hizmeti verilemiyorsa bu, birçok müzede de uygulaması görülen audio guide kullanımıyla gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda müzenin uygun noktalarına yerleştirilecek olan kiosklar ve hologramik canlandırmalar ile müzenin durağanlığı bozulup daha interaktif bir boyuta ulaşılarak, bahsi geçen yeni nesilde, bilgi alma isteği ve arzusu uyandırılabilir. Müzenin Protokol Odası olarak adlandırılan bölümü ise yeniden düzenlenerek Kocaeli'nin yerel tarihini de içeren kısa film gösterimi yapılan bir alana dönüştürülebilir.

Bugün Kültür Tepesi olarak anılan ve içerisinde İzmit Kasrı, İmaret Camisi (1520-1566), Redif Dairesi (1863), Saat Kulesi (1901), Nejat Sirel tarafından yapılmış Atatürk Heykeli'nin (1933) de bulunduğu, yani Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyetine kadar oluşmuş olan yönetsel tabakalaşmanın bulunduğu alanda yapılan yenileme çalışmaları, Tarih Koridoru Projesi ile daha geniş bir alana yayılmıştır. Proje ile ortaya çıkan bu gezi rotası yeni bir destinasyon yaratmış ve kentin marka değerine katkıda bulunmuştur. Tarih koridoru içinde yer alan restorasyonu yapılmış olan hamamlar, konaklar, tanıtılan Türk büyükleri, seyir terasları, kasır ve çevresi ile bir bütünlük yaratmakta bölgeyi topyekün olarak bir hafıza mekanı haline getirmektedir. Kültür Tepesi projesine ek olarak Kasır ve çevresinin kentsel sembol imgesini geliştirebilmek adına devlet kurumlarının alandan çıkarılması yani Paşalar Dairesi'nde yer alan Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü'nün ve Vali Konutu olarak kullanılan yapıların tahliye edilmesi gerekmektedir. Valilik konutunun duyduğu mahremiyet ve güvenlik ihtiyacı müze ile ziyaretçi arasında

adeta görünmez bir duvar oluşturmaktadır. Kasrın Saltanat Kapısı, Valilik konutunun mahremiyetinin korunması açısından devre dışı bırakılmıştır. Bu durum Kasrın, Saltanat kapısının yer aldığı batı yönüyle iletişimini koparmakta ve bölgeyi bütünsellikten çıkarmaktadır. Bir müze binasının ya da kompleksinin yanında girilemez ve yahut yasak bölgelerin olmaması tercih edilir. Aksi takdirde alanın etrafında ziyareti etkileyici “zone”lar oluşur.

Kasr-ı Hümayun’un kent içinde bulunduğu bölge, kentsel markalaşmaya ve turizm stratejilerine de uygun olarak yeniden planlanıp, projelendirilip, “bütün olarak” kentsel sembol haline getirilebilir. Alanda yer alan ve Kasrın müştemilatı olan tüm yapılar tekrardan Kasra terk edilebilir. Boşalan bu yapılar, yeniden işlevlendirilebilir. Alan bütünüyle bahçe duvarları ile çevrilip, giriş çıkışlar, Salatanat Kapısının bulunduğu batı yönünden ve kuzeyden olmak üzere iki yönden, kontrollü olarak yeniden yapılandırılabilir. Alan içinde kalan yapılardan Paşalar Dairesi, güncel eserlerin, özgün sanatsal koleksiyonların sergilendiği, beynelmilel sanat etkinliklerine ev sahipliği yapabilecek bir merkez haline getirilebilir. Paşalar Dairesi-Kasır-Modern Vali Konutu arasında kalan boş alanların, sanatçıların enstalasyon çalışmalarını sergileyebildikleri, ya da somut olmayan kültürel mirasa uygun etkinliklerin yapılabileceği alanlara dönüştürülmesi tarafımızca önerilmektedir. Türkiye 2013 yılı itibariyle 11 mirasla SOKÜM temsili listesine girmiştir. Bunlar arasında Meddahlık, Mevlevilik, Sema Törenleri, Aşıklık Geleneği, Karagöz, Nevruz, Geleneksel Sohbet Toplantıları, Alevi- Bektaşî Ritüeli, Semah, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Geleneksel Tören Keşkeği, Mesir Macunu Festivali, Türk Kahvesi ve Geleneği vardır. Kültürel çeşitliliğimizi yansıtan bu somut olmayan kültürel miraslarımızdan örneğin Geleneksel Tören Keşkeği ya da Türk Kahvesi gelenekleri ya da daha fazlası bu alanlarda, belirlenecek özel gecelerle halka yaşatılmalıdır. Bu vesileyle bu alan, insanları kültürün yanısıra manevi açıdan da birleştiren yeni bir görev üstlenmiş olacaktır. Kasrın kendi bahçesinin de tıpkı Beylerbeyi ve Dolmabahçe Sarayları’nın bahçelerinde de görüldüğü gibi heykellerle canlandırılması kasrın bahçesine estetik değer katacaktır. Modern Vali Konutu tahliye edilip yerine, aslına uygun inşa edilebilecek yeni yapı, Av Köşkü şeklinde dizayn edilip bir misafirhaneye dönüştürülerek, insanlara bu alanda hem gündüz hem de gece tarihi bir atmosferi soluma imkanı yaratarak, ziyaretçinin, kentle ve kentin tarihi ile güçlü bir etkileşime girme deneyimi yaşamasının sağlanması amaçlanabilir.

Bu yapı başka bir biçimde ele alınarak tamamen modern müzecilik yöntemleri içeren bir programla dizayn edilmiş kent müzesine dönüştürülerek, İzmit tarihini, kronolojik olarak oluşturulacak kültür katmanlarının anlatıldığı ve kentte yaşamış olan tüm toplulukların maddi kalıntıları ile sosyo-kültürel yapılarını ziyaretçilere aktaran bir organizasyon oluşturarak, ziyaretçilerin kendi kültür bilincini oluşturmalarına yön verilebilir. Böylelikle kentin ulaşım olarak uygun bölgesinde yer alan Kasır ve çevresi hali hazırda bölgede düzenlemeleri yapılmaya devam eden Kültür Tepesi projesi'nin çok önemli bir ayağını temsil edecek ve İzmit'in Kültür turizmindeki yerini ve önemini perçinleyerek artıracaktır. Böylelikle modern müzecilik anlayışlarının uygulandığı, eski ile yeninin birleştirildiği bu alan yeni nesil ile olgun neslin rahatça bir araya gelebildiği, öğrencilerin güvenlik içinde öğrenim faaliyetlerini gerçekleştirebildiği, kültür turuna çıkan grupların, kıyas yapabilecek bilgilere ulaşabileceği aynı zamanda içinde uzun süre kaliteli zaman geçirilebilecek, özlem duyulan bir merkez haline getirilmelidir. Böylece İzmit Kasır-ı Hümayunu bir hafıza mekanı olarak ülkemizdeki Saray-Müze'lerin seçkin bir örneğinin temsilcisi olacaktır.

KAYNAKÇA

Devlet Arşivi Belgeleri

DH. ŞFR. 0623

İ.DH. 0623

DH. MKT. 1629/72

İ. ML. 76/ 49/ 1

İ. ML. 76/ 49/ 2

BEO. 3061/ 229573

490-1-0-0/ 2023-1-3

Antik Kaynaklar

Herodotos, (2018). Tarih (Çev. M. Ökmen), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür

Skylaks, Periplus (1965). Geographi Graeci Minores, (Çev. C. Müllerus), Hildesheim.

Strabon, Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası Kitap XII- XII- XIV, çev. Prof. Dr. Adnan Pakman (2000), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.

Modern Kaynaklar

Aksoy, Zafer(2013). Kültür ve Turizm Vizyonu Bağlamında Topkapı Sarayı'nın Değerlendirilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Topkapı Sarayı Müdürlüğü, İstanbul.

Armaoğlu, Fahir (2018).20.YY. Siyasi Tarihi (1914-1995),Kronik Yayımevi, İstanbul.

Arar, İsmail(1997). Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı, Yayımlayan: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Arık, Remzi Oğuz(1953). Türk Müzeciliğine Bakış, Eski Eserler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, seri: II, sayı:6, İstanbul.

Arık, Rüçhan(1976). Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:168, 1. Baskı, Ankara.

Artun, Ali (2006). Tarih Sahneleri: Sanat Müzeler, Müze ve Modernlik I. İstanbul İletişim Yayınları.

Artun, Ali (2017). Mümkün Olmayan Müze. Müzeler Ne Gösteriyor? İstanbul: İletişim Yayınları.

- Asar-ı Atika Nizamnamesi (1966). Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Asuero, Pablo Martin (2004), Mavi Sütunlu Saray, 1867 Evrensel Sergisinden Boğaziçine, Dost Kitapevi, çev. Yıldız Ersoy Canpolat, Ankara.
- Batur, Afife (1993), Abdülaziz Av Köşkü, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C. 1, İstanbul.
- Boğaziçi Üniversitesi Arşiv ve Dökümantasyon Merkezi, Aziz Ogan Koleksiyonu, OGNIST0103202
- Buyurgan, Serap ve Mercin,Levent (2005). Görsel Sanat Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları, Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 2,1. Basım, Ankara.
- Cezar, Mustafa (1995). “Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi”, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, C.1, İstanbul.
- Çakmak, Fevzi (2010).“Kuvayi Milliye Hareketine Karşı Farklı Bir Bakış: Ali Kemal”,Kuvayi Milliye Uluslararası Sempozyum Bildirileri (6-8 Eylül 2009), İzmir Büyükşehir Belediyesi II. Kitap I. Basım 2010, Ankara.
- Çal, Halit (2005).“Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Eski Eserler Kanunları”, Prof.Dr. Kazım Yaşar Koprıman’a Armağan,234-270.
- Çongur, H. Rıdvan (2001).Prof. Remzi Oğuz Arık, Kültür Bakanlığı Yayınları/2720, 1. Baskı
- Dilbaz, H. Avni ve Ballık, Emel (2001). Etnografya Müzesi ‘Saatçi Ali Efendi Konağı’ İzmit Rotary Kulübü, Kocaeli.
- Erdoğan, Nevnihal ve Ayyıldız, Sonay ve Özbayraktar, Mehtap (2011).Tarihi İzmit Kent Merkezi Mahalleler, Sokaklar, Mimari Eserler, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli.
- Ertürk, Nevra ve Uralman, Hanzade (2012). Müzebilimin ABC’ si, Ege Yayınları, İstanbul.
- Fıratlı, Nezih (1971). İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Galitekin, Ahmet Nezih (2011). Tarihte İzmit ve İzmit Tarihinde Bir Eşraf Ailesi Soydan’lar, İstanbul.
- Gerçek, Ferruh (1999). Türk Müzeciliği, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Hisar, Abdülhak Şinasi (2010). Türk Müzeciliği, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İstanbul Müzeleri, Türk Ve İslam Eserleri Müzesi Rehberi, Devlet Basımevi, İstanbul, 1939.
- Koşay, Hamit Zübeyir (1932).Tarihi Abidelerimizi Koruyalım, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.

Mercan, Mehmet (2016). “Osmanlı Padişahlarının İzmit ve Hereke’ye Yaptığı Geziler.”, Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II, C. I, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, No: 35, Kocaeli.

Milli Saraylar (2017). Sanat Tarihi- Mimarlık Dergisi, Milli Saraylar Yayını, Sayı: 16/2017, TBMM Basımevi, Yayın No:129, Ankara.

Mustafa Kemal Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923). Kaynak Yayınları, 3. Basım (1999), İstanbul.

Müze Etkinlik Kitabı (2019). Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.

Müzelerin Teşkilatlanması Pratik Öğütler (1963). İcom Türkiye Milli Komitesi Yayınları, sayı:2 Müzeler ve Anıtlar- IX, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Lewis, Bernard (2019). Müslümanların Avrupa’yı Keşfi, Çev. Belgin Çınar, Akıl Çelen Kitaplar, Ankara.

Onur, Bekir (2014). Yeni Müze Bilim, Demokratik Toplumunu Yaratmak, İmge Kitapevi, Ankara.

Ortaylı, İlber (2016).Osmanlı’ya Bakmak “Osmanlı Çağdaşlaşması”,İnkılap Yayınevi,1. Baskı, İstanbul.

Ortaylı, İlber (2018). “Osmanlı Sarayları, Topkapı Sarayı”,Topkapı Sarayı’nı Anlatmak, İstanbul.

Öztürk, Faruk (2000). “Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi’nde ‘ Müze’ Kavramının Düşünsel Temelleri Satı Bey ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Örneği”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özükan, Bülent (2018). Tarihte Türkiye Haritaları, Boyut yayınevi, İstanbul.

Pasinli, Alpay (2017). Müzelik Anılar, Puslu Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul.

Renda,Günsel (2004). ‘Hanedandan Bir Ressam Abdülmecid Efendi’, YKY Yayınları, İstanbul.

Sami, Şemseddin. Kamus-ı Türki, Yayına Hazırlayan: Paşa Yavuzarslan (2015), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Strabon, Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası Kitap XII- XII- XIV, çev. Prof. Dr. Adnan Pakman (2000), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.

Su, Kamil (1965). Osman Hamdi Bey’e Kadar Türk Müzesi, İcom Türkiye Milli Komitesi Yayınları, sayı:3, İstanbul.

Şehsuvaroğlu, Haluk Y. (1944-1954). İstanbul Sarayları (Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği Taha Toros Arşivi).

Tanyol, Tülay (2001). “İzmit’teki Sivil Mimari Yapıların Duvar ve Tavan Resimleri”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tarihte Türkiye Haritaları (2018). Boyut Yayıncılık.

TBMM Katalog Kitap (2016). Dolmabahçe Sarayı, Milli Saraylar Adına Yayınlayan Yasin Yıldız, Yayın No: TBMM 2016/32- MTB/5, 2. Baskı, Ankara.

Tuğlacı, Pars (1985). Osmanlı Kentleri, İstanbul, s:174-175

Türk Müzeciliğinde Mevcut Durum Analizi (2016), Müze Profesyonelleri Projesi, Ankara. Türkoğlu, Sabahattin (2016). Müzelerde 41 Yıl, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ulugün, F. Yavuz (2002). Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Dönemi, Kocaeli Tarihi Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Döneminde Kocaeli, İzmit.

Yücel, Erdem (2009). Anılarıyla Tahsin Öz, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Zamanın Aynasında Bir Ulu Şehir Kocaeli (2013). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları-26.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Akandere, Osman (2017). “Atatürk ‘ün İzmit Basın Toplantısı (16-17 Ocak 1923) ve Bu Toplantıda Verilen Önemli Mesajlar”, Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III, c: II, Kocaeli.

Akın, Fehmi (2008). Atatürk ve Fevzi Çakmak’ın Gözüyle Büyük Taaruz, Sosyal Bilimler Dergisi, c:X, s:2, sf:104.

Aksoy, Taner (2006). Adliye Sarayı’nın İzmit Arkeoloji Müzesi Olarak Değerlendirilmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arık, Sami Candan(2010). Tanzimatın İlanından Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Boğaziçi’nde Yapılmış Olan Anıt Eserlerin İncelenmesi, Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ay, Bülent (2018).21. Yüzyılın Kullanıcı profili: Y-Z ve Alfa Kuşağı, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi, Ankara.

Ayan, Ebu Bekir (2016). “Osmanlı Döneminde Kocaeli Sanayinin Tarihsel Gelişimi ve Osmanlı Sanayileşme Çabalarının Analizi”, İnsanİnsan Dergisi. Sayı 9.

Aydınğün, Şengül (2005). “Dünya Müzelerinde Çağdaş Uygulamalar”, 7. Müzecilik Semineri, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı,

Aydınğün, Şengül (2007). “Atatürk’ün Türk Müzeciliği’ ne Katkıları”, Atatürk’ün Doğumunun 125. Yılına Armağan, Kocaeli Üniversitesi Yayın No: 256.

Bayhan, Ahmet Ali.“ Osmanlı Döneminde Batılılaşma Sürecinin Ortadoğu’ya ve Afrika’ya Yansıması: Mısır ve İsrail’den Örnekler”.

Bora, Ali (2016). “ Antik Dönemde Astakos, Nikomedia ve Heraklia Pontika Kentleri Arasındaki İlişkilere Dair Bazı Düşünceler”, İnsan Kimlik Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu (Tam Metin), 16-18 Ekim 2014, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

Bostan, İdris (2007). Ottoman Maritime Arsenals And Shipbuilding Technology In the 16th and 17th Centuries, Foundation for Science Technology and Civilisation, United Kingdom.

Buldu, Demet (2018). Dolmabahçe Sarayı İle Beylerbeyi Sarayı Kalemışı Süslemelerinin Dönem, Renk, Desen ve Form Özellikleri Açısından

Karşılaştırmalı İncelenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çakır, Merve (2006). Osmanlı Şehir Tarihinin Arşiv Kaynakları: İzmit Örneği, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çal, Halit (2009). “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Müzeler”,Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, cilt:7, sayı:14, 315-333.

Çal, Halit (1990). Türkiye’nin Cumhuriyet Dönemi Eski Eser Politikası, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Çal, Halit “Osmanlı Devleti’nde Asar-ı Atika Nizamnameleri.

Demirbulak, Ayşegül (2014).“Konut ve İdare Merkezi Olarak Osmanlı Sarayları”, Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi, sayı:6.

Dündar, Mesut (2008). Beylerbeyi Sarayı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi(1994).Cilt:2 ,İstanbul.

Eldem, Ethem (2015). “Ayasofya: Kilise, Cami, Abide, Müze, Simge”. Toplumsal Tarih, 76-85,Şubat.

Erbay, Fethiye (2019).Türkiye’de Müzeciliğin Tarihsel Gelişimi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Erbay, Fethiye (1992).Çağdaş Müze İşletmeciliğinde Planlama Fonksiyonu ve Planlama Açısından Müzelerin Değerlendirilmesine Yönelik Uluslararası Bir Çalışma, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Erbay, Mutlu (1997). Yıldız Sarayı’nın 21. YY. Hazırlanması ve Çağdaş Müzecilik Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Ertürk, Volkan (2013). XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Sultanlarının Bir Eğlenme ve Dinlenme Mekânı Olarak Tersane Bahçesi, Tarih Okulu Dergisi, s:XV, ss. 91-125.

Ferrari, Nicole Kançal (2009).“Türk Osmanlı Saray Literatürü (12.-20. Yüzyıl)”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt:7, Sayı: 13, 205-240.

Gölcük, Aylın (2020).“Bir Hafıza Mekânı Olarak Kasrı Hümayun” Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi Ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu VI, c:III, s:1243-1253, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No:49

Gölcük, Rıdvan (2016).“Kocaeli Müzeciliği'nin Kısa Öyküsü”, Kyöd Dergisi,121-123, Kocaeli.

Gültekin, Deniz. “Cumhuriyetin İlanı Sonrası Atatürk Dönemi Türk Basını (1923-1938), academia.edu.tr.

Gündoğdu, Hamza-Işık, Rümeyza (2015). “İzmit Pertev Paşa Külliyesi'nin Klasik Osmanlı Mimarisindeki Yeri ve Önemi”, Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri, c:II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No:30.

Güney, Hale (2013).“Antik Çağ'da Nikomedia Kentinin Jeopolitik Önemi”, İCANAS 38, Ankara.

Güngör, Yüksel (2015). “Osmanlı Döneminde İzmit'te Farklı Dinlerin Birlikte Hoşgörü İçinde Yaşam Kesitine Bir Örnek: Pantaleimon Manastırı, Uluslararası Gazi Akça Kocave Kocaeli Sempozyumu Bildirileri, c:II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No:30.

Güven, Cemal (2016).“Milli Mücadele Döneminde Fransız Yazarı Claude Farrere” Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II, Cilt: II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli.

İşbecer, Aşire Devrim (2004). İstanbul'da Milli Saraylar Daire Başkanlığına Ait Tarihi Saray ve Kasır Bahçelerinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi,İstanbul.

Kâhya, Yegân (2012). İzmit Sultan Abdülaziz Imperial Hunting Lodge: Restoration Following the 1999 Earthquake, ITU VOL.9, No:12.İstanbul.

Kahya, Yegan ve Kuzucular, Kani ve Yöney, Nilüfer B.ve Özer, Ayşegül. “İzmit Sultan Abdülaziz İmperial Lodge: Documantation And Assesment of Damages Caused Bu The Earthquake of 1999.

Kavalcı, Şura (2003). Kâğıthane'de 18. Ve 19. YY. Yapıları, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Kaya, Şennur (2008). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmit Kenti, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, Şennur (2015).“Görsel Belgelerde İzmit Tersanesi”, Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri, c:II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No:30.

Karaduman, Hüseyin. “Belgelerle İlk Türk Asar-ı Atika Nizamnamesi.

Kaya, Lütfiye Göktaş ve Çağrı,Yasin (2018). “İzmit Kasr-ı Hümayun (Abdülaziz Av Köşkü) Mobilyaları” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt:11,sayı:57.

Kejanlı D. Türkan, Akın, C. Tuncay, Yılmaz, Aysel (2007). “Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.6 S.19 (179-196).

Kemal, Mehmed (1989).“Darağacında Bir Yazar”. Politika ve Ötesi, Taha Toros Arşivi,10 Nisan.

Khabbazi, Parisa Aliasghari (2016). İstanbul Beylerbeyi Sarayı Bahçeleri Tasarım İlkeleri ve Restitüsyonu, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara,s:143-144.

Kişisel arşivlerle İstanbul’da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi. İzmit Hafriyatı Hakkında Tahsin Öz’ün Yazısı Aziz Ogan Koleksiyonu

Korkmaz, Şerif (2009).“Sultan Abdülmecid’in İlk Memleket Gezisi”, OTAM,25.

Köroğlu, Gülgün (2006-2007).İstanbul’daki Bizans İmparatorluk Sarayları, Voyvoda Caddesi Toplantıları

Köseoğlu, Seda Aysu (2010). Milli Mücadele Döneminde İzmit Sancağında Asayiş Sorunları ve Çete Faaliyetleri, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kösten, E. Yeşim Özgen (2015). “Kentsel Kimliğin Değişen Görüntüleri: Eski Kent, Yeni Merkez- İzmit, E- Journal of New World Science Academy,

Madran, Burçak (2001). “Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Mekânsal Gereksinimleri ve Mimari Mirasa Yeni Bir İşlev Kazandırılması Sorunları”, Kent, Toplum, Müze, Deneyimler- Katkılar, Türkiye, İstanbul.

Madran, Emre (2001).“Tarihi Miras Niteliğindeki Yapılara Müze İşlevinin Verilmesinde Kullanılacak Değerlendirme Ölçütleri”, Kent, Toplum, Müze, Deneyimler- Katkılar, Türkiye, İstanbul.

Madran, Emre (1996). “Cumhuriyetin İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi”, ODTÜ, MFD.16:1-2

Madran, Emre. “Osmanlı İmparatorluğu’nun Batılılaşma Sürecinde Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Yasal Düzenlemeler.

Muşmal, Hüseyin (2009). “Anadolu’nun İlk Eski Eser(Arkeoloji) Müzesi: Konya Asar-ı Atika Müzesi’nin Kuruluşu”. Tarihin Peşinde- Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,sayı:1,sf:121-142.

Ökse, A. Tuba, Ayşe Çalık Ross, Ayşin Konak (2019). “ Kocaeli Yarımadası Tunç ve Demir Çağlarına Ait Arkeolojik Bulgular ; Yüzey Araştırmaları ve Kocaeli Müzesinde Korunan Eserler ”. Arkeoloji ve Sanat, 162

Öz, Tahsin (1946). “Ahmet Fethi Paşa ve Müzeler”. Türkiye Tarihi Anıtları Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınlarından, sayı:2.

Özkılıç, Merve (2016). 1937 İkinci Türk Tarih Kongresi Sergisinde Arkeoloji, Sanat ve Mimarlık Tarihinin Temsili, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özkasım, Hale (1995). T.C. Kültür Bakanlığı’na Bağlı Müzelerde Finansal Sorunlar ve Yeni Kaynak Önerileri, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Öztan, Yüksel ve Yazgan, Murat (1984).“Sarayların Bakım, Onarım ve Kullanım Sorunları”, Milli Saraylar Sempozyumu (15- 17Kasım), İstanbul.

Poyraz. Burak (2013). “Müze Teknolojileri Sergileme Farklılıkları”, İdil Sanat ve Dil Dergisi, sayı:8, sf. 113-128.

Resmi Gazete (6.5.1973). Eski Eserler Kanunu, Sayı:14527.

Saygı, Tarık (2014).“ Millî Mücadele’de Atatürk ile Claude Farrère ’nin İzmit ‘i Ziyareti”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi,7 Ekim 2013 -Nisan 2014.

Selvi, Haluk (2016).“ Sultan V. Mehmed Reşad ‘ın İzmit Seyahati”, Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu- II, Kocaeli - c.II,

Serbestoğlu, İbrahim ve Açık, Turan (2013). “Osmanlı Devleti’nde Modern Bir Okul Projesi: Müze-i Hümayun Mektebi”. Akademik Bakış, cilt: 6(2).

Sesigür, Haluk ve Çelik, Oğuz Cem ve Çılı, Feridun (2005). Esnek Döşemeli Tarihi Yığma Kargir Yapıların Güçlendirilmesi İzmit Sultan Abdülaziz Av Köşkü Örneği, Kocaeli Deprem Sempozyumu.

Şenel, Volkan (2016). “İzmit’in Fetih Simgesi Gazi Süleyman Paşa Camii (Nam-ı Diğer Orhan Camii)”. Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III. c.4 (2753-2780).

Şenyurt, Oya (2018). “Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı’nın Son Dönemlerinde ‘Gezinti Mekânları’ ve ‘Millet Bahçeleri’, Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 3 (2).

Şenyurt, Oya (2010).1923-1960/ İzmit Cumhuriyet’in Tanıkları Binalar ve Kentten Haberler, TMMOB Kocaeli Şubesi, Kocaeli.

Şimşek, Ahmet (2011).“Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’deki Tarih Öğretimindeki Durumu”. Turkish Studies, C: 6 (2).

Tarhan, Burçin (1998).Dolmabahçe Sarayı ve Aynalıkavak Kasrı'nın Türk Bahçe Sanatındaki Önemi ve Yeri, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Taş, Ahsen (1998). Rönesans Devri Bahçe Sanatı ve Ülkemizdeki Yansıması Olarak Beylerbeyi Sarayı ve Set Bahçeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tekdemir, Aziz (2013).1867 “Paris Sergisi ve Sultan Abdülaziz’in Sergiyi Ziyareti”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 6, Temmuz,1-19.

Toker, Hikmet (2012). Sultan Abdülaziz Döneminde Osmanlı Sarayı'nda Müsiki, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi) İstanbul.

Tözün, Burcu (2002). Beylerbeyi Sarayı İç Mekân Dekorasyonu, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tüzün, Ahmet Bülent (2010). Modern Müze İşletmeciliği, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Yıldırım, Savaş (2016). İzmit Kasrı Hümayun Tavan Resimleri, Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu – II, Kocaeli, CIII, s.1781

Yıldız, Murat. “Osmanlı Hasbahçelerinin Sultanı: Sultaniye Hasbahçesi”, Academia.edu.tr.

Yılmaz, Yaşar. Dolmabahçe Sarayındaki Mobilyalar.

Yılmaz, Şahin Efe (2019). Atatürk ve Beylerbeyi Balkan Festivali, Anka Strateji Dergisi, Sayı:12.

Yum, Şule (1991).Milli Saraylarda Duvar ve Tavanlarda Yer Alan Doğa ve Mimari Konulu Manzara Resimleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisan Tezi, İstanbul.

Zeyrek, H. Turgut, Asal, Rahmi (2005). İzmit (Nicomedia) Seka Farikası Buluntuları 2003 Yılı Çalışmaları Ön Raporu

Zorlu, Yaşar (2015). “Müteareke İstanbul’unda Mizah Gazetesi ‘Alay’ ve Politik Tavrı”, E- Journal of New World Science Academy.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.star.com.tr/cumartesi/avrupada-uretilen-ilk-sobalar-osmanlidaydi-haber-1299686/> 05/02/2020 21:59

<https://sultanabdulaziz.com/abdulaziz-hakkinda/abdulaziz-hayati/fransa-imparatoricesi-eugenienin-sultan-abdulazize-hediyesi-kralice/>05/02/2020 22:30

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=158112> 13/02/2020 11:26

<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/tarihce/16> 17/02/2020 16:59

<http://koto.org.tr/kocaeli-nin-tarihi-cd-5c534709154c5> 18/02/2020 12:58

<https://archptaht.com/mimari/osmanlinin-saray-mimarlari-balyan-ailesi/>
20/02/2020 21:59

<http://www.serenti.org/osmanli-devletine-hasta-adam-lakabini-kim-takti/>
24/02/2020 13:28

<https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/idari/144444/219/1/158335526269305./03/2020> 00:00

<https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/25/C25008102.pdf> 24/02/2020
13:51

<https://islamansiklopedisi.org.tr/bina-emini> 26/03/2020 22:29

http://www.izmit.bel.tr/mekânlar/izmit-saat-kulesi_28.html 11.04.2020 23:
01

<http://www.eskiturkiye.net/3534/izmit-saat-kulesi-ve-cevresinin-havadan-gorunumu#lg=0&slide=0> (Saat kulesi ve saray bahçesinin hava fotoğrafını aldım burdan) 11-04-2020 23: 05

https://www.researchgate.net/publication/330688907_Milli_Mucadele_Doneminde_Fransiz_Yazari_Claude_Farrere 25.04.2020 00:45

<http://www.serbestiyet.com/yazarlar/halil-berktay/devrimci-siddet-nazimin-ali-kemale-bakisi-702384> 25.04.2020 22: 18

<https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-165589/beylerbeyi-sarayi.html> 27.04.2020
00:15

<https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/kucuksu-kasri> 04.05.2020 09:28

<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=17782> 28.04.2020
14:10

<https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Kocaeli%20Av%20K%C3%B6%C5%9Fk%C3%BC%20Saray%20M%C3%BCzesi-57e41e3f-36c6-40a9-b8fd-73cdd74a8231.pdf> 04.05.2020 10: 18

<https://www.millisaraylar.gov.tr/blog/dolmabahce-sarayinin-mekanlari-ve-odalarinda-tarihe-yolculuk> 06.05.2020 18: 46

<https://www.youtube.com/watch?v=ltYo2JlepWE> (youtube videosu)15.05.2020 04: 29

<https://kamkongresi.com/wp-content/uploads/2018/12/M%C3%9CZEC%C4%B0L%C4%B0KTE-D%C4%B0J%C4%B0TAL-D%C3%96N%C3%9C%C5%9E%C3%9CM-DE%C4%9E%C4%B0C5%9EEN-M%C3%9CZE-TEKNOLOJ%C4%B0LER%C4%B0-VE-ULUSAL-.pdf> 15.05.2020 14:37

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4888/001582353010.pdf?sequence=3> 17.05.2020 00:14

<http://bby2018kongre.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/444/2018/05/02-03-B%C3%BClent-Ay.pdf>
23.05.2020 23:20

<https://www.techinside.com/alfa-kusagi-geliyor/> 23.05.2020

<https://sozluk.gov.tr/> 28.05.2020 22: 58

[\(https://www.arkitektuel.com/buckingham-sarayi/29.05.2020 00:26\)](https://www.arkitektuel.com/buckingham-sarayi/)

<https://www.louvre.fr/en/histoirelouvre/history-louvre/periode-4#tabs> 29.05.2020 23: 32

[https://www.ensonhaber.com/medya/omur-gedik-ataturkun-evinde-ayi-postu-gorunce-30.05.2020.00: 43](https://www.ensonhaber.com/medya/omur-gedik-ataturkun-evinde-ayi-postu-gorunce-30.05.2020.00:43) (ayı Postı fotoğrafı kaynağı)

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/1150318-yildiz-sarayi-cumhurbaskanligi-istanbul-kulliyesi-oluyor> 30.05.2020 10:58 (Foto kaynağı)

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/1150318-yildiz-sarayi-cumhurbaskanligi-istanbul-kulliyesi-oluyor> 30.05.2020 12:29 (murat bardakçı gazete haberi)

<https://emlakkulisi.com/yildiz-sarayi-cumhurbaskanligi-kulliyesi-mi-oluyor/586725> 30.05.2020 12:33

<https://emlakkulisi.com/abdulhamit-hanin-mirasinin-kiymeti-yeterince-anlasilmedi/519160> 30.05.2020 13:01

<https://polen.itu.edu.tr/xmlui/handle/11527/15967> 30.05.2020 17:00

<https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/kucuksu-kasri> 30.05.2020 13:12

<https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/ihlamur-kasirlari> 30.05.2020 13:18

<https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/beykoz-mecidiye-kasri> 30.05.2020 13:32

<https://www.google.com/search?q=prevantoryum+nedir&oq=prevantoryum&aqs=chrome.1.69i57j0l6.6591j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
30.05.2020 13:50

<https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/beykoz-mecidiye-kasri> 30.05.2020 13: 57

<https://www.millisaraylar.gov.tr/kasirlar/maslak-kasirlari> 30.05.2020 14: 10

<https://www.millisaraylar.gov.tr/muzeler/saray-koleksiyonlari-muzesi>
30.05.2020 14:57).

<https://www.dunyabulteni.net/zaman-mekn/heykelsever-padisah-sultan-abdulaziz> 30.05.2020 15.00

<https://www.kocaeli.bel.tr/webfiles/userfiles/files/pdf> 28.11.2020, 17: 33

GÖRSEL KAYNAKLAR

Harita 1: Antik Bithynia Bölgesi'nin coğrafi sınırları

https://www.researchgate.net/profile/Ismail_Kara2/publication/303988213
(17.02.2021 11:56)

Harita 2: Osmanlı İmparatorluğu döneminde İzmir Mutasarrıflığını Gösteren harita, Orlando Carlo Calumeno Arşivi.

(<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/tarihce/16> 17.02.2021 11: 15)

Resim 1: Antik Çağ Nikomedia'sını gösteren illüstrasyon

(Onur Şahna, A. Çalık Ross (2007): Kapak)

Resim 2: İzmit'in Fetih Simgesi Orhan Camii

(Şenel: 2016 s. 2768).

Resim 3: Hasta adam olarak nitelenen Osmanlı Devleti'ni gösteren görsel

(<https://mrcaseyhistory.com/2015.11.09/lesson-the-sick-man-of-europe/> 05. 12. 2020 15: 25).

Resim 4: İstanbul'daki Rus Sefaret Sarayı

(<https://books.openedition.org/ifeagd/docannexe/image/1658/img-2.png>)

Resim 5: Fotoğrafta sağ üstte Kasr-ı Hümayun önde ise tersane binaları ve çeşitli yapılar görülmektedir

(1937, Zamanın Aynasında Kocaeli 2009: 82-83).

Resim 6: Sultan Abdülaziz Heykeli

(<https://www.millisaraylar.gov.tr/blog/saray-bahcesinin-sessiz-konuklari-heykeller> 12.12.2020 19

Resim 7: Balyan Ailesi

(Vahan Zartaryan, Abide, İst.,1910/Türkiye Ermenileri Patrikhanesi Kitaplığı, Erkin Emiroğlu Fotoğraf Arşivi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi 1994. c. 2: s. 36)

Resim 8: Münire Sultan Sarayları

(<https://www.degisti.com/index.php/archives/17887>)

Resim 9: Dolmabahçe Sarayı'nın denize bakan ciheti

<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi> 12.12.2020 19: 50)

Resim 10: İzmit Kasr-ı Hümayunu

(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/kasr-i-humayun-saray-muzesi--zmit> 23.01.2020 17: 53)

Resim 10a: İzmit Kasrı'nın güney cihetinden bir görünüm

<https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/kasr-i-humayun-saray-muzesi-yillara-meydan-okuyor-41716765> 23.01.2021 19:12)

Resim 10b: İzmit Kasr-ı Hümayunu batı cihetinden bir görünüm

https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g298012-d12268341-Reviews-Kasr_i_Humayun_Saray_Muze-23.01.2021_22:09

Resim 11: Kasr-ı Hümayun güvenlik odası

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06. 06. 2020)

Resim 12: Üst kata çıkan gizli servis merdiveni

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06. 06. 2020).

Resim 13: Salon merdivenlerinin sağında kalan bölüm

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 14: Salon merdivenlerinin sağında kalan bölüm

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 15: Alt kattan üst kata çıkan Salon merdivenlerinin sağında kalan bölümdeki tuvalet

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 16: Alt kat Salon merdivenlerinin sağında kalan bölümde yer alan tuvaletteki aynalı lavabo

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 17: Kasrın üst kat bulunan yatak odasını, banyoya bağlayan kapı ve mermer döşeli banyo

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 18: Kasrın üst katında bulunan Mermer kaplı banyo

(Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020)

Resim 19: Üst katta bulunan, tuvalet

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 20: Üst kat tuvalet lavabosu

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 21: Üst katta sedefli odanın karşısında kalan servis odası

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 22: Üst kat sedefli odanın karşısında kalan servis odası

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 23: Üst kat servis odasında bulunan, çatıya çıkan merdiven

(Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).

Resim 24: İzmit Kasrı Hümayun Güney Cephe

(Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 25: İzmit Kasrı Kuzey Cephe

(Kocaeli Müzesi Arşivi).

Resim 26: İzmit Kasrı Batı Cephesi

(Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi).

Resim 26a: İzmit Kasrı Batı Cephesi

https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g298012-d12268341-Reviews-Kasrı_Humayun_Saray_Muze-23.01.2021_22:02

Resim 27: İzmit Kasrı giriş salonu tavanı

(Kocaeli Müze Md. Arş.).

Resim 28: İzmit Kasrı giriş salonu tavan bezemelerinden detay

(Yıldırım, 2016: 1790).

Resim 29: İzmit Kasrı giriş salonu tavan bezemelerinden detay

(Yıldırım, 2016: 1790).

Resim 30: Alt kat 1 No.lu oda tavan süslemesi detay

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 31: Alt kat 1 No.lu oda detay

(Yıldırım, 2016: 1789).

Resim 32: Alt kat 1 No.lu oda detay

(Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020)

Resim 33: Alt kat 1 No.lu oda

(Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020)

Resim 34: Alt kat 2 No.lu oda'nın tavan süslemeleri

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 35: Alt kat 2 No.lu oda detay

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 36: Alt kat 2 No.lu oda detay

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 37: Üst kata çıkan merdiven tavanı süslemesi

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 38: Üst kata çıkan merdiven tavanı süslemesinden detay

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 39: Üst kat Divanhane tavan süslemeleri

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 40: Üst kat Divanhane natürmort örneği

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 41: Üst kat Divanhane ampir süsleme detayı

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 42: Üst kat Divanhane ampir süsleme detayı

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 43: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki odadan tavan süsleme detayı

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 44: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki oda tavan süslemesi detayı

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 45: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki oda süsleme detayı

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 46: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki odadan detay

(Kocaeli Müze Md. Arş.)

Resim 47: Gemi Tasviri

(K.M.M.A.)

Resim 48: Gemi Tasviri

(K.M.M.A.)

Resim 49: Gemi Tasviri

(K.M.M.A.)

Resim 50: Gemi Tasviri

(K.M.M.A.)

Resim 51: Sultan V. Mehmed Reşad için yapılan hazırlıklar (Kasrın içinin bakımsız hali, yırtık perdelerinden de anlaşılmaktadır (27-28 Ekim 1909)

(Selvi, 2006. s: 940).

Resim 52: Beyaz boyalı bahçe korkulukları.

(Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020).

Resim 53: Alçak taş duvar üzerine yerleştirilen cam sınır duvarı.

Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020).

Resim 54: Kasrı Hümayun Saltanat kapısı.

(Foto: Aylin Gölcük, 26. 07. 2019).

Resim 55: Bahçe adım taşları ve aydınlatmalar.

(K. M. M. A).

Resim 56: Bahçede yer alan çeşitli ağaçlar

(Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020).

Resim 57: İzmit Kasrı'nın güney cihetinde yer alan çevre düzenlemelerinden şelale görüntüsü

(İzmit Belediyesi Arşivi)

Resim 58: İzmit Kasrı kuzey cihetinde yapılan çevre düzenlemelerinin ve alanın kuşbakışı görünümü.

(Kaynak: İzmit Belediyesi Arş.).

Resim 59: İzmit Kasrı ve Ek binalarının 1910-1986 yılları arasında çekilmiş bir fotoğrafı. İşaretli yapı 1986 yılında yıkılıp yerine Vali Konağı yapılan Agavat Dairesidir.

(<http://www.eskiturkiye.net/3534/izmit-saat-kulesi-ve-cevresinin-havadan-gorunumu> 12.12.2020)

Resim 60: İzmit Kasrı'nın Hükümet Konağı olarak kullanıldığı dönemlerden bir fotoğraf.

(Zamanın Aynasında Bir Uluşehir Kocaeli, 2009. s: 90).

Resim 61: SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaaı sırasında yapılan kazılardan.

(Karl Dörner Arşivi, Rıdvan Gölcük yoluyla Münster Asia Minor Studien).

Resim 62: SEKA Kağıt Fabrikası İnşaaı sırasında yapılan kazılardan.

(Karl Dörner Arşivi, Rıdvan Gölcük yoluyla Münster Asia Minor Studien)

Resim 63: SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaaı sırasında ortaya çıkan eserlerin Mehmet Ali Kâğıtçı ile inceleyen heyet

(Fotoğraf Yavuz Ulugün'ün özel arşivinden alınmıştır.)

Resim 64: İzmit şehrinin müze ihtiyacının kamuoyuna yansımalarının göstergesi bir gazete haberi.

(Kocaeli Dökümantasyon Merkezi)

Resim 65: Eski Eserler Ve Müzeler Komitesi Çalışmaları

(Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi 4.1.1961, Yer bilgisi: 2023-1-3, Kurum; 490-1-0-0)

Resim 66: Sümer İlkokulu

(Şenyurt, 2010. s: 64)

Resim 67: 1989 tarihli gazete haberi.

(Taha Toros Arşivi)

Resim 68: Çatı güçlendirme çalışmaları.

(Kâhya, 2012:144).

Resim 69: Yapıdan ayrılma eğilimi gösteren parapetler.

(Kâhya, 2012. s: 140).

Resim 70: İzmit Kasrının dökülen çatı parapetleri.

(Kâhya, 2012. s: 139).

Resim 71: İzmit Kasrının dökülen çatı parapetleri.

(Kâhya, 2012. s: 140).

Resim 72: Renk ve foto analizleri yapılan kalemişi süslemeler (Divanhane)

(Kâhya, 2012. s: 139)

Resim 73: Renk ve foto analizleri yapılan kalemîşi süslemeler (st kat merdiven tavanı).

(Kâhya, 2012. s: 139).

Resim 74: Renk ve foto analizleri yapılan kalemîşi süslemeler (Divanhane).

(Kâhya, 2012.s: 140).

Resim 75: Restorasyon öncesinde kasrın ıslak zeminlerinden merdivenlerin görünümü

(K.M. M. A.)

Resim 76: Kasrın ıslak zeminini oluşturan mermer döşemeler ve mermer küvet unsuru

(Kâhya, 2012. s: 145)

Resim 77: Kasrın ıslak zeminlerinden üst kat hamam odasında yer alan mermer eşme ve mermer yer döşemeleri

(K.M.M. A)

Resim 78: İzmit Müzesi bahçe teşhiri.

(K.M.M. A.).

Resim 79: İzmit Müzesi bahçe teşhiri.

(K.M.M. A.).

Resim 80: İzmit Müzesi bahçe teşhiri

(K.M.M. A.)

Resim 81: İzmit Müzesi bahçe teşhiri

(K.M.M. A.)

Resim 82: İzmit Müzesi iç mekân teşhiri.

(K.M.M. A.).

Resim 83: İzmit Müzesi iç mekân teşhiri

(K.M.M.A.)

Resim 84: İzmit Müzesi iç mekân teşhirinde kullanılan, vitrin rneği

(K.M.M. A.)

Resim 85: İzmit Müzesi Divanhane teşhiri.

(Foto Cem; C. Turgay Arşivi).

Resim 86: Saatçi Ali Efendi Konağı'nda oluşturulan arkeolojik eser deposu (1993)

(K.M.M. A.)

Resim 87: Saatçi Ali Efendi Konağı Arkeolojik Eser Deposu

(Kocaeli Müzesi Arşivi 1993)

Resim 88: İzmit Müzesi tadilatı sırasında bahçede eserler için oluşturulan çadır

(İzmit Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü arşivi 1993)

Resim 89: İzmit Müzesi tadilatı sırasında bahçede eserler için oluşturulan çadır

(İzmit Arkeoloji Müzesi Arşivi 1993)

Resim 90: Saray Müze Giriş holü teşhiri

(K.M.M. A.)

Resim 91: Bir numaralı cam vitrin içinde sergilenen porselenler.

(Foto: Ramazan Sayım tarafından çekilmiştir.)

Resim 92: İki numaralı cam vitrin içinde sergilenen porselenler.

(Foto: Ramazan Sayım tarafından çekilmiştir.)

Resim 93: Üç numaralı vitrinde sergilenen porselenler.

(Foto: Ramazan Sayım Tarafından çekilmiştir.)

Resim 94: Dört numaralı cam vitrinde sergilenen porselenler.

(Foto: Ramazan Sayım tarafından çekilmiştir)

Resim 95: Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel kıyafetleri İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir.

(Foto: K.M.M. A)

Resim 96: Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel kıyafetleri İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir.

(Foto: K.M.M. A)

Resim 97: 2013 yılında Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel eşyaları İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir.

(Foto: K.M.M. A)

Resim 98: 2013 yılında Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel eşyaları İzmit Kasr-ı Hümayun'da sergilenmiştir.

(Foto: K.M.M. A)

Resim 99: Giriş salonunda sergilenen arabacı kıyafeti

(K.M.M. A.)

Resim 100: Giriş salonunda sergilenen arabacı kıyafeti

(K.M.M. A.)

Resim 101: Atatürk Odası Teşhiri 1992

(İzmit Arkeoloji Müzesi Arşivi)

Resim 102: Atatürk Odası Teşhiri 2007

(İzmit Arkeoloji Müzesi Arşivi)

Resim 103: Atatürk Odası Teşhiri 2017

(K.M.M. A)

Resim 104: Alt kat protokol odası teşhiri

(K.M.M. A.)

Resim 105: Alt kat protokol odası teşhiri

(K.M.M. A.)

Resim 106: Üst Kat merdiven sahanlığı teşhirinde yer alan abanoz kaplama dolap

(K.M. M.A).

Resim 107: Üst Kat yatak odası teşhiri

(20.07.2020 Aylin Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır.)

Resim 108: Yatak odasında bulunan otağıyı andıran tepesine taçvari bir süs yerleştirilmiş olan cibinlik ile örtülmüş yatak.

(20.07.2020 A. Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır)

Resim 109: Sedefli oda teşhiri

(20.07.2020 Aylin Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır)

Resim 110: Kasrın üst katında bulunan divanhanenin teşhiri

(Aylin Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır 20.07.2020)

Resim 111a: Milli Mücadele yıllarında 1. Ordu Karargâhı olarak kullanılan İzmit Kasr-ı Hümayunu

(Fotoğraf Yavuz Ulugün'ün özel arşivinden alınmıştır)

Resim 111b: Resim 111b: İşgal güçleri tarafından çekilmiş İzmit Kasrı Hümayunu'nun hava fotoğrafı.

(Fotoğraf Yavuz Ulugün'ün kişisel arşivinden alınmıştır.)

Resim 112: Claude Farere ve Mustafa Kemal Atatürk İzmit Kasrı'nda (19.06.1922)

<https://mustafakemalim.com/claude-farrere-mustafa-kemal-pasa-izmitte-beraberler-14.12.2020> 01:26)

Resim 113: Sağda Gazeteci-Yazar Ali Kemal, solda ise Ali Kemal'in torununun çocuğu, bugün İngiltere Başbakanı olan Boris Johnson

(<https://ahvalnews.com/tr/osmanli/ali-kemal> 12.12.2020 23: 30)

Resim 114: İzmit Basın toplantısına Katılan Gazeteciler

(<http://www.eskiturkiye.net/2043/halide-edip-ve-adnan-adivar-cifti-izmitte-01/12/2020> 22:09)

Resim 115: İzmit Saat Kulesi

<http://www.eskiturkiye.net/2056/kocaeli-izmit-saat-kulesi-ve-kasr-i-humayun-tac-kapisi#lg=0&slide=0> 01.12.2020 22: 14)

Resim 116: İzmit Atatürk Heykeli

(Zamanın Aynasında Bir Ulu Şehir Kocaeli, 2009)

Resim 117: Dolmabahçe Sarayı

(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=bahceler> 09.06.2020/ 08: 31)

Resim 118: Dolmabahçe Sarayı Saltanat Kapısı

(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=bahceler> 09.06.2020/ 08: 54)

Resim 119: Dolmabahçe Sarayı, Camlı köşk Merasim Salonu tavanı detay

(Buldu, 2018: 88)

Resim 120: Dolmabahçe Sarayı Camlı köşk Merasim Salonu tavanı detay

(Buldu,2018: 89)

Resim 121: Dolmabahçe Sarayı Hünkâr Dairesi salonlarından 69 No.lu oda Mustafa Kemal'in çalışma köşesi

İstanbul Sarayları İlavesi, Yapı ve Kredi Bankası'nın Onuncu Yıldönümü Hatırası Olarak Hazırlanmıştır, 9 Eylül 1944-9 Eylül 1954, Doğan Kardeş Yayınları, Taha Toros Arşivi.

Resim 122: Atatürk'ün vefat ettiği 71 No.lu oda Dolmabahçe Sarayı

(<https://www.platformdergisi.com/yazi/haberler/14466/dolmabahce-sarayi-ziyaretcilerin-gozdesi#.Xrrfa2gzZPY>,12.05.2020 20: 43)

Resim 123: Sechan damgalı Altın varaklı konsol Dolmabahçe sarayı (Mavi Salon)

(<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4888/001582353010.pdf?sequence=3> (Taha Toros arşivi)

Resim 124: 4,5 tonluk kristal avize, Dolmabahçe Sarayı Muayede (Bayramlaşma- Tören) Salonu

(Dolmabahçe Sarayı, Milli Saraylar Yayını, İstanbul, 2016, s:83)

Resim 125: Beylerbeyi Sarayı (1863-1865)

(<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/7570>; 1964,09.06.2020, 21: 09)

Resim 126: Beylerbeyi deniz köşkleri

(<http://www.envanter.gov.tr/anit/smo/galeri/49554?page=1>, 09.06.2020, 21:36)

Resim 127: Beylerbeyi Sarayı deniz köşkleri

(<http://www.envanter.gov.tr/anit/smo/galeri/49554?page=5>, 09.06.2020,21:36)

Resim 128: Beylerbeyi Sarı köşk

(<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/49556?page=1>, 09.06.2020, 21:41)

Resim 129: Beylerbeyi Sarayı mermer köşk.

(<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/49555?page=0>, 06.06.2020, 21:45)

Resim 130: Beylerbeyi Sarayı Ahır köşkü.

(<https://www.sabah.com.tr/yasam/2019/01/18/ahir-kosku-restore-edildi.09.06.2020>, 21: 54)

Resim 131: Beylerbeyi Sarayı 23 No.lu oda Neo Barok-Neo Rokoko tarzı mobilyalar

(Dündar,2008:599).

Resim 132: Beylerbeyi Sarayı 6 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilyalar

(Dündar, 2008: s. 559)

Resim 133: Beylerbeyi Sarayı 12 No.lu oda, egzotik özellikler gösteren mobilya örneği.

(Dündar, 2008:572)

Resim 134: Beylerbeyi Sarayı 13 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilya sergileme örneği

(Dündar, 2008:557)

Resim 134: Beylerbeyi Sarayı 13 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilya sergileme örneği

(Dündar, 2008:557)

Resim 135: Beylerbeyi Sarayı 13 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilya sergileme örneği

(Dündar, 2008:557)

Resim 136: Beylerbeyi Selamlık giriş kapısındaki dinlenen aslan heykeli

(Khabbazi, 2016:247)

Resim 137: Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde yer alan yavrusunu emziren geyik heykeli

(Khabbiza, 2016:284)

Resim 138: Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde yer alan yavrusunu geyik heykeli

(Khabbiza, 2016:285)

Resim 139: Harem bahçesi spot aydınlatmaları ve sağda görülen uzun, beyaz, aydınlatma direği.

(Khabbazi, 2016: s. 293)

Resim 140: Harem bahçesi sahil duvarlarının üzerine yerleştirilmiş olan aydınlatmalar.

(Khabbazi, 2016: s. 292)

Resim 141: Sultan Abdülaziz ve Fransa Kraliçesi Eugénie.

(<http://merakdefteri.blogspot.com/2018/05/padisah-abdulaziz-ve-fransa-kralicesi.html> 14.12.2020 02: 44)

Resim 142: Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon.

(Dündar, 2008:585).

Resim 143: Beylerbeyi Kasrı Hümayunu bahçesinde taam sofrası

(Anonim)

Resim 144: Mehmed Reşad'ın Beylerbeyi Sarayında verdiği bir ziyafette hazır bulunan zevat ile kendi isteği üzerine çekilen fotoğraf

(<https://tr.pinterest.com/pin/447897125440339282/> 14.12.2020 02:57)

Resim 145: Ankara Atatürk Köşkü'nde yer alan ayı postu.

(<https://www.ensonhaber.com/medya/omur-gedik-ataturkun-evinde-ayi-postu-gorunce-30.05.2020> 00: 46)

Resim 146: Dolmabahçe Sarayı Muayede salonunda bulunan ayı postları

(TBMM Katolog Dolmabahçe Sarayı 2016. s: 74)

Resim 147: Dolmabahçe Sarayı yalı kapılarından örnek

(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=bahceler>, 10.06.2020, 18: 00)

Resim 148: Beylerbeyi Sarayı'nda Sultan Reşad tarafından verilen ziyafete deniz yoluyla gelen davetliler Beylerbeyi bahçesinde.

Devlet Arşivleri

Resim 149: Sultan Mehmed Reşad'ın İzmit Kasr-ı Hümayunu'na araçlarla geçişi

(Selvi, 2016: s. 941).

Resim 150: Louvre Müzesi

(<https://www.travelingturks.com/muze-saray-hizli-giris-bileti/louvre-muzesi> 12.06.2020, 18.57)

Resim 151: Versailles Sarayı Müzesi

(<https://gezipgordum.com/versay-sarayi-ve-bahceleri/> 12.06.2020, 19: 01)

Resim 152: Versailles Sarayında bir oda tefrişi

(<https://gezipgordum.com/versay-sarayi-ve-bahceleri/> 12.06.2020, 19: 03)

Resim 153: Buckingham Sarayı'ndan bir görünüş

(<https://www.arkitektuel.com/buckingham-sarayi/> 12.06.2020, 19: 08)

Resim 154: Buckingham Sarayı'ndan bir görünüş

(<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.arkitektuel.com%2Fbuckingham-> =1592064283652, 12.06.2020, 19:11)

Resim 155: Ermitaj Müzesi

(<http://burcununaklindakiler.blogspot.com/2014/11/rusya-st-petesburg-2009-baltk-denizi.html>, 12.06.2020, 19: 17)

Resim 156: Mustafa Kemal Beylerbeyi Sarayı Havuzlu Salonda halay çekerken

(<https://isteaturk.com/Kronolojik/Tarih/1936/9/2>, 12.06.2020, 17:21)

Resim 157:Süfera Salonu sergisinde kullanılan cam fanuslu ayaklı şamdanlar, büyük vazolarla oluşturulan sergileme örneği

(Buldu, 2018: s. 40).

Resim 158: Dolmabahçe Sarayı Mavi Salon teşhiri

(Buldu, 2018: 76).

Resim 159: Dolmabahçe sarayı Pembe Salon

(<https://sanat-magazin.com/seyahat/dolmabahce-sarayi-ve-gazi-mustafa-kemal-aturk/14.12.2020> 15:14)

Resim 160: Dolmabahçe Selamlık Binek Salon genel görünüm

(Buldu, 2018: s. 35)

Resim 161: Beylerbeyi sarayı 25. Nolu oda yerleşim planı olarak Kasrın Kabul Salonuna benzer.

(Buldu, 2018: s. 157)

Resim 162: ‘Sultan Abdülaziz Besteleriyle Kasr-ı Hümayun Turu’ isimli etkinlik. 10-10-2018.

(Foto: Murat Ulaşan)

Resim 163: ‘Sultan Abdülaziz Besteleriyle İzmit Kasr-ı Hümayunu Turu’ isimli etkinlik. 10-10-2018.

(Foto: Murat Ulaşan)

Resim 164: ‘Sultan Abdülaziz Besteleriyle İzmit Kasr-ı Hümayunu Turu’ isimli etkinlik. 10-10-2018.

(Foto: Murat Ulaşan)

Resim 165: Troya Müzesi’nde hologram yardımıyla canlandırılan, Antik dönemden günlük yaşam sahnesi.

(Troya Müzesi 2.kat Sergi Salonu, Foto: Aylin Gölcük 28.11.2020)

Resim 166: Troya Müzesi 3. Kat sergi salonunda kullanılan kiosk örneği.

(Foto: Rıdvan Gölcük, 28.11.2020).

Resim 167: Troya Müzesi 3. Kat sergi salonunda kullanılan videoda Troya kahramanlarından Helen kendi hikâyesini anlatmaktadır.

(Foto: Rıdvan Gölcük, 28.11.2020)

Resim 168: Çanakkale Kilitbahir Kalesi sergisinde kullanılan kiosk.

(Foto: Aylin Gölcük, 27. 08. 2020)

Resim 169: Çanakkale Kilitbahir Kalesi Piri Reis'in balmumundan yapılmış heykeli camekân ardında sergilenmektedir. Aynı mekânda Piri Reis'in hayatını anlatan bir de animasyon film gösterilmektedir.

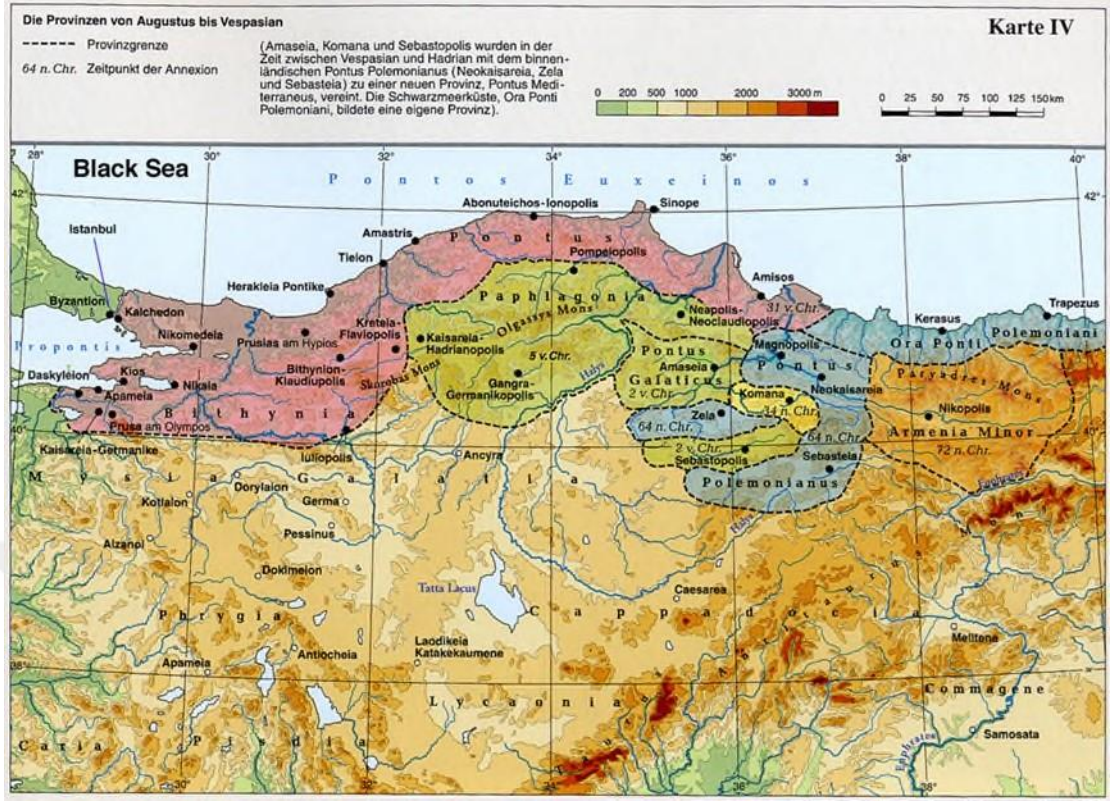
(Foto: Aylin Gölcük, 28. 08. 2020)

Resim 170: Çanakkale Kilitbahir Kalesi bahçesinde yer alan bir topçu eri, rütbeli bir asker ve kale burcunda gözlem yapan bir başka askerin heykeli hava koşullarına karşı dirençli malzemenen yapılmış ve bahçe teşhirindeki yerlerini almışlardır.

(Foto: Aylin Gölcük, 28. 08. 2020)



HARİTALAR



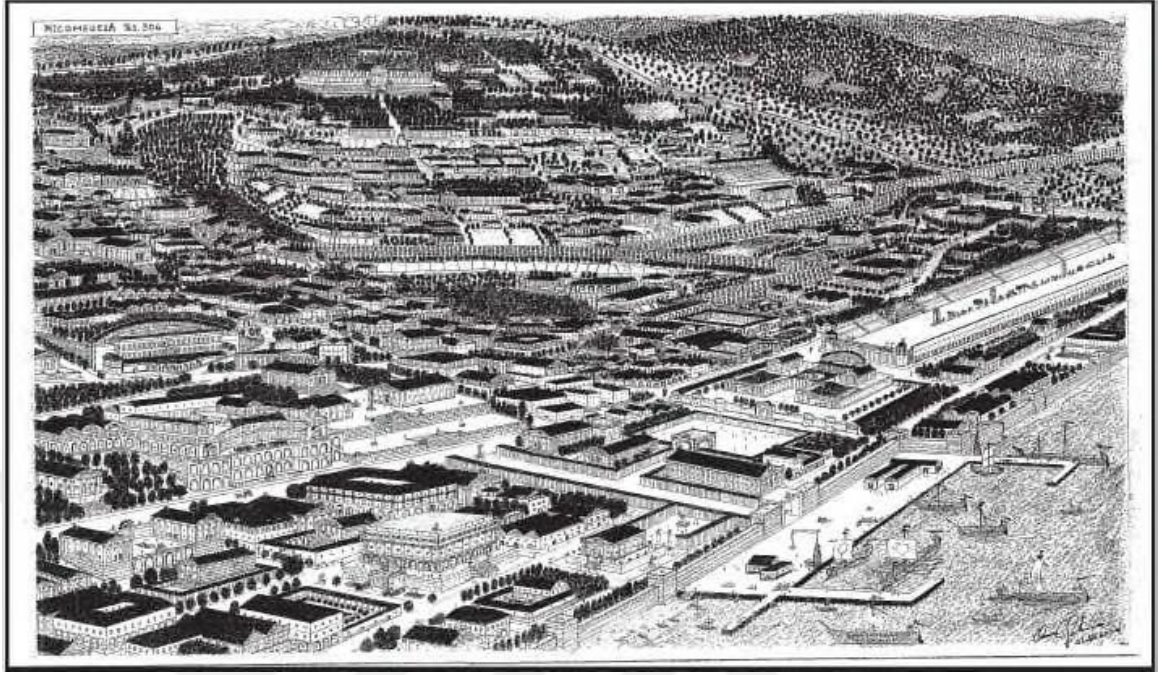
Harita 1: Antik Bithynia Bölgesi'nin coğrafi sınırları



Harita 2: Osmanlı İmparatorluğu döneminde İzmird Mutasarrıflığını gösteren harita, Orlando Carlo Calumeno Arşivi.

LEVHALAR

LEVHA I



Resim 1: Antik Çağ Nikomedia'sını gösteren Onur Şahna tarafından çizilmiş illüstrasyon (Ross 2007: Kapak)



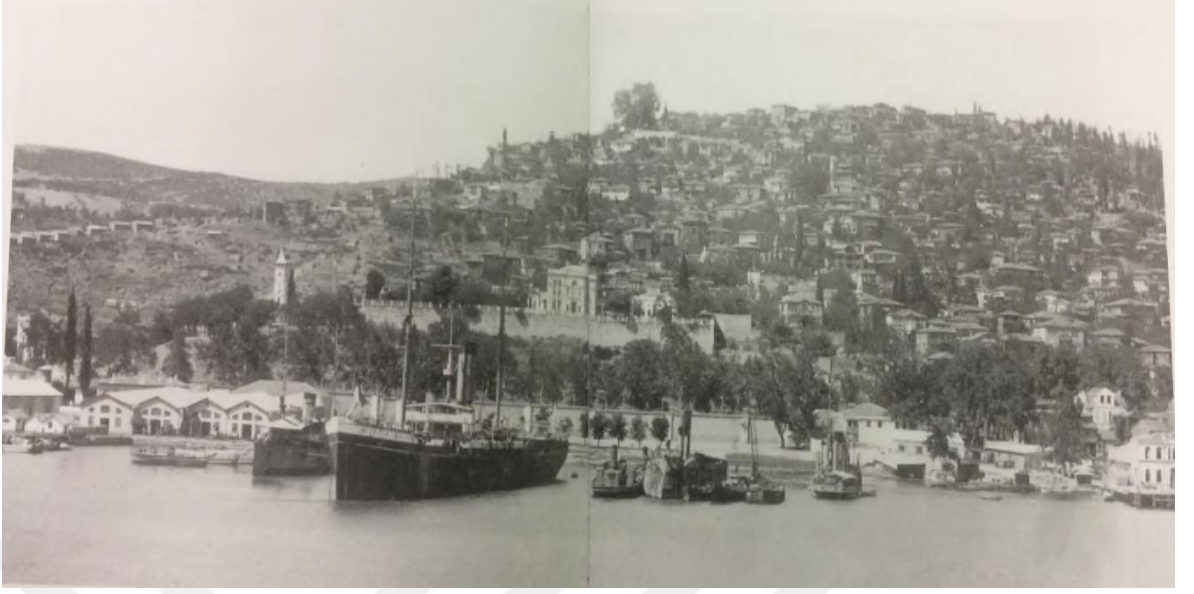
Resim 2: İzmit'in Fetih Simgesi Orhan Camii (Şenel: 2016 s. 2768).



Resim 3: Hasta adam olarak nitelenen Osmanlı Devleti'ni gösteren görsel. (<https://mrcaseyhistory.com/2015/11/09/lesson-the-sick-man-of-europe/> 05. 12. 2020 15: 25).



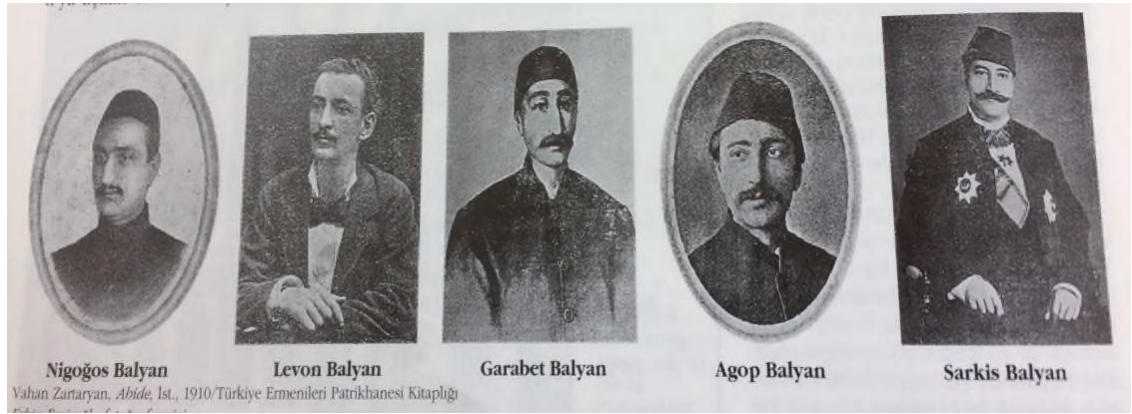
Resim 4: İstanbul'daki Rus Sefaret Sarayı
(<https://books.openedition.org/ifeagd/docannexe/image/1658/img-2.png>)



Resim 5: Fotoğrafta sağ üstte Kasr-ı Hümayun önde ise tersane binaları ve çeşitli yapılar görülmektedir (1937, Zamanın Aynasında Kocaeli 2009: 82-83).



Resim 6: Sultan Abdülaziz Heykeli (<https://www.millisaraylar.gov.tr/blog/saray-bahcesinin-sessiz-konuklari-heykeller> 12.12.2020 19: 45)



Resim 7: Balyan Ailesi (Vahan Zartaryan, Abide, İst.1910/Türkiye Ermenileri Patrikhanesi Kitaplığı, Erkin Emiroğlu Fotoğraf Arşivi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi 1994. c. 2: s. 36)



Resim 8: Münire Sultan Sarayları.
(<https://www.degisti.com/index.php/archives/17887>)



Resim 9: Dolmabahçe Sarayı'nın denize bakan ciheti
(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi> 12.12.2020 19: 50)



Resim 10: İzmit Kasr-1 Hümayunu Batı Cephesi (K. M. M. A.)



Resim 10a: İzmit Kasrı'nın güney cihetinden bir görünüm



Resim 10b: İzmit Kasrı Hümayunu Doğu Cephesi



Resim 11: Güvenlik odası



Resim 12: Gizli servis merdiveni



Resim 13:



Resim 14:



Resim 15: Alt kattan üst kata çıkan Salon merdivenlerinin sağında kalan bölümdeki tuvalet (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).



Resim 16: Alt kat Salon merdivenlerinin sağında kalan bölümde yer alan tuvaletteki aynalı lavabo. (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).



Resim 17:Kasrın üst katında bulunan yatak odasını, banyoya bağlayan kapı ve mermer döşeli banyo. (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06. 06. 2020).

LEVHA X



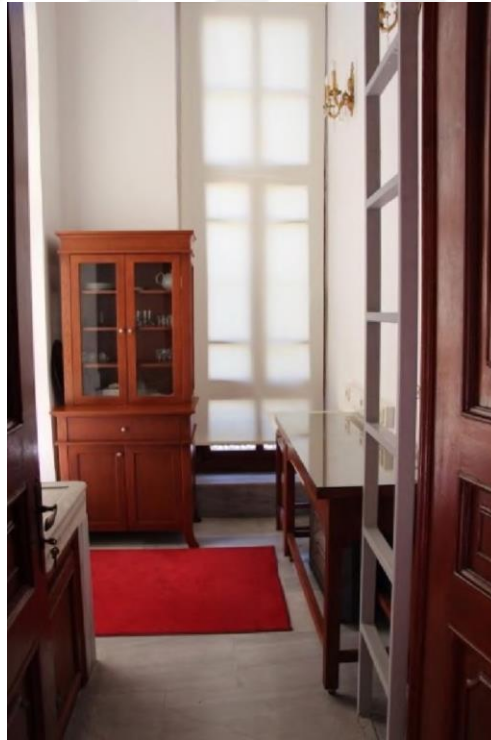
Resim 18: Kasrın üst katında bulunan Mermer kaplı banyo (Foto:Aylin Gölcük, 20. 07. 2020)



Resim 19: Üst katta bulunan, tuvalet (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06. 06. 2020).



Resim 20: Üst kat tuvalet lavabosu (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06. 06. 2020).



Resim 21: Üst katta sedefli odanın karşısında kalan servis odası (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).



Resim 22:Üst kat sedefli odanın karşısında kalan servis odası (Onur Çoban tarafından çekilmiştir, 06.06.2020).



Resim 23: Üst kat servis odasında bulunan, çatıya çıkan merdiven.



Resim 24: İzmit Kasrı Hümayun Güney Cephe (Kocaeli Müzesi Arşivi).



Resim 25: İzmit Kasrı Kuzey Cephe (Kocaeli Müze Müdürlüğü arşivi)



Resim 26: İzmit Kasrı Batı Cephesi (Kocaeli Müze Müdürlüğü Arşivi).



Resim 26a: İzmit Kasrı Hümayunu doğu cephesi



Resim 27: (K. M. M. A).



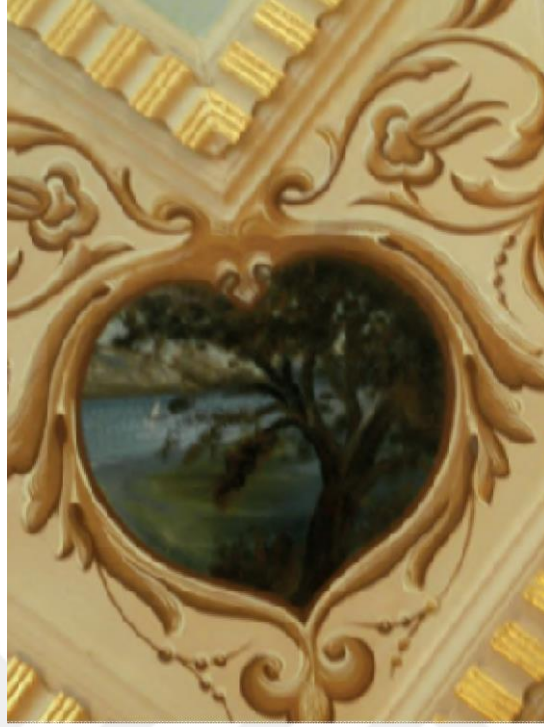
Resim 28: (Yıldırım, 2016: 1790).



Resim 29: İzmit Kasrı giriş salonu tavan bezemelerinden detay (Yıldırım, 2016: 1790).



Resim 30: Alt kat 1 No.lu oda tavan süslemesi detay (Kocaeli Müze Md. Arş.)



Resim 31: Alt kat 1 No.lu oda detay (Yıldırım, 2016: 1789).



Resim 32: Alt kat 1 No.lu oda detay

LEVHA XVIII



Resim 33: Alt kat 1 No.lu oda. (Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020).



Resim 34: Alt kat 2 No.lu oda'nın tavan süslemeleri. (Kocaeli Müze Md.Arş.)



Resim 35: Alt kat 2 No.lu oda detay (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 36: Alt kat 2 No.lu oda detay (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 37: Üst kata çıkan merdiven tavanı süslemesi (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 38: Üst kata çıkan merdiven tavan süslemesinden detay (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 39: Üst kat Divanhane tavan süslemeleri (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 40: Üst kat Divanhane natürmort örneği (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 41: Üst kat Divanhane ampir süsleme detayı (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 42: Üst kat Divanhane ampir süsleme detayı (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 43: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki odadan tavan süsleme detayı (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 44: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki oda tavan süslemesi detayı (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 45: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki oda süsleme detayı (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 46: Üst Kat Divanhanenin doğusundaki odadan detay (Kocaeli Müze Md. Arş.).



Resim 47: Gemi Tasviri (K.M. M. A.)



Resim 48: Gemi Tasviri (K.M. M. A.)



Resim 49: Gemi Tasviri (K.M.M.A.)



Resim 50: Gemi Tasviri (K.M.M.A.)



Resim 51: Sultan V. Mehmed Reşad için yapılan hazırlıklar (Kasrın içinin bakımsız hali, yırtık perdelerinden de anlaşılmaktadır) (27-28 Ekim 1909) (Kaynak: Selvi, 2006: 940).



Resim 52: Beyaz boyalı bahçe korkulukları.



Resim 53: Alçak taş duvar üzerine yerleştirilen cam sınır duvarı. (Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020).



Resim 54: Kasrı Hümayun Saltanat kapısı. (Foto: Aylin Gölcük, 26. 07. 2019).



Resim 55: Bahçe adım taşları ve aydınlatmalar. (K. M. M. A).



Resim 56: Bahçede yer alan çeşitli ağaçlar (Foto: Aylin Gölcük, 20. 07. 2020).



Resim 57: İzmit Kasrı'nın güney cihetinde yer alan çevre düzenlemelerinden şelale görüntüsü (İzmit Belediyesi Arşivi)



Resim 58: İzmit Kasrı kuzey cihetinde yapılan çevre düzenlemelerinin ve alanın kuşbakışı görünümü. (Kaynak: İzmit Belediyesi Arş.).



Resim 59: İzmit Kasrı ve Ek binalarının 1910-1986 yılları arasında çekilmiş bir fotoğrafı. İşaretli yapı 1986 yılında yıkılıp yerine Vali Konağı yapılan Agavat Dairesidir. (<http://www.eskiturkiye.net/3534/izmit-saat-kulesi-ve-cevresinin-havadan-gorunumu> 12.12.2020).



Resim 60: İzmit Kasrı'nın Hükümet Konağı olarak kullanıldığı dönemlerden bir fotoğraf. (Zamanın Aynasında Bir Uluşehir Kocaeli, 2009:s:90).



Resim 61: SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaatı sırasında yapılan kazılardan. (Karl Dörner Arşivi, Rıdvan Gölcük yoluyla Münster Asia Minor Studien).



Resim 62: SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaası sırasında yapılan kazılardan.(Karl Dörner Arşivi, Rıdvan Gölcük yoluyla Münster Asia Minor Studien)



Resim 63: SEKA Kâğıt Fabrikası İnşaası sırasında ortaya çıkan eserlerin Mehmet Ali Kâğıtçı ile inceleyen heyet.(Fotoğraf Yavuz Ulugün'ün özel arşivinden alınmıştır.)

13 Eylül 1940 Türkyolu Gazetesi

İZMİTTE MÜZE İHTİYACI

**Bulunan Tarihi Eserler bunu
bir zaruret halinde his ettiriyor**

**Halkevinin Öncülük ederek bu Müzenin Tees-
süsüne yardım etmesi isteniyor**

Şehrimizde Bulunan Eserler Büyük Tarihi Kıymeti Haizdir

Resim 64: İzmit şehrinin müze ihtiyacının kamuoyuna yansımalarının göstergesi bir gazete haberi. (Kocaeli Dökümantasyon Merkezi).



SÜMER İLKOKULU (SEKA İLKOKULU)

Resim 65: Sümer İlkokulu (Şenyurt, 2010: 64).

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 20 - Van Müzesi:
Gelecekte bir bölge Müzesi olarak düşünülen Van bölge Müzesine hazırlık olmak üzere şimdiden mahallince temin edilecek bir arsada (250.000) lira sarfiyle bir Müze binası inşaatı, mevcut Müzenin depo haline getirilmesine.

MÜZE DEPOLARI

- 1 - Alacahöyük Müze Deposu:
Bugünkü ihtiyacı karşılayacak durumdadır. Eski Halkevi Binasının (halen Selekter) Müze'ye katılmasıyla Alacahöyükü bir açık hava Müzesi haline getirilmesi için (100.000) lira verilmesine?
- 2 - Burdur Müze Deposu:
Aynen muhafazası ve normal tahsisatla geliştirilmesi.
- 3 - Denizli Müze Deposu:
Denizli çevresinde mevcut İslami eserlerin zenginliği dolayısıyla bölgeye şamil Müze Müdürlüğü olması uygun görülmüş mevcut depomun muhafazası ile on yıllık süre zarfında mahallince temin edilecek arsada (250.000) lira tahsis ederek bir Müze binasının inşaatına.
- 4 - Bodrum Müze Deposu:
Deniz altı araştırmaları gözönüne alınarak buranın memurluk haline getirilmesine ve on yıllık süre zarfında (100.000) lira ödenekle bir Müze binası yaptırılmasına.
- 5 - Erdek Müze Deposu:
Bölgenin tarihi ve turistik değeri gözönüne alınarak depomun memurluk haline getirilmesine ve on yıllık süre içinde mahallince temin edilecek arsa üzerine (100.000) Liraya bir bina yapılmasına.
- 6 - Harpuz Müze Deposu
Halen yavaş eserlerin toplandığı eski binanın onarılarak ihtiyaca yeter durum getirilmesi.
- 7 - Erkişehir Müze Deposu:
Halen depo olarak kullanılan binanın tamiri ile ihtiyacı karşılayacak duruma getirilmesi ve Seyit Gazi Türbesi'nin restore edilerek bu çevrede bulunan Etnografik eserlerin ihtiva eder bir Müze memurluğu olarak ibyasına.
- 8 - Kars Müze Deposu:
İslami ve Etnografik eserler bakımından olduğu kadar, bir serhat şehri olarak da hususi önemi hâiz bulunan Kars'ta bir Müze Müdürlüğü kurulması ve on yıllık süre içinde mahallinden temin edilecek arsada (200.000) lira ödenekle bir Müze binası inşaatına.
- 9 - İzmit Müze Deposu:
Bu bölgede çıkan ve İstanbul'a nakledilemeyen eserleri toplayıp muhafaza etmek üzere on yıllık süre içinde mahallince temin edilecek arsada (100.000) lira ile bir Müze deposu yaptırılmasına.
- 10 - Karacasu - Aphrodisias:
Hali hazır durumu ile ihtiyacı karşılayacak durumdadır.
- 11 - Kayık İntos:
Hali hazır durumu ile ihtiyacı karşılayacak durumdadır.

Resim 66: Eski Eserler Ve Müzeler Komitesi Çalışmaları (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi 4.1.1961, Yer bilgisi: 2023-1-3, Kurum; 490-1-0-0)



Resim 67: 1989 tarihli gazete haberi. (Taha Toros Arşivi)



Resim 68: Çatı güçlendirme çalışmaları. (Kâhya, 2012:144).



Resim 69: Yapıdan ayrılma eğilimi gösteren parapetler. (Kâhya, 2012:140).



Resim 70: İzmit Kasrının dökülen çatı parapetleri. (Kâhya, 2012:139).



Resim 71: İzmit Kasrının dökülen çatı parapetleri. (Kâhya, 2012:140).



Resim 72: Renk ve foto analizleri yapılan kalemişi süslemeler (divanhane)
(Kâhya,2012:139)



Resim 73: Renk ve foto analizleri yapılan kalemişi süslemeler (üst kat merdiven tavanı). (Kâhya,2012:139).



Resim 74: Renk ve foto analizleri yapılan kalemişi süslemeler (Divanhane). (Kâhya,2012:140).



Resim 75: Restorasyon öncesinde kasrın ıslak zeminlerinden merdivenlerin görünümü (K. M. M. A.)



Resim 76: Kasrın ıslak zeminini oluşturan mermer döşemeler ve mermer küvet unsuru (Kâhya, 2012:145)



Resim 77: Kasrın ıslak zeminlerinden üst kat hamam odasında yer alan mermer çeşme ve mermer yer döşemeleri (K.M.M. A).



Resim 78: İzmit Müzesi bahçe teşhiri. (K. M. M. A.).



Resim 79: İzmit Müzesi bahçe teşhiri. (K. M. M. A.).



Resim 80: İzmit Müzesi bahçe teşhiri (K. M. M. A.)



Resim 81: İzmit Müzesi bahçe teşhiri (K. M. M. A.)



Resim 82: İzmit Müzesi iç mekân teşhiri. (K. M. M. A.)



Resim 83: İzmit Müzesi iç mekan teşhiri (K. M. M. A.)



Resim 84: İzmit Müzesi iç mekân teşhirinde kullanılan, vitrin örneği (K.M.M. A.)



Resim 85: İzmit Müzesi Divanhanne teşhiri. (Foto Cem; C. Turgay Arşivi).



Resim 86: Saatçi Ali Efendi Konağı'nda oluşturulan arkeolojik eser deposu (1993)
(K. M. M. A.)



Resim 87: Saatçi Ali Efendi Konağı Arkeolojik Eser Deposu (Kocaeli Müzesi Arşivi 1993)



Resim 88: İzmit Müzesi tadilatı sırasında bahçede eserler için oluşturulan çadır (İzmit Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü arşivi 1993)



Resim 89: İzmit Müzesi tadilatı sırasında bahçede eserler için oluşturulan çadır
(İzmit Arkeoloji Müzesi Arşivi 1993)



Resim 90: Saray Müze Giriş holü teşhiri (K. M. M. A.)



Resim 91: Bir numaralı cam vitrin içinde sergilenen porselenler. (Foto: Ramazan Sayım tarafından çekilmiştir.)



Resim 92: İki numaralı cam vitrin içinde sergilenen porselenler. (Foto: Ramazan Sayım tarafından çekilmiştir.)



Resim 93: Üç numaralı vitrinde sergilenen porselenler. (Foto: Ramazan Sayım Tarafından çekilmiştir.)



Resim 94: Dört numaralı cam vitrinde sergilenen porselenler. (Foto: Ramazan Sayım tarafından çekilmiştir.)



Resim 95: Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel kıyafetleri İzmit Kasrı Hümayun'da sergilenmiştir.(Foto: K. M. M. A)



Resim 96: Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel kıyafetleri İzmit Kasrı Hümayun'da sergilenmiştir.(Foto: K. M. M. A)



Resim 97: 2013 yılında Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel eşyaları İzmit Kâsır-ı Hümayun'da sergilenmiştir.(Foto: K. M. M. A)



Resim 98: 2013 yılında Selanik Atatürk Müzesi tadilatı sırasında Atatürk'ün özel eşyaları İzmit Kâsır-ı Hümayun'da sergilenmiştir.(Foto: K. M. M. A)



Resim 99: Giriş salonunda sergilenen arabacı kıyafeti (K. M. M. A.)



Resim 100: Giriş salonunda sergilenen arabacı kıyafeti (K. M. M. A.)



Resim 101: Atatürk Odası Teşhiri 1992 (Kocaeli Arkeoloji Müzesi Arşivi)



Resim 102: Atatürk Odası Teşhiri 2007 (Kocaeli Arkeoloji Müzesi Arşivi)



Resim 103: Atatürk Odası Teşhiri 2017 (K.M.M A)



Resim 104: Alt kat protokol odası teşhiri (K. M. M. A.)



Resim 105: Alt kat protokol odası teşhiri (K. M. M. A.)



Resim 106: Üst Kat merdiven sahanlığı teşhirinde yer alan abanoz kaplama dolap (K. M. M. A).



Resim 107: Üst Kat yatak odası teşhiri (20.07.2020 Aylin Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır.)



Resim 108: Yatak odasında bulunan otağını andıran tepesine taçvari bir süs yerleştirilmiş olan cibinlik ile örtülmüş yatak. (20.07.2020 A. Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır)



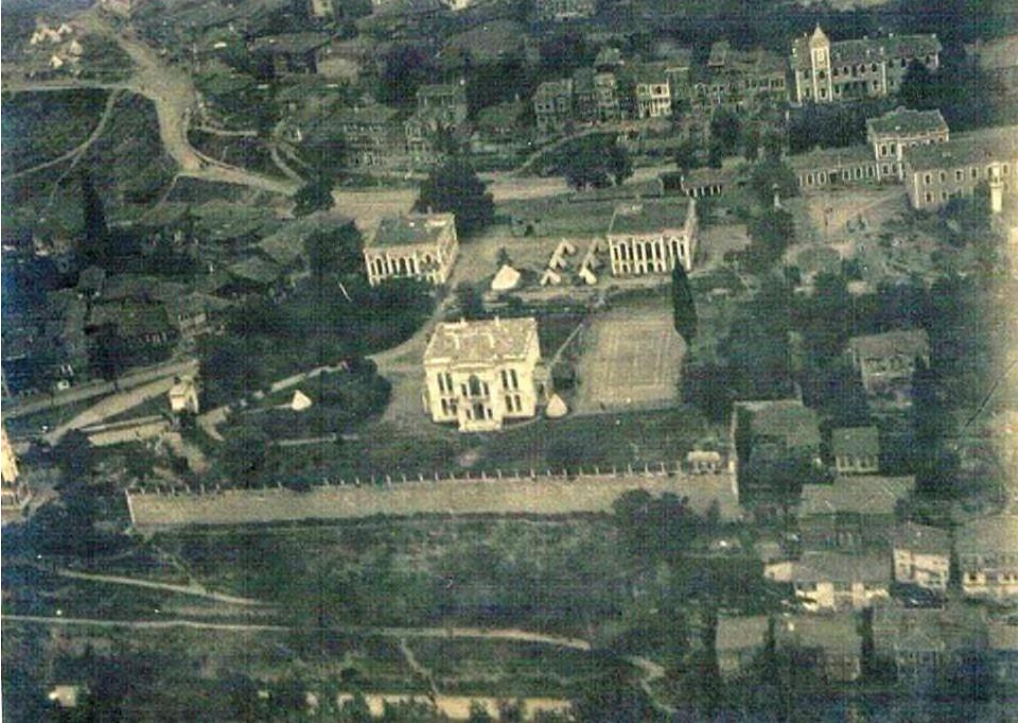
Resim 109: Sedefli oda teşhiri (20.07.2020 Aylin Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır.)



Resim 110: Kasrın üst katında bulunan divanhanenin teşhiri (Aylin Gölcük tarafından fotoğraflanmıştır). 20.07.2020



Resim 111a: Milli Mücadele yıllarında 1. Ordu Karargâhı olarak kullanılan İzmit Kasr-ı Hümayunu (Fotoğraf Yavuz Ulugün'ün özel arşivinden alınmıştır)



Resim 111b: İşgal güçleri tarafından çekilmiş İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun hava fotoğrafı. (Fotoğraf Yavuz Ulugün'ün kişisel arşivinden alınmıştır.)

LEVHA LVI



Resim 112: Claude Farere ve Mustafa Kemal Atatürk İzmit Kasrı'nda 19.06. 1922
(<https://mustafakemalim.com/claude-farrere-mustafa-kemal-pasa-izmitte-beraberler-14.12.2020 01:23>)



Resim 113: Sağda Gazeteci-Yazar Ali Kemal, solda ise Ali Kemal'in torununun çocuğu, bugün İngiltere Başbakanı olan Boris Johnson
(<https://ahvalnews.com/tr/osmanli/ali-kemal> 12.12.2020 23: 30)



Resim 114: İzmit Basın toplantısına Katılan Gazeteciler
(<http://www.eskiturkiye.net/2043/halide-edip-ve-adnan-adivar-cifti-izmitte>
01.12.2020 22: 09)



Resim 115: İzmit Saat Kulesi

<http://www.eskiturkiye.net/2056/kocaeli-izmit-saat-kulesi-ve-kasr-i-humayun-tac-kapisi#lg=0&slide=0> 01/12/2020 22:14



Resim 116: İzmit Atatürk Heykeli
(Zamanın Aynasında Bir Ulu Şehir Kocaeli, 2009)



Resim 117: Dolmabahçe Sarayı
(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=bahceler>
09.06.2020/ 08: 31)



Resim 118: Dolmabahçe Sarayı Saltanat Kapısı
(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=bahceler>
09.06.2020/ 08: 54)



Resim 119: Dolmabahçe Sarayı, Camlı köşk Merasim Salonu tavanı detay (Buldu,
2018: 88)



Resim 120: Dolmabahçe Sarayı Camlı köşk Merasim Salonu tavanı detay
(Buldu,2018: 89)



Resim 121: Dolmabahçe Sarayı Hünkâr Dairesi salonlarından 69 No.lu oda Mustafa Kemal'in çalışma köşesi (İstanbul Sarayları,)



Resim 122: Atatürk'ün vefat ettiği 71 No.lu oda Dolmabahçe Sarayı(<https://www.platformdergisi.com/yazi/haberler/14466/dolmabahce-sarayi-ziyaretcilerin-gozdesi#.Xrrfa2gzZPY>,12.05.2020 20:43



Resim 123: Sechan damgalı Altın varaklı konsol Dolmabahçe sarayı (Mavi Salon)
<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4888/001582353010.pdf?sequence=3> (Taha Toros arşivi)



Resim 124: 4,5 tonluk kristal avize, Dolmabahçe Sarayı Muayede (Bayramlaşma-Tören) Salonu (Dolmabahçe Sarayı, Milli Saraylar Yayını, İstanbul, 2016, s:83)



Resim 125: Beylerbeyi Sarayı (1863-1865)

(<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/7570> ;1964,09.06.2020, 21: 09)



Resim 126: Beylerbeyi deniz köşkleri

(<http://www.envanter.gov.tr/anit/smo/galeri/49554?page=1>, 09.06.2020, 21: 36)



Resim 127: Beylerbeyi Sarayı deniz köşkleri
(<http://www.envanter.gov.tr/anit/smo/galeri/49554?page=5>, 09.06.2020,21: 36)



Resim 128: Beylerbeyi Sarı köşk
(<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/49556?page=1>, 09.06.2020, 21: 41)



Resim 129: Beylerbeyi Sarayı mermer köşk. (<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/49555?page=0>, 06.06.2020, 21: 45)



Resim 130: Beylerbeyi Sarayı Ahır köşkü. (<https://www.sabah.com.tr/yasam/2019/01/18/ahir-kosku-restore-edildi>.09.06.2020, 21: 54)



Resim 131: Beylerbeyi Sarayı 23 No.lu oda Neo Barok-Neo Rokoko tarzı mobilyalar (Dündar,2008:599).



Resim 132: Beylerbeyi Sarayı 6 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilyalar (Dündar, 2008: s. 559)



Resim 133: Beylerbeyi Sarayı 12 No.lu oda, egzotik özellikler gösteren mobilya örneği. (Dündar, 2008:572)



Resim 134: Beylerbeyi Sarayı 13 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilya sergileme örneği (Dündar, 2008:557)



Resim 135: Beylerbeyi Sarayı 13 No.lu oda egzotik özellikler gösteren mobilya sergileme örneği (Dündar, 2008. s:557)



Resim 136: Beylerbeyi Selamlık giriş kapısındaki dinlenen aslan heykeli (Khabbazi, 2016. s: 247)



Resim 137: Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde yer alan yavrusunu emziren geyik heykeli(Khabbiza, 2016. s: 284)



Resim 138: Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde yer alan yavrusunu geyik heykeli(Khabbiza, 2016. s: 285)



Resim 139: Harem bahçesi spot aydınlatmaları ve sağda görülen uzun, beyaz, aydınlatma direği. (Khabbazi, 2016. s: 293)



Resim 140: Harem bahçesi sahil duvarlarının üzerine yerleştirilmiş olan aydınlatmalar.(Khabbazi, 2016. s: 292)



Resim 141: Sultan Abdülaziz ve Fransa Kraliçesi Eugénie
(<http://merakdefteri.blogspot.com/2018/05/padisah-abdulaziz-ve-fransa-kralicesi.html> 14.12.2020 02: 44)



Resim 142: Beylerbeyi Sarayı Mavi Salon. (Dündar, 2008. s: 585).



Resim 143: Beylerbeyi Kasrı Hümayunu bahçesinde taam sofrası



Resim 144: Mehmed Reşad'ın Beylerbeyi Sarayında verdiği bir ziyafette hazır bulunan zevat ile kendi isteği üzerine çekilen fotoğraf
(<https://tr.pinterest.com/pin/447897125440339282/> 14.12.2020 02: 57)



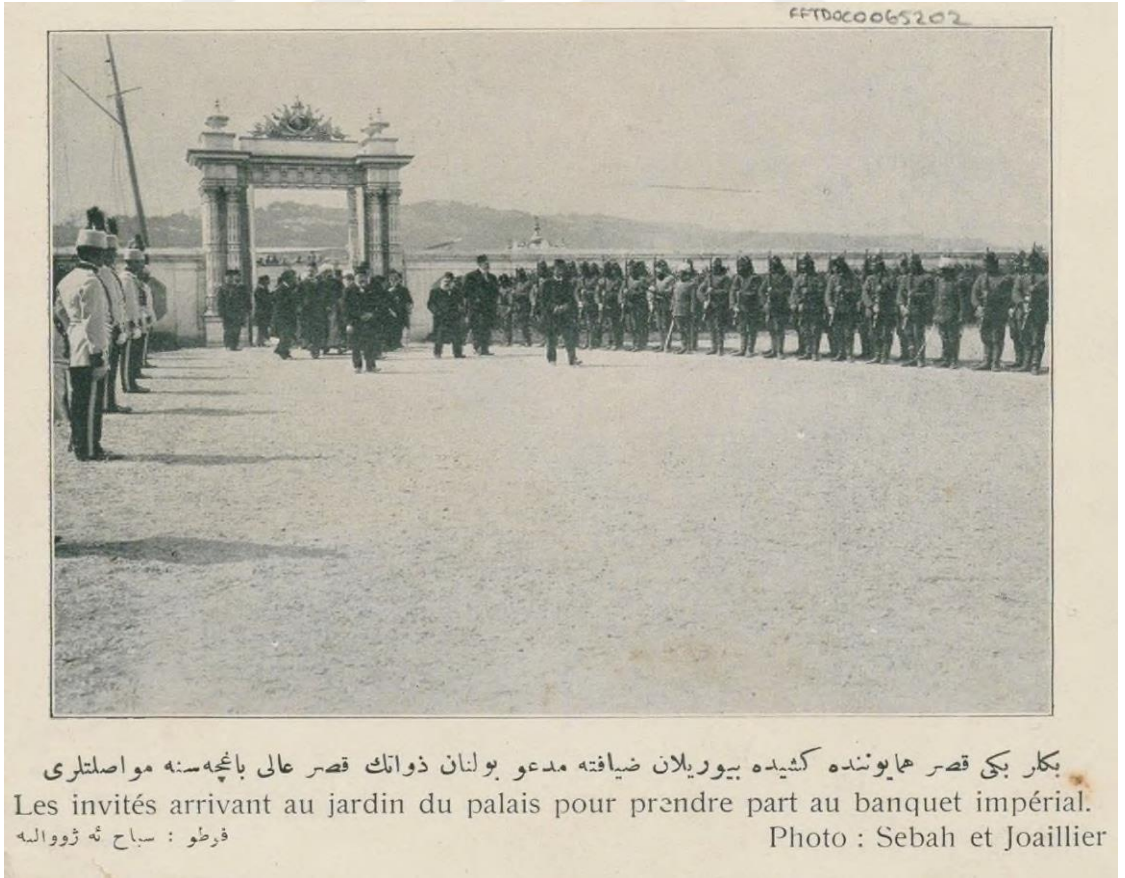
Resim 145: Ankara Atatürk Köşkü'nde yer alan ayı postu.
([https://www.ensonhaber.com/medya/30.05.2020 00: 46](https://www.ensonhaber.com/medya/30.05.2020_00:46))



Resim 146: Dolmabahçe Sarayı Muayede salonunda bulunan ayı postları (TBMM Katolog Dolmabahçe Sarayı 2016. s: 74)



Resim 147: Dolmabahçe Sarayı yalı kapılarından örnek
(<https://www.millisaraylar.gov.tr/saraylar/dolmabahce-sarayi?detay=bahceler>,
10.06.2020, 18: 00)

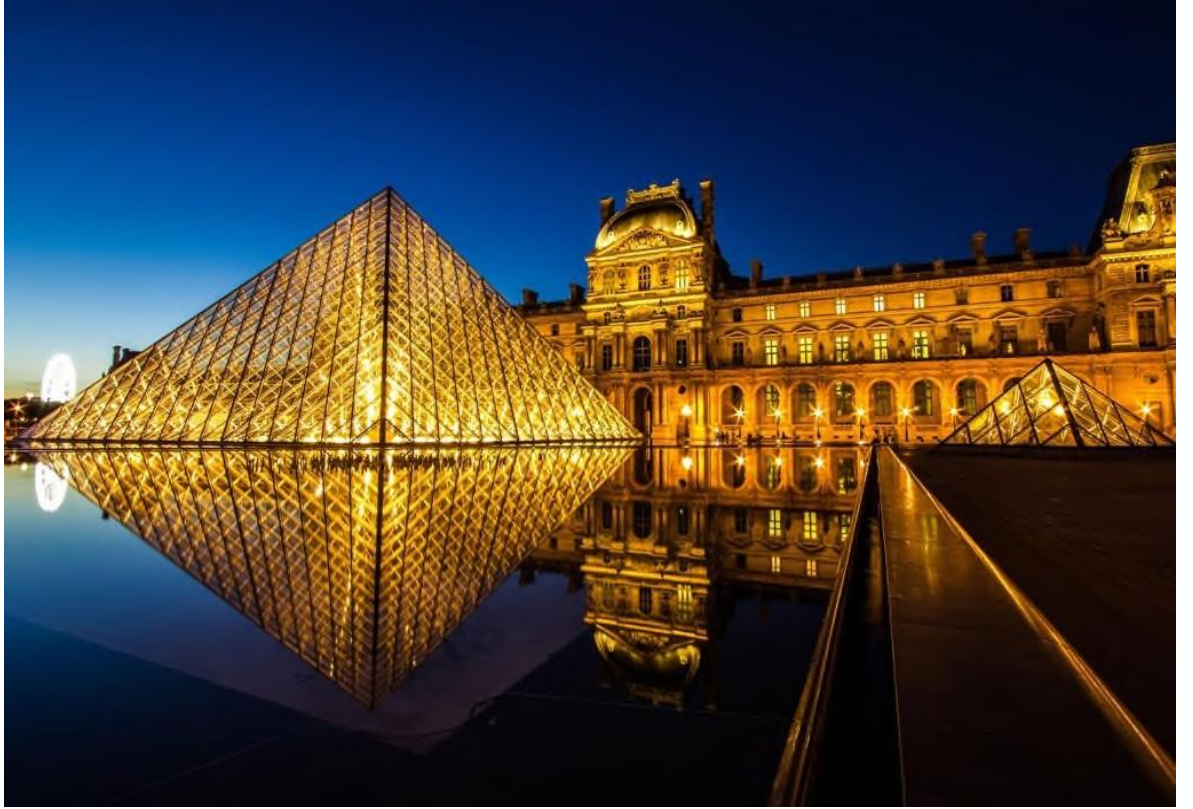


بکەر بکی قصر هایوننده کشیده بیوریلان ضیافته مدعو بولنان ذواتک قصر عالی باغچه سنه موصلتلی
Les invités arrivant au jardin du palais pour prendre part au banquet impérial.
فرطو : سباح نه ژوواله Photo : Sebah et Joaillier

Resim 148: Beylerbeyi Sarayı'nda Sultan Reşad tarafından verilen ziyafete deniz yoluyla gelen davetliler Beylerbeyi bahçesinde.



Resim 149: Sultan Mehmed Reşad'ın İzmit Kasr-ı Hümayunu'na araçlarla geçişi (Selvi, 2016: s. 941).



Resim 150: Louvre Müzesi (<https://www.travelingturks.com/muze-saray-hizli-giris-bileti/louvre-muzesi> 12.06.2020, 18: 57)



Resim 151: Versailles Sarayı Müzesi(<https://gezipgordum.com/versay-sarayi-ve-bahceleri/> 12.06.2020, 19: 01)



Resim 152: Versailles Sarayında bir oda tefrişi(<https://gezipgordum.com/versay-sarayi-ve-bahceleri/> 12.06.2020, 19: 03)



Resim 153: Buckingham Sarayı'ndan bir görünüş(<https://www.arkitektuel.com/buckingham-sarayi/> 12.06.2020, 19: 08)



Resim 154: Buckingham Sarayı'ndan bir görünüş(<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.arkitektuel.com%2Fbuckingham-> =1592064283652, 12.06.2020, 19:11)



Resim 155: Ermitaj Müzesi

(<http://burcununaklindakiler.blogspot.com/2014/11/rusya-st-petesburg-2009-baltk-denizi.html>, 12.06.2020, 19: 17)



Resim 156: Mustafa Kemal Beylerbeyi Sarayı Havuzlu Salonunda halay çekerken
(<https://isteaturk.com/Kronolojik/Tarih/1936/9/2>, 12.06.2020, 17: 21)



Resim 157:Süfera Salonu sergisinde kullanılan cam fanuslu ayaklı şamdanlar, büyük vazolarla oluşturulan sergileme örneği (Buldu, 2018: s. 40).



Resim 158: Dolmabahçe Sarayı Mavi Salon teşhiri (Buldu, 2018: 76).



Resim 159: Dolmabahçe sarayı Pembe Salon

(<https://sanat-magazin.com/seyahat/dolmabahce-sarayi-ve-gazi-mustafa-kemal-ataturk/14.12.2020> 15: 14)



Resim 160: Dolmabahçe Selamlık Binek Salon genel görünüm (Buldu, 2018: s. 35)



Resim 161: Beylerbeyi sarayı 25. Nolu oda yerleşim planı olarak Kasrın Kabul Salonuna benzer.(Buldu, 2018: s. 157)



Resim 162: ‘Sultan Abdülaziz Besteleriyle Kasr-ı Hümayun Turu’ isimli etkinlik. 10-10-2018. (Foto: Murat Ulaşan)



Resim 163: ‘Sultan Abdülaziz Besteleriyle İzmit Kasr-ı Hümayunu Turu’ isimli etkinlik. 10-10-2018. (Foto: Murat Ulaşan)



Resim 164: ‘Sultan Abdülaziz Besteleriyle İzmit Kasr-ı Hümayunu Turu’ isimli etkinlik. 10-10-2018. (Foto: Murat Ulaşan)



Resim 165: Troya Müzesi'nde hologram yardımıyla canlandırılan, Antik dönemden günlük yaşam sahnesi. (Troya Müzesi 2.kat Sergi Salonu, Foto: Aylin Gölcük 28.11.2020)



Resim 166: Troya Müzesi 3. Kat sergi salonunda kullanılan kiosk örneği. (Foto: Rıdvan Gölcük, 28.11.2020).



Resim 167: Troya Müzesi 3. Kat sergi salonunda kullanılan videoda Troya kahramanlarından Helen kendi hikâyesini anlatmaktadır. (Foto: Rıdvan Gölçük, 28.11.2020)



Resim 168: Çanakkale Kilitbahir Kalesi sergisinde kullanılan kiosk. (Foto: Aylın Gölcük, 27. 08. 2020)

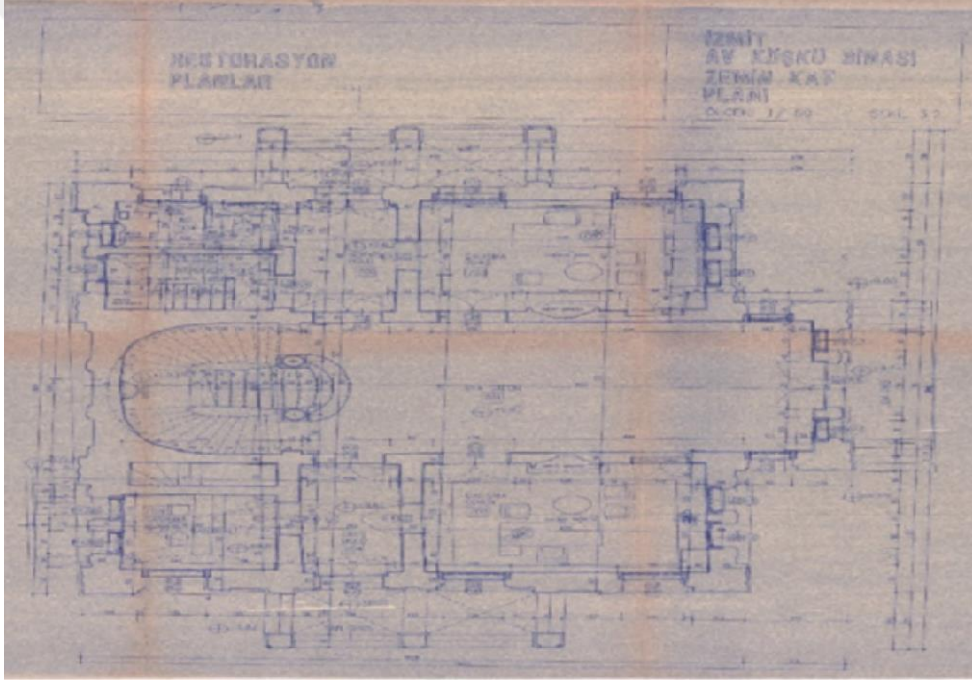


Resim 169: Çanakkale Kilitbahir Kalesi Piri Reis'in balmumundan yapılmış heykeli camekân ardında sergilenmektedir. Aynı mekânda Piri Reis'in hayatını anlatan bir de animasyon film gösterilmektedir. (Foto: Aylin Gölcük, 28. 08. 2020)

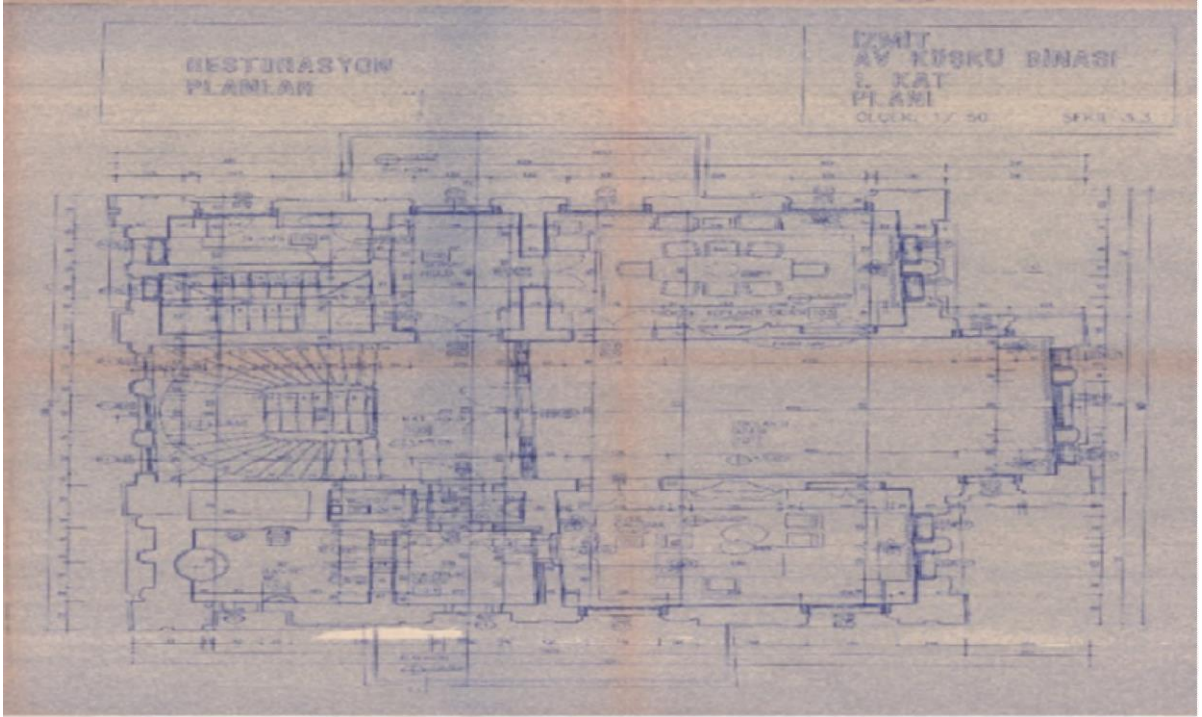


Resim 170: Çanakkale Kilitbahir Kalesi bahçesinde yer alan bir topçu eri, rütbeli bir asker ve kale burcunda gözlem yapan bir başka askerin heykeli hava koşullarına karşı dirençli malzemedен yapılmış ve bahçe teşhirindeki yerlerini almışlardır. (Foto: Aylin Gölcük, 28. 08. 2020)

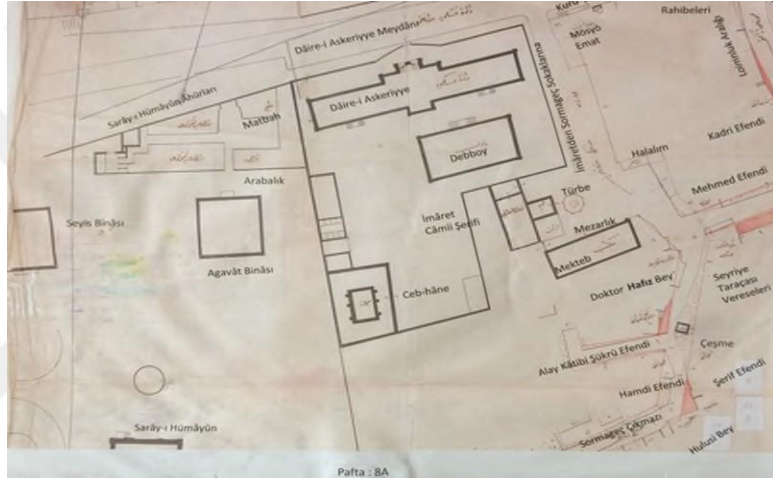
PLANLAR



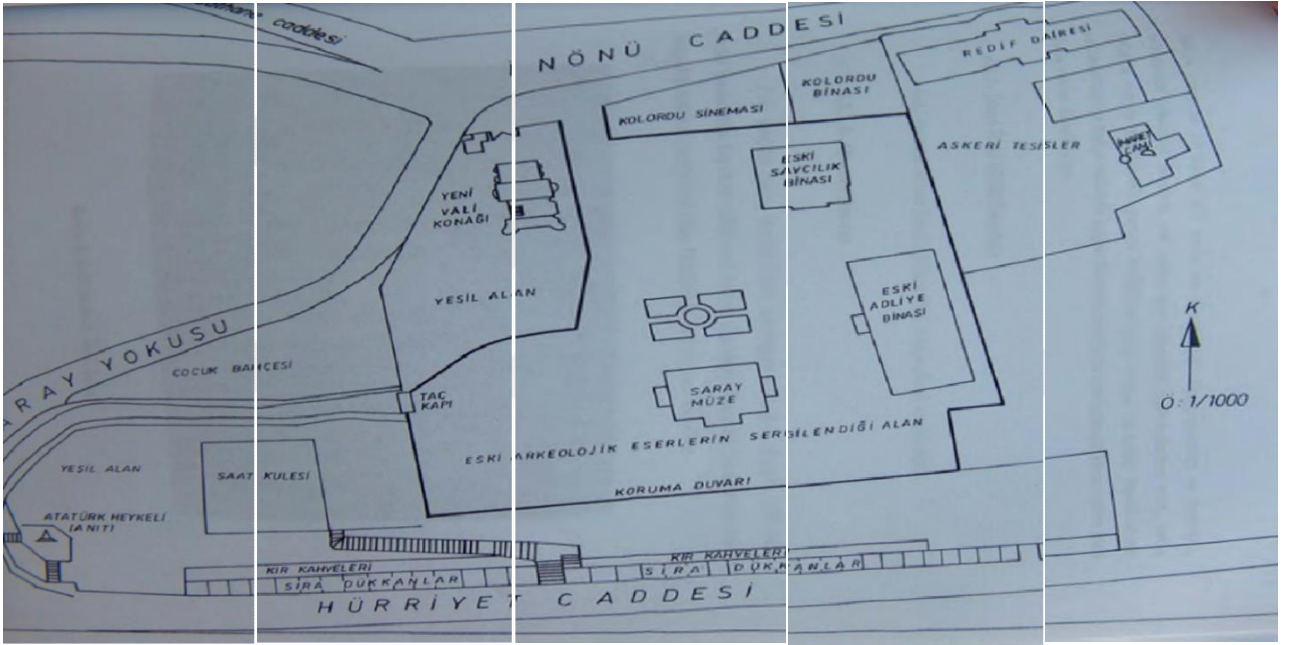
Şekil 1: İzmit Kasr-1 Hümayun zemin kat ÇE-MİM Mimarlık (Koruma Kurulu Arşivi)



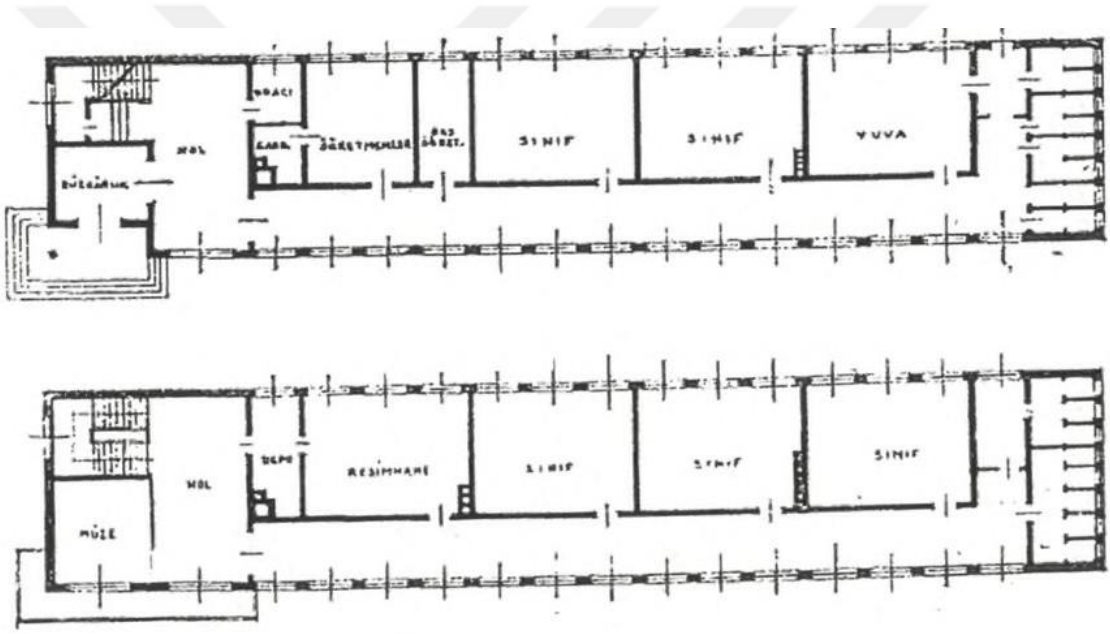
Şekil 2: İzmit Kasrı 1.Kat Planı. ÇE-MİM Mimarlık(Kaynak: Kocaeli Bölge Koruma Kurulu)



Şekil 3: İzmit Kasrı ve çevresinde yer alan müştemilatları gösteren kroki.(Muhittin Bakan Arşivinden 2019).

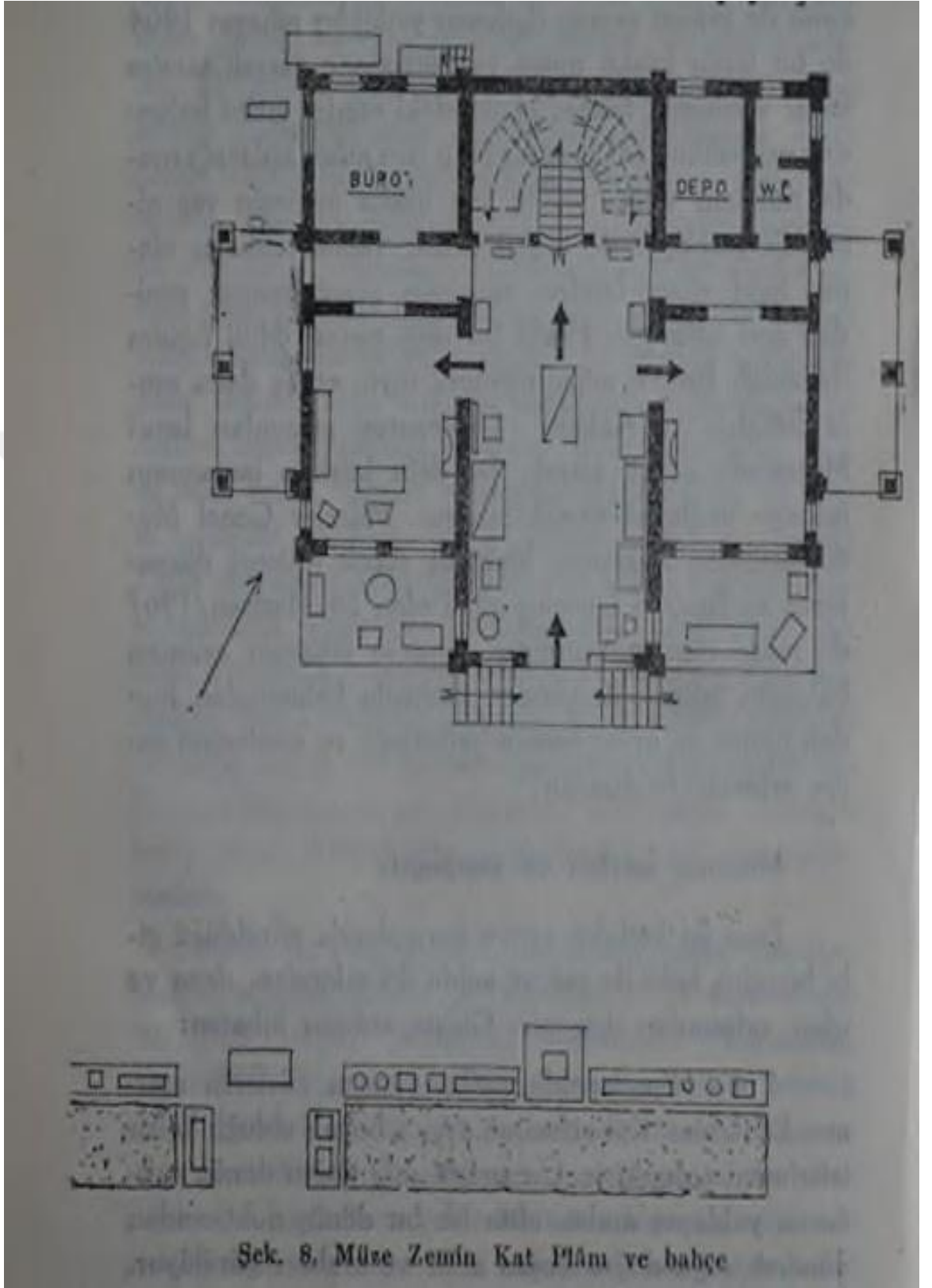


Şekil 4: İzmit Kasrının da içinde bulunduğu alanın 1986 sonrası durumunu gösteren plan. (Kocaeli Bölge Koruma Kurulu Arş.)



Kat Planları

Şekil 5: Sümer İlkokulu'nda müze için ayrılan bölümü gösteren plan. (Şenyurt, 2010: 65).



Şekil 6: İzmit Müzesinin, üzerinde eser ve vitrin yerleşiminin izlenebildiği planı (Fıratlı, 1971: 39).

TABLULAR

Tablo 1: Av Köşkü Atatürk Odası Eser Listesi

| Sıra No | Env. No | Adı | Cinsi | Bulunduğu Yer |
|---------|---------|---|---------------|------------------------|
| 1 | 195 | Saksılık(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 2 | 196 | Saksılık(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 3 | 256 | Yazı Masası | Ceviz | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 4 | 1008 | Sehpa(Özel İdare Müdür. Hibe | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 5 | 2006/22 | Telefon | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 6 | 2006/23 | Sehpa(Böbrek Şekilli) | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 7 | 2006/24 | Koltuk | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 8 | 2006/25 | Koltuk | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 9 | 2006/26 | Sehpa | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 10 | 2006/27 | Sehpa | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 11 | 2006/28 | Satranç Masası | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 12 | 2006/29 | Koltuk | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası |
| 13 | 12 | Salon Avizesi(Konya Müzes. | Kristal-Prinç | Av Köşkü Girişi |
| 14 | 34 | Arabacı Çizmesi(İki Adet)Topkapı Sarayı | Deve Derisi | Av Köşkü Girişi |
| 15 | 35 | Arabacı Elbisesi Topkapı Sarayı | Angidi Çuha | Av Köşkü Girişi |
| 16 | 36 | Arabacı Elbisesi Topkapı Sarayı | Angidi Çuha | Av Köşkü Girişi |
| 17 | 201 | Kaide (İki Adet) Topkapı Sarayı | Tahta | Av Köşkü Girişi |
| 18 | 700 | Lamba(Tokat Müzesi) | Nikel | Av Köşkü-Hamam Önü |
| 19 | 847 | Lamba(İzmit)S.A | Cam | Av Köşkü-Hamam Önü |
| 20 | 9 | Divan Aynası(Konya Müzesi) | Cam-Ahşap | Av Köşkü-Kabul Salonu |

Tablo 1 devam

| | | | | |
|----|-----|------------------------------------|----------------|-------------------------|
| 21 | 10 | Divan Ayna Masası Konya Müzesi) | Cam-Ahşap | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 22 | 21 | Dolap(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Cam | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 23 | 23 | Aynalı Dolap(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Cam | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 24 | 25 | Masa (Topkapı Sarayı) | Abanoz Kaplama | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 25 | 107 | Saat(Topkapı Sarayı) | Bronz | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 26 | 134 | Kanepe(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 27 | 135 | Kanepe(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 28 | 136 | Koltuk(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 29 | 137 | Sandalye(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 30 | 138 | Sandalye(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 31 | 139 | Sandalye(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 32 | 140 | Sandalye(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 33 | 141 | Sandalye(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 34 | 142 | Sandalye(Topkapı Sarayı) | Ahşap-Kumaş | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 35 | 163 | Fanus(Topkapı Sarayı) | Cam | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 36 | 164 | Fanus(Topkapı Sarayı) | Cam | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 37 | 165 | Şamdan(Topkapı Sarayı) | Bronz | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 38 | 166 | Şamdan(Topkapı Sarayı) | Bronz | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 39 | 270 | Abdülaziz Portresi(Topkapı Sarayı) | Mukavva | Av Köşkü-Kabul Salonu |
| 40 | 22 | Dolap(Topkapı Sarayı) | Abanoz Kaplama | Av Köşkü- Merdiven Holü |
| 41 | 78 | Şamdan(TİEM) | Pirinç | Av Köşkü-Merdiven Holü |

Tablo 1 Devam

| | | | | |
|-----|--------------------------------|---|---------------------|---------------------------|
| 42 | 145 | Şamdan(TİEM) | Pirinç | Av Köşkü-Merdiven Holü |
| 43 | 81 | Taçlı Şamdan(TİEM) | Bakır | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 44 | 84 | Sütun(Sehpa) (TİEM) | Gümüş | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 45 | 88 | Rahle (TİEM) | Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 46 | 197 | Saksılık(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 47 | 198 | Saksılık(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 48 | 271 | Kanepa(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 49 | 272 | Sandalye(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| | 273 | Sandalye(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| | 274 | Koltuk(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| | 275 | Divan Aynası(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| | 276 | Sehpa(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| | 277 | Sehpa(Eski eserler ve müzeler genel müd. Ankara) | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası |
| 111 | Kapaklı Kupa(Topkapı Sarayı) | | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 112 | Kapaklı Kupa(Topkapı Sarayı) | | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 154 | Tabaklı Fincan(Topkapı Sarayı) | | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 155 | Tabaklı Fincan(Topkapı Sarayı) | | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |

Tablo 1 Devam

| | | | |
|-----|--------------------------------------|----------|----------------------------|
| 156 | Tabaklı Fincan(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 157 | Tabaklı Fincan(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 158 | Tabaklı Fincan(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 159 | Tabaklı Fincan(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 161 | Aşure Testisi(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 183 | Gülabdan(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 184 | Gülabdan (Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 185 | Fincan-Tabak(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 186 | Fincan-Tabak(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 187 | Küçük Vazo(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 188 | Vazo(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 189 | Çiçeklik(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| 190 | Vazo(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin II |
| | | | |
| 105 | Sürahi(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin III |
| 151 | Tabaklı-Kapaklı Kupa(Topkapı Sarayı) | Kristal | Av Köşkü Girişi Vitrin III |
| 152 | Tabaklı-Kapaklı Kupa(Topkapı Sarayı) | Cam | Av Köşkü Girişi Vitrin III |
| 153 | Tabaklı-Kapaklı Kupa(Topkapı Sarayı) | Kristal | Av Köşkü Girişi Vitrin III |
| 160 | Aşure Testisi(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin III |
| 181 | Japon Vazosu(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin III |

Tablo 1 Devam

| | | | |
|-----|--------------------------------------|----------------|----------------------------|
| 182 | Japon Vazosu(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin III |
| | | | |
| 103 | Çiçeklik(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 104 | Çiçeklik(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 106 | Çiçeklik(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 109 | Kapaklı Vazo(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 150 | Tabaklı-Kapaklı Kupa(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 162 | Vazo(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 167 | Vazo(Topkapı Sarayı) | Porselen | Av Köşkü Girişi Vitrin IV |
| 24 | Yazıhane(Topkapı Sarayı) | Abanoz Kaplama | Av Köşkü-Yatak Odası |
| 117 | Karyola(Topkapı Sarayı) | Maden | Av Köşkü-Yatak Odası |
| 202 | Kanepe(Topkapı Sarayı) | Kumaş -Tahta | Av Köşkü-Yatak Odası |

Tablo 2: İzmit Kasrı-1 Hümayun Atatürk Odası Eser Listesi

| Sıra No | Env. No | Adı | Cinsi | Bulunduğu Yer | Sıra No |
|---------|---------|-----------------------|----------|------------------------|---------|
| 1 | 195 | Saksılık | Porselen | Av Köşkü-Atatürk Odası | 1 |
| 2 | 196 | Saksılık | Porselen | Av Köşkü-Atatürk Odası | 2 |
| 3 | 256 | Yazı Masası | Ceviz | Av Köşkü-Atatürk Odası | 3 |
| 4 | 1008 | Sehpa | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 4 |
| 5 | 2006/22 | Telefon | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 5 |
| 6 | 2006/23 | Sehpa(Böbrek Şekilli) | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 6 |
| 7 | 2006/24 | Koltuk | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 7 |
| 8 | 2006/25 | Koltuk | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 8 |
| 9 | 2006/26 | Sehpa | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 9 |
| 10 | 2006/27 | Sehpa | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 10 |
| 11 | 2006/28 | Satranç Masası | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 11 |
| 12 | 2006/29 | Koltuk | Ahşap | Av Köşkü-Atatürk Odası | 12 |

Tablo 3: İzmit Kasrı-1 Hümayunu Yatak Odası Eser Listesi

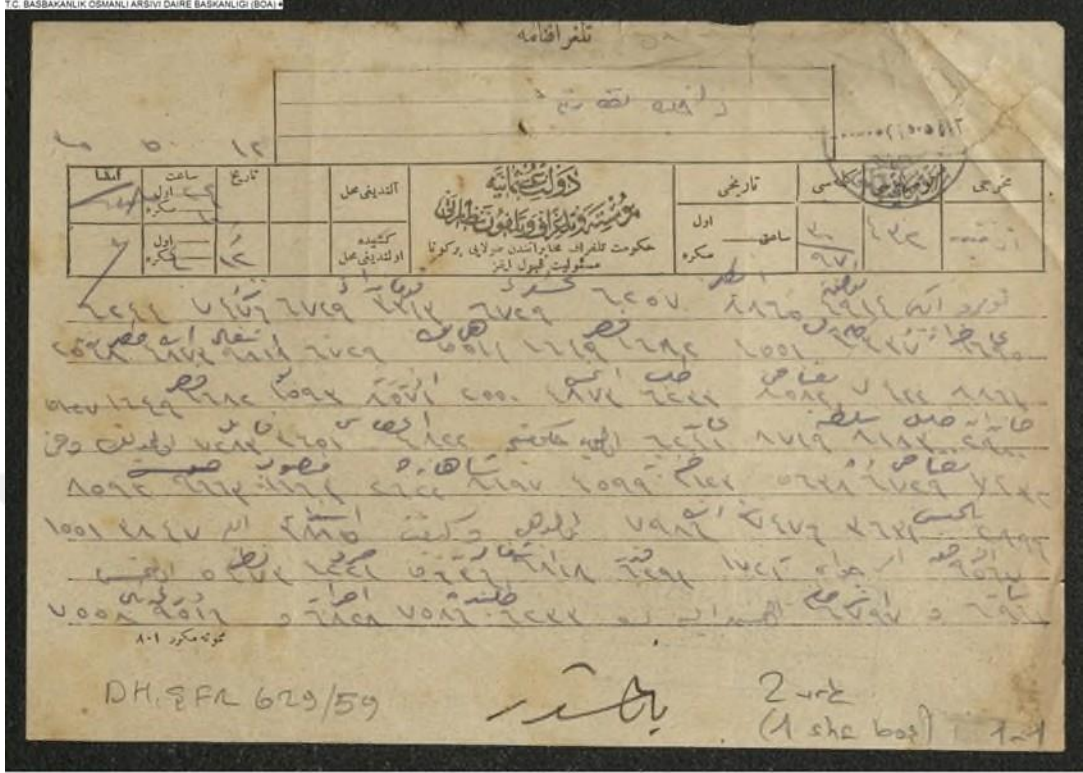
| Sıra No | Env. No | Adı | Cinsi | Bulunduğu Yer | Sıra No |
|---------|---------|----------|----------------|----------------------|---------|
| 1 | 24 | Yazıhane | Abanoz Kaplama | Av Köşkü-Yatak Odası | 1 |
| 2 | 117 | Karyola | Maden | Av Köşkü-Yatak Odası | 2 |
| 3 | 199 | Saksılık | Porselen | Av Köşkü-Yatak Odası | 3 |
| 4 | 200 | Saksılık | Porselen | Av Köşkü-Yatak Odası | 4 |
| 5 | 202 | Kanepe | Kumaş -Tahta | Av Köşkü-Yatak Odası | 5 |

Tablo 4: İzmit Kasrı-1 Hümayunu Sedefli Oda Eser Listesi

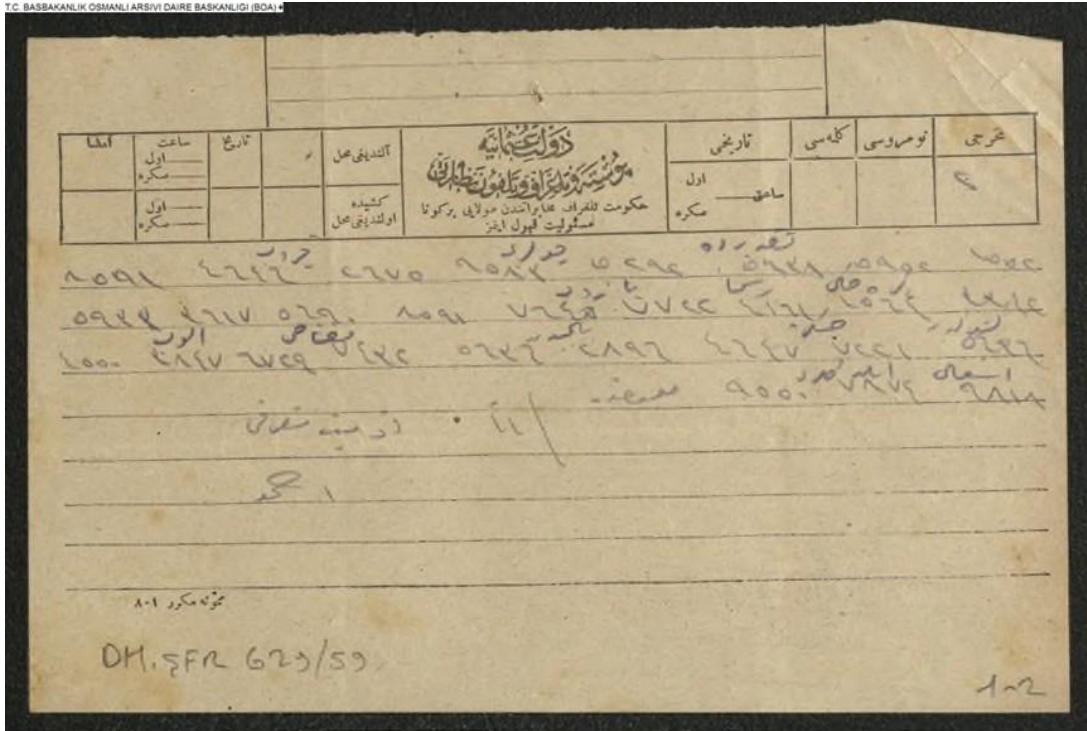
| Sıra No | Env. No | Adı | Cinsi | Bulunduğu Yer | Sıra No |
|---------|---------|--------------|---------------------|----------------------|---------|
| 1 | 81 | Taçlı Şamdan | Bakır | Av Köşkü-Sedef Odası | 1 |
| 2 | 84 | Sütun(Sehpa) | Gümüş | Av Köşkü-Sedef Odası | 2 |
| 3 | 88 | Rahle | Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 88 |
| 4 | 197 | Saksılık | Porselen | Av Köşkü-Sedef Odası | 4 |
| 5 | 198 | Saksılık | Porselen | Av Köşkü-Sedef Odası | 5 |
| 6 | 271 | Kanepe | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 6 |
| 7 | 272 | Sandalye | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 7 |
| 8 | 273 | Sandalye | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 8 |
| 9 | 274 | Koltuk | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 9 |
| 10 | 275 | Divan Aynası | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 10 |
| 11 | 276 | Sehpa | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 11 |
| 12 | 277 | Sehpa | Ahşap-Fildişi-Sedef | Av Köşkü-Sedef Odası | 12 |

Arşiv Belgeleri

EK I: İngiliz mümessil-i askerisinin Kasr-ı Hümayun'u İşgal etmiş olduğu (Izmid)



DH.ŞFR.00629.00059.001



DH.ŞFR.00629.00059.001

EK II: İzmid Tersanesinde bulunan Kasrın tamiri



I.DH.00623

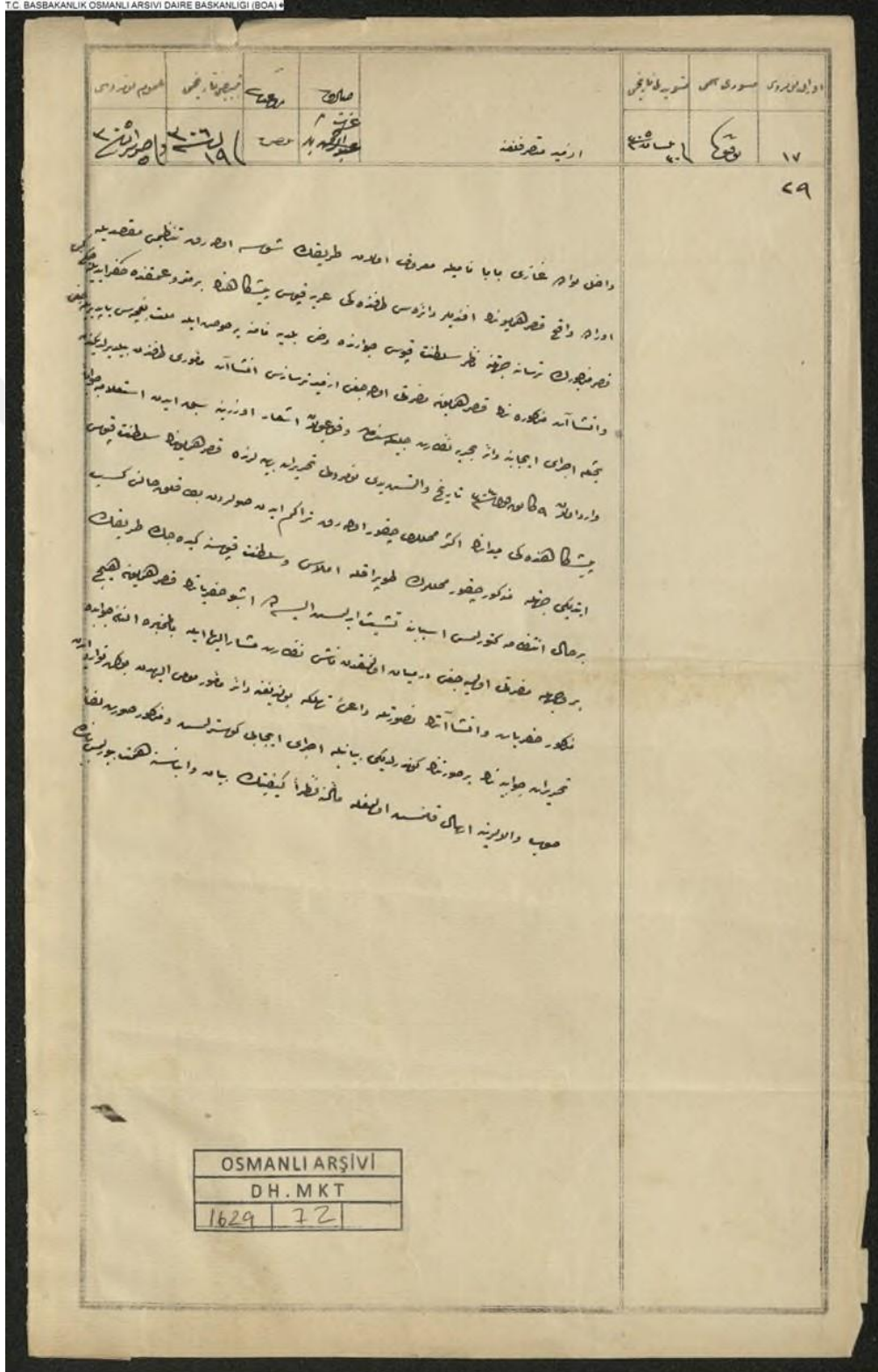
EK III: 27/Kasım/1992 yılında Kocaeli Deftardarlığı Milli Emlak depolarında muhafaza edilen 37 kalem eşya İzmit Müzesi tarafından devr alınmıştır.

| NO: | ADI VE NİTELİĞİ : | ADRESİ |
|-----|---|--------|
| 1 | Sehpa,böbrek biçimli,desenli çekmececi | 1 |
| 2 | Sehpa,yuvarlak formu,deserli çekmececi | 1 |
| 3 | Konsol,tek kapılı ve çekmececi | 1 |
| 4 | Abaajur,ayaklı,ahşap | 1 |
| 5 | Abaajur,ayaklı,deser | 1 |
| 6 | Konsol,deserli oymalı,çekmececi | 1 |
| 7 | Dolap,üç çekmececi | 1 |
| 8 | Ayna,ahşap çerçevesi,desenli | 1 |
| 9 | Levha,Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi | 1 |
| 10 | Levha,Atatürk'ün Sakarya Meydan Muharebesi | 1 |
| 11 | Levha,Atatürk,çerçevesi kırık | 1 |
| 12 | Levha,Atatürk'ün T.C. Ordularına mesajı | 1 |
| 13 | Pano,yeşil çuha kaplı | 1 |
| 14 | Atatürk büstü | 1 |
| 15 | Masa,oval,beyaz lake | 2 |
| 16 | Masa,yuvarlak,üstü yeşil çuha kaplı | 1 |
| 17 | Masa,dikdörtgen,beyaz lake | 1 |
| 18 | Komidin,tek göslü,beyaz lake | 1 |
| 19 | Şömine parçaları | 6 |
| 20 | Koltuk,desenli kumaş | 2 |
| 21 | Koltuk,yeşil kumaştan | 1 |
| 22 | Sandalye,bej kumaş üzerine kırmızı şeritli | 31 |
| 23 | Puf,kumaş kaplı | 2 |
| 24 | Sandalye,kendinden desenli kumaş,beyaz lake | 3 |
| 25 | Sandalye,açık kahve,kendinden desenli | 3 |
| 26 | Sandalye,yeşil kumaş,kendinden desenli | 5 |
| 27 | Kanepede,desenli,kısa kerarları korkuluklu | 1 |
| 28 | Sandalye,desenli kumaş,beyaz lake | 1 |
| 29 | Telefon,çiçek desenli,beyaz lake ? | 1 |
| 30 | Daktilo,Olivet,uzun klavyeli | 1 |
| 31 | Buzdolabı,Arçelik,yeşil,küçük boy | 1 |
| 32 | Çelik kasa,küçük boy | 1 |
| 33 | Koltuk,kahverengi,kendinden desenli | 2 |
| 34 | Çiçeklik(veya küllük) ,pirinçten | 1 |
| 35 | Duvar Aplikleri,muhtelif | 131 |
| 36 | Ayaklı abajur | 18 |
| 37 | Şömine parçaları,muhtelif boylarda,mermar | 19 |

TOPLAM : OTUZYEDİ KALEMDİR.

| | | | |
|-------------------|---------------------|---------------------|------------------|
| Teslim Edenler. | | Teslim Alanlar. | |
| Izmit Milli Emlak | Izmit Milli Emlak | Izmit Müzesi Uzmanı | Izmit Mus.Memuru |
| Md.Yardımcısı | Memuru | Arkeolog | Ayniyat Mem. |
| Sabina UĞUR | H. Canit KASIN | Taner AKSOY | Durak ALTUNEL |
| | Üst. emni | | |
| | Nehmet UĞUR | | |
| | Izmit Müzesi Müdürü | | |

Ek: IV: ‘İzmid’de Gazi Baba isimli yolun şose olarak tanziminde yapılacak harfiyat ve inşaatın Kasr-ı Hümayun için nasıl tehlike oluşturduğuna dair İzmid Tersanesi inşaat memurunun tahrirâtı gönderildiği’ ni gösteren belge. H-19-10-1306/ M. 1890-1891



Ek VI: İzmit Kasr-ı Hümayun'un Tamiri.(1325/R-16 M. 1909-1910)

TC BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
جمهوری اسلامی ایران
۱۱

از سید قطره ایله ایله مستونک محتاج تعمیر بونسته و لغا تقدیم قماره کشف و فتنه و کوسه لیلی و جبهه بایری بی بی ییلق مور از نور اوق و سید فزیده تعمیر از مذکور ملک جرس قابیل
اوره قضا کلاسیک بنا از مبلغ مزبورک داننده بجه ملک سه هالیه بر وجه سه خیمه خزینه جمعیه مالیه از مسیحا علی بن ابدوسه لیلی و نور ریحی صولانا ملک فخر علی بوزی به ایلان خیمه در ایلان
موضوعه لروناسن حساب حد ایشا الهیانه و عرصه و استیذان عمل مذکور تیاره ماکور ملک استغاری و در این متعلقه ملک اعلام و در کتاباری و زینه سولای بزم دنه قاضی خیمه و در ک
در کتاب قطره ایله ایله مستونک جزی تعمیر از زم بونسته و لغا ایشای متعلقه ساعده سامیه خیمه تعمیر تیاره بجه بایری از روز قماره حدیث و لی ادر کدر
بایع الدوله و اساتید
بی ناطق
نه

76/49
i.ML 1325/R-16

1

I.ML.00076.00049.001

Ek VII: İzmid Kasr-ı Hümayunu'nun tamiri. (1325R-16 M. 1909-1910)

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

4

دائرة
إزميد
العثماني
١٠١٩

دوئلو اقدم حضرتده
ازميد قصرها بيدي شمتو ك بر صيد كسف يزمي بي بيك التي يوزاد تو را التي غون له تعبيرى وبلغ بر بوران سه حاله بود چه سه صعيد
ماليه ازميد جوى اموالده هو اذ تسوي خصوصه و بر جبر نظر رت جيله سناك تعبيرى عصبه و تقويم قسطنطيه اوليه هزمه و بعد اراده سه حضرتده
شخصه بر يوزار نكده سيعا تقار يزمي بيله نكده نادري برتم نكده ازميد

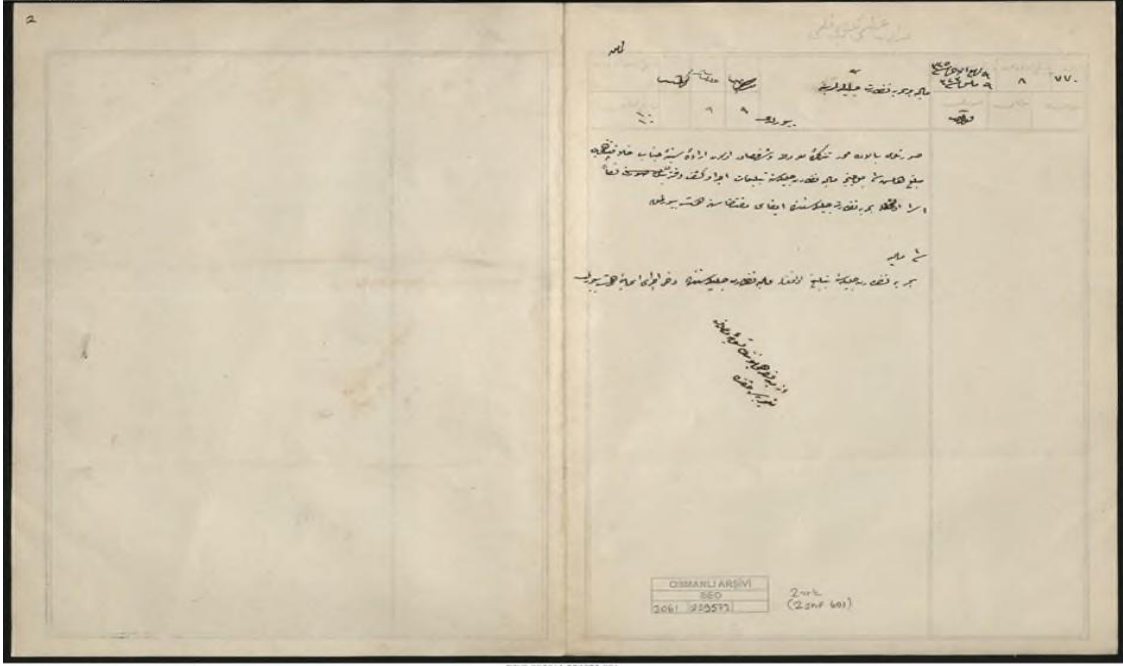
مردودى حاكمه كبريه
سيه دسته نظام از يوزار حضوره مملوكه على يوزار سيه
ايمه سناك حاكمه كبريه جيمه ازميد حيا حاكمه كبريه
مردودى كسبه ازميد مردودى حاكمه كبريه
ايمه سناك حاكمه كبريه

76/49
1 ML 1325/R-16

2

I.ML.00076.00049.002

Ek VIII: İzmir kasr-ı hümayununun tesviye-i masarîf-ı tamiriyesi hakkında tezkire-i maruza ve irade-i seniyye suretleri zirine muharrer buyruldu-yı âli. (Bahriye, Maliye) H-10-04-1325/ M.1909-1910



BEO.003061.229573.001

Ek IX: İstanbul II No.lu Kültür Varlıkları Koruma Başkanlığı'nın Kasırda yapılmak istenen büro ve teşhir değişikliğine verdiği karar.(Kocaeli Kurul Müdürlüğü Arşivi)

1111\1111\1111\1111
KURUL KARARI

İST

II

T.C.
Kil.Tijl 0A ICI
ALI Kil. VE TABİAT VARLIKLARINI
:a11 ICI

KARAR

topl nt.1 T rihi v No:
Karar T rih v

Z1.11.1 - 137
Z1.1.2.1

Topl t.1 Veri: 1ST

1D111 - Maic.u,"-1 peşş mahallesi, 4 pafta, 219 ada, 1 parseldek1
Abdulaziz Av köşkü bahçesinin teşhir ve tanzimine ilişkin İstanbul Rölöve
ve Anıtlar Müdürlüğünden 21.12.1990 günü intikal eden 21.12.1990 gün ve
1588 numara ile kayıtlı bilgi ve belgeler incelendi,yapılan görüşmeler
sonunda:

İzmit, 219 ada, 1 parseldeki Abdulaziz Av köşkü binasının içinde
devrinin eşyasıyla bir tepre Padişah köşkü müzesi olarak kullanılabilceği na
encek idari fonksiyonlarının müze dışına çıkarılması,müze bahçesinin
köşke uygun biçimde tanzimine, yapılmak istenen teşhir ve tanzimin Kültür
Bakanlığının kuracağı ayrı ve yeni bir müze binasında ilgili birimlerince
gerçekleştirilebileceğine karar verildi.

BAŞKA
vi EYİCE

VEKİLİ
Ergun T RI

Bulunmadı

Üye
Sinan GE M

Üy
TAP

Üye
smail H.KÖSE

Üye

Üye

OSMAN NURİ CEBE
İzmit El.Baş.Tem
Bulunmadı

.,MA. 25.12.1991

EK X: İzmit Kasr-ı Hümayunu'nun Restorasyonu Esnasında Eserlerin Durumu



EK X Devam




**İZMİT MÜZESİ
ESER FİŞİ**

Foto No. _____

- 1) Envanter No. : 875 (E.256)
- 2) Kazı No. : _____
- 3) Eserin adı ve cinsi : Yazı Masası (Ceviz)
- 4) Bulunduğu yer : _____
- 5) Devri : _____
- 6) Ölçüsü : Boy 160 Cm. En 65 Cm. Yüksek. 75 Cm.
- 7) Müzeye geldiği gün : 9 Ağustos 1968
- 8) Müzeye geliş şekli : Eski Eserler ve Müzeler
- 9) Müzedeki yeri : Genel Müdürlüğünden
- 10) Yayınlandığı yer : Ust Kat Salon

Üç sağ tarafta, üç sol tarafta biri de ortada olmak üzere 7 adet çekmeceği vardır. Masanın üzeri deri ile kaplı bulunmaktadır.



EK X Devam



IZMIT MÜZESİ
ESER FİŞİ

Foto No. 7

1) Envanter No. : 413 (F.135)
2) Kazı No. :
3) Eserin adı ve cinsi : Kanape (Kumaş, Ahşap)
4) Bulunduğu yer :
5) Devri : Osmanlı
6) Ölçüsü :
7) Müzeye geldiği gün : 28.1.1967
8) Müzeye geliş şekli : Topkapı Sarayı Müzesi
9) Müzedeki yeri : 401. Kat Salonu
10) Yayınlandığı yer :
Envanter No:413 'deki Kanopenin takımına aittir.

EK X Devam



EK X Devam



**IZMİT MÜZESİ
ESER FİŞİ**

Foto No. _____

- 1) Envanter No. : 22
- 2) Kazı No. : _____
- 3) Eserin adı ve cinsi : Dolap (Abonoz kaplamalı)
- 4) Bulunduğu yer : _____
- 5) Devri : Osmanlı 19.y.y.
- 6) Ölçüsü : Boy 165 cm. En 52 cm. yüksek. 102 cm. 115 cm.
- 7) Müzeye geldiği gün : 3.8.1966
- 8) Müzeye geliş şekli : Topkapı Sarayı Müzesi
- 9) Müzede olduğu yer : Saklı Ak Eserde Karagözü
- 10) Yayınlandığı yer : Alt Kat



Dört kapaklı iki çekmecesidir. Üzerinde tek raflı dolap parçası vardır.
Mermeri çatlıktır.

EK X Devam



**IZMIT MÜZESİ
ESER FIŞI**

Foto No. _____

1) Envanter No. : 538 (E.165)

2) Kazı No. : _____

3) Eserin adı ve cinsi : Şamdan (Bronz)

4) Bulunduğu yer : _____

5) Devri : _____

6) Ölçüsü : Yük:124 cm

7) Müzeye geldiği gün : 15.5.1967

8) Müzeye geliş şekli : Topkapı Sarayı Müzesi

9) Müzedeki yeri : Mahmurah Oda

10) Yayınlandığı yer : _____



Alt tarafı geniş ve kenarları oyuk, Murabba bir ayak üzerine müstenit olup, ayasının dört köşesinde mücessem tırnaklı ayaklar vardır. Etrafı kabartma çiçeklidir. Sütunun alt kısmı uzun kabartma çiçeklidir. Yukarı kısmı müdevver yapraklıdır. Şamdan kısmı sekiz kollu olup, kollar uzun yaprakların kıvrılmasından meydana gelmiştir. Ortasında ayrıca bir tepeliği vardır. Heyeti umumiyesi altın yıldızlı bronzdandır. 2. İmparatorluk devri Fransız işi.

EK X Devam



**IZMİT MÜZESİ
ESER FİŞİ**

Foto No. _____

1) Envanter No. : 425 (K.136)

2) Kazı No. : _____

3) Eserin adı ve cinsi : Koltuk (Kumaş, Ahşap)

4) Bulunduğu yer : _____

5) Devri : Osmanlı

6) Ölçüsü : _____

7) Müzeye geldiği gün : 28.1.1967

8) Müzeye geliş şekli : Topkapı Sarayı Müzesi

9) Müzedeki yeri : Mahkematik Ota

10) Yayınlandığı yer : _____

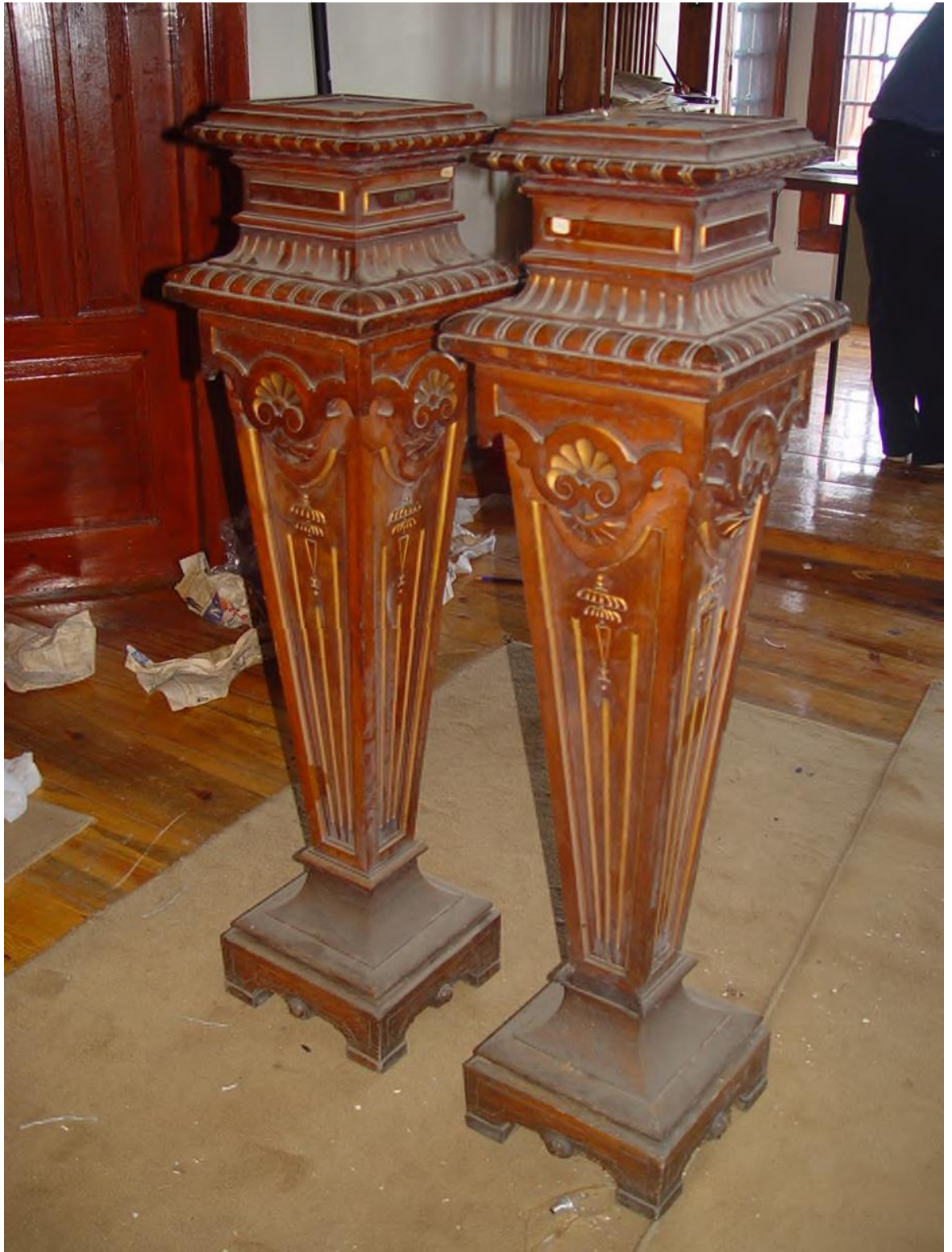


413 Envanter nolu Kanape takımından

EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam

**IZMİT MÜZESİ
ESER FİŞİ**

Foto No:

- 1) Envanter No. : 536 (E. 163)
- 2) Kazı No. :
- 3) Eserin adı ve cinsi : Fanus (Cam)
- 4) Bulunduğu yer :
- 5) Devri :
- 6) Ölçüsü : Yük. 27 Cm. Çap 12 Cm.
- 7) Müzeye geldiği gün : 15.5.1967
- 8) Müzeye geliş şekli : Topkapı Sarayı Müzesi
- 9) Müzedeki yeri : 1. Kat Depo
- 10) Yayınlandığı yer :

Baş tarafı sekiz dilimlidir. Üzerinde buzlu renk çiçek ve yapraklı tül-
ni dört dal vardır. Dibi sarı maden çemberlidir. Bir adedi çatlaktır. (Sekiz adet-
tir) .



**IZMİT MÜZESİ
ESER FİŞİ**

Foto No:

- 1) Envanter No. : 537 (E. 164)
- 2) Kazı No. :
- 3) Eserin adı ve cinsi : Fanus (Cam)
- 4) Bulunduğu yer :
- 5) Devri :
- 6) Ölçüsü : Yük 27 cm Çap: 13 cm
- 7) Müzeye geldiği gün : 15.5.1967
- 8) Müzeye geliş şekli : Topkapı Sarayı Müzesi
- 9) Müzedeki yeri : 1. Kat Depo
- 10) Yayınlandığı yer :

Baş tarafı sivri ve münhani dilimlidir. Her tarafı buzlu
renkte asma dalı, yaprak ve üzüm süslüdür. (Sekiz adettir).



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK X Devam



EK XI:

Tllrlcige CiJmJurig,t/
BAŞVEKALZr
Mıvıacılıt MındOriQe(l
S.,, g l, fl'



Kararname

Dolaa bah911 nrapmını Beşikta, o1het1.n4ek1 **bıda** topla-
m.l.an ealtanıt arabalar l.e arabacı ve ise;ri• e1b1N1e.r1 ff •!er ta-
k:ıalanm.n. tarih It1.baril.e Sopkapı a1He1 dairelerini49D birin4e te1-
b,ırl i.91n (111.111 nır&:7lar tal..1-t:anamecinin 7 inci uddeci mcibinoe)
llaari:f TelrAletine 4nredilaeai., Tekileti mıuJarUnil.e7harun iş'anna
atfen Jlal e VekAl.et1n1:ıı 19/6/929 tarih "r9711 nıaral.ı teskerHile
7aı,ılan teltlil ü.Mrine tora Tekilleri B97et1.J1:ıı 3/7/929 tarihli igti-
•:ında tasvi.ı, ve kabul oımımınıvtur.

3/7/'n.9

BB1s10UIEOlt

Yazı M. Kemal

[Redacted]

Ad V.

[Redacted]

M. "4. V.

[Redacted]

Da. V.

Ha. V.

[Redacted]

Ma. V.

[Redacted]

MI. V.

Na. V.

Ik. V.

S. I. M. V.J.

[Redacted]

1

, IO 1 S 01, 02 1 Ç 1 3 1 /

..

EK XII: Kocaeli Defterdarlığı, Milli Emlak depolarından, Kocaeli Müzesi'ne devredilen otuz yedi kalem eşyanın listesidir. (27/11/1992 Kocaeli Müze Müdürlüğü arşivi).

| NO: | ADI VE NİTELİĞİ : | ADETİ: |
|-----|---|--------|
| | Sahpa, böbrek biçimli, desenli çekmece | 1 |
| | Sahpa, yuvarlak formu, desenli çekmece | 1 |
| | Konsol, tek kapılı ve çekmece | 1 |
| | Abajür, ayaklı, ahşap | 1 |
| | Abajür, ayaklı, demir | 1 |
| | Konsol, desenli oymalı, çekmece | 1 |
| | Dolap, üç çekmece | 1 |
| | Ayna, ahşap çerçevesi, desenli | 1 |
| | Levha, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi | 1 |
| | Levha, Atatürk'ün Sakarya Meydan Muharebesi | 1 |
| | Levha, Atatürk, çerçevesi karak | 1 |
| | Levha, Atatürk'ün T.C. Ordularına mesajı | 1 |
| | Pano, yeşil çuha kaplı | 1 |
| | Atatürk büstü | 1 |
| | Masa, oval, beyaz lake | 2 |
| | Masa, yuvarlak, üstü yeşil çuha kaplı | 1 |
| | Masa, dikdörtgen, beyaz lake | 1 |
| | Konidin, tek göslü, beyaz lake | 1 |
| | Şömine parçaları | 6 |
| | Koltuk, desenli kumaş | 2 |
| | Koltuk, yeşil kumaştan | 1 |
| | Sandalye, bej kumaş üzerine kırmızı çariftli | 31 |
| | Puf, kumaş kaplı | 2 |
| | Sandalye, kendinden desenli kumaş, beyaz lake | 3 |
| | Sandalye, açık kahve, kendinden desenli | 3 |
| | Sandalye, yeşil kumaş, kendinden desenli | 5 |
| | Kanepe, desenli, kısa kerarları korkuluklu | 1 |
| | Sandalye, desenli kumaş, beyaz lake | 1 |
| | Telefon, çiçek desenli, beyaz lake ? | 1 |
| | Daktilo, Olivet, uzun klavyeli | 1 |
| | Buzdolabı, Arçelik, yeşil, küçük boy | 1 |
| | Çelik kasa, küçük boy | 1 |
| | Koltuk, kahverengi, kendinden desenli | 2 |
| | Çiçeklik (veya küllük) , pirinçten | 1 |
| | Duvar aplikleri, muhtelif | 131 |
| | Ayaklı abajür | 18 |
| | Şömine parçaları, muhtelif boylarda, mersar | 19 |

ÖZGEÇMİŞ

İlk, orta ve lise eğitimimi Çorlu'da tamamladım. 2001 yılında Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünde eğitim almaya başladım. 2001-2002 kazı sezonunda, Başkanlığını Prof. Dr. Rüçhan Arık'ın sürdürdüğü Konya Kubadabad Kazısına katıldım. 2005 yılında Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi'nden Sanat Tarihcisi olarak mezun oldum. İki yıl Çorlu Özel Alfa Eğitim kurumlarında çalıştım. Ailevi nedenlerden dolayı çalışma hayatına ara verdim. 2017 yılında Kocaeli Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Yüksek Lisans Programına başladım. Evli ve Asya ve Ahsen İnci isimlerinde iki kız çocuk annesiyim.

Yayın Çalışmalarımdan Örnekler

Fatih Rüstem Paşa Medresesi Restorasyon Çalışması (2012)

Gölcük, R. Gölcük, A., (2017), "Türk-Amerikan İlişkilerinin Kocaeli Arkeolojisine Yansımaları", Gebze Çoban Mustafa Paşa Sempozyumu.

Gölcük, Aylin (2020). "Bir Hafıza Mekânı Olarak Kasrı Hümayun" Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi Ve Kocaeli Tarihi- Kültürü Sempozyumu VI, c:III, s:1243-1253.

Türkiye Turizm Ansiklopedisi madde yazarlığı "İzmit Kasrı Hümayunu" maddesi. <https://anatoliajournal.com/turizmansiklopedisi/>, (Yayın aşamasında).

Bildiri ve Sunumlar

Gölcük, Aylin (2020). "Bir Hafıza Mekânı Olarak Kasrı Hümayun" Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi Ve Kocaeli Tarihi- Kültürü Sempozyumu VI, c:III, s:1243-1253).

Ön Asya Toplum Yapısı dersi kapsamında 'Frigya Bölgesindeki Arkeolojik Verilere Göre Frig Toplum Yapısı' Kocaeli Üniversitesi (2017)

Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Seminerleri kapsamında Kocaeli Müzesi'nde gerçekleştirilen seminerde 'MUSEO NAZIONALE DELLE ARTI DEL XXI SECOLO' isimli Maxxi Müze sunumu (2017)

Yurt Dışında İnceleme Amaçlı Ziyaret Ettiğim Müzeler

Palatino Tepesi (Roma)

II. Vittorio Emanuele Anıtı (Roma)

San Pietro Bazilikası (Roma)

St Maria Sopra Minerva Bazilikası (Roma)

Vatikan Müzeleri ve Sistina Şapeli (Vatikan)

Maxxi Museum (Roma)

Taşöz Arkeoloji Müzesi (Yunanistan)